7.7.1993 tarihinde ebediyyete yolcu ettiğimiz sevgili annem Şerife Ateş'in aziz ruhuna armağan...

Baskı, Cilt: Oğul Matbaacılık
İstanbul, Nisan 1995

Kütüphanesi
Araştırmaları Merkezi

KUR'ÂN VE HADİSLERE GÖRE
CİNLER - BÜYÜ

Yard.Doç.Dr.Ali Osman ATEŞ

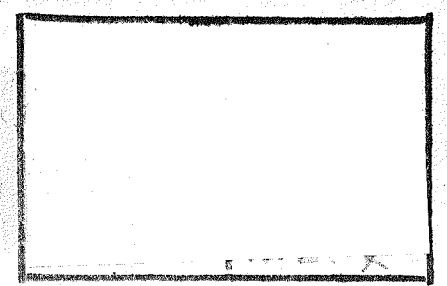

BEYAN YAYINLARI, 195

Ofset Hazırlık: *Bey Ajans 512 76 97*

ISBN 975-473-111-X

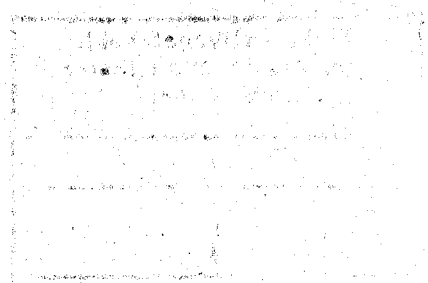

BEYAN YAYINLARI
Alayköşkü Cad. No:12 Cağaloğlu/İstanbul
Tel: 512 76 97 526 50 10

İÇİNDEKİLER

Önsöz, **7**
Kısaltmalar, **10**
Kaynaklar ve Araştırmalar, **11**

Giriş
İslâm Öncesi Toplumlarında Cin İnancı, 17
1. Cin Nedir?, **17**
2. İslâm Öncesi Bazı Din ve Toplumlarda Cin İnancı,**19**
A- Câhiliye İnancında Cin, **19**
B- Yahudilik'te Cin, **25**
C- Hristiyanlık'ta Cin, **31**

Birinci Bölüm
İslâm'a Göre Cin, 41
1. Cinlerin Özellikleri, **43**
A- Cinlerin Haber Çalması, **50**
B- Hz. Peygamber'in Cinlere Kur'ân Okuması, **80**
C- Cinlerin Azığı, **98**
D- Cinlerin Şekil Değiştirmeleri, **118**
E- Cinlerin İnsanlara Görünmeleri, **137**
F- Cinlerle Evlenmek, **147**
G- Cinlerin Eşya Üzerinde Tasarrufu Mümkün müdür?, **169**
2. Hastalıklar ve Cinler, **176**
A- Akıl Hastalıklarının Cinlerle İlişkisi, **176**
B- Bulaşıcı Hastalıklar ve Cinler, **205**

İkinci Bölüm
Cin - Sihir İlişkisi, 209
1. Cin Sihir İlişkisi, **211**
   A- Sihir (Büyü) Nedir?, **211**
   B- Büyünün Tarihçesi, **213**
      a) Bâbilliler'de Büyü, **213**
      b) Eski Mısır'da Büyü, **215**
      c) Hz. Süleyman Döneminde Büyü, **216**
      d) Hz. Peygamber Döneminde Büyü, **219**
2. Büyü Çeşitleri, **211**
3. Büyünün Etkisi Var mıdır?, **230**
4. Cinlerin İnsanların Emrine Girmesi Mümkün müdür?, **252**
5. Cinler Kaybolan ya da Çalınan Şeyleri Bilebilir mi? **263**
6. Hz. Peygamber'e Büyü Yapılması, **268**
7. Büyü Yoluyla Yapılabildiği İleri Sürülen Bazı Hususlar, **295**
8. Bazı Büyü Örnekleri ve Bunların Değerlendirilmesi,**309**
   A- Bir Kimsenin Erkekliğini veya Dilini Bağlamak, **309**
   B- İnsanların Arasına Kin ve Düşmanlık Sokmak, Karı-Kocanın Arasını Ayırmak, **314**
   C- Define Bulmak, **320**
   D- İnsanların Sevgisini Kazanmak, **320**
   E- Erkekliği Bağlı Olan Kimseleri Çözmek, **321**
   F- Bir Kimsenin Sidikliğini ve Uykusunu Bağlamak, **326**
   G- Bir Yeri Harab Etmek, **327**
   H- Bir Kimseyi Celbetmek, **328**
   I- Bir Kimseye Kurşun Tesir Etmemesi, **329**
   İ- Haşerelerle Mücadele Etmek, **331**
9. İslâm'da Büyünün Hükmü, **333**
Sonuç, **335**
Ekler (1-5), **339**
Bibliyografya, **344**
Terimler Sözlüğü, **353**
İndeks, **362**

ÖNSÖZ

Toplumumuz son yıllarda geçmişine oranla çok süratli bir dışa açılma dönemini yaşıyor. Tanzimat'tan bu tarafa "Batılılaşma" şeklinde kendisini ortaya koyan bu gelişme, günümüzde ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda göze çarpan yeniden yapılanma gayretlerinin tesiriyle daha da hızlanmış bulunuyor. Bu dışa açılma çabalarının sonucu olarak sosyal bünyemizde yabancılaşma ve kimlik bunalımı şeklinde ifade edebileceğimiz bir takım buhranlar baş göstermiştir. Bunun başlıca sebepleri arasında millî ve mânevî değerlerimizden yeterince nasibini alamamanın yattığı açık bir husustur. Geçmişte toplumumuzun bazı kesimlerinin içine düştüğü bu bunalımla günümüzde milletimizin tüm kesimlerinin karşılaşması tehlikesi söz konusudur.

Öte yandan buhranlar içinde çırpınan dünyamız yeniden dine dönüşün sancılarını çekiyor. Yaratılışlarındaki özellikten dolayı insanlar, 60-70 yıllık bir ömür içindeki mutluluğu yeterli görmüyor, ebedî bir saâdet arayışı içine giriyorlar. Millî ve mânevî değerler açısından yeterli doyuma ulaşamamış toplumumuz da bu arayışın içinde gerekli yerini almış bulunuyor. Mânevî sahadaki bu boşluk, insanımıza bir altüst oluş dönemi yaşatıyor. Halkımız bir arayış

içinde çırpınıyor, aradığı gerçek değerler yeterince kendisine verilmediği için bir türlü dengeye gelemiyor, Mâneviyât adına, Semâvî dinler'in reddederek, şirk ve küfür saydığı, vaktiyle dîne alternatif olarak uydurulmuş, sihir (büyü), fal gibi bir takım hususlarla, yine yüce dinimizin kabul etmediği Reenkarnasyon (Tenâsüh) gibi Hind kökenli bir takım bâtıl inançlar, susuzluklarını gidermeleri için onlara bir reçete olarak sunulmak isteniliyor. Ortaya çıkan bir takım kimseler halkımızın duygu ve inançlarını sömürüyorlar. Seyircisini ya da tirajını artırmak isteyen bazı gazete ve televizyonlar da bunlara alet oluyor. Kimisi Resûl olduğunu iddia ediyor, kimisi de hipnotize ettiği bir şahısla konuşarak reenkarnasyonu ispat etmeye çalışıyor, bir başkası eline bir cam küre alarak olağanüstü güçlere sahip olduğunu, gaybı bildiğini ileri sürüyor. Bir ötekisi filan tarihte öleceğini iddia edip, milleti başına yığıyor, bazıları da illizyon sanatının inceliklerini öğrenip, halkımızı kandırıyor. Bu tür şahıslar cinlerle irtibât kurduklarını, karı-koca arasındaki geçimsizlikten borsadaki yatırımlara kadar her derde devâ olduklarını öne sürüyorlar. Böyle kimseler hergün televizyon ve gazetelerin baş köşelerini işgal ediyorlar. Bunlardan bir kısmı da, Kur'ân-ı Kerîm'i bir büyü kitabı olarak algılatmak, topluma, Allah'ın Kelâmını mâhiyeti anlaşılmaz, kendisiyle sihir yapılan esrarengiz bir kitap olarak tanıtmak istiyorlar. Böylece insanların okuyup anlamasını engellemeyi, halkın onun rahmet kaynağından bol bol faydalanmasını önlemeyi arzu ediyorlar.

Bütün bu karmaşa arasında, halkımızı bu konulerde aydınlatacak, hurâfe ve sapıklıklardan koruyacak, maddî ve mânevî açıdan istismar edilmesini önleyecek sesler duyulmuyor. Bu konunun sömürü-

sünü yapanlara saatler ve sayfalar ayıranlar, halkımızı bu hususlarda aydınlatacak âlimlerimizin görüşlerine yer vermiyorlar. Daha önceleri ülkemizde sıkı bir emniyet takibâtı altında bulunan şarlatanların serbestçe faaliyet gösterebildikleri gözleniyor. Televizyonlara bol bol reklamlar verebiliyor, tıbba, fenne, kısacası ilme karşı çıkabiliyorlar. Toplumumuzun bir altüst oluşunun göstergesi de budur. Hürriyet anlayışımız bir türlü yerine oturmamıştır. kafalarımız o kadar karışıktır ki, şarlatanlık yapanlara, dolandırıcılara, halkı istismar edip sırtından haksız para kazananlara bu faaliyetleri için izin verip vermeyeceğimiz konusunda bile kararsızlık içinde bulunabiliyoruz. Bu tereddüdümüzün cezâsını ise maalesef halkımız çekiyor. İlmin, tıbbın kapısına gidecekler zaman kaybediyor, ümidleri sömürülüyor. İşte bu ortam içinde "Cin" konusunu araştırmayı arzu ettim. Kısmet olursa, bu çalışmamızı bu konunun tabiî bir devamı mâhiyetinde olan "Şeytan" ve "Melek" konularındaki araştırmalarımız takip edecektir.

Burada, konuyu araştırmamı tavsiye eden Hocam Prof.Dr. M. Cemâl Sofuoğlu'na, çalışmalarım esnasındaki teşviklerinden dolayı Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi babam Mustafa Ateş'e, fedakar eşim ve çocuklarıma en derin şükranlarımı arz ederim. Konuyu hazırlarken göstermiş oldukları ilgiden dolayı arkadaşlarım Doç. Dr. Ömer Dumlu, Uzman Ramazan Ege ve Uzman Mehmet Gönen'e teşekkürü bir borç bilirim.

Yard.Doç.Dr.Ali Osman Ateş

10.03.1995-İzmir

KISALTMALAR

İ. : İbn
b. : bin
İ.A. : İslâm Ansiklopedisi
T.D.V. : Türkiye Diyânet Vakfı
M.E.B. : Milli Eğitim bakanlığı
K. : Kitâb
s. : Sayfa
a.g.e. : Adı geçen eser.
a.g.y. : Adı geçen yer
a.g.m. : Adı geçen makale
İ.F.D. : İlâhiyat Fakültesi Dergisi
AÜİFD : Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi
D.E.Ü. : Dokuz Eylül Üniversitesi
Krş. : Karşılaştırınız
Bkz. : Bakınız.
Terc. : Tercüme/ Tercümesi
Ansik. : Ansiklopedi
v. : Vefâtı
v.s. : Vesâire
v.b. : Ve benzeri
v.d. : Ve devamı
Hz. : Hazreti
r.a. : Radıyallahü Anh.
s.a.v. : Sallallahü Aleyhi Vesellem

KAYNAKLAR-ARAŞTIRMALAR

Araştırmamızın, "Kur'ân ve Hadislere Göre Cinler-Büyü" başlığını taşımaktadır. Fakat eski din ve kültürlerde de bu inancın mevcut olduğuna dair görüşün boşlukta kalmaması ve konunun tarihî bir zemîne oturtulması gayesiyle Giriş bölümünde Câhiliye dönemi ile Yahudilik ve Hristiyanlık'ta cin konusuna bir parça temas edilmeye çalışılmıştır. Elinizdeki çalışma bir Dinler Tarihi araştırması olmadığı için, ilgili bölümde bir derinlik göze çarpmayabilir. Zaten eserin ağırlık noktasını İslâm'da Cin konusu teşkil etmektedir. Giriş bölümünde Yahudilik ve Hristiyanlık'ta adı geçen konu işlenirken başvurulan asıl kaynak Kitâb-ı Mukaddes olmuştur. Barnaba İncili de kendisinden faydalanılan eserler arasında yer almaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'de de konu ile ilgili bazı âyetler bulunduğunu kaybetmemiz yerinde olacaktır. Bunun dışında Hayrullah Örs'ün Musa ve Yahudilik adlı kitabı ile M. Süreyya Şahin'in TDV. İslâm Ansiklope-disi'nde yer alan "Cin" maddesine de zaman zaman müracaat etmiş durumdayız. Bu arada, Câhiliye döneminde Cin telakkîsiyle ilgili tesbitler açısından bol miktarda malzemenin yer

aldığı Tefsîr ve Hadîs kaynaklarına başvurmuş bulunmaktayız. Aşağıda zikredeceğimiz bu eserlerin dışında Mahmûd Şükrî el-Âlûsî'nin Bulûğu'l-Ereb'i, Neşet Çağatay'ın İslâm-dan Önce Arap Tarihi ve Câhiliye Çağı, Nebi Bozkurt'un Sünnet'in Verilerine Göre Hz. Peygamber Devrinde Hicâz Folklorü'nü kaydetmek istiyoruz. İslâm öncesi kültürümüz açısından da Abdülkadir İnan'ın Eski Türk Dini Tarihi'ni zikretmek uygun olacaktır.

İslâmî bir araştırmanın merkezinde Kur'ân-ı Kerîm'in yer alacağı açık bir husustur. Kur'ân'da "Cin" adlı bir sûre yer aldığı gibi, dipnotlarda gösterdiğimiz çeşitli âyetlerde de bu konudan söz edilmektedir. Bunların yorumları için Tefsîr sahasında yazılmış eski ve yeni bazı kaynaklara da başvurmuş durumdayız. et-Taberî'nin (v. 310) Câmiu'l-Beyân'ı, el-Cessâs Ebu Bekr Ahmed b. Alî er-Râzî'nin (v. 370) Ahkâmü'l-Kur'ân'ı, Fahrüddîn er-Râzî'nin (v. 606) Mefâtîhu'l-Ğayb'ı, İbn Kesîr'in (v. 774) Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm'i, Muhammed İzzet Derveze'nin et-Tefsîru'l-Hadîs'i, Elmalılı Hamdi Yazır'ın (v. 1948) Hak Dîni Kur'ân Dili, Süleyman Ateş'in Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri ile konulu tefsîr çalışmalarının güzel birer örneği olan Abdullah Aydemir'in Tefsîr'de İsrâiliyat, Halis Albayrak'ın Kur'ân'da İnsan Gayb İlişkisi, Ali Sayı'nın Hz. Mûsâ adlı araştırmaları bunlar arasında yer almaktadır.

Araştırmamız esnasında başvurduğumuz temel kaynakların ikincisini Hadis kitapları meydana getirmektedir. el-Buhârî (v. 256) ve Müslim'in (v. 261) el-Câmiu's-Sahîh'leri ile, Ebû Dâvud (v. 275), İbn Mâce (v. 275), et-Tirmizî (v. 279) ve en-Nesâî'nin

(v. 303) Sünen'leri yararlandığımız temel hadis kaynakları arasındadır. İmâm Mâlik b. Enes'in (v. 179) el-Muvatta'ı, et-Tayâlisî'nin (v. 204) Müsned'i, Abdürrezzâk b. Hemmâm'ın (v. 211) Musannaf'ı, Ahmed b. Hanbel'in (s. 241) Müsned'i, ed-Dârimî'nin (v. 255) Sünen'i, el-Buhârî'nin (v. 256) el-Edebü'l-Müfred'i, ed-Dârekutnî (v. 385) ve el-Beyhakî'nin (v. 458) Sünen'leri, Suyûtî'nin (v. 911) el-Câmiu's-Sağîr'i zaman zaman müracaat ettiğimiz eserler arasında kaydedilebilir. Bu kaynaklarda Cin konusuyla ilgili olarak yer alan hadislerin yorumları için de eski ve yeni hadis şerhlerine başvurmuş bulunuyoruz. en-Nevevî'nin (v. 676) el-Minhâc'ı, Kastallânî'nin (v. 658) İrşâdü's-Sârî'si, Bedrüddîn el-Aynî'nin (v. 855) Ümdetü'l-Kârî'si, Mahmûd es-Sübkî'nin (v. 1352) el-Menhel'i, Ahmed Naim ve Kâmil Miras'ın Tecrîd-i Sarîh Tercemesi, Ahmed Davudoğlu ve Mehmet Sofuoğlu'nun Sahîh-i Müslim Tercüme ve ve Şerhleri, İbrâhîm Canan'ın Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi, Haydar Hatiboğlu'nun Sünen-i İbn-i Mâce Tercemesi ve Şerhi bunlar arasında yer alır. Hadislerin değerlendirilmesi sırasında râvîlerin durumlarını incelemek için Cerh ve Ta'dîl konusunda yazılmış Tabakât kitaplarına da yöneldik. İbn Sa'd'ın (v. 230) et-Tabakâtü'l-Kübrâ'sı, İbnü'l-Esîr'in (v. 630) Üsdü'l-Ğâbe'si, ez-Zehebî'nin (v. 748) Mîzânü'l-İ'tidâl'i, İbn Hacer'in (v. 852) Tehzîbü't-Tehzîb'i ile el-İsâbe'si bu eserlerdendir.

Cin konusu, Kelâm ve Akâid ilmini de ilgilendirdiği için bu sahada yazılan eserlerden de bu hususta yararlanılmıştır. Ebû Ya'lâ el Ferrâ'nın (v. 458) el-Mu'temed fî usûli'd-Dîn'i ile Ebu'l-Yüsr Muhammed el-Pezdevî'nin (v. 493) Usûlü'd-Dîn'i bunlardandır.

Konuyla ilgili görüşlerinden dolayı gerek el-Ferrâ'ya gerekse Ebü'l-Yüsr el-Pezdevî ile Fahrüddîn er-Râzî gibi çağları aydınlatan büyük âlimlerimize takdir ve şükranlarımızı belirtmeden geçmek uygun olmaz düşüncesindeyiz.

Konunun incelenmesi sırasında gerekli bilgiler için Arap Dili ve Edebiyâtı alanını ilgilendiren bazı kaynaklara da başvurmak durumu hâsıl olmuştur. Bu cümleden olarak el-Cevherî'nin (v. 393) es-Sıhâh'ı ile İbn Manzûr'un (v. 711) Lisânü'l-Arab adlı eserlerine de zaman zaman göz attık.

Yukarda kaydettiğimiz eserlerin dışında da, araştırmamızın konuları ile ilgili malzemeye yer veren kaynaklar mevcuttur.. ed-Demîrî'nin (v. 808) Hayâtü'l-Hayavân'ı ile İbn Haldûn'un (v. 809) Mukaddime'si bunlar arasında zikredilebilir. Konunun bazan İslâm Hukuku ve İslâm Tarihi kaynaklarını da ilgilendirdiği de gözlenmiştir. el-Halebî'nin (v. 1044) İnsânü'l-Uyûn'u ile İbn Nuceym'in (v. 970) el-Eşbâh ve'n-Nezâir'i buna örnek olarak kaydedilebilir.

Konuyla ilgili olarak yapılmış müstakil çalışmalar da göze çarpmaktadır. Bu sahada yazılmış kitapların en meşhurları ve en çok tutulanları şüphesiz İbnü'l-Cevzî'nin (v. 597) Telbîsü İblîs'i ile Bedrüddîn Muhammed eş-Şiblî'nin (v. 769) Ahkâmü'l-Cân adlı eserleri olup, her ikisi de matbûdur. Ahkâmü'l-Cân, Garâibü ve Acâibü'l-Cin adıyla da neşredilmiştir, her iki kitaptaki muhtevâ aynıdır. eş-Şiblî'nin söz konusu eseri Muhammed Ferşâd tarafından "Cinlerin Esrârı" adı altında Türkçe'ye çevrilerek yayınlanmıştır. Kaydettiğimiz kitapların

bu sahada yazılmış en muteber eserler olduğu söylenirse de, bu yanlış bir kanaattir. Gerek İbnü'l-Cevzî'nin Telbîsü İblîs'i, gerekse eş-Şiblî'nin yukarda zikredilen kitapları bir yığın uydurma rivâyet ve hurâfeyi bünyesinde bulundurmaktadırlar. Hadis kaynaklarımızda yer alan bazı rivâyetlerin, ilâveler yapılarak tahrîf edilmiş bir şekilde eş-Şiblî'nin kitaplarında yer aldığı, ya da kaynaklardan nakiller yapılırken bazı ciddî hatalar yapıldığı bu araştırma esnasında müşâhade edilen hususlardandır. Konuyla ilgli bazı el yazmaları da mevcuttur. Bunlardan iki tanesi İzmir Millî Kütüp-hanesi'nde muhâfaza edilmekte ve Abdülvehhab b. Ahmed eş-Şa'rânî (v. 973)· ile el-Kanbur Muhammed b. el-Miskîn el-Antakî'ye ait bulunmaktadır. eş-Şa'rânî'ye ait olanın ismi Keşfü'l-Hicâb ve'r-Rân an Vechi Es'ileti'l-Cân olup, 47 varaktan ibarettir ve adı geçen kütüphanede 1274 numara ile kayıtlıdır. el-Kanbur Muhammed'e ait olan ise Risâle fî Beyâni Hakîkati'l-Meleki ve'l-Cân adını taşımaktadır. Söz konusu kütüphanede 1624/4 numara ile kayıtlı olup, 70b-95a varakları arasında yer almaktadır. İbnü'l-Kayyım'ın Kitâbü'r-Rûh adlı eserinden iktibas edilmiştir. (Bkz. Ali Yardım, İzmir Milli Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu, I, 333, 343).

Araştırmamız sırasında çağdaş müelliflerden Mahmud Ebû Reyyenin Advâ ale's-Sünneti'l-Muhammediyye'si ile Muhammed el-Gazalî'nin es-Sünnetü'n-Nebeviyyeti Beyne Ehli'l-Fıkh ve'l-Hadîs adlı kitaplarını da gözden geçirmiş bulunuyoruz. Ortaya koymaya çalıştığımız konunun daha iyi anlaşılabilmesi için zaman zaman Prof.Dr.Ayhan Songar,

Prof.Dr.Ali Haydar Bayat, Dr. Tahir Özakkaş gibi Tıb sahasında söz sahibi bazı ilim adamlarımızın yazılı veya sözlü olarak açıkladıkları görüşlerinden de yararlandığımızı belirtmemiz yerinde olacaktır.

Giriş

İSLÂM ÖNCESİ TOPLUMLARINDA CİN İNANCI

1- CİN NEDİR?

Cin kelimesi, "Örtmek, gizlemek" anlamına gelen (جن) kökünden türemiştir ve görülmeyen varlıklara bu isim verilmiştir. Melekler, Cinler, kabirde bulunanlar ve ev yılanları bu özelliklerinden dolayı bu ad altında zikredilmişlerdir.(1) (جان) kelimesi de yine cin ve şeytân anlamında kullanılmaktadır. Câhiliye döneminde Arapların, meleklere de cin dediklerini bilmekteyiz.(2) Cin kelimesinin Latince "Genius" kelimesinden alındığı da iddia edilmektedir. Cinlerin tek bir ferdine "Cinnî" denilmektedir, "Cân" kelimesi de Cin ile müteradiftir. Gûl, İfrit ve Silâtlar cinlerin muhtelif şekilleridir.(3)

Cinlerin varlığı ilk asırlardan beri kabul edile gelmiştir. Yahudiler, Hristiyânlar ve daha önceki milletler cinlerin varlığından haberdâr idiler.(4) İslâm'da da bütün mezheplerin cinlerin varlığını kabul

(1) Cevheri, Sıhâh, V, 2093 vd.; İbn Manzur, Lisânü'l-Arab,XIII,92-101.
(2) En'am, 6/100; 37. Saffat, 158-159; Yazır, Hak Dini, III, 1998-1999, VI, 4077.
(3) D.B. Macdonald, İA, Cin Maddesi, III, 192-193.
(4) Krş. Tesniye 32/16-17; Mezmurlar, 106/37; Yuhanna 8/48-49; 10/19-21; 17/19-20; Luka 7/28-34; Matta 11/11-19.

ettikleri kaydedilmektedir.(5) Tebliğleri İlâhî vahye dayanan bütün Peygamberler cinlerin varlığın-dan bahsettikleri için, bu konu insanlarda zarurî ilim meydana getirecek seviyeye ulaşmıştır. Kur'ân da cinlerin varlığını haber vermiştir.(6)

Cinlerin tarifinde ittifâk edilememiştir. Ancak müslümanların ortak bir telakkîsine göre cinler, bedenleri ateş, hava, râyiha gibi maddelerden teşekkül etmiş, akıl ve irade sahibi, latîf, görünmez varlıklardır. Bu özelliklerinden dolayı da duyu organlarımızdan gizli bulunmaktadırlar. Bu açıdan kendilerine cin denilmiştir. Bu niteliklerinden dolayı, şeytân ve meleklerin de bu kapsama girdikleri yukarda kaydedilmişti. Bu duruma göre ruhânî ve cevherî varlıklar üçe ayrılabilir:

1. Sadece hayra hizmet eden varlıklar ki bunlar meleklerdir.

2. Sadece şerre çalışan varlıklar ki bunlar şeytânlardır.

3. Hayırlıları ve şerlileri bulunan varlıklar ki, bunlar da cinlerdir.

Hayırlılarının ve şerlilerinin bulunması açısından cinler insanlara benzemektedir. Bu yüzden birçok âyette cin, ins karşıtı olarak geçmektedir. Cinlerin de hayırlıları ve şerlileri olduğuna göre insanlar gibi mü'minleri, kâfirleri vardır ve her iki sınıfın fırkalarının mevcut olduğu zikredilmektedir.(7)

(5) Miras, Tecrid-i Sarih, X, 48
(6) Müddessir, 74/31.
(7) Cin, 29/11; Kurtubî, el-Câmi, XIX, 15; Yazır, Hak Dini, III, 2030; Miras, Tecrid, X,47-48; S.Ateş, Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri,X, 94.

Cinler, dumansız ateşten yaratılmışlardır.(8) Hz. Peygamber de bir hadislerinde meleklerin nûrdan, cinlerin de alevli bir ateşten yaratıldığını haber vermişlerdir.(9)

2. İSLÂM ÖNCESİ BAZI DİN VE TOPLUMLARDA CİN İNANCI

A- CÂHİLİYE İNANCINDA CİN

Hicâz bölgesinde yaşayan Câhiliye Arapları, kendilerini çevreleyen tabiatın cinlerle dolu olduğuna ve bunların özel vasıtalarla kendi hizmetlerine alınabileceğine inanmaktaydılar. Yine bu devir halkı cinleri Allah'ın kızları saymaktaydılar. Onlara göre, çöller ve yüksek dağlar cinlerle doluydu. Yine onlara göre cinler, insan gibi özel bir cinsi teşkil eder, onlar gibi yeryüzüne dağılırlardı. Gövdeleri insanlarınkine benzemeyip, ateş veya havadan yaratılmışlardı. Onun için cinler insanın gözüne görünmezler, ancak pek nadir durumlarda görünürlerdi. Cinler, hayır ve şer işleri yapmaya da muktedir sayılırlardı. Bu sebeple onların teveccühünü kazanmak, onlara saygı göstermek ve ibâdet etmek gerekirdi. Her cinnin belirli bir yeri olduğu ve kayaları, ağaçları, putların içini mesken edindikleri kabul edilirdi. Her kabilenin veya bir kaç kabile topluluğunun özel bir cini, bir kayası, bir ağacı veya bir putu bulunur, bunun yanında belirli bir topluluk ikâmet eder ve dinî görevi yerine getirirdi. Esasen yalnız Araplar değil, bütün Sâmî uluslar, bu düşüncelerle ulu ağaçların,

(8) A'râf, 7/11-12; Hicr, 15/27; Sâd, 38/75-76; Rahmân, 55/15.
(9) Müslim, Zühd, 60.

mağaraların, pınar başlarının ve büyük kaya parçalarının tekin yerler olmadığına ve ruhlarla, cinlerle meskûn olduğuna inanıyordu.(10) Nitekim İbn Abbâs'tan nakledildiğine göre, "...Yeryüzünde ilk önce cinler yaşarlardı. Onlar yeryüzünde kan döktüler, birbirlerini öldürdüler. Allah onlara, İblis'in komutasında meleklerden askerler gönderdi, bunlar meleklerin cin adını taşıyan boyundandı. İblis ile komutası altında bulunanlar, öteki cinlerle savaşarak onları denizlerdeki adalara ve dağların etraflarına sürdüler..." denilmektedir.(11) Yine Câhiliye Araplarına göre her putla beraber bir cin vardı. Putların içinde bulunan cinler, kâhinlerle konuşur ve kâhinlere gökte neler olup biterse haber verirlerdi. Nitekim Câhiliye dönemi kâhinlerinden olan Sevâd b. Kârib de dişi bir cinle konuşup, onun vasıtasıyla gâibden haber aldığını iddia etmekteydi.(12) Câhiliye Arapları putların içinde bulunduklarını kabul ettikleri bu cine "Hâtif" derlerdi.(13) Bazı hadislerde de, Câhiliyye döneminde cinlerin dünya semâsında kulak hırsızlığı yaparak, meleklerden bir takım haberleri süratle kapıp yanına da yüz tane yalan ekleyerek dostları olan kâhinlere aktardıkları, bu sebeple kâhinlerin söylediklerinin bazılarının doğru çıktığı nakledilmektedir.(14) Yine hadislerde bildirildiğine göre, Hz. Peygamber İslâm'ı tebliğe başladıktan sonra cin ve şeytânlar semâdan haber çalmaktan menedilmişlerdir.(15) Ayrıca Hz. Peygamber, cinlerle irtibât kurarak, gaybdan haber verdiğini iddia eden kâhinlere başvurulmasını yasaklamıştır.(16)

(10) Çağatay, Cahiliye Çağı, s. 103.
(11) Taberî, Câmiu'l-Beyân, I, 199, 201; Krş. Aydemir, Tefsirde İsrâiliyat, s. 98.
(12) Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr, 35; Aynî, Umde, XVII, 6.
(13) Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 135; Çağatay, Câhiliye Çağı, s. 103.
(14) Buhârî, B. Halk, 6, 11; Müslim, Selâm, 122-124; Tirmizî, Tefsîr, 34/2-3.

Eski Arabistan'da şiir, bir sanat olmaktan çok, cinlerle, gizli kuvvetlerle temas kurup onlardan bir takım bilgiler alma mesleğiydi. Cinnin herkes ile konuşmayıp, ancak bir adam seçip onunla konuştuğuna inanılırdı. Her cinnin seçtiği bir şair vardı. Erkek veya dişi cin, bir adamı kendi sevgisine layık görünce o kimsenin üzerine çullanır, onu yere yıkar, göğsüne çıkar ve onu dünyada kendisinin sözcüsü olmaya zorlardı. İşte şiir seremonisi böyle başlar, o andan itibaren o adama şair denirdi. Şairle cin arasında çok içten bir ilişki kurulurdu. Her şairin zaman zaman kendisine ilhâm veren özel bir cinni olduğuna inanılırdı. Şair genellikle kendi cinnine "Halîl" (Samimi Dost) derdi. Şairle ilişki kuran cin, insan isimlerinden biriyle anılırdı. Müşrikler Hz. Peygamber'i böyle bir cinden ilham alan bir şair zannetmişler ve kendisine "Mecnûn Şair", "Öğretilmiş Mecnûn", "Kâhin", "Büyücü" diye iftirâ etmişlerdi.(17)

Câhiliye araplarının cin kelimesini melek anlamında da kullandıkları bilinmektedir.(18) Bunlar Cin ve Gûl'e (Hortlak) inanmaktaydılar. Onlara göre her evin bir cinni vardı. Bir köye girecekleri zaman oranın cinninden emin olmak için eşek gibi anırırlar ve tavşan kemiği asarlardı. Bu anırmanın adı

(15) Buhârî, Tefsîr, 72/1, Ezan 105; Müslim, Salat 149; Tirmizî, Tefsîr, 72/2-3.
(16) Tirmizî, Taharet 102/135; İ. Mace, Taharet 122/639.
(17) S. Ateş, Kur'ân-ı K. ve Yüce Meali, s. 261.
(18) İbn Manzûr, Lisanü'l-Arab, XIII, 92-101.

"Ta'şîr" (التعشير) idi.(19)

Bu dönem halkının, ev yılanlarının da cin olabileceğine inandıkları tahmin edilmektedir. Nitekim sözü edilen ev yılanlarından korunmak için üzerlerine tavşan ayağı asarlardı. Ayrıca öldürülen yılanın yakınlarının intikâm alacağına inanırlar ve üzerine kül döküp, "Seni nazar değmesi öldürdü, ssnin intikamın yok" derlerdi.(20) Hz. Peygamber ise, onların bu inancını reddederek, öldürülen yılanın yakınlarının intikam alacağına inanılmasını yasaklamıştır.(21) Câhiliye Araplarının, yeni doğmuş çocuklara cinlerin zarar vereceğinden korktukları ve bu sebeple çocuğun yastığının altına ustura koydukları, böylece cinlerin çocuğa zarar vermesini önlediklerine inandıkları anlaşılmaktadır. Böyle bir olayla karşılaşan Hz. Âişe, çocuğun yastığının altındaki usturayı atarak bu tür bir davranıştan menetmiş ve Hz. Peygamber'in böyle şeylerden hoşlan-madığını söylemiştir.(22) Kur'ân-ı Kerîm'in bildirdiğine göre, Câhiliye Arapları, Allah ile cinler arasında bir soy birliği de uydurmuşlardı.(23) Buna göre, ruhânîlerin, cinlerin, meleklerin Allâh'a yakınlığı vardır. Biz onların aracılığı olmaksızın Allah'a yaklaşamayız, katında şefaatçilerimiz olmaları için onlara ibâdet etmekteyiz, diyorlar, şirk koşarak, bunlardan biri hayır, diğeri de şer yapar diyorlardı..(24) Allah (c.c.)

(19) M. Şükrî el-Âlûsî, Bulûğu'l-Ereb II, 315; Bozkurt, Sünnet'in Verilerine Göre Hz. Peygamber Devrinde Hicaz Folklorü, s. 56.
(20) Âlûsî, Bulûğu'l-Ereb, II, 324, 358; Bozkurt, Hicaz Folklorü, s. 57.
(21) Ebu Dâvud, Edeb 174/5248-5250; Ahmed b. Hanbel, Müsned I, 348, 420, II, 432.
(22) Buhârî, el-Edebü'l-Müfred, s. 314-315, No: 410/912.
(23) Saffât, 37/158.
(24) Yazır, Hak Dini, III, 1998-1999; VI, 4077.

onların bu iddialarını şiddetle reddetmiştir..(25)

Câhiliye döneminde, putlara ilâh olarak saygı göstermeyenlerin çarpılarak delireceğine inanılır, onlarda böyle bir güç var sanılırdı. Nitekim Dımâm b. Sa'lebe, Hz. Peygamber'in huzuruna gelerek müslüman olduktan sonra kabilesinin yanına dönmüş ve onlara İslâm'ı tebliğ etmeye başlamıştı. Dımâm, konuşması sırasında Lât ve Uzzâ'nın faydasız şeyler olduğunu, onların ilah olmadıklarını ifade edince, kabilesine mensup kimseler panik içinde, "Ey Dımâm, putlara dil uzatmaktan dolayı Bars ve Cüzzâm hastalıklarına yakalanmaktan ya da delirmekten korkmuyor musun?" diye söylenmişlerdi.(26) Bu devirde deliliğin cinlerden meydana geldiğine inanılmaktaydı. Hz. Peygamber de kendisine ilk vahiy geldiği zaman korkmuş ve Hz. Hatice'ye, "Ben bir ışık görüyor ve bir ses işitiyorum, ben de bir delilik olmasından korkuyorum" demişti. Ancak o bir vahiydi..(27)

Yine Câhiliye döneminde müşriklerden bazıları bir takım cinlere sığınıyorlardı. Kaydedildiğine göre, bu dönemde bir adam ıssız bir vadide yatmak veya konaklayıp geçmek istediği zaman nefsine bir zarar gelmesinden korkarak yüksek sesle "Ey bu vâdinin azîzi, ben senin emrinde bulunan sefîhlerin şerrinden sana sığınıyorum" der ve bu şekilde o vâdideki cinnî'nin kendisini himâye edeceğine inanırdı. Bu şekilde inanan kimselerin, başları sıkıştıkça veya bir arzusu olduğu zaman ilk işi cinne sığınmak olurdu. Mukâtil'in nakline göre, cinne sığınma âdeti

(25) En'âm, 6/100; Saffât, 37/158-159.
(26) Ahmed b. Hanbel, Müsned I, 265; Dârimî, Vudû, 1.
(27) Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 312.

Yemen'de bir kavimden başlamış ve Benî Hanîfe'ye geçerek tüm Araplar arasında yayılmıştı..(28) Cinlerin azgınlıklarını artıran bu inanç ve davranışı Cenâb-ı Hak Kur'ân-ı Kerim'de şiddetle reddetmiştir..(29) Yine Yüce Allah Kur'ân-ı Kerim'de, "Onların yalvarıp durdukları, Rablerine hangisi daha yakın diye vesile ararlar ve rahmetini umup azâbından korkarlar, çünkü Rabbinin azâbı korkunçtur"(30) buyurarak, bu Câhiliye Araplarının tapdıkları cinlerin bile müslüman olduklarını, onlara sığınan insanların ise bundan habersiz olarak küfürlerine devam ettiklerini haber vermiştir.(31)

İslâm öncesi cinlerin bir insanı esir ederek, alıkoyacakları inancı da vardı. Nitekim Ahmed b. Hanbel'in kaydettiği bir rivâyette, Câhiliye döneminde Uzre kabîlesinden Hurâfe adındaki bir adamın cinler tarafından esir edildiği, o şahsın uzun bir süre onların içinde ikâmet ettiği, daha sonra onu serbest bıraktıkları, o adamın da cinler arasında gördüğü acâib şeyleri naklettiği, halkın da aklın kabul edemeyeceği bu hikâyelere "Hurâfe" adını verdiği nakledilmektedir. Belki de akıl ve mantığın kabul edemeyeceği hikâyelere "Hurâfe" adı verilmesi bundan sonra ortaya çıkmıştır.(32)

Câhiliye döneminde, deli olanları cinlerden kurtararak iyileştirmek için bir takım sözler okuyarak nefes ederlerdi. Müşrikler Hz. Peygamber'e "delidir" diye iftirâ edince, Ezd Kabîlesinden Dımâd adlı bir zât bunu duyarak Mekke'ye gelmiş ve Resûlullâh'a,

(28) Yazır, Hak Dini, VIII, 5400-5401.
(29) Cin, 72/6.
(30) İsrâ, 17/57.
(31) Buhârî, Tefsîru Sûre 17/7-8; Müslim, Tefsîr, 29, 30.
(32) Ahmed b. Hanbel, Müsned VI, 157.

"Cin çarpmasına nefes ederim, Allah dilediğine benim elimle şifâ verir, istersen sana da nefes edeyim" diye teklifte bulunmuştu. Ancak Nebî (s.a.v.) ile konuştuktan sonra Dımâd müslüman olmuştu.(33) Yine Âbi'l-Lahm'ın kölelerinden Umeyr'in de, İslâm'dan önce bir muska vasıtasıyla akıl hastalarını tedâvî etmekle meşgul olduğunu bilmekteyiz.(34) Avf b. Mâlik el-Eşcâî de, Câhiliye döneminde hastalara bir takım şeyler okuyarak onları iyileştirmeye çalıştıklarını, Hz. Peygamber'in ashâbdan daha önceleri okudukları bu rukyeleri kendisine arzetmelerini istediğini, içinde şirk olmayan rukyeleri serbest bıraktığını nakletmektedir.(35)

B- YAHUDİLİK'TE CİN

Tevrât'ta yer alan bazı ifâdelerden Yahudilerde de cin inancının mevcut olduğunu görmekteyiz. Tesniye bölümünden, Hz. Musâ döneminde bir kısım Yahudilerin cinlere kurban kesmek suretiyle tapındıklarını anlamaktayız. Hz. Mûsâ'dan nakledilen bir ilâhide bu husus şöyle dile getirilmiştir:

"Yabancı ilâhlarla onu kıskandırdılar,
Mekrûh şeylerle onu öfkelendirdiler,
Allah olmayan cinlere,
Bilmedikleri ilâhlara
Atalarınızın korkmadıkları,
Son zamanlarda çıkan yeni ilâhlara kurban ettiler." (36)

(33) Müslim, Cumu'a 46; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 302.
(34) Tirmizî, Siyer 9/1557; Ahmed b. Hanbel, Müsned V, 223.
(35) Müslim, Selam, 64; Krş. Ebû Dâvud, Tıb, 18.
(36) Tesniye 32/16-17.

Yukardaki ifadelerden, İsrâiloğulları'nın cinlere tapmayı kendileriyle karıştıkları diğer milletlerden öğrendiklerini görmekteyiz. Onların cinlere ve diğer ilâhlara tapmaları Tevrât'ta kesin olara yasaklanmıştır:

"Ve artık kurbanlarını ardlarınca zinâ ettikleri ergeçlere (taptıkları mâbûdlara) kurban etmeyecekler. Bu onlar için nesillerinde ebedî kanun olacak".(37)

Kitâb-ı Mukaddes'te yer alan bilgilerden, Yahudilerin Hz. Mûsâ'dan sonra Tevhîd inancından saparak, yine cinlere tapmaya döndüklerini görmekteyiz. Mezmurlar bölümünde yer alan satırlardan, bu dönemde onların, çocuklarını kurban etmek suretiyle cinlere tapındıkları ortaya çıkmaktadır:

"Fakat milletler ile karıştılar,
Ve onların işlerini öğrendiler,
Ve putlarına kulluk ettiler,
Onlar da kendilerine tuzak oldular,
Ve oğulları ile kızlarını cinlere kurban ettiler"(38)

Halbuki, Allah'tan başkasına kurban kesmek Yahudiler'e ebediyen yasaklandığı gibi,(39) insanların kurban yoluyla öldürülmeleri de Hz. Mûsâ tarafından nehyedilmiştir.(40)

Yine bazı putperest ilahlarının, İsrâiloğullarınca harâbelerde mevcut olduğuna inanılan cinler haline dönüştürüldüğü görülmektedir. Şedim ve Lilith bunlardandır. Yahudilik'te önemli iki cinnî şahsiyet,

(37) Levililer 17/7.
(38) Mezmurlar 106/37.
(39) Levililer 17/7.
(40) Örs, Musa ve Yahudilik, s. 143.

Keffâret Günü (Yom Kippur) günâh keçisinin salıverildiği çöplük yerlerde yaşayan Azazel(41) ile, Kutsal kitap sonrası menkıbelerinde geçen, çocuklara saldırması ve Âdem'in ilk karısı olmasıyla bilinen dişi cin Lilith olduğu anlaşılmaktadır.(42) Aggada ile ilgili gelenekte cinlerin menşei hakkında çeşitli faraziyeler ortaya atılmıştır. Buna göre onlar, ilk sebt gününün akşamının alaca karanlığında yaratılmışlardır. Yine bu varsayımlardan birine göre cinler, Âdem'in Lilith'den olan zürriyetidir, ya da kadınlarla cinsel ilişkiye girmiş olan kovulmuş meleklerin zürriyetidir.(43) Bir başka anlayışa göre, Şeytân'ın başkanlığı altında Tanrı'ya isyân eden kovulmuş meleklerdir.(44)

Yahudi toplumunda, cinlerin varlığı kabul edildikten başka, insan ve hayvanların içine girerek onları delirttiğine inanılırdı. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'in bildirdiğine göre, Firavun ve adamları Hz. Musa'nın tebliğine karşı çıkarak, ona, "Sihirbaz", "Cinlenmiş" demişlerdi.(45) Bu durum, Hz. İsâ'nın Peygamberliğini ilân ettiği Yahudi toplumunda da geçerli bir husustu. Yuhanna İncili'nde yer alan ifa-delerden, Hz. İsâ'nın tebliğlerine karşı çıkan o devir yahudilerinin kendisine, "Cinli" ya da "Deli" diyerek, onu halk nazarında tesirsiz kılmak istedikleri ortaya çıkmaktadır. Bu durum, daha sonra Hz. Peygambere, "Deli, Mecnûn" diyerek iftiralarda bulunan müşriklerin tutumlarıyla paralellik arzetmekte-

(41) Bkz. Levililer, 16/8.
(42) M.S.Şahin, TDV. Islâm Ansiklopedisi Cin Maddesi, VIII, 6-7.
(43) Krş. Tekvin, 6/1-4.
(44) Şahin, TDV, İs. Ans. agm. VIII, 7.
(45) Zâriyat, 51/38-39.

dir.(46) Yuhanna İncili'nde yer alan ifadelere göre Hz. İsa'ya şöyle iftirâ etmişlerdi:

"Yahudiler cevap verip ona dediler: Sen Samiriyelisin ve Sen de cin var, dediğimiz doğru değil mi?"(47) Hz. İsâ da, kendisini şöyle savunmuştu: "Bende cin yoktur, fakat Babama hürmet ederim ve siz beni tahkir ediyorsunuz."(48) "Size Şeriatı Musa vermedi mi? Ve sizden kimse Şeriatı yapmıyor. Neden beni öldürmeye çalışıyorsunuz? Halk cevap verip dedi: Sen de cin var, kim seni öldürmeye çalışıyor?"(49)

Yuhanna İncili'ne göre, Yahudilerden bir çoğu, Hz. İsâ'da cin var, delidir, onu dinlemeyin, diye halkı menetmeye uğraşıyorlardı. Fakat Hz. İsa'nın mucizesini gören bir kısım yahudiler de tereddüd içindeydiler ve "Bunlar cinne tutulmuş bir adamın sözleri değil. Körlerin gözlerini cinler açabilir mi?" diye soruyorlardı.(50)

Yukardaki satırlardan, Yahudilerin cinlerin tesirini kabul ettikleri, ancak onların kudretlerinin kör bir adamın gözlerini açmaya yetmeyeceği düşüncesinde oldukları anlaşılıyor. Bu durum, o devirde cinlerle uğraşan kimselerin âmâ kimselerin gözlerini iyileştirebildiklerini yahudi toplumunun kabul etmediğini gösteriyor. Yine İncillerden, Yahudilerin, kendilerine Tevhîd Dini'ni tebliğ eden Hz. Yahyâ'nın da cinli/deli olduğunu iddia ettikleri anlaşılmaktadır: "Zira Vaftizci Yahyâ, ekmek yemeyerek ve

(46) Hicr, 15/6.
(47) Yuhanna, 8/48.
(48) Yuhanna, 8/49.
(49) Yuhanna, 17/19-20.
(50) Yuhanna, 10/19-21.

şarap içmeyerek gelmiştir: Onda cin var, diyorsunuz."(51)

Kur'ân-ı Kerim'de yer alan bazı ifâdelerden ise, gönderilen Peygamberlerin aynı zamanda cinlere de ilâhî buyrukları tebliğ ettikleri anlaşılmaktadır. Aşağıdaki âyette Yüce Allah, insan ve cin topluluklarına Resûller göndererek uyardığını haber vermektedir:

"Ey cin ve insan topluluğu! Size âyetlerimi anlatan, bugünle karşılaşacağınıza dair sizi uyaran Peygamberler gelmedi mi?"(52)

Diğer bir âyetten de cinlerin Hz. Musa'yı ve getirdiği Kitab olan Tevrât'ı tanıyıp ona imân ettikleri anlaşılmaktadır:

"Ey milletimiz! Doğrusu biz, Musa'dan sonra indirilen, kendinden öncekileri doğrulayan, gerçeği ve doğru yolu gösteren bir Kitâb dinledik."(53)

Kur'ân-ı Kerîm'in yukardaki ibârelerinden Peygamberlerin, cinlere de Tevhîd Dîni olan İslâm'ı tebliğ ettikleri, onların da bir kısmının imân etmediği anlaşılmaktadır. Yine bu âyetlerden İsrâiloğullarına ve diğer milletlere gönderilen tüm Peygamberlerin, gönderildikleri topluma Tevhîd Dini'nin cinler hakkındaki görüşünü bildirdikleri ortaya çıkmaktadır. Buna göre, cinler de Allah'ın âciz birer kuludurlar, kendilerinden korkulup, bir takım kudretler vehmedilerek onlara tapınılması Allah'a isyan, şirk ve küfürdür.

(51) Luka, 7/28-34; Krş. Matta, 11/11-19.
(52) En'âm, 6/130.
(53) Ahkâf, 46/30.

Kur'ân-ı Kerim'de, cinlerin Hz. Süleymân'la olan münasebetlerinden de bahsedilmektedir. Allâh'ın bildirdiğine göre cinler, Hz. Süleyman'ın emrine verilmişlerdi ve onun arzu ettiği işlerde çalışıyorlardı: "Rabbinin izniyle yanında iş gören cinleri onun buyruğu altına verdik ki, bunlar içinde buyruğumuzdan çıkan olursa ona alevli ateşin azâbını tattırdık. Süleyman için, o ne dilerse, mâbedler, heykeller, büyük havuzlara benzer çanaklar ve taşınması güç kazanlar yaparlardı. Ey Dâvud ailesi! Şükredin! kullarımdan şükredenler pek azdır. Süleyman'ın ölümüne hükmettiğimiz zaman, ancak değneğini yiyen kurt onun ölümünü cinlere farkettirdi. O, ölü olarak yere düşünce ortaya çıktı ki, şayet cinler görülmeyeni bilmiş olsalardı alçak düşüren bir azâb içinde kalmazlardı."(54)

Kur'ân-ı Kerîm'in Sebe Melikesi ile ilgili âyetlerinden de Hz. Süleyman'ın emrinde çalışan cinlerin mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim, Hz. Süleymân'ın Sebe Melîkesi ile tebaasının gelip kendisine teslim olmalarından önce, Melîke'nin tahtının kendisine getirilmesi isteğine karşı cinlerden bir İfrît'in, "Sen yerinden kalkmadan önce sana onu getiririm, buna karşı güvenilir bir güce sahibim" dediği Kur'ân'da haber verilmektedir.(55) Bu âyetlerden Hz. Süleymân ve ashabının onları görebildikleri anlaşılmaktadır. Cinlerin kendisine boyun eğmeleri, Hz. Süleymân'ın peygamberliğinin delillerinden sayılmaktadır. Bu sebeple, Nübüvvetin isbatı için ona inananların bu mucizeyi gözleriyle görebilmeleri

(54) Sebe, 34/12-14.
(55) Neml, 27/39.

gerekir.(56) Hz. Süleymân'a cinlerin boyun eğdirilmesi bir mucize ise ve bu sadece ona mahsus kılınmışsa, günümüzde, cinleri emri altına alarak kendisine hizmet ettirdiğini iddia eden bir takım kimselerin bu iddialarının, Allah tarafından bir Peygambere bahşedilen mucizede ortaklık anlamına gelip gelmediğini, ya da bu büyük hadisenin bir mucize olmayıp, sıradan insanların bile başarabileceği alelâde bir iş olduğu düşüncesini çağrıştırıp çağrıştırmadığını ciddi şekilde düşünmek gerektiği kanaatindeyiz.

C- HRİSTİYANLIK'TA CİN

Cinlerin varlığına Hristiyanların da inandıkları görülmektedir. Gerek İnciller'de, gerekse Pavlus'un Mektupları gibi onlara göre kutsal sayılan metinlerde cinlere oldukça çok yer verilmiştir. Burada, Hz. İsa'nın deli veya cin çarpmış kişileri iyileştirmesinin gösterdiği mucizelerden sayılmasının büyük rolü olduğu açıktır. Yakub'un Mektubu'nda cinlerin Allah'ın varlığını ve birliğini kabul ettikleri kaydedilmektedir:

"Sen Allah bir olduğuna inanıyorsun, iyi ediyorsun, cinler de inanıyorlar ve titriyorlar. Fakat ey boş adam, imanın ameller olmayınca faidesiz olduğunu bilmek ister misin?"(57)

Bu durumdan, o dönem hristiyanlarının cinlerin de Allah'a, buyruklarına itaat etmekle yükümlü olduklarına inandıkları hususu ortaya çıkmaktadır. Onların inancına göre Hz. İsâ, peygamberliğinin bir

(56) A. Naim, Tecrid-i Sarih, II, 406, Açıklama: 1.
(57) Yakubun Mektubu, 2/19-20.

alâmeti olarak deli-mecnûn olan kimselerden cinleri kovup çıkararak onları iyileştirmiştir. İncillerde yer alan ifadelerden Hz. İsâ'nın bir çok defalar, bir çok yerde deli olan kimselerde cinleri kovarak bu şahısları iyileştirdiği nakledilmektedir. Matta İncili'nde Hz. İsa'nın bu özelliği hakkında şöyle denilmektedir:

"Ve onun haberi bütün Suriye'ye yayıldı ve ona çeşit çeşit hastalıklara ve dertlere tutulmuş bütün hastaları, cinlere tutulanları, saralı ve inmeli olanları getirdiler ve onları iyi etti."(58)

Luka ve Markos İncili'nde bildirildiğine göre Hz. İsâ, Mecdelli Meryem adlı kadından yedi tane cin çıkararak, onu iyileştirmiştir.(59) Markos İncili'ne göre cinler Hz. İsa'ya itaat etmek zorundaydılar, çünkü onu tanıyor ve kendisinden korkuyorlardı.(60) Luka İncili'nde yer alan bir iddiaya göre de cinler, Hz. İsa'nın Allah'ın oğlu olduğunu itiraf ediyorlardı: "Birçoklarından da cinler: Sen Allah'ın oğlusun diye bağırarak çıkarlardı. Onları azarlayarak söylemeye bırakmazdı, çünkü kendisinin Mesîh olduğunu biliyorlardı."(61)

Luka İncili'nde yer alan yukardaki ifâde üzerinde biraz durmak gerektiği kanaatindeyiz. Hz. İsa'nın, delilerin içinden çıkan cinleri kendisinin Mesîh olduğunu ilân edecekler diye azarlayarak susturduğu iddiası doğru olmamalıdır. Çünkü Hz. İsâ, zaten kendisi davasını ortaya atmış ve insanlara tebliğe başlamıştır. Bu sebeple bir takım mucize ve

(58) Matta, 4/24.
(59) Markos, 16/9.
(60) Markos, 1/32-34.
(61) Luka, 4/41.

alâmetler göstermekte ve halkın kendisine inanmasını istemektedir. Bu husus İnciller'de yer alan birçok ifadeden de anlaşılmaktadır. Çevresindeki halkın bir kısmı kendisine inanmakta, çoğunluk da inanmayarak onun cinli/deli olduğunu iddia etmektedir.(62) Yine İnciller'den anladığımıza göre onun, cinlerin başkanı Beezbul vasıtasıyla bu işi yaptığını ileri sürmekteydiler.(63) Bu durumda Hz. İsâ'nın, kendisinin Mesîh olduğunu, Hristiyan inancına göre Allah'ın oğlu olduğunu haykıran cinleri susturması söz konusu olamaz. Zira cinlerin bu itirafı, Hz. İsa'nın Mesîhliğini veya Allah'ın oğlu olduğu iddiasını te'yid eder, davasını destekler. Bu sebeple Luka İncili'nde yer alan bu ifadeler Hristiyanlık açısından, doğru sayılmaya elverişli değildir. Ancak Luka İncili'ndeki bu satırlar, bu konudaki İslâmî görüşü desteklemektedir. İslâm'a göre, Hz. İsa Allah'ın oğlu değil, kulu ve elçisidir. Buna göre, Luka İncili'nde yer alan bu ifadeler şayet doğruysa Hz. İsa, "Sen Allah'ın oğlusun!" diye bağırarak hastanın içinden çıkan cinleri, bu sözleri küfür ve Allah'a şirk koşmak olduğu, insanları sapıklık ve dalalete düşürmeye sevkettiği için susturmuş olmalıdır. Nitekim Barnaba İncili'nde de bu görüşü te'yid eden şu ibâreye rastlanmaktadır: "İsa, kendisine 'Sen Allah'ın oğlusun' diyen Petrus'a çok kızdı, onu azarladı. Ona: 'Defol! Benden uzaklaş, sen şeytânsın ve bana fenalık yapmak istiyorsun!' dedi. Ondan sonra Havârîlerine dönerek, 'Buna inandığınız takdirde size yazıklar olsun! Çünkü Allah'tan, böyle inanan kimselere lanet etme emri aldım' dedi."(64)

(62) Yuhanna, 8/48-49; 10/19-21; 17/19-20.
(63) Matta, 12/22-29; Luka, 11/14-22; Markos, 3/22-27.
(64) Barnabas, The Gospel of Barnabas, s. 88-89; Krş. İslâmiyet ve Hristiyanlık, s. 140.

Luka İncili'nde yer alan diğer satırlardan, Hz. İsa'nın yaşadığı dönemde halkın cinlerin murdar olduklarına inandıklarını anlıyoruz.(65) Tabii bu, İncil yazarlarının ve dolayısıyle bu İnciller'in doğru olduğunu kabuleden Hristiyanların da benimsedikleri bir görüştür. Yine İnciller, cinlerin sara hastalığına, deliliğine, dilsizliğe sebep olduğunu ifade etmektedirler. Nitekim Hz. İsa, cine tutulmuş dilsiz bir adamı, cinini kovarak iyileştirmiş ve konuşmasını sağlamıştır.(66) Ayrıca Hz. İsa, saralı bir çocuğu onu hastalandıran bir cinni kovarak iyileştirmiştir.(67) Hz. İsa'nın yaşadığı dönemde halk, cinlerin bir hükümdarı olduğuna ve isminin Beezbul olduğuna inanmaktaydı. Hz. İsa'ya inanmayanlar, onun, cinleri Beezbul ile çıkarıp kovduğunu ileri sürmüşlerdi.(68) Ancak Hz. İsa, cinleri Allah'ın ruhu ile çıkarıp kovduğunu söylemişti.(69) Matta ve Luka İncilleri'nde kaydedildiğine göre Hz. İsa, Gadarinîlerin veya Gerasinîlerin memleketinde cinler tarafından delirtilmiş, kabirlerde yatıp kalkan, çıplak dolaşan bir veya iki kimseyi, cinleri onlardan kovarak iyileştirmişti. Adamdan çıkan cinler, Cehennem'e göndermesin diye Hz. İsa'ya yalvarmışlar o da onların bir domuz sürüsüne girmesine izin vermişti. Cinlerin musallat olduğu domuz sürüsü ise uçurumdan aşağı, göle atılarak boğulmuştu.(70) İnciller'deki bu rivayet doğru sayılırsa, Hz.İsa'nın deli şahıs veya şahıslardan çıkan cinlerin domuz sürüsüne girmesine ve onların

(65) Luka, 4/33; 8/29.
(66) Matta, 9/32-34; Krş. Matta, 12/22-29; Markos, 3/20-27; Luka, 11/14-22.
(67) Matta, 17/14-20; Krş. Luka, 9/37-42.
(68) Matta, 12/22-27; Krş. Luka, 11/14-22; Markos, 3/22-27.
(69) Matta, 12/28.
(70) Luka, 8/26-36; Matta, 8/28-33.

uçurumdan atılarak ölmesine izin vermesi, onun domuzlara bakış açısını yansıtmaktadır. Demekki domuzlar, Hz. İsa nazarında insanlar için faydalı ve kıymete haiz varlıklar değildiler. Yahudilik'te de domuz etinin haram olduğu göz önüne alınırsa, Hz. İsa'nın bu tutumu daha güzel anlaşılır. Hz. İsa, onların haram olduğu, beslenmelerine veya korunmalarına gerek olmadığı görüşündeydi ki, helâk olmalarına göz yumdu. Yoksa bir peygamberin, ya da Hristiyanların inancına göre Allah'ın oğlu'nun, hristiyanlara göre yenilmesi helal kılınmış, insanoğlunun geçimi için gerekli olan bu hayvanların helâk olmasına sebep olarak, sahiplerini durduk yere zarara uğratması söz konusu olamaz. Hz. İsa domuzlara karşı olmasaydı, çıkardığı cinlerin onlara girmesine izin vermez, Cehennem'e veya başka bir yere çekip gitmelerini isterdi. Bu olay, Matta ve Luka İncillerinde farklı şekilde nakledilmiştir. Luka İncili'nde hadise, Galile karşısında olan Gerasinîler'in memleketinde cereyan etti denilmekteyken, Matta İncili'nde olay, Gadarinîler'in memleketinde meydana geldi şeklinde nakledilmektedir. Luka İncili'ne göre bu olayda Hz. İsa'nın cinlerini kovarak iyileştirdiği kimse bir kişidir ve adının Lejiyon olduğunu söylemektedir. Matta İncili'ne göre ise aynı olayda Hz. İsa'nın iyileştirdiği iki kişi söz konusudur. Hristiyanlığın muteber iki kutsal metni olan her iki İncil'de yer alan bu açık farklılık dikkat çekici olup, Allah'ın oğlu olduğu iddia edilen Hz. İsa'nın hayatının, tebliğ ve mucizelerinin iyi zaptedilememiş olduğunu göstermekte, Kilise tarafından meşru ve muteber kabul edilmiş dört İncil'in sıhhati konusunda şüpheleri gündeme getirmektedir.

İnciller'de nakledildiğine göre Hz. İsa, cinleri kovarak delileri, saralıları ve benzeri hastaları iyileştirme mucizesini öncelikle kendisine iman eden İsrailoğulları'na karşı göstermektedir. Matta ve Markos İncilleri'nde nakledildiğine göre, cinli kızının iyileştirilmesini isteyen İsrailoğulları'na mensup olmayan bir kadına, "Ben, İsrail evinin kaybolmuş koyunlarından başkasına gönderilmedim" diye cevap vererek, onun isteğini ilk önce reddetmiştir.(71) Matta İncili'nde yer alan bu ifade Hz. İsa'nın İsrailoğulları'na gönderilmiş bir Peygamber olduğunu, davetinin evrensellik taşımadığını göstermektedir. Hz. İsa'nın kadına söylediği şu söz de bu durumu te'yid etmektedir: "Çocukların ekmeğini alıp, onu köpeklere atmak iyilik değildir"(72) Sonuç olarak, kadının ısrarı ve "Ya Rab, zira köpekler de efendilerinin sofrasından düşen kırıntılardan yerler" demesi üzerine(73) çocuğunu iyileştirmiştir. Matta ve Markos İncilleri'nde yer alan bu olay da iyi zaptedilememiştir ve yukardaki görüşlerimizi te'yid etmektedir. Markos, Hz. İsa'dan yardım isteyen kadının Yunanlı olup, Suriyeli Fenike ırkına mensup olduğunu söylerken,(74) Matta, kadının Kenanlı olduğunu kaydetmiştir.(75)

Yine İnciller'de kaydedildiğine göre, Hz. İsa, cinleri çıkarma yetkişini Havarîlerine de vermiştir: "Ve cinleri çıkarmaya kudretleri olsun diye on iki kişi tayin etti." Havârîler de Hz. İsâ'dan aldıkları bu

(71) Matta, 15/24.
(72) Matta, 15/26; Markos, 7/27.
(73) Matta, 15/27; Markos, 7/28.
(74) Markos, 7/26.
(75) Matta, 15/22.

selahiyetle murdar ruhlar üzerine hâkim olmuşlar ve cinleri çıkararak, hastaları iyileştirmişlerdir.(76) Hz. İsâ, Havârîlerden başka yetmiş kişi daha tayin ederek, onlara cinleri çıkarma yetkisi vermiştir: "Ve yetmişler: 'Ya Rab, cinler bile senin isminle bize itaat ediyorlar' diyerek sevinçle döndüler".(77)

İnciller, Hz. İsâ'dan izinsiz, onun ismiyle cinleri çıkaran bir kimse meydana çıktığını, bunun üzerine Havârî Yuhanna'nın ona mani olduğunu, ancak Hz. İsa'nın, 'Ona mani olmayın' dediğini kaydetmektedirler.(78) Ancak Matta İncili'ne göre Hz. İsâ, kendi adıyla cin çıkarıp, kudretli iş yapsalar bile, Kıyamet'te kendisine inanmadıkları için o kimseleri tanımayacak ve "Yanımdan gidin fesâd işleyenler" diye onları kovacaktır.(79)

Markos İncili'ne göre, cin çıkarmak Hz. İsa'ya imân eden kimselerin bir alâmeti olmuştur. Hz. İsâ, çarmıha gerilip öldükten sonra tekrar dirilmiş ve sofrada oturan Havârîlerine görünmüş ve onlara şöyle demiştir: "Şu alâmetler imân edenlerle beraber gidecektir: Benim ismimle cin çıkaracaklar, yeni dillerle söyleyecekler, yılanlar tutup kaldıracaklar, öldürücü bir şey içseler onlara hiç zarar etmeyecek, hastalar üzerine ellerini koyacaklar ve onlar iyi olacaklar."(80)

Ancak Hz. İsa'ya Allah'ın oğlu diye iman edenlerin, ondan aldıkları cin çıkarma yetkisi her nasılsa zamanla zayıflamıştır(!). Hz. İsa hastaların bede-

(76) Markos, 6/13; Krş. Luka, 9/1-2.
(77) Luka, 10/17.
(78) Markos, 9/38; Luka, 9/49-50.
(79) Matta, 7/22-23.
(80) Markos, 16/17-18.

nine hiçbir zarar vermeden cinleri çıkarıp, onları iyileştirdiği halde, daha sonrakiler bu işi iyi becerememişler ve kurdukları Engizisyon mahkemelerinde, ruhunu cine/şeytâna sattı diye insanları diri diri yakmışlardır. Yine tüm Orta Çağ boyunca cin çıkarma adı altında, delileri çok kötü şartlarda, çok ilkel metodlarla tedaviye çalışmışlardır. Bu devir İslâm Dünyası'nın, delileri, ruh hastalarını tedâvî metodlarıyla, Hristiyan Dünyası'nın tedavî yöntem ve şartlarının karşılaştırılması bu görüşümüzün doğruluğunu ortaya koymak için yeterli malzeme verecektir. Burada konuyla ilgili olarak, bu sahanın kıymetli mütehassıslarından Prof.Dr.Ayhan Songar'ın tesbitlerine yer vermek çok uygun olacaktır:

"Bilhassa Hristiyanlığın ilk asırlarında akıl hastalarına karşı Avrupa insanının tutumunun gittikçe sertleştiğine şâhit oluyoruz... Papa sekizinci İnnocent, iki papazı Hristiyan dünyasını şeytânlardan ve büyücülerden temizleyebilmek, bunları tanıyıp yok edebilmekle ilgili bir kitap hazırlamakla vazifelendirmişti. Bu iki papaz, şeytânı tarif eden, onu tanımanın yollarını gösteren, onu taşıyanların nasıl öldürüleceklerini, ne gibi işkencelere tâbi tutulacaklarını anlatan bir kitap yazdılar. Artık akıl hastaları Engizisyon mahkemelerine çıkarılıyor ve diri diri yakılarak idam ediliyordu. Bir insanın 'büyücü olduğundan' veya 'şeytân taşıdığından' şüphelenilirse o zavallı, elleri arkasına bağlanarak suya atılıyor, orada boğulup ölürse masumiyetine (!) karar verilerek dini merasimle gömülüyordu. Şayet kazara kurtulup sudan çıkmayı başarırsa bu defa da büyücü olduğuna hükmedilerek şehir meydanında diri diri yakılıyordu. Bu suretle Avrupa'da, bilhassa İsviçre'nin Zürih şehrinde ve Fransa'da, Paris'de on binlerce zavallı insan büyücülük ithamı ile yakılarak öldürül-müştür. Çok eski değil, daha 16. yüzyılda John Weyer isimli ruh hekimi Kâinatta yedi milyon şeytânın bulunduğunu (!) hesaplamış ve bunları vücudlarında taşıyan delilere tatbik edilecek işkence metodları hakkında bir de kitap yazmıştı. Belki artık deliler meydanlarda diri diri yakılmıyor, ama suda doğuluyor, kartalların ayaklarına bağlanıp uçurumlardan aşağı koyveriliyor, zincirlere vurulup duvarlara çakılıyor, karanlık mahzenlere hapsediliyorlardı. Böylece iki asır daha geçti ve ancak 18. yüzyılda Pinel, Paris'deki Bicetre akıl hastahanesinde yıllardır zincire vurulmuş, bir duvara çakılı yaşayan bir kadın delinin zincirlerini çözmek cesaretini gösterdi..."(81)

Cin çıkarma uygulamalarının Protestanlığın bir kolu olan Reforme Hristiyan Kilisesi ile Doğu Kiliseleri'nde hâlâ uygulandığı kaydedilmektedir.(82)

Hristiyanlık, cinlere tapınmayı yasaklamıştır. Pavlus: "... Milletler kurban ettikleri şeyleri Allah'a değil, cinlere kurban ediyorlar ve cinlerle iştirak etmenizi istemem. Rabbin kâsesinden ve cinlerin kâsesinden içemezsiniz. Rabbin sofrasından ve cinlerin sofrasından hissedâr olamazsınız."(83) demektedir. Aynı şekilde Yuhanna'nın Vahyi'nde de cinlere secde etmek yasaklanmıştır.(84) Yine Yuhanna'nın Vahyi'nde kaydedildiğine göre, sapıklık ve küfre

(81) Songar, "Ya Avrupa Nasıldı?", Türkiye Gazetesi, Sohbet köşesi, 6.2.92.
(82) Şahin, TDV. İs. Ans. Cin Maddesi, VIII, 8.
(83) 1. Korintoslulara, 10/20-21.
(84) Yuhanna'nın Vahyi, 9/20.
(85) Yuhanna'nın Vahyi, 16/13-14.

destek olan alâmetleri yapanlar murdar cinlerdir.(85) Pavlus da Timoteos'a yazdığı mektubunda, Ruh'un, kendisine, daha sonraları imândan irtidad edenlerin aldatıcı ruhları ve cinlerin öğretişlerini dinleyeceklerini, bunların evlenmeyi menedeceklerini haber verdiğini söylemektedir.(86)

Pavlus'un, cinlerin insanlara akıl hocalığı yapacakları, onları küfre sevkedecekleri konusundaki görüşü ilginçtir. Pavlus da daha sonraları rahip ve rahibelerin evlenmesini yasaklayarak, sünneti ve guslü kaldırarak, Hz. İsa'nın Allah'ın oğlu olduğunu iddia ederek bu cinlerin öğretişlerini dinlemiş olmalıdır. Hristiyanlığın kutsal metinlerinden buraya kadar yapılan tüm nakillerden, cinler hakkında Hristiyanlığın olumsuz görüş sahibi olduğu ortaya çıkmaktadır. Onlara göre, cinler murdardır, sapıklığa, küfre, dalâlete çağırırlar ve Cehennem'e gitmeye layıktırlar. İslâmî görüşün aksine, cinleri tek sınıf olarak görmektedirler ki o da kâfir cinlerdir. Hz. İsa'ya imân eden, imâna destek olan cinlerden bahsedilmemektedir. Yine Hristiyanların görüşüne göre cinler harabe yerlerde barınırlar. Nitekim Yuhanna'nın Vahyi'nde: "...Yıkıldı, büyük Bâbil yıkıldı ve cinlerin meskeni ve her murdar ruhun zindanı ve mekrûh kuşun kafesi oldu"(87) denilmektedir. Bu inancın, Hristiyanlık'tan önceki ve sonraki toplumlarda da yer aldığı bilinmektedir.

(86) I. Timoteos'a, 4/1-3.
(87) Yuhanna'nın Vahyi, 18/2.

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLÂM'A GÖRE CİN

1- CİNLERİN ÖZELLİKLERİ

İslâm'a göre cinler, akıl sahibi olmaları açısından Peygamberlerin tebliğlerine muhâtab olmuş, mükellefiyet sahibi varlıklardır. Kur'ân-ı Kerîm'de onların Hz. Musa'ya ve getirdiği buyruklara imân ettikleri haber verilmiştir.(1) Yüce Allâh, onların daha önce ve sonra gönderilen diğer Peygamberlerin dâvetlerine de muhatap olduklarını bildirmektedir.(2) Son olarak da Hz. Peygamber'in tebliğine muhatap olmuşlar ve bir kısmı imân etmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan Cin sûresi ve bazı hadislerde bu durum açıklanmaktadır.(3) Ebû Zer'den (r.a.) nakledilen bir hadise göre Hz. Peygamber (s.a.v.): "Bana, benden önce hiçbir Peygambere verilmeyen beş şey verildi: Bana korkuyla yardım edildi, bir aylık mesafedeki düşmanlar benden korkarlar, bütün Yeryüzü benim için temiz olarak mescid kılındı. Benden önceye hiç kimseye helâl kılınmadığı halde bana ganîmetler helâl kılındı. Kırmızı (الاحمر) ve siyaha (الاسود) pey-

(1) Ahkâf, 46/30.
(2) En'âm, 6/130.
(3) Ahkâf, 46/29-30; Cin, 72/1-2; Buhârî, Tefsîr, 72/1; Ezân 105; Müslim, Salât 149-150, 153; Tirmizî, Tefsîr, 72/2-3, no: 3323-3324; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 252.

gamber olarak gönderildim. Bana iste denildi, ben de ümmetim için şefaat diledim" buyurmuştur. İlk devir İslâm müfessirlerinden Mücâhid, hadisteki "Kırmızı (الاحمر)'nın insanlar, Siyah (الاسود)'ın da cinler olduğunu söylemiştir.(4) İbn Abbâs (r.a.) ise, Mekke dönemindeyken bir defasında Hz. Peygamber'in en-Necm sûresi'nde secde yaptığını, o mecliste bulunan müslüman, müşrik, cin ve ins herkesin Hz. Peygamber'le beraber secde yaptığını nakletmektedir.(5)

İmâm en-Nevevî bu konuda, 'Yanında olanlar da secde ettiler' sözü ile, müslümanlardan, müşriklerden, cin ve insten Hz. Peygamber'in kıraatini dinleyenler kasdedilmiştir" demektedir.(6) Ebû Sa'îd el-Hudrî'den (r.a.) nakledilen bir hadiste de Hz. Peygamber (s.a.v.): "Müezzinin sesinin yetiştiği yere kadar, ins-cin hiçbir şey yoktur ki, ezanı duymuş olsun da, Kıyâmet Günü müezzin için hüsnü şehâdette bulunmasın"(7) buyurmuşlardır. Bu hadislerden, cinlerin de Hz. Peygamber'in tebliğine muhatap olup, bir kısmının ona imân ettikleri anlaşılmaktadır.

Peygamberlerin dâvetleri açısından mü'min ve kâfir diye ikiye ayrılan cinlerin imân edenleri kurtuluşa ve ebedî saâdete ererek Cennet'e gireceklerdir. İnanmayıp, küfürde kalanlar ise azâba uğrayacaklar, Cehennem'e atılacaklardır. Bu hususta Yüce Allâh şöyle buyurmaktadır:

(4) Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 145.
(5) Buhârî,Sücûdü'l-Kur'ân 5; Tefsîru Sûre 53;Tirmizî, Cumu'a 403/575.
(6) Aynî, Umdetü'l-Kârî, VII, 101.
(7) Buhârî, B. Halk 12, Tevhîd 52; Nesâî, Ezân 14; İ. Mâce, Ezân 5; İmâm Mâlik, Muvatta, Ezân' 5; Ahmed b. Hanbel, Müsned III, 35, 43.

"Andolsun ki, Cehennem için de birçok cin ve insan yarattık. Onların kalbleri vardır ama anlamazlar, gözleri vardır görmezler, kulakları vardır ama işitmezler, işte bunlar hayvanlar gibi, hatta daha sapıktırlar, işte bunlar gâfillerdir."(8) Yine Kur'ân-ı Kerîm'de:

"Allah hepsini biraraya toplayacağı gün, 'Ey cin topluluğu! İnsanların çoğunu yoldan çıkardınız' der, insanlardan onlara uymuş olanlar, 'Rabbimiz! Bir kısmımız bir kısmımızdan yararlandık ve bize tayin ettiğin sürenin sonuna ulaştık' derler, Allah da buyurur ki: 'Cehennem Allah'ın dilemesine bağlı olarak, temelli kalacağınız durağınızdır' der. Doğrusu Rabbin Hakîm'dir, bilendir."(9) buyurulmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'de ayrıca, cinlerin de insanlar gibi, Allah'a karşı yalan uydurdukları haber verilmiştir.(10)

Cinlerin Cennet ya da Cehennem'e gideceklerine dair yukardaki âyetler, onların akıl ve irâde sahibi olduklarını göstermektedir.

Cinlerin de insanlar gibi Yeryüzü sâkinlerinden olduğu, kâfirlerine şeytân ismi verildiği kaydedilmektedir. Onların varlığını inkâr ise küfür sayılmıştır.(11) Nitekim İblis'in de cinlerden olduğu Kur'ân'da haber verilmektedir.(12) Bunların kâfirlerine şeytân denildiği halde, bazan Hz. Peygamber'den yapılan rivâyetlerde "Şeytân" ve "Cin" birbirinin yerine de kullanılmıştır. Meselâ İmâm Mâlik

(8) A'râf, 7/179.
(9) En'âm, 6/128.
(10) Cin, 72/5.
(11) A.Naim, Tecrid-i Sarih II, 403.
(12) Kehf, 18/50.

ve Ahmed b. Hanbel'in naklettikleri bir rivâyette, bir cinnin elindeki meş'aleyle Hz. Peygamber'in mübârek yüzünü dağlamak istediği nakledilirken,(13) İbnü'l-Cevzî, Telbîsü İblîs adlı eserinde Hz. Peygamber'in yüzünü meşale ile dağlamak isteyenin bir şeytân olduğunu kaydetmiştir.(14) Müslim'in rivâyet ettiği, "Her insanın meleklerden ve cinlerden mutlaka birer yoldaşı bulunduğuna" dair hadiste de cin, şeytân yerine kullanıl-mıştır.(15)

el-Buhârî ve Müslim'in rivâyet ettiği bazı hadislerden cinlerin de insanlar gibi ölümlü birer varlık oldukları anlaşılmaktadır.(16)

Bazı rivâyetlerden anlaşıldığına göre, cinler de aynen insanlar gibi Yeryüzü'nün çeşitli bölgelerinde mesken tutmuş olarak yaşamaktadır. İnsanların, yaşadıkları çeşitli coğrafî bölgelere göre Amerikalı, Afrikalı, Avrupalı, Konyalı, Lâdikli, İzmirli, Ankaralı diye tanımlandıkları gibi cinler de bazı şehir veya bölge isimleriyle anılmışlardır. Nitekim el-Buhârî'nin naklettiği bir hadise göre, Nusaybin cinleri Hz. Peygamber'e bir hey'et göndermişlerdir.(17) Müslim ise eş-Şa'bî'den yaptığı rivâyetinde, Hz. Peygamber'e gelen bu cinlerin Cezîreli olduklarını kaydetmiştir.(18) Yine Müslim'in kaydettiği bir hadise göre Hz. Peygamber (s.a.v.), Medine'de, müslüman olmuş cinlerden bir cemaatın mevcut olduğunu haber

(13) İ. Mâlik, Muvatta' Şaar 4/10; Ahmed b. Hanbel, Müsned III, 419.
(14) İ. Cevzî, Telbîs, s. 35-36.
(15) Müslim, Münafıkîn, 69.
(16) Buhârî, Tevhîd 7; Müslim, Zikr 67; Krş. Ahmed b. Hanbel, Müsned I, 302.
(17) Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr, 32.
(18) Müslim, Salât, 150.

vermiştir.(19) İmâm Mâlik ise, Ömer b. el-Hattâb'ın (r.a.) Irak'a gitmek istediğini, fakat Ka'bü'l-Ahbâr'ın ona, "Ey mü'minlerin emiri! Irak'a gitme! Çünkü sihirin onda dokuzu orada, cinlerin fâsıkları orada ve devâsız hastalıklar oradadır" dediğini kaydetmiştir.(20) Kâ'bü'l-Ahbâr'ın bu sözü, onların çeşitli yörelerde meskûn olduklarına dair yukarda nakledilenlere uygun düşmektedir. Ancak Ehl-i Kitâb âlimlerinden olup, daha sonra müslüman olan Kâ'bü'l-Ahbâr'ın Irak hakkındaki bu sözü İslâmî bir temele dayanmamalıdır. Çünkü başta Hz. Ali, Abdullah b. Mes'ud gibi sahabenin ileri gelenlerinden birçok âlim kimse Irak'a yerleşmiş, orada İslâm'ı öğretmişlerdir. İslâm âlimlerinin de birçoğu Basra, Kûfe, Bağdat gibi Irak şehirlerinde yetişmişlerdir. Bağdât, Abbâsîler döneminde İslâm Medeniyetinin beşiği olmuştur. Ayrıca Kitâb-ı Mukaddes'in Yuhanna'nın Vahyi bölümünde yer alan şu satırlar, Kâbü'l-Ahbâr'ın Irak hakkındaki bu olumsuz kanaatinin kaynağını göstermesi bakımından enteresandır: "Bu şeylerden sonra büyük selâhiyeti olan başka bir meleğin gökten inmekte olduğunu gördüm ve onun izzetinden Yeryüzü aydınlandı ve kuvvetli sesle çağırıp dedi: Yıkıldı, büyük Bâbil yıkıldı ve cinlerin meskeni ve her murdar ruhun zindanı ve mekrûh kuşun kafesi oldu."(21) Bu sebeple, Kâ'bü'l-Ahbâr'ın Hz. Ömer'e söylediği bu sözün, onun müslüman olmadan önceki kültür ve inancının bir ürünü olduğu açıktır. Ya da Kâ'bü'l-Ahbâr, bu sözle, bu yörede, Bâbil döneminden kalan Gildânî sihrinin kalıntılarının halk arasında gizlice yayılmış bulunduğuna işaret etmek

(19) Müslim, Selâm, 141; İ. Mâlik, Muvatta', İsti'zân, 13/33.
(20) İ. Mâlik, Muvatta', İsti'zân, 11/30.
(21) Yuhanna'nın Vahyi, 18/1-2.

istemiştir.

Kur'an-ı Kerîm'den anlaşıldığına göre, insanlar cinleri göremedikleri halde cinler onları görmektedirler. Bu hususta şöyle buyurulmuştur: "Ey Âdemoğulları! Şeytân, ayıp yerlerini kendilerine göstermek için elbiselerini soyarak ana-babanızı Cennet'ten çıkardığı gibi sizi de şaşırtmasın. Sizin onları görmediğiniz yerlerden o ve taraftarları sizi görürler."(22) Hz. Peygamber de bu duruma işâret ederek, müslüman bir kişinin tuvalet ya da cinsel ihtiyacı için soyunduğu zaman "Besmele" çekerek, kendisini gözleyen cin ve şeytânları kovmasını istemiştir. Bu konudaki bir hadislerinde: "Cinler ile Âdemoğullarının avret yerleri arasındaki perde, kişinin helâya girmek istediği zaman 'Bismillah' demesidir"(23) buyurmuşlardır. Anlaşıldığına göre cinler de hayatlarını devam ettirmek için kendi yapılarına uygun olarak beslenmekte, yiyip içmektedirler. Ayrıca ölümlüdürler.(24) Bundan başka cinlerin de nikâhlanıp, evlendikleri, çoluk çocuk sahibi oldukları kaydedilmektedir.(25) Kur'ân-ı Kerîm'de: "Oralarda, bakışlarını yalnız erkeklerine çevirmiş (öyle dilberler) vardır ki, bunlardan önce ne bir insan, ne bir cin asla kendilerine dokunmamışdır."(26) buyurulmaktadır. Âyette geçen (لم يطمثهن) lafzı, bâkire ile yapılan cinsî münâsebet için kullanılmıştır. Buradan da, cinlerin eşleriyle cinsî münâsebet yapabilecek şekilde yaratıldıkları anlaşılmaktadır.

(22) A'râf, 7/27.
(23) Tirmizî, Cuma'a, 73; İ. Mâce, Tahâret, 9/297-298.
(24) Müslim, Zikr, 68.
(25) Ebu Ya'lâ, el-Ferrâ, el-Mu'temed fî Usûli'd-Dîn, s. 174.
(26) Rahmân, 55/56.

Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hadislerinde, evlerde bırakılan çöplerin cinlerin toplantı yeri olacağını bildirmiştir.(27) Onun (s.a.v.), cinlerin kötülerinin pis yerlerde bulunduğu şeklindeki ifâdeleri, temizliğin önemini kavratma maksadına yönelik olmalıdır. Cin veya şeytân kelimesiyle mikropları kasdettiği de anlaşılmaktadır. Mikropların da çıplak gözle görülmeyen varlıklar olduğu hatırdan uzak tutulmazsa, Hz. Peygamber'in bu tür sözleri dünyevî maslahatlar için söylemiş olduğunu tahmin etmek zor değildir.

Sahabe ve Tâbiîn döneminde halk arasında, cinlerin deliklerde yaşadıklarına dair bir inancın mevcut olduğnu görmekteyiz. Nitekim Abdullah b. Sercis'ten (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber deliklere idrar yapılmasını yasaklamıştır. Daha sonraları müfessirlerden Katâde'ye, deliklere idrar yapmanın niçin yasak olduğu sorulmuş, o da "Delikler cinlerin meskenidir, denilmektedir" diye cevap vermiştir.(28)

Önceki din ve kültürlerde olduğu gibi, İslâm geleneğinde de, cinlerin bazı insanları çarparak hastalanmalarına sebep olduğu inancı vardır ve bu inancın, kaynağını Kur'an ve bazı hadislerden aldığı ileri sürülmektedir.(29) Kur'ân-ı Kerîm'de fâiz yiyenlerden bahsedilirken, "Ribâ yiyenler Mahşer'de ancak şeytân'ın çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkarlar" buyurulmuştur.(30) Âyette geçen (المس) kelimesi, dokunmak anlamını taşıdığı gibi, "delirmek" manası-

(27) Abdurrezzâk, Musannaf, XI, 32.
(28) E. Dâvud, Tahâret, 16; Nesaî, Tahâret, 29; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 82.
(29) el-Ferrâ, a.g.e, s. 173-174.
(30) Bakara, 2/275.

na da gelir ve mecnûna, sar'alıya (المسوس) "Memsûs" denilir. Bunlar insanlık tarihi boyunca aslına vâkıf olunamamış gizli sebeplerden meydana gelen birtakım hastalıklar olduğu için, cin ve şeytânlara nisbet edilerek, "Cin tutmuş, Şeytân çarpmış" denilegelmiştir. Bu tür hastalıkların cin ve şeytâna nisbet edilmesi hakikat mı, mecâz mı? meselesi münakaşa konusu olmuştur. Ancak bu âyette kasdedilen asıl mânânın, fâiz yeme konusundaki fenalığın dehşetini göstermek olduğu açıktır.(31)

A- CİNLERİN HABER ÇALMASI

Kur'ân-ı Kerîm ve bazı hadislerden cinlerin haber çalmak için göğe çıktıkları, fakat üzerlerine yakıcı, delici ışınlar gönderilmek suretiyle buradan kovalandıklarını öğrenmekteyiz. Kur'ân-ı Kerîm'de bu konuda şöyle buyurulmaktadır: "Biz, en yakın göğü bir zînetle, yıldızlarla süsledik ve onu her türlü şeytândan koruduk. Şeytânlar yüce topluluğu dinleyemezler, her yandan kendilerine (şihablar) atılır. Kovulurlar. Onlar için sürekli bir azâb vardır. Yalnız, (Yüce Topluluktan) bir söz kapan olursa, onu da delici bir alev izler".(32) "Andolsun ki Biz, gökte burçlar yaptık ve onu bakanlar için süsledik. Ve onu taşlanarak kovulmuş her şeytândan koruduk. Ancak kulak hırsızlığı yapan olursa, onu da parlak bir ateş şulesi kovalar."(33)

Yukarda kaydettiğimiz âyetlerden de anlaşılacağı gibi, Allah (c.c.) dünyaya en yakın göğü yıldızlarla süslemiş ve onu şeytânlardan korumuştur. Bu açıdan şeytânlar Yüce Topluluğun (Mele-i A'lâ) sözlerini işitemezler. Bu sözleri işitmek için çabalayan, onlara kulak kabartan şeytânların üzerine şihâb (ışın) atılarak meleklerin sözlerini dinlemelerine engel olunur. Mele-i A'lâ (Yüce Topluluk), semâ ehlidir. Yere karşılık olarak, Gök ehli halkına "Mele-i A'lâ" denilmiştir. Âyetlerden anlaşıldığına göre, şeytânlar, onların konuşmalarını dinlemek için yukarı çıkarlar, ama her yandan üzerlerine atılan kıvılcımlarla engellenirler, gök haberlerini çalamazlar. Bu sebeple onlar, Peygamberler gibi vahiy alamazlar, mi'râca çıkamazlar, o hududda duramazlar. Ancak hırsızlama bir haber kapan olursa, onun ardından, ışığı ile havayı delen, parlak, yahut yakıcı bir şihâb yetişip onu yakar. Şihâb, kayan yıldız gibi görünen şeydir. Işığı ile karanlığı deldiği için Şihâb-ı Sâkıb ve Necm-i Sâkıb denilir. Şihâb-ı Sâkıb, ışığı ile göğü delen çok parlak şihâb demektir. Şihâblar yıldız değil, küçük cisimlerdir. Sayıları pekçok olan bu cisimler güneş çevresinde dönüşlerini bir yılda tamamlamaktadırlar. Şihâblardan çıkan ışık, bunların atmosfer tabakasıyla sürtünmesinden meydana gelir.

Yukardaki âyetlerde, haber çalmak maksadı ile göğe çıkan şeytânlara atıldığı bildirilen şihâblarla, normal olarak gökyüzünde kaydığı gözlemlenen kuyruklu yıldızların, gök taşlarının veya astronomlarca bilinen başka cisimlerin kasdedilmediği hatıra gelmektedir. Bu durumda mezkûr âyetlerde kasdedilen şihâb ile, şeytânları izleyip yakan, onların faaliyetlerine mâni olan mâhiyetini henüz bizim bilemediğimiz, mânevî bir ışının kasdedilmiş olması çok

(31) Yazır, Hak Dini, II, 957.
(32) Saffât, 37/6,10.
(33) Hicr, 15/16-18.

daha muhtemeldir.

Âyette geçen er-Racîm lafzı, taşlanmış, kovulmuş, lânetlenmiş, şeytân anlamına gelmektedir. Gökten haberler çalmaya teşebbüs ettiğinde atılan şihâblarla kovalandığı için Şeytâna "Racîm" denilmiştir.(34) Yüce Allah bu âyetlerde, semâya karşı tecâvüz etmek isteyenlerin durumlarını göstererek, kulak hırsızlığına dayanan şeytânlıklarla Peygamber'e (s.a.v.) karşı rekâbete kalkışan, din uydurmaya çalışan dinsizlerin maddi ve mânevî hezimet ve perişanlıklarını ortaya koymaktadır.(35) Buna göre, gerek cinn ve gerekse ins'ten hiçbir şeytân artık semâya çıkamaz, sırlarına vâkıf olamaz. Yerdeki gibi, orada şeytânlık yapamaz, Semâ, gözleri şeytânlıkta olan gizli ve açık bütün şeytânlara kapalıdır. Bunların hepsi kovulmuşlar-dır.(36)

Kur'ân-ı Kerîm'in Cin Sûresi'nde yer alan diğer âyetlerde ise, Yüce Allah bu konuda cinlerin sözlerinden bahsederek şöyle buyurmuştur: "Biz göğe dokunduk, onu kuvvetli bekçilerle ve ışınlarla doldurulmuş bulduk. Ve biz, onun dinlemeğe mahsus olan oturma yerlerinde oturur (gayb haberlerini dinlemeye çalışır)duk. Artık şimdi kim dinlemek isterse, kendisini gözetleyen bir ışın bulur. Bilmiyoruz (bununla) Yeryüzündekilere kötülük mü (yapılmak) istendi, yoksa Rableri onları doğruya mı iletmek diledi?"(37)

(34) Yazır, Hak Dini, VI, 4048-4049; S. Ateş, Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri, V, 61; VII, 397-398.
(35) Yazır, a.g.e., VI, 4049.
(36) Yazır, a.g.e., V, 3049.
(37) Cin, 72/8-10.

Bu âyetten anlaşıldığına göre, Hz. Peygamber gönderilmeden önce cinler, semâya çıkıyorlar, belli yerlerde eğleşerek kulak hırsızlığı yoluyla gök haberlerini çalıyorlardı. Yine böyle bir maksatla, kulak hırsızlığı yapmak için semâda oturdukları yere çıkmak istediklerinde, üzerlerine ışınlar havâle edilerek bundan menedilmişlerdir. Bunun Hz. Peygamber gönderildikten sonra meydana geldiği bildirilmektedir. Şihâb ile asıl kasdedilen, Nübüvvet nûru ve Kur'ân âyetleriyle hakikat âleminde parlatılan ve bâtıl fikirlere karşı fırlatılan ateşli uyarılardır. Çünkü uzayın doğal olayı şihâblar, Hz. Peygamberin gönderilmesinden önce de meydana gelmekteydi. Nitekim Câhiliye döneminde yaşamış olan Evs b. Hacer, Bişr b. Ebî Hâzım gibi kimseler beyitlerinde yıldızlarla taşlama işinden bahsetmektedirler. İbn Şihâb ez-Zührî'ye, "Bu taşlama işi Câhiliye döneminde de var mıydı" diye sorulduğunda, "Evet, fakat İslâm Dini gelince bu daha da çoğaldı ve şiddetlendi" demiştir. Yukarda da kaydedildiği gibi, bazı rivâyetlere göre, Hz. Peygamber'in gönderildiği sıralarda şihâb yağmuru çok fazlalaşmış ve o dönemde müneccimler, kâhinler, şeytânlar korkup bundan çeşitli anlamlar çıkarmaya çalışmışlardır. Hatta bir rivâyete göre, buna benzer olayları görmeye başlayan Araplar göğün sonunun geldiğini sanarak, hayvanlarını serbest bırakmış, kölelerini âzad etmeye başlamışlardı. Bir kısmı da Amr b. Ümeyye, Abdü Yaleyl b. Amr es-Sekafî gibi ileri gelenlerine koşmuşlar ve ne yapacaklarını sormuşlardır. Büyüklerden biri onlara, eğer düşen yıldız bilinen bir yıldız ise bu, göğün sonunun geldiğini gösterir, bilinmeyen bir yıldız ise olağan bir hadisedir, demiştir. Câhiliye

Arapları da düşenin bilinmeyen bir yıldız olduğunu anlayınca, henüz mühlet var, diyerek rahatlamışlardır.(38)

Bazı kaynaklarda, Hz. İsâ ile Hz. Peygamber arasındaki fetret döneminde şeytânların göğe çıkarak, kulak hırsızlığı yoluyla haber çalabildiklerinden bahsedilmektedir.(39) İblis'in, Hz. İsa'nın doğumundan önce göklere sızdığı, o doğunca üç semâdan menedildiği ve şeytânların şihâblarla taşlandığı da kaydedilmektedir.(40)

Konumuz açısından ilginç bir husus da şudur ki, Câhiliye Arapları, büyücülerin, kâhinlerin, şairlerin, sihirbazların cinlerle irtibatlı olup, onlardan ilhâm aldıklarına, cinlerin de gökten kulak hırsızlığıyla haberler çalıp bunları kâhinlere verdiklerine, bu yüzden onların ardından gökte kayan ışıklar atıldığına inanırlardı.(41) Onların sahip oldukları bu inanış, bu konuda daha önceleri sahip oldukları bir vahiy kaynağından bilgilendirilmiş olduklarına işaret etmektedir. Yukarda kaydedilen inanca sahip olan Câhiliye Arapları, Kur'ân'ın da cinler tarafından gökten çalınıp Hz. Peygamber'e atıldığını sanmışlar, bu yüzden O'na (s.a.v.) kâhin, şâir, sihirbaz ve mecnûn demişlerdi. Onların bu düşüncelerini reddetmek için bu âyetlerde cinlerin ağzından, artık eskisi gibi göğe sokulup haber çalamadıkları, atılan ışınlarla kovuldukları anlatılmaktadır. Bundan şu anlam çıkmaktadır: Ey müşrikler! Sizin Kur'ân'ı cinlerin telkini

(38) Râzî, Mefâtîh, XXX, 157-158; Kurtubî, el-Câmi', XIX, 139; Şiblî, Ahkâmü'l-Can, s. 164; Aynî, Umde, VI, 36; S. Ateş, a.g.e. X, 100.
(39) Râzî, Mefâtîh, XXX, 158; Kurtubî, el-Câmi', XIX, 12-13.
(40) Şiblî, a.g.e., s. 164; Aynî, umde, VI, 36; A. Naim, Tecrid-i Sarih, II, 763.
(41) Râzî, Mefâtîh, XXX, 158; S. Ateş, a.g.e., X, 98.

sanmanız yanlıştır. Kur'ân'ın tamamı gök haberidir. Onlar gökten haber alamamaktadırlar. Eskiden bazı haberler çalıp, bunlara yüzlerce de yalan katarak kâhinlerin kulaklarına atmış olsalar bile, artık böyle bir şey yapmaları mümkün değildir. Çünkü atılan ışınlarla yakılmakta, göğe sokulamamaktadırlar. Bu Kur'ân, asla cin sözü değil, gök ehli olan yüce bir meleğin, "Güvenilir Rûh"un vahyidir. "Onu şeytânlar indirmedi. Bu onlara yaraşmaz ve zaten yapamazlar da, Çünkü onlar (meleklerin sözünü) dinlemekten uzaklaştırılmışlardır." (Şuara, 210-212).(42)

Kısacası atılan bu şihâblar, cinlerden semâ haberlerini kesmiş, gök kapılarını birer asker gibi tutmuştur. Bu ise, onların mânevâtlarını, yalanlarını, sefâhet ve tuğyanlarını yakan hakikat nûrlarını anlatıyor. Onlar da, Muhammedî gökten parıldayan ateşin âyetler ve mucizelerdir ki, onun karşısında insan ve cin şeytânlarının ödleri kopmuş, dilleri tutulmuştur. Bu tecrübeleri yapmış olan cinler, artık eskisi gibi gaybdan dem vurmaya, gelecekten haber vermeye kalkışmayıp, yalan söylemekten sakınarak ilerisi hakkında bilgileri olmadığını ortaya koymaktadırlar.(43)

Yukarda kaydedilen âyetlere paralel olarak kaynaklarımızda yer alan bazı hadislerde de cinlerin haber çalmalarından bahsedilmektedir. Ebû Hureyre'den nakledilen bir hadise göre Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

(42) Râzî, Mefâtîh, XXX, 158; S. Ateş, Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri, X, 98.
(43) Yazır, Hak Dini, VIII, 5403-5404; S. Ateş, a.g.e., X, 100.

"Allah (c.c.) gökyüzünde bir işe hüküm verdiği zaman sert bir kaya üzerinde hareket ettirilen zincir sesi gibi mehâbetli olan bu ilâhî hükme melekler tamamen boyun eğerek, (korku ile) kanatlarını birbirine vururlar. Gönüllerinden bu korku giderilince de, (Mukarrebûn'dan olan meleklere): 'Rabbiniz ne buyurdu?' diye sorarlar. Onlar da: 'Hakkı söyledi, O çok yücedir, çok büyüktür' derler. Bu şekilde kulak hırsızı (cinler) Allah'ın o emrini işitirler. O sırada kulak hırsızı (cinler yerden göğe kadar) birbi-rinin üzerine zincirleme dizilmiş (ve kulak hırsız-lığına hazırlanmış) bulunurlar. -Râvî Süfyân b. Üyeyne, avucunu çevirip parmaklarının arasını ayırdı ve bu dizilişi avucuyla vasfetti- (onlar bu vaziyetteyken) cin, meleklerin o konuşmasını işitir de hemen onu altındakine atar. Sonra diğeri de o sözü kendinden aşağıdakine atar. Nihâyet en aşağıdaki o sözü kendinden alttakine gönderir. En sonunda da en aşağıdaki o sözü sihirbâzın yahut kâhinin diline bırakır. Bazı defa meleklerin konuşmasını işiten en üstteki cine bir ateş parçası (şihâb) yetişerek altındaki cine o haberi atmadan imhâ eder. Bazan da ateş kendisine erişmeden önce o haberi altındaki cine atarak ulaştırır. Ancak işittiği habere yüz de yalan katar. (Kâhin ya da sihirbaz bunu insanlara söyler ve ilâhî emir yeryüzünde gerçekleşince, insanlar tarafından): 'O bize filân gün şöyle şöyle ve şöyle demiş değil miydi?' diye söylenilir. Böylece (cin tarafından gökyüzünden işitilmiş) o kelime sebebiyle (sihirbâz veya kâhin) doğrulanır.(44)

(44) Buhârî, Tefsîru'l-Kur'ân 15/1; 34/1; Müslim, Selâm 124; Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 34/2

Yukarda kaydettiğimiz hadisde Sebe Sûresi 23. âyete atıfta bulunulmaktadır. İlgili âyette Cenab-ı Hak şöyle buyurmaktadır:

"O'nun huzurunda, Kendisinin izin verdiği kimseden başkasının şefaatı fayda vermez. Nihâyet onların yüreklerinden korku giderilince: 'Rabbiniz ne buyurdu?' diye sorarlar. 'Gerçeği buyurdu' derler, O yücedir, büyüktür."

S. Ateş, yukardaki âyette kasdedilenin müşrikler olduğunu söylemekte, olayın da Kıyâmet Günü cereyan edeceğini belirtmektedir. Bu âyetin tefsirinde, el-Buhârî ve Tirmizî'nin yukarda kaydettiğimiz cinlerin haber çalması ile ilgili hadisi(45) rivâyet ettiklerini kaydeden S. Ateş, "Bu hadisin, bu âyetin tefsiri ile ilişkisi olduğunu sanmıyoruz" demektedir.(46) Hamdi Yazır da, âyette bahsedilen olayın Kıyâmet'te cereyan edeceğini kaydederek, burada kasdedilenin mertebelerine göre Peygamberler, melekler ve sâlih kimseler olduğunu, şefaate izin verildiği zaman, şefaat bekleyenlerin şefaatçilerine 'Rabbiniz ne buyurdu? Şefaatinizi kabul buyurdu mu' diye soracaklarını, onların da 'hakkı söyledi' diye cevap vereceklerini kaydetmektedir.(47) İbn Kesîr ise Tefsîr'inde, bu konuda iki görüş olduğunu, İbn Cerîr ve bazı âlimlere göre âyette kasdedilenin melekler olduğunu, diğer bazı âlimlere göre de müşriklerin kasdedildiğini zikretmiştir.(48)

Sonuç olarak, bu âyette zikredilen kimseler

(45) Buhârî, Tefsîru'l-Kur'ân 34/1; Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân 34/2.
(46) S. Ateş, Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri, VII, 251-252.
(47) Yazır, Hak Dini, VI, 3962.
(48) İ. Kesîr, Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm, III, 536-537; Ayrıca bkz. Aynî, Umde, XIX, 130.

müşrikler veya meleklerden hangisi olursa olsun, bahsedilen olayın Kıyâmet'te cereyân edeceği hususunda Müfessirlerin görüş birliği içinde oldukları anlaşılmaktadır. Zaten âyetteki, "O'nun huzurunda, Kendisinin izin verdiği kimseden başkasının şefaati fayda vermez."(49) ifâdesinden de bu olayın Kıyâmet'te cereyân edeceği ortaya çıkmaktadır. Çünkü şefaat olayı Âhirette meydana gelecek hususlardandır. el-Buhârî ve Tirmizî'nin bu âyetin tefsîriyle ilgili olarak kaydettikleri yukardaki hadiste ise,(50) cinlerin kulak hırsızlığı yaparak, gökten haber çalmalarından bahsedilmektedir. Cinlerin bu davranışı ise, bazı âyet ve hadislerden anlaşılacağı üzere Kıyâmet'te değil, bu dünya hayatında cereyân eden bir husustur.(51) Onların Âhiret'te kulak hırsızlığı yapamayacakları malûmdur. Bu durumda, Peygamberimizin cinlerin haber çalmalarıyla ilgili olan sözlerinin, râvîlerden birisi tarafından yukarda kaydettiğimiz Sebe 23. âyeti ile irtibatlandırıldığı anlaşılmaktadır. O'nun (s.a.v.), cinlerin haber çalmasından bahseden hadisi, âyeti tefsîr etmek isteyen kimselerden birisinin sözleriyle karışıp, yukardaki problemli hale dönüşmüş olmalıdır. Kısacası yukardaki hadisde yer alan sözlerin tama-mı Hz. Peygamber'e ait olmamalıdır. Hadisin (....فيسمعها مسترق السمع) "bu şekilde kulak hırsızı (cinler, gök haberini) işitirler" ibâresinden itibaren olan kısmı, Resûlullâh'ın cinlerin kulak hırsızlığından bahseden sözlerini ihtivâ etmektedir. Ancak hadisin bu ibâreden önceki kısmı, Sebe 23. âyetiyle ilgili bir tefsir olup,

(49) Sebe, 34/23.
(50) Buhârî, Tefsîr, 34/1; Tirmizî, Tefsîr, 34/2.
(51) Bkz. Hicr, 15/16-18; Saffât, 37/6-10; Cin, 72/8-10; Buhârî, Tıb, 46; Edeb 117; Tevhîd 57; Müslim, Selâm 122-124.

cinlerin haber çalmalarıyla alakalı olarak Hz. Peygamber tarafından söylenmiş değildir. Bu bölüm, hadisin râvîlerinden Ebu Hureyre (r.a.) veya aynı zamanda Tâbiîn müfessirlerinden olan râvî İkrime'ye ait olabilir. Bunlardan herhangi birinin ilgili âyeti tefsir ederken Hz. Peygamber'in cinlerin haber çalmalarıyla ilgili hadisini konuyla irtibatlandırmış olması, bunu nakleden râvîlerin de Ebu Hureyre veya İkrime'ye ait olan sözleri de Resûlullâh'a ait sanmış olması muhtemeldir.

el-Buhârî'nin, içinde Sebe 23. âyetinin bir bölümü bulunan bu hadisi, bir taraftan Sebe 23. âyetinin tefsiri ile ilgili olarak kaydederken(52) diğer taraftan "Ancak kulak hırsızlığı yapan olursa, onu da parlak bir ateş şulesi kovalar"(53) âyetinin tefsîri ile ilgili olarak da kaydetmesi enteresandır.(54) Hadisin, bu âyetin tefsirini yapma hususunda daha uygun olduğu açıktır. Çünkü Hicr Sûresi'nin 15. âyeti kulak hırsızlığından bahsetmektedir. Sebe Sûresi'nin 23. âyetinde ise kulak hırsızlığıyla ilgili bir husus mevcut değildir. Ancak Hicr Sûresi'nin 18. âyetinin tefsiriyle ilgili olarak kaydedilmiş olsa da, hadisin (....فيسمعها مسترق السمع) ibâresinden önceki kısmı daha önce de kaydedildiği gibi Hz. Peygamber'e değil, Sahâbe veya Tâbiîn müfessirlerinden birisine ait olmalıdır, ki bunun da Ebû Hureyre (r.a.) veya İkrime olması kuvvetle muhtemeldir.

Yukardaki hadisde anlatılan cinlerin gökten haber çalma teşebbüsleri ve bu maksadla bir ekip halinde hareket etmeleri, en yukarda bulunan ve me-

(52) Buhârî, Tefsîr, 34/1.
(53) Hicr, 15/18.
(54) Buhârî, Tefsîr, 15/1.

leklerin konuşmasını kapıp, aşağısındakine atan cinnin ve alttaki diğer cinlerin sıralanış konumu, en üstteki cinden en alttaki kâhin ya da sihirbâz denilen şahsa kadar çalınan haberlerin zincirleme yansıtılarak ulaşması ya da haberi ulaştıramadan en yukardaki ya da aradaki cinlerin ışına (şihâb) maruz kalarak imhası çok dikkat çekicidir. Râvî Süfyân b. Uyeyne parmaklarını açarak, cinlerin bu vaziyetteki durumlarını, aralıklı olarak dizilişlerini göstermiştir. Bundan, cinlerin, haberi bir alttakine bir üsttekinin bizzat kendisinin getirip ulaştırabileceğini anlayabildiğimiz gibi, cinlerin yaratılışlarına uygun bir haberleşme tarzları olduğunu, bu maksadla üstteki cinin bir verici gibi ışın vs. yollarla haberi alttakine gönderdiğini, alttaki cinin de bir alıcı cihâz gibi haberi alıp, tekrar bir verici pozisyonunda daha alttaki cine yansıttığını, bu şekilde en sonunda kâhinin ya da sihirbâzın anlayabileceği şekle dönüştürülerek, kendisine iletildiğini düşüne-biliriz. Bu hususun pek tabiiki cinlerin yapısıyla ilgili bir konu olduğu açıktır. Nitekim Cenâb-ı Hak, cinleri dumansız ateşten yarattığını haber vermektedir.(55)

Günümüzde de insanoğlu gök haberlerini dinlemek, kendi dünyası dışında uzayda neler olup bittiğini öğrenmek için göğe uydular gönderiyor. Bu araçlarda, gönderenler adına semâyı görecek gözler (kameralar) ve yine uzayı dinleyecek kulaklar (antenler, ses alıcı çeşitli cihazlar) bulunuyor. Bunlar topladıkları bilgileri yerdeki alıcılara yansıtıyorlar. Yerdeki cihâzlar da dünyanın çeşitli yerlerindeki ilgili birimlere bu bilgileri aktarıyorlar. Bu işler için

(55) A'râf, 7/11-12; Hicr, 15/27; Sâd, 38/71-77; Rahman, 55/14-16.

ses ve elektrik dalgalarından yararlanılıyor. Atmosferin dışındaki çok uzak mesafelerden ise bilgiler elektrik dalgalarına çevrilerek gönderiliyor, alıcılar ise onları yeniden görüntü ya da sese çevriliyor. Yerde bir bölgeden gönderilen telefon konuşmaları, radyo ve tv. yayınları uydu aracılığıyla öteki kıtaya aktarılıyor. Kıtalar arası radyo ve tv. yayınları, haberleşmeleri insanoğlunun yapıp uzaya gönderdiği uydular vasıtasıyla yapılabiliyor. Âyet ve hadislerde, geçmişte gök haberlerini dinlemek için cinlerle işbirliği yaptığı bildirilen insanoğlu (sihirbâz/kâhin), artık semânın haberlerini kendisi bizzat füzelerle, uzay dolmuşlarıyla oraya çıkararak, uydular göndererek elde etme aşamasındadır. Âdemoğlu aya ayak basmış, gönderdiği araçlarla güneş sistemini gözlemeye, haberlerini dinlemeye başlamıştır. Allah (c.c.), Kur'ân-ı Kerîm'inde, cinlerin artık gök katlarına çıkıp, oralara yerleşerek Mele-i A'lâ'yı (Yüce Topluluğu) dinlemeyeceklerini, meleklerin konuşmalarını işitemeyeceklerini, kulak hırsızlığına kalkışanların gönderilen ışınlarla imhâ edileceğini bildiriyor.(56) Cinler de artık göklerden kovulduklarını, haber çalma işlemine son verildiğini, üzerlerine ışınlar havâle edilerek kovulduklarını söylüyorlar: "Biz göğe dokunduk, onu kuvvetli bekçilerle ve ışınlarla doldurulmuş bulduk. Ve biz, onun dinle mahsus oturma yerlerinde oturur (gayb haberlerini dinlemeye çalışır)duk. Artık şimdi kim dinlemistese, kendisini gözetleyen bir ışın bulur..." (57) Kısacası cinler, gök katlarından kovulmuş, semavî haberleri çalmaktan, bunu dostlarına iletmekten menedilmişlerdir.

(56) Saffât, 37/6-10.
(57) Cin, 72/8-10.

Acaba yönünü göklere çevirmiş, uzay çalışmalarını başlatmış, haberleşme ağlarını kurmaya, gökleri fethetmeye çalışan insanoğlu ne kadar ileriye gidebilecek? Cinlerin ulaştığı noktalara kadar ulaşıp, oranın kapalı olduğunu, ötelere gidilemeyeceğini, melekler âleminin haberlerinin dinlenilemeyeceğini, burayı dinlemek isteyen, bu haberleri elde etmek isteyenlerin gönderilen ışınlarla imhâ edildiğini anlayıp, uzayda gidebileceği son bir sınır olduğunu, onun dışına çıkmaya izin verilmediğini görebilecek mi? Bunun için insanoğlunun daha ne kadar çalışması gerekecek? Bunlar şimdilik mechûlümüzdür.

Günümüzde gönderdiği uydularla, rakîb veya düşman saydığı devlet ve milletlerin her türlü faaliyetlerini izleyen, onların askerî, ekonomik ve sivil çalışmalarından haberdar olan, yeraltı ve yerüstü kaynaklarını uydu fotoğraflarıyla tesbit edebilen, bir insanın, evinde otururken, pijama ve terlikleriyle uzaydan fotoğrafını çekebilme seviyesine gelen insanoğlu daha nerelere kadar ulaşabilecek? Geçmişte, inanmayan sihirbâz ve kâhinlerin Kur'ân ve Hz. Peygamber aleyhine cinlerle yardımlaşmaya çalıştıkları, İslâm'ın aleyhine haber almaya uğraştıkları gibi, günümüzde ve gelecekte, inanmayanlar, haberleşmeye yarayan vâsıtalarla İslâm'ın ve müslümanların aleyhine faaliyette bulunup, onlara galebe çalabilecek, İslâm ümmetini mağlub edebilecekler mi? Haber çalmak isteyen cinleri ışınlarla yakan, onları göklerden kovduran Cenâb-ı Hak, inanmayan milletlerin, müslüman milletleri mağlûp etmek için uzayın derinliklerine gönderdikleri çeşitli haberleşme uydularını, radarlarını, kızılötesi ışınlarla çalışan kameralarını, kozmik ışınlar gönderip şihâblarla yakmayacak mı?

Burada insanın hatırına Cenâb-ı Hakk'ın, Rahmânî maksadlarla yapılacak, insanoğluna adâlet, refâh, huzur ve saadet getirecek bu tür çalışmalardan râzı olacağı, böyle kullarına yardım edeceği, şeytânî maksadlarla, insanoğluna kölelik, zulüm, sömürü ve işkence getirecek, müslümanların mağlûbiyetlerine sebep olacak faaliyetlerden de râzı olmayacağı, bunlara fırsat vermeyeceği düşüncesi geliyor.

Cinlerin haber çalmasıyla ilgili olarak yukarda kaydettiğimiz hadisin bir benzeri de İbn Abbâs'dan rivâyet edilmektedir. Bu hadis şöyledir: "Ensâr'a mensub sahâbîlerden birisinin haber verdiğine göre, kendileri bir gece Resûlullah (s.a.v.) ile beraber otururken bir yıldız atılmış da ortalık aydınlanmıştı. Hz. Peygamber onlara: Câhiliye devrinde bunun gibi yıldız atıldığı zaman sizler ne derdiniz?' diye sordu. Orada bulunanlar: 'Allah ve Resûlü en iyi bilendir. Bizler, bu gece büyük bir kimse doğdu ve büyük bir kimse öldü derdik' dediler. Rasûlullah (s.a.v.): 'Şüphesiz ki bu yıldız hiçbir kimsenin ölümü ya da hayatı için atılmaz. Fakat ismi çok mübârek ve yüce olan Rabbimiz bir işe hükmettiği zaman Arş'ı taşıyan melekler tesbîh ederler. Sonra onların arkasından gelen semâ ehli tesbîh eder. Nihâyet bu tesbîh şu dünya semâsı ehline ulaşır. Sonra Arş'ı taşıyan meleklerin ardından gelenler, Arş'ı taşıyan meleklere: 'Rabbiniz ne buyurdu?' diye sorarlar. Onlar da ötekilere Rabbin buyurduğu şeyi haber verirler. Böylece semâlar ahâlisinin bir kısmı diğerinden haber ister. Nihâyet o haber şu dünya semâsına

ulaşır. Bu esnada cinler, kulak hırsızlığı yapıp, süratle birşey kaparlar da bunu kendi dostlarına fırlatırlar ve bu yıldızlarla taşlanırlar. İşte bu şekil üzere, yani kendisinde hiçbir tasarruf yapmadan getirdikleri şey haktır. Fakat onlar bu habere yalan karıştırırlar ve artırma yaparlar."(58) buyurdu.

Yukardaki hadisle ilgili olarak dikkat çekmek istediğimiz ilk husus, hadisin sahâbe müfessirlerinden olan İbn Abbâs'dan nakledilmiş olmasıdır. İkinci husus, onun bu hadisi bizzat Hz. Peygamber'in ağzından işitmemiş oluşudur. İbn Abbâs bu hadisi, olayı bizzat yaşayan, Ensâr'a mensup bir kimseden işitmiştir. Ancak bu sahâbînin kimliği meçhûldür. Bu açıdan, hadisde anlatılan bazı hususlar Hz. Peygamber'in ağzından çıktığı şekilde zabtedilememiş olabilir. Çünkü hadisde, semâda bir yıldız atıldığından bahsedilmekte, daha sonra da bu olay, haber çalan cinleri taşlama maksadına bağlanmaktadır. Gökyüzünde cereyan eden ve yeryüzünde insanoğlu tarafından izlenen yıldız atılması olayları, başka sebepleri bulunan, göğün tabii olayları olmalı ve bunların âyetlerde bahsedilen cinlerin taşlanması ile ilgileri olmamalıdır. Çünkü uzaya çıkabilecek, haber çalmaya teşebbüs edilebilecek yapıda yaratılan cinlerin insanoğlunun gözüne görünmedikleri belli bir husustur. Bunu Kur'ân-ı Kerîm haber vermektedir.(59) İnsanoğlunun gözü de cinleri görebilecek bir tarzda yaratılmamıştır. O zaman cinlerin gök katlarına çıkıp, haber çalmak istemelerine mani olan, onları imhâ eden ışınlar da onların yapılarına

(58) Müslim, Selâm, 124; Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 34/3; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 218.
(59) A'râf, 7/27.

uygun olarak, insanoğlunun çıplak gözle farkedemeyeceği bir şekilde olmalıdır. Nitekim bir kimse çıplak gözle cinleri göremediği gibi, tesirlerini gördüğü bir takım ışınları, ses dallarını da görememektedir. Radyo veya tv. kendisine ulaşan yayın dalgalarını insanın kulak ve gözüne uyarlayıncaya kadar, çevresinde dolaşan ses ve resim dalgalarını da farkedememektedir. Ama o göremedi diye bu dalgalar yok demek değildir. İnsanoğlu tv. veya müzik setinin uzaktan kumandasını eline alarak bu araçları çalıştırabilmekte, tv. kanallarını değiştirebilmekte, sesi azaltıp çoğaltabilmekte, ışığını artırıp azaltabilmekte, fakat oturduğu yerden kendisine bu kolaylığı sağlayan elindeki bu kumanda aracından çıkan ışınları görememektedir. Ancak bu cihâzdan çıkan ve kendisinin göremediği ışın demetinin tv.sini çalıştırdığını bilmektedir. Bu açıdan Âdemoğlu cinleri imhâ eden, göklerden kovan ışınları çıplak gözüyle görememiştir, göremeyecektir. Çünkü yaratılışı buna uygun değildir. Dolayısıyle gökteki normal astronomik olaylardan olan yıldız kayması hadiselerini cinlerin taşlanmasına bağlamak yanlış olur, kanaatindeyiz. Zaten Kur'ân-ı Kerîm'de cinlerin kovulmasından, haber çalmalarına engel olunmasından bahseden âyetlerde de "şihâb" kelimesi kullanılmış, hadiste geçen "Necm/yıldız" lafzı kullanılmamıştır. Son devir müfessirlerimiz de "şihâb" kelimesine yıldız anlamı vermemişler, fakat "Parlak bir ateş şûlesi", "Delici bir alev", "Işın", "Kıvılcım" şeklinde açıklamayı tercih etmişlerdir.(60) Bu durumda hadisin bu

(60) Hicr, 15/16-18; Saffât, 37/6-10; Cin, 72/8-10; Bkz. Yazır, Hak Dini ve S. Ateş, Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri, ilgili âyetlerin açıklamaları.

açıdan incelenmesinde yarar olduğu kanaatindeyiz. Hadiste Hz. Peygamberin, yıldız kaymasıyla ilgili olarak Câhiliye döneminin yanlış bir kanaatini yıktığı görülmektedir. Ki bu da, yıldızların atılmasının bir kimsenin doğumu ya da ölümüyle ilgisinin olmadığıdır. Resûlullâh bu yanlış inanışı düzeltmiştir. Hadiste cinlerin taşlanması ile ilgili olarak "Necm/ Yıldız" lafzı kullanılmıştır. Halbuki âyetlerde cinlerin taşlanması ile ilgili olarak "Şihâb" kelimesi seçilmiştir. el-Buhârî ve Tirmizî'nin daha önce kaydettiğimiz konuyla ilgili rivâyet-lerinde de "Şihâb" lafzı kullanılmıştır.(61) Ki bu durum, Müslim, Tirmizî ve Ahmed b. Hanbel'in naklettikleri söz konusu hadisin metninde zabt kusuru olduğunu gösteriyor. Çünkü âyetlerle diğer sahih hadislerde kullanılan "Şihâb" yerine "Necm" kelimesi kullanılmış ve gökteki yıldız kaymaları cinlerin taşlanmasına sebep gösterilmiştir. Halbuki bu iş için "Şihâb" lafzı daha uygundur ve "Şihâb" gökte gördüğümüz kuyruklu yıldız, ya da yıldız kayması, atılması değildir. Yukarda açıklamaya çalıştığımız gibi "Şihâb", cinleri imhâya elverişli, insanoğlunun çıplak gözle göremeyeceği ışınlar olmalıdır. Kısacası, aradaki farkı anlamayan râvîlerden herhangi biri "Şihâb" lafzını, "Necm" lafzıyla değiştirmiş olmalıdır. Diğer bir husus, Hz. Peygamber'in, gökte kayan yıldızı görünce bunu cinlerin taşlandığına hamletmeyeceğidir. Aksi takdirde Onun da cinlerin taşlanması hususunu anlamamış ve diğer insanlar gibi normal gök hadisesi olan yıldız kaymasını buna sebep göstermiş olması gerekir. Bunu kabul etmek ise mümkün görünmüyor. Ki hadisin yukarı kısmı bu konuda bize ipucu veri-

(61) Buhârî, Tefsîr 34/1; Tirmizî, Tefsîr 34/2.

yor. Burada Hz. Peygamber, yıldız kaymasıyla ilgili olarak yanlış bir Câhiliye kanaatini düzeltiyor. Hadisin alt kısmında ise gökten haber çalan cinlerin, gökyüzünde atılan bu yıldızlarla taşlandığını bildiriyor. Bu durum bizi, hadisin metni konusunda bir problem olduğunu düşünmeye sevkediyor. Buna göre Hz. Peygamber'in ayrı zamanlarda ayrı konularda söylediği iki hadisi birleştirilip tek hadis şekline sokulmuş intibaı uyanıyor. Herhalde O'nun cinlerin haber çalmalarından bahseden hadisi ile, Câhiliye devrinin bir yanlış inanışını düzelten yıldızların bir kimsenin ölümü ya da doğumu sebebiyle atılmayacağına dair uyarısı birleştirilip, tek hadis şeklinde te'lif edilmiş olmalıdır. Bunu da sahâbe müfessirlerinden İbn Abbâs ya da daha sonraki râvîlerden herhangi biri yapmış olabilir. İbn Abbâs'ın cinlerin haber çalmalarından bahseden, yukarda kaydedilen müstakil bir rivâyetinin olması(62) ve o hadisde yıldız atılmasıyla ilgili Câhiliye dönemi inancından bahsedilmemesi yukardaki düşüncemizi güçlendiriyor ve İbn Abbâs'a ait ayrı iki rivâyetin birleştirilerek tek hadis haline getirilip, yukardaki şekle sokulduğu hatıra geliyor. Bu durumda yukardaki hadisin (...ولكن ربناتبارك Fakat ismi çok mübârek ve yüce olan Rabbimiz) ibâresinden aşağısı müstakil bir hadis, bu ibâreden yukarı kısmı da başka bir hadis olmalıdır.

Kur'ân-ı Kerîm'de "Andolsun ki Biz, en yakın göğü lambalarla süsledik ve onlarla şeytânların taşlanmasını sağladık..."(63) buyurulmaktadır. Bu

(62) Müslim, Selâm 124.
(63) Mülk, 67/5.

âyetten, cin ya da şeytânların kovulmasında kullanılan ışınların kaynağına işaret edilmektedir. Âyette (رجوما) lafzı geçmektedir ki, kendisiyle taş atılan şey anlamına gelmektedir. Buradan cin ya da şeytânlara yıldızların kendilerinin değil, ışınlarının atıldığını anlamaktayız.(64) Ki bu husus yukardaki hadisle ilgili açıklamalarımıza uygun düşmektedir. Cinlere atılan kıvılcımların, meteor taşlarının hava ile sürtünmesinden çıkan ışınlar olmasının uygun olmadığı, bunların cinleri Mele-i A'lâ'ya yaklaşmaktan meneden nûrlar olduğu, o nûrların maddî gözle görülemeyeceği söylenilmektedir.(65) Müfessirler, yukarda kaydedilen âyette geçen:

(وجعلناها رجوما للشياطين Onlarla şeytânların taşlanmasını sağladık) lafzının ikinci mânâsının, kâhinleri, falcıları, bakıcıları, müneccimleri içerisine aldığını söylemişlerdir. Buna göre bu âyetin anlamı, gayb taşlayarak, bir takım zan ve vehimlerle gaybdan haber vermeye kalkışmak, şeytânların atmaları, bu şekilde bir ma'rifet taslayarak halkı aldatmaları, Allah'a isnad ederek O'nun (c.c.) sonsuz ilmine havale edilmesi gereken hükümleri, yıldızlara, onların bir takım özelliklerine, kuvvetlerine dayandırarak ilmi suistimal edip insanları şirk ve küfre sevketmeleri için öne sürdükleri bir takım bahanelere vesile kıldık, demek oluyor. Bu durumda bu âyette kasdedilen şeytânların da, kaza ve kader gibi bir takım gayb konularında yıldızların tesirine inanarak, onların konumlarından gayba ve geleceğe dair bir takım haberler çıkarıp insanları aldatmaya uğraşan

(64) Krş. Râzî, Mefâtîh, XXX, 59; S. Ateş, Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri, IX, 529.
(65) Yazır, Hak Dini, VII, 5205; S. Ateş, a.g.e., IX, 531.

müneccimler, kâhinler, halkı kandırmaya çalışan insan şeytânları olduğu anlaşılmaktadır. Falcı ve bakıcıya kâhin, bunların sanatına da kehânet denilir. Bunun kaynağı çok eski devirlere Sâbiîler'e kadar uzanmaktadır. İslâm'dan önce de kâhinler geleceğe ait bazı şeyleri haber verirler ve kâinâtın sırlarını bildiklerini ileri sürerlerdi. Peygamberimiz (s.a.v.): "Nübüvvet'ten sonra kehânet yoktur" buyurmuştur. İslâm âlimleri de, Sâbiîler gibi insan ve tabiat üzerindeki çeşitli tesirleri yıldızlardan bilerek, bundan hükümler çıkarmaya, gaybdan, gelecekten, haberler vermeye çalışmanın şirk ve küfür olduğunda ittifâk etmişlerdir.(66) Burada, yıldızların yaratılış hikmet ve sırlarını keşfetmeye uğraşmanın bu hükme dâhil olmadığını belirtmek uygun olacaktır. Âyette kendilerine atıfta bulunulduğunu gördüğümüz kâhinler ve onların durumlarıyla ilgili olarak bazı rivâyetler vardır. Hz. Âişe'den nakledilen bir hadise göre: "Bir takım insanlar Rasûlullah'a kâhinlerin mâhiyetinden sordular. Hz. Peygamber: 'Onlar hiçbir şey değillerdir' buyurdu. Oradakiler: 'Yâ Rasûlallah! Onlar bazen bir şey söylüyorlar da hakikat çıkıyor' dediler. O da: 'Bu söz cinden işitilmiştir ki, cinnî o sözü kulak hırsızlığı yapıp süratle kapar ve daha sonra dostunun kulağına, tavuğun tekrar tekrar seslenmesi gibi eğilip boşaltır. Onlar da bu sözün içine yüzden fazla yalan karıştırırlar" buyurdu.(67) Diğer bir rivayette ise, Hz. Peygamber'e kâhinler hakkında soruyu soran Hz. Âişe'nin kendisidir: "Ben, Yâ Rasûlallah! Kâhinler bize birşey söylerlerdi de biz o şeyin gerçek çıktığını görürdük, dedim. Hz.

(66) Yazır, a.g.e., VII, 5207; Miras, Tecrid-i Sarih, IX, 23.
(67) Buhârî, Tıb, 46; Edeb 117; Tevhîd 57; Müslim, Selâm 123; Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 87.

Peygamber de, 'Melekler, bulut içinde yeryüzünde olacak şeyleri konuşurlar. Meleğin konuştuğu o kelimeyi şeytânlar işitir de, daha sonra onu sürahinin boşaltılacak kabın ağzına tatbik edildiği gibi kâhinin kulağına iletirler. Onlar da o bir söze yüz tane de yalan katarlar" buyurdu.(68)

Yukarda kaydedilen hadislerden Câhiliye dönemi Araplarında kehânetin çeşitleri olduğunu anlamaktayız. Daha önce kaydettiğimiz âyet ve hadislerden(69) anlaşıldığına göre bunun ilk çeşidi, kâhinin cinlerden bir dostu olup, gökyüzünden çaldığı haberleri ona vermesi şeklinde idi. Âyet ve hadislerden anlaşıldığı üzere, kâhinliğin bu kısmı Hz. Peygamber'in gönderilmesi ile sona ermiştir.(70) Cinlere artık gök kapıları kapatılmış, semâdan kulak hırsızlığı yapmaları üzerlerine şihâblar gönderilmek suretiyle menedilmiştir. Yukarda bunların açıklaması yapılmaya çalışılmıştır. Câhiliye döneminde mevcut olup, günümüzde de rastlanan ikinci çeşidi ise, cinnînin, dostu olan kâhine yeryüzünde olup bitenleri, uzakta ve yakında meydana gelen gizli şeyleri haber vermesidir. İslâm âlimlerinden en-Nevevî, bu kısmın mevcut olmasının ihtimâlden uzak olmadığını, insanların bu kısım kâhinleri tasdik ya da tekzîb ettiklerini, halbuki bunları dinlemenin yasak olduğunu söylemiştir. Yukarda Hz. Âişe'den nakledilen son iki hadisde bahsedilen kehânetin, cinlerin gökte meleklerden kulak hırsızlığı yapması şeklinde cereyân

(68) Buhârî, B. Halk 11; Müslim, Selâm 122.
(69) Hicr, 15/16-18; Saffât 37/6-10; Cin 72/8-10; Buhârî, Tefsir 34/1; Müslim, Selâm 124; Tirmizî, Tefsîr 34/2-4; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 218.
(70) Bkz. Hicr, 15/16-18; Saffât, 37/6-10; Cin, 72/8-10; Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr, 35; Tirmizî, Tefsîr 72/2; Ahmed b. Hanbel, Müsned I, 274, 323.

ettiği anlaşılmaktadır. Bu da, Hz. Peygamber gönderilmeden önce meydana gelen kehânet olaylarına işaret etmektedir. Buna göre Hz. Âişe'nin hadisinde bahsedilen, kâhinlerin bildirdiklerinin doğru çıkması meselesi İslâm gelmeden önceki bir döneme aittir. Zaten Hz. Âişe: "Ya Rasûlallah! Kâhinler bize birşey söylerlerdi de, biz o şeyin gerçek çıktığını görürdük"(71) diyerek, bu durumun geçmişte, İslâm'dan önce olduğunu bildirmiştir.

İslâm geldikten sonra böyle bir kehânetin kapısı kapanmıştır. İkinci türde ise, yeryüzünde meydana gelen gizli hususların cinler tarafından kâhinlere aktarılması söz konusudur. Bunlar gayb haberi değildir, geleceğe dair bir bilgi ihtiva etmezler. Göklerden, meleklerden kulak hırsızlığı yoluyla kapılmış şeyler değildir. Çünkü buna imkân yoktur. Bu tür haberler, yeryüzünde meydana gelen, fakat bazı insanların muttali olamadığı, ancak cinlerin görüp bilebildikleri uzak veya yakın geçmişe dair şeyler olabilir. Bunlardan bir kısmı doğru çıkabilir. Zira cinler tarafından yalan katılması söz konusudur. Bu bilgiler gayba ve İstikbâle dair ise kesinlikle yalandır, İlâhî bir kaynağı olmayıp, cin ya da kâhin tarafından uydurulmuşlardır. Bu tür haberler, çalınan bir şeyin yerinin söylenmesi, hırsızlığın fâilinin haber verilmesi, insana, kendisine kimin düşman olduğunun bildirilmesi gibi bazan doğru çıkabilmekle beraber, çoğunlukla asılsız çıkan hususlardır. İnsan bunlara inanarak, suçsuz birtakım kişileri suçlu zannedebilir. Dostu olan kimseyi düşman belleyebilir. Arkadaşlıklar, akrabalıklar

(71) Müslim, Selâm, 122.

sona erebilir, mâsum insanlar zarar görebilir. Kavga, cinâyet vs. kötü olaylar meydana gelebilir. Kısacası Allah'ın emrettiği değil, şeytânın arzu ettiği sonuçlar ortaya çıkabilir. Bu sebeple, bu tür kâhinlerin söylediklerine inanmak da kesinlikle haramdır, günahtır. Âyet ve hadislerde bildirildiğine göre, bu durum insanı şirk ve küfre götürebilir. Mesele halkımız arasında iyi anlaşılmadığı için, bir kısım insanlarımız kâhinlere gitmekte, onların mâzi ile ilgili olarak verdikleri bazı bilgiler doğru çıktı diye, onların her dediğini tasdik etmekte, gayb ve geleceğe dair verdikleri yalan ve asılsız bilgilere de inanmakta, bu şekilde din ve dünya hayatları açısından tamiri güç zararlara uğramaktadırlar.

Câhiliye döneminde ve günümüzde mevcut olan kehânetin üçüncü kısmı ise, müneccimlerin yoludur. Bunların yıldızlara bakarak bir takım mânâlar çıkarmaya çalıştıkları bilinmektedir. en-Nevevî'nin bildirdiğine göre, bu çeşit kahinlik yapan kimselere Cenab-ı Hak bir çeşit kuvvet ve kâbiliyet de verebilir. İkinci gurup kâhinlerin sözlerinde olduğu gibi, bunların yıldızlardan çıkardıkları kehânetlerinde de yalan çoğunluktadır. Arrâf denilen kimseler de buna dâhildir. Günümüzde gazetelerin sayfalarında yer alan fal köşeleri, burçlar, gelecekten haber vermeler, astroloji uzmanı geçinen kâhinlerin sözleri vs. de yukarda belirttiğimiz üçüncü tür kehânet gurubuna giren şeylerdir.(72)

İbn Abbâs'tan nakledilen bir hadisde de, kehânetin birinci çeşidi olan cinlerin gökten haber

(72) Nevevî, Minhâc, XIV, 223; Davudoğlu, Sahîh-i Müslim Tercüme ve Şerhi, IX, 5872.

çalmalarıyla ilgili olarak şunlar zikredilmektedir: "İbn Abbâs şöyle dedi: 'Rasûlullah (s.a.v.) ne cinlere Kur'ân okudu, ne de onları gördü. Rasûlullah, ashâbından birkaç kişi ile birlikte Ukâz panayırına doğru yürüyorlardı ki o tarihte şeytânlar, semâdan haber almaktan menedilmiş ve üzerlerine şihâblar atılmaya başlanmıştı. Semâya doğru çıkıp da koğulan şeytânlar, kavimlerinin yanına döndüklerinde kendilerine: 'Ne oluyorsunuz? Neden hiçbir haber getirmiyorsunuz?' dediler. Onlar da: 'Ne yapalım, gökten haber almaktan menedildik. Üzerimize şihâblar havâle edildi' dediler. Bunun üzerine onlar da (İblis ve adamları): 'sizin haber almanıza engel olan herhalde yeni olmuş bir hadisedir. Yeryüzünün doğu ve batı taraflarını dolaşın da semadan haber almanıza engel olan şey ne imiş, öğrenin' dediler. İşte bunların içinden Tihâme yönüne giden grup (Ukâz panayırına gitmek üzere Nahle'de bulunan) Hz. Peygamber'in mevcut olduğu yere uğradılar. O sırada Rasûlullâh ashâbına sabah namazı kıldırıyordu. –Namazda okuduğu– Kur'ânı işitince bunlar kulak verdiler ve birbirine: 'Vallahi sizi semâdan haber almaktan meneden şey işte budur' dediler. İşte bu haberciler kavimlerinin yanına döndüklerinde: 'Ey kavmimiz! Biz, hakiki hayranlık veren bir Kur'ân dinledik. Ki o, Hakka ve doğruya götürüyor. Bundan dolayı biz de ona imân ettik. Rabbimize hiçbir şeyi asla ortak koşmayacağız' dediler. Allah (c.c.)'da, Peygamberi Hz. Muhammed'e (el-Cin sûresini indirerek) durumu haber verdi: 'De ki, Bana vahyolunduğuna göre, cinlerden bir topluluk Kur'ân dinlediler de şöyle dediler...' (Rasûlullâh'a vahyolunan işte cinlerin bu

sözleridir."(73)

Sonuç olarak İslâm, kehânet grubuna giren şeylerin hepsinin yalan olduğunu bildirmiş, kâhinleri dinlemeyi, onları tasdik etmeyi yasaklamıştır. Burada, konumuzla ilgili olarak eş-Şiblî'nin Ahkâmü'l-Cân adlı eserinde nakletmiş olduğu bir rivâyeti kaydetmenin yerinde olacağını düşünmekteyiz: "Ebû Ca'fer el-Ukaylî (Muhammed b. Amr b. Mûsâ) (v. 322/323), Kitâbü's-Sahâbe'sinde Benî Lehb'den Lehb veya Ebû Leheb diye bilinen bir adamdan şöyle naklemiştir: 'Rasûlullâh'ın yanında bulundum ve kendilerine kehânetten bahsederek dedim ki: Göğün muhafaza altına alınıp şeytânların nüfuzunun önlendiğini bilen ilk kavim biziz. Hatar b. Mâlik adında bir kâhinimiz vardı. 280 yaşını aşkın bir zattı. Kâhinlerimiz içinde en bilgin o idi. Birgün ona dedik ki: Yâ Hatar! Kendileri ile şeytânlar taşlanan yıldızlar hakkında bize bilgi verir misin? Biz bundan çok korktuk ve sonumuzun ne olacağını kestiremiyoruz. Hatar şöyle cevap verdi:

— Seherde gelin, size cevap vereyim. Bunda hayır mı, şer mi var, emniyet mi, sakınca mı var sizlere bildireyim...

Bunun üzerine ondan ayrıldık. ertesi sabah erkenden, seher vakti yanına gelince kendisini ayakta göğe bakar bulduk ve:

—Yâ Hatar! Yâ Hatar! diye bağırdık. Bizi görünce susun! diye işâret etti. Sustuk. Biraz sonra kendisine doğru bir yıldızın parçalandığını gördük.

(73) Buhârî, Tefsîr, 72/1; Ezân 105; Müslim, Salât 149; Tirmizî, Tefsîr 72/2-3; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 252; Krş. Cin, 72/1.

Sesini alabildiğine yükselterek şöyle haykırdı: 'İsâbet etti! İsâbet etti! Azâbı ona yetişti, şihâbı onu yaktı. Yazık ona karşı hiç bir şey yapamadı. Belâsını buldu, deliliği ona geri döndü, ipleri koptu, durumları değişti,'

Sonra uzun zaman sustu ve şöyle dedi: 'Kahtân oğulları! Size gerçeği açıklıyorum. Kâ'be'ye ve rükünlerine, o sahipleri pek emîn olan beldeye yemin ettim. Kur'ân'ı hâkim kılarak, onunla putlara ibâdeti ortadan kaldıran, vahiy, Kur'ân, hidâyet ve büyük bir şerefle gönderilmiş olan Peygamberin hatırı için, cinler sonsuz kudret sahibi olanın emriyle atılan yakıcı bir alevle kulak hırsızlığından menedildiler.'

Bunun üzerine dedik ki: 'Yazıklar olsun sana ey Hatar! Sen büyük bir işten bahsediyorsun. Kavmin hakkında görüşün nedir?'

Bunun üzerine şöyle dedi: 'Nefsim için uygun gördüğümü kavmim için de münasip görmekteyim. Eğer Mekke'de, Humslular'ın memleketinde gönderilen, burhânı güneş ışıkları gibi etrafı aydınlatan, insanların en hayırlısı olan Nebî'ye uyarlarsa haklarında hayırlı olur.'

Bu sefer biz: 'Ey Hatar, o kimlerdendir?' dedik. Hatar: 'Hayata ve yaşamaya andolsun ki, O, Kureyş'e mensup bir kimsedir. Onun hükmünde akılsızlık, yaratılışında çirkinlik yoktur. Bir ordunun başında olur. Hangi ordu, Kahtân oğullarından, Iyş oğullarından meydana gelen bir ordu.' dedi. Bunun üzerine ona: 'Bize, Kureyş'in hangi kabilesinden olduğunu açıkla' dedik. Bu sefer o: 'Sütunlara, rükünlere, Zemzeme sâhib Ka'be'ye andolsun ki O, şerefliler

topluluğundan, Hâşim neslinden, savaşla gönderilen ve her zâlimin işini bitiren bir kimsedir.' 'Bu açıklamayı bana cinlerin başkanı yaptı' dedi. Daha sonra ise: 'Allahü Ekber! Hak geldi ve hâkim oldu. Cinlerden haber kesildi' dedi. Sonra da sustu ve bayıldı. Ayıldığı zaman üç defa: 'Lâilâhe illallâh' dedi.' Bunları dinledikten sonra Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: 'O adeta peygamberliğin diliyle konuşmuştur. Kıyâmet Günü'nde o yalnız başına bir ümmet olarak diriltilecektir."(74)

Şiblî'nin kaydettiği bu rivâyet güvenilir hadis kaynaklarımızda yer almadığı gibi, bir çok noktalardan da uydurma olduğu intibaını vermektedir. Yukarıdaki rivâyette "Göğün muhâfaza altına alınıp, şeytânların nüfuzunun önlendiğini bilen ilk kavim biziz" denilmekte ve bu husus Câhiliye dönemi kâhinlerinden Hatar b. Mâlik'in haber vermesine bağlanmaktadır. Ancak bu doğru olmamalıdır. Çünkü bu konudaki gerçek ve kesin bilgiyi ilk önce Hz. Peygamber ve ashâbı vahiy yoluyla elde etmişlerdir. Dostu olan cinlerden haber aldıklarını ileri süren Câhiliye dönemi kâhinlerinin bu hususta öncelik taşımaları söz konusu olamaz. Hatar b. Mâlik adlı bu kâhinin 280 yaşında olması da, o döneme ait bilgilere ve akla uygun gelmemektedir. Çünkü sahîh kaynaklardan o dönem insanlarının yaş ortalamasının 50-65 arasında olduğu anlaşılmaktadır. Hz. Peygamber 63 yaşında vefat etmiştir. Sahabenin çoğu da 50-65 yaş arasında vefat etmiştir. Yüz yaşını geçen sahabî de son derece nadirdir. Yukardaki rivâyette anlatılan hususların,

(74) Şiblî, Ahkâmü'l-Cân, s. 167-168; Terc. Cinlerin Esrarı, s. 163-164.

İslâmî kültüre sahip bir kimse tarafından sonradan uydurulduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca bu rivâyet konu bütünlüğüne de sahip değildir ve metni tenâkuzlarla doludur. Çünkü rivâyette kâhin Hatar b. Mâlik'in Câhiliye döneminde yaşadığı ve mezkûr olayın İslâm'dan önce geçtiği bildiriliyor. "Sütunlara, rükünlere, zemzeme sâhip Kâ'be'ye yemin olsun ki O, şerefliler topluluğundan, Hâşim neslinden savaşla gönderilen ve her zâlimin işini bitiren" cümlesi ile Hz. Peygamber'in geleceği ve Hâşimoğullarından olacağı söyleniyor. Sonra da cinlerle ilgili olarak Kur'ân'da haber verilen bilgilerden adapte edildiği anlaşılan cümlelerle Hz. Peygamber'e Kur'ân'ın indirildiğinden, onların haber çalmaktan menedildiklerinden bahsediliyor: "...Kur'ân, hidâyet ve büyük bir şerefle gönderilmiş Peygamber'in hatırı için, cinler sonsuz kudret sahibinin emriyle atılan yakıcı bir alevle kulak hırsızlığından menedildiler...", "...Mekke'de Humslular'ın memleketinde gönderilen, burhanı güneş ışıkları gibi etrafı aydınlatan, insanların en hayırlısı olan Nebî'ye uyarlarsa..." Bu ifadeler Hatar b. Mâlik'e isnad edilen şiirden bazı parçaların tercümesidir ve Hatar b. Mâlik'e ait olmadığı kanaatini uyandırmaktadır. Bunlar insanda, İslâm döneminde yaşamış güçlü bir söyleyişe sahip bir şâirin ağzından çıkmış izlenimini vermektedir. Yine bu satırlar rivâyetin başlangıcıyla çelişki halindedir. Câhiliye döneminde, henüz İslâm gelmeden önce yaşamış bir kâhin, ancak İslâm geldikten sonra elde edilebilecek bu bilgileri nereden alabilir? Hz. Peygamber'e gelen Kitâb'a Kur'an denildiğini nereden bilebilir? Kitab diye bahsetse bir ölçüde su götürebilir. Rivâyete göre bütün bu bilgileri Hatar b.

Mâlik'e "cinlerin başkanı haber vermiştir." Tabii buna rağmen Hatar b. Mâlik imân etmemiştir. Öyle olsaydı, kaynaklarımızda bu konuda bir bilgi mevcut olurdu. Kâhin Hatar'ın yukardaki rivâyette yer alan şu cümlesi de çok enteresandır ve bu rivâyetin uydurma olduğuna şâhidlik etmektedir: "Allahü ekber, Hak geldi ve hâkim oldu". Bu ibâre Kur'ân'daki bir âyetten alınarak, bu uydurma rivâyete eklenmiş intibaını vermektedir.(75) Pek tabii Hatar'ın, Kur'an gelmeden önce bunu bilip söylemesine imkân yoktur. Allah'ın Kitâbı Kur'an-ı Kerîm daha indirilmeden, henüz Levh-i Mahfûz'da iken Hatar'ın cinleri, bu âyeti oradan çalıp elbette kendisine getiremezler. Bu Kur'ân'ın bildirdiklerine aykırı düşer. Bu durumda bu rivâyetin sonradan uydurulmuş, asılsız bir hikâye olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim et-Tayâlisî'nin Müsned'inde yeralan ve Aşere-i Mübeşşere'den Sa'îd b. Zeyd'in babası Zeyd b. Amr hakkında Hz. Peygamber'in söylediği: "Kıyâmet Günü tek başına bir ümmet olarak diriltilecektir."(76) sözü de bu uydurma rivâyetin sonuna monte edilmiştir. Rivâyette Hz. Peygamber'e isnad edilen (لقد نطق عن مثل نبوة O, adeta peygamberliğin diliyle konuşmuştur...) ibâresi de çok saçma bir söz olup, bunu uyduranın, ne söylediğini bilmeyen câhil bir kimse olduğunu göstermektedir. Birin yanına dokuz, bazan yüz yalan kattığı hadislerde bildirilen cinlerden haber aldığını iddia eden bir kâhin ile, Allah'tan (c.c.) Nâmûs-u Ekber Cibrîl'i Emîn vâsıtasıyla vahiy alan bir peygamber nasıl bir tutulabilir? Bir kâhin nasıl bir Peygamber gibi konuşabilir? Bunun uydurma olduğu açık bir

(75) Bkz. İsrâ, 17/81.
(76) Tayâlisî, Müsned, s. 32, No: 234; Krş. İ. Esîr, Üsdü'l-Ğâbe, II, 295; İ. Hacer, el-İsâbe, III, 32.

husustur. Bu rivâyete bizim burada yer vermemizin sebebi, eş-Şiblî'nin Ahkâmü'l-Cân adlı eseriyle, onun Türkçe tercümesi olan "Cinlerin Esrârı" adlı kitabın halkımız arasında çok yaygın olması ve çoğu kimselerimizin nazarında bu konuda yazılmış temel bir kitap zannedilmesidir. Ancak yukardaki rivâyette de görüldüğü gibi, içinde sahih rivâyetlerin yanında maalesef uydurma bir yığın nakiller de mevcuttur ve insanlarımız bunların uydurma olduğunu ayırd edebilecek bilgi seviyesinde değildir.

B) HZ. PEYGAMBER'İN CİNLERE KUR'ÂN OKUMASI

Daha önce cinlerin de akıl ve irâde sâhibi olmaları açısından mükellef olduklarını, Peygamberlerin davetine muhatap olduklarını, içlerinde inanan ve inanmayanların bulunduğunu kaydetmiştik. İslâm âlimleri, cinlerin de Hz. Peygamber'e imân etmekle mükellef oldukları görüşündedirler. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'in bazı âyetleri insanların yanında cinlere de hitâb etmektedir: "Ey insan ve cin toplulukları! Sizin de hesâbınızı alacağız. Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? Ey cin ve insan toplulukları! Göklerin ve yerin çevresini aşıp geçmeye gücünüz yetiyorsa geçin! Ama Allah'ın verdiği bir güç olmaksızın geçemezsiniz ki! Öyleyse Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? Ey insanlar ve cinler! Üzerinize dumansız bir ateş ve ateşsiz bir duman gönderilir de kurtulamazsınız. Öyleyken, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? Gök yarılıp da gül gibi kızardığı, yağ gibi eridiği zaman haliniz nice olur? Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? O gün ne insana ve ne cine suçu sorulur. Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?"(77)

(77) Rahmân, 55/31-40.

Kur'ân-ı Kerîm'den, insanların ve cinlerin şeytânlarından her peygamber için düşmanlar kılındığını(78) anlıyoruz. Kur'ân'da, "Ey cin ve insan topluluğu! Size âyetlerimi anlatan, bugünle karşılaşacağınıza dair sizi uyaran Resûller gelmedi mi?"(79) buyrularak cinlere de peygamberler gönderildiği, Allah'ın buyruklarının tebliğ edildiği açıklanmıştır. Yine Kur'ân-ı Kerîm'de, Peygamberlerin tebliğlerine uymayan, Cenâb-ı Hakk'ın buyruklarına itaat etmeyen cinlerin de insanlar gibi Cehennem'e atılacakları açıkça bildirilmektedir:

"Allah, 'Sizden önce geçmiş cin ve insan ümmetleriyle beraber ateşe girin' der. Her ümmet ateşe girdikçe kendi yoldaşına lânet eder..."(80)

"Andolsun ki, Cehennem için de birçok cin ve insan yarattık, onların kalbleri vardır ama anlamazlar, gözleri vardır ama görmezler, kulakları vardır ama işitmezler. İşte bunlar hayvanlar gibi, hatta daha sapıktırlar."(81) "Verilen söz, gerek cinlerden gerekse insanlardan gelip geçmiş ümmetler içinde, onların aleyhine gerçekleşmiştir. Doğrusu onlar hüsran da idiler."(82) Şu âyette ise, cinlerin de insanlar gibi Allah'a kulluk yapmakla mükellef tutuldukları kesin olarak bildirilmektedir:

"Cinleri ve insanları ancak Bana kulluk etmeleri için yarattım."(83)

(78) En'âm, 6/112.
(79) En'âm, 6/130.
(80) A'râf, 7/38.
(81) A'râf, 7/179.
(82) Fussilet, 41/25.
(83) Zâriyat, 51/56.

Aşağıda kaydettiğimiz âyetlerde de, cinlerden bir grubun elçi olarak Hz. Peygamber'e geldikleri, Kur'ân'ı dinledikten sonra imân ettikleri ve her biri birer tebliğci olarak kendi milletlerine dönerek, İslâm'ı tebliğ ettikleri anlatılmaktadır:

"(Ey Muhammed!) Bir zamanlar Kur'ân'ı dinlemek üzere cinlerden bir grubu sana yöneltmiştik. Onlar Kur'ân'ı dinlemeye hazır olunca birbirlerine: 'Susun!' dediler. Kur'ân'ın okunması bitince, her biri birer uyarıcı olarak milletlerine döndüler. Şöyle dediler: 'Ey milletimiz! Doğrusu biz, Mûsa'dan sonra indirilen, kendinden öncekileri doğrulayan, gerçeği ve doğru yolu gösteren bir kitâb dinledik. Ey milletimiz! Allah'ın davetçisine (Muhammed'e) uyun ve ona inanın da (Allah da) sizin günahlarınızı bağışlasın ve sizi can yakıcı azâbdan korusun. Allah'ın davetçisine (Muhammed'e) uymayan kimse bilsin ki, Allah'ı yeryüzünde âciz bırakamaz. Onun Allah'tan başka yardımcıları da yoktur. Onlar apaçık bir sapıklık içindedirler."(84)

"(Ey Muhammed!) De ki: 'Cinlerden bir topluluğun Kur'ân'ı dinlediği bana vahyolundu. Onlar şöyle demişlerdir: 'Biz, doğru yola götüren, hayrete düşüren bir Kur'ân dinledik de ona imân ettik; artık Rabbimize hiçbir şeyi ortak koşmayacağız. Doğrusu Rabbimizin yüceliği her yücelikten üstündür. O, zevce ve çocuk edinmemiştir. Aramızdaki beyinsiz (İblîs veya cin kâfirleri), Allah'a karşı yalanlar uyduruyordu. Gerçekten insanların ve cinlerin Allah'a karşı yalan uydurabileceklerini sanmazdık. Hakikaten birtakım insanlar, cinlerin bir takımına sığınırlardı da

(84) Ahkâf, 46/29-32.

onların azgınlıklarını artırırlardı. Aslında onlar da, sizin Allah'ın kimseyi diriltemeyeceğini sandığınız gibi zanda bulunmuşlardı. Doğrusu, biz göğü yokladık, onu sert bekçiler ve kayan ateşlerle doldurulmuş bulduk. Halubki biz, göğün dinleyebileceğimiz bir yerinde otururduk. Fakat şimdi kim dinleyecek olsa, kendisini gözleyen bir ateş buluyor. Yeryüzünde olanlara kötülük mü murad edildi, yahut Rableri onlara bir iyilik mi dilemiştir, gerçekten biz bilemeyiz. Doğrusu aramızda iyiler de vardır, bundan aşağı bulunanlar da vardır. Biz çeşitli yollara ayrıldık. Yeryüzünde kalsak da, başka yere kaçsak da, Allâh'ı âciz kılamayacağımız gerçeğini şüphesiz anladık. Hakikaten doğruluk rehberi olan (Kur'ân'ı) dinlediğimizde ona inandık. Kim Rabbine inanırsa, o ecrinin eksiltileceğinden ve kendisine haksızlık yapılacağından korkmaz. İçimizde müslüman olanlar da, Hak yolundan sapanlar da var. Müslüman olanlar, işte onlar doğru yolu aramışlardır. Doğru yoldan sapanlar da Cehennem'e odun olmuşlardır."(85)

Kaynaklarımızda yer alan bazı hadislerde de cinlerden bazı heyetlerin Hz. Peygamber'e geldikleri, Onun kendilerine Kur'ân okuduğu, İslâm'ı tebliğ ettiği, onların da imân ettikleri ve kavimlerine tebliğci olarak gönderildikleri anlatılmaktadır. Bu konudaki rivâyetler Abdullah b. Mes'ûd, İbn Abbâs ve Câbir (r.a.)'den nakledilmektedir. Bu hususta İbn Mesûd ve İbn Abbâs'den nakledilen hadisler, ilk bakışta birbiriyle tenâkuz halinde görülmektedir. Ancak konunun derinlemesine tedkiki, bunların birbiriyle tanâkuz halinde bulunmadığını, cinlerin heyetler halinde çeşitli defalar Resûlullâh'a geldiklerini, ilk

(85) Cin, 72/1-14.

defa gelip Kur'ân'ı dinlediklerinden Hz. Peygamber'in haberinin olmadığını ortaya koymaktadır. Kısacası gerek İbn Abbâs'ın, gerekse İbn Mes'ûd'un bu konudaki hadisleri, değişik zamanlardaki ayrı ayrı olaylara aittir. İbn Abbâs'ın, Hz. Peygamber'in cinleri görmediğini, onlara Kur'ân okumadığını bildiren rivâyeti şöyledir:

"Rasûlullah (s.a.v.), ne cinne Kur'ân okudu, ne de onları gördü. Rasûlullah (s.a.v.) ve ashabından bir kaç zât birlikte Ukâz Panayırı'na doğru yürüyorlardı ki, o tarihte şeytânlar semadan haber almaktan menedilmiş ve (haber almaya çıktıkça) üzerlerine şihâblar atılmaya başlanmış bulunuyordu. Göklere doğru çıkıp da koğulan şeytânlar kavimlerinin yanına döndüklerinde, onlara: 'Ne oluyorsunuz? (Neden hiçbir haber getirmiyorsunuz?) dediler. Onlar da: 'Semâdan haber almaktan menedildik, üzerimize şihâblar havâle edildi' dediler. Bunun üzerine (İblis ve adamları tarafından) kendilerine: 'Sizin haber almanıza engel olan herhalde yeni meydana gelmiş bir olaydır. Yeryüzünün doğu ve batısını dolaşın da gökten haber almanıza engel olan (bu yeni şey) ne imiş öğreniniz' denildi. Daha sonra bunlar yeryüzünün doğu ve batı taraflarını dolaşmaya çıktılar. İşte bunların içinden Tihâme tarafına yönelmiş olan grub (Ukâz Panayırı'na gitmek üzere) Nahle'de bulunan Hz. Peygamber'in mevcut olduğu yere uğradı. O sırada Resûlullâh ashâbına sabah namazı kıldırıyordu. Namazda okuduğu Kur'ân'ı işitince cinler kulak verdiler ve birbirlerine: 'Semâdan haber almaktan sizi meneden Vallahi işte budur' dediler. İşte o zaman bu haberciler kavimlerinin yanına döndüklerinde: 'Ey kavmimiz! Biz gerçekten hâyranlık veren bir Kur'ân dinledik. Ki o, hakka ve doğruya götürüyor. Bundan dolayı biz ona iman ettik. Rabbimize hiçbir şeyi ortak koşmayacağız.' (Cin 1-2) dediler. Aziz ve Celil olan Allah da Peygamber'i Hz. Muhammed'e; 'De ki: Bana şu hakikat vahyolunmuştur: Cinden bir zümre (Benim Kur'ân okuyuşumu) dinlemiş de şöyle demişlerdir...' (el-Cin) Sûresini indirdi. Rasûlullâh'a vahyolunan işte cinnin bu sözleridir."(86)

Tirmizî, yukardaki rivâyete ilâve olarak şunları da nakletmektedir: "Cinlerin, kendi kavimlerine, 'Allah'ın kulu, O'na ibadete kalktığı zaman onun üzerine üst üste yığılıyormuş gibi oluyorlar' (Cin 19) sözü şudur ki cinler, Rasûlullah'ın namaz kıldığını, ashâbının da namazına uyduklarını ve birlikte secde ettiklerini gördükleri vakit, ashâbının kendisine bu derecede boyun eğmesine şaştılar ve kavimlerine: 'Allah'ın kulu ibâdete kalktığı zaman, Onun üstüne üzerine yığılıyormuş gibi oluyorlar' dediler."(87)

Görüleceği üzere İbn Abbâs'ın yukardaki rivâyeti Cin sûresi'nin mezkûr âyetlerinin tefsiri ile ilgilidir ve cinlerin ilk defa olarak Hz. Peygamber'in Kur'ân okuyuşunu, Onun haberi olmadan dinleyip gittikleri Mekke döneminde Nahle'de olan bir hadiseyi anlatmaktadır. Hicretten üç yıl önce doğduğu kaydedilen İbn Abbâs'ın bu olayda bulunmadığı, bununla ilgili bilgiyi daha sonraları edindiği anlaşılmaktadır.(88) Bu sebeple İbn Abbâs'ın yukardaki rivâyette yer alan ve "Hz. Peygamber ne cinleri gördü ne de onlara Kur'ân okudu" şeklindeki sözü bu konu-

(86) Müslim, Salât 149; Tirmizî, Tefsîru Sûre 72/2-3; No: 3323-3324.
(87) Tirmizî, Tefsîr 72/2 (3323); Krş. Ahmed b. Hanbel, Müsned I, 270.

da kesin bir kanaate varmamız için delil olmamalıdır. Onun bu ifâdesine dayanarak İbn Mes'ûd'un (r.a.), Resûlullâh'ın cinlere Kur'an okuduğundan, onları gördüğünden bahseden rivâyetini reddedemeyiz. Çünkü İbn Mes'ûd, İbn Abbâs'dan yaşca daha büyüktür ve bahsettiği olaylara şâhid olmuştur. Bu durumda İbn Abbâs'ın yukardaki rivâyetinin cin sûresinde de bahsedilen bu konudaki ilk olayla ilgili olduğu anlaşılmaktadır.(89) İslâm âlimlerinden çoğunun da bu görüşte olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Süleyman Ateş, bu konudaki âyetlerin tefsiri ile ilgili olarak şunları söylemektedir:

"Birinci âyette cinlerden bir grubun, Kur'ân dinleyip, sonra kendi aralarında müteakip âyetlerde anlatılan sözleri konuştukları bildirilmektedir. Bu âyetten anlaşıldığına göre Peygamber (s.a.v.), Kur'ân dinleyen cinleri görmemiş, fakat onların Kur'ân dinledikleri kendisine vahiy ile bildirilmiştir. Çünkü görseydi, onların Kur'ân dinlemeleri vahye dayandırılmazdı... İbn Abbâs'dan nakledilen bir haberde de, Peygamber'in (s.a.v.), cinlere özel bir surette Kur'an okumadığı ve onları görmediği, ancak cinlerin sözlerinin kendisine vahyedildiği anlatılmaktadır. Abdullah b. Mes'ûd ise, Peygamber'in (s.a.v.), özel olarak cinlere Kur'ân okumak üzere gittiğini, onlara Kur'ân okuyup, onları gördüğünü rivâyet etmiştir. Mamafih, Hz. Peygamber'in cinlerle birkaç kez karşılaştığı, cinlerin Kur'ân dinlediğini, ilk defa görmemiş ise de sonradan onları gördüğünü bildiren rivâyetler de vardır... Bazı âlimler, İbn Mes'ûd ve İbn Abbâs rivâyetini bağdaştırmaya çalışmış, İbn

(88) Bkz. İbn Hacer, el-İsâbe, IV, 90.
(89) Bkz. Aynî, Umdetü'l-Kârî, XVI, 309.

Mes'ûd'un anlattığı olayın da Nahlede vukû bulduğunu söylemişlerdir. Râzî, bu iki rivâyeti sevkettikten sonra bunların yalanlanamayacağını ve şöyle bağdaştırılabileceğini söylüyor: Belki İbn Abbâs'ın anlattığı olay ilk defa olmuş, yüce Allah bu olayı Peygamber'e vahiy ile bildirmiştir. Daha sonra da kendisine, gidip cinlere Kur'ân okuması emredilmiştir. Şâyet cin vak'asının bir defa olduğu kabul edilirse o zaman şöyle denebilir: Peygamber'e (s.a.v.) gidip cinlere Kur'ân okuması emredilmiş, onlara Kur'ân okuyan Peygamber (s.a.v.) onların kendi aralarında ne konuştuklarını, ne yaptıklarını bilmemiştir. Allah onların konuşmalarını, Peygamber'e vahiy ile bildirmiştir. Yahut Peygamber (s.a.v.) onları görmüş, sözlerini duymuş, onlar da kendisine inanmışlar, kavimlerine dönünce: 'Biz şöyle şöyle bir Kur'ân dinledik' demişler. Allah da onların sözlerini Peygamber'e (s.a.v.) vahyetmiştir."(90)

A. Naim ise, yukarda kaydettiğimiz İbn Abbâs rivâyetinde bahsedilen olayın Hz. Peygamber hicret etmeden önce, Tâif'ten döndükten sonra olduğunu söylemektedir.(91) A. Naim, siyer kitaplarında, bu hadisde anlatılan cin hâdisesinin, Hz. Peygamber'in Tâif seferinden Mekke'ye dönüşünde yarıyolda Nahle'de vukûa geldiğinin kaydedildiğini, ancak kendisinin biraz farklı görüşte olduğunu söylemektedir. Ona göre olay, Resûlullâh'ın Tâif'ten Mekke'ye dönmesinden sonra, Ukâz panayırına gitmek üzere yeniden yola çıkıldıktan sonra meydana gelmiştir. Çünkü, mezkûr hadisde, bunun Hz. Peygamber'in Ukâz'a doğru yola çıkmasından sonra Nahle'de meydana

(90) S. Ateş, a.g.e., X, 96-97; Krş. Râzî, Mefâtîh, XXX, 152-153.
(91) A. Naim, Tecrid-i Sarih, II, 757, açıklama: 2.

geldiği anlatılmaktadır. Nahle ise, Ukâz Panayırı ile Tâif arasında değil, Ukâz Panayırı ile Mekke arasında bir mevkidir. Yine hadisde, Hz. Peygamber'in ashâbına sabah namazı kıldırdığından bahsedilmektedir. Halbuki Tâif seferinde, Hz. Peygamber'in yanında Zeyd b. Hârise'den başka kimse yoktu. Nitekim bu konudaki rivâyetler, bu esnada Resûlullâh'ın yanında sadece Zeyd b. Hârise'nin bulunduğunu bildirmektedir. Hz. Peygamber İslâm'a dâveti yalnız Kureyş'e tahsis etmez, yabancılara da tebliğ ederdi. Bu iş için en uygun zaman ise Hac mevsimi idi. Bu aylar esnasında Ukâz, Mecenne ve Zü'l-Mecâz'da pazarlar kurulup kalktıktan sonra hacedilir, Hac esnasında Minâ'da birkaç gün ikâmet edildi. Bu aylar ve bu yerler her sene bütün Arap kabilelerinin toplandığı yerler idi. Hz. Peygamber de bundan istifâde ederek, buraya gelen kimselere İslâm'ı tebliğ eder, imân eden kimseleri de kendi kabîlelerine dâvetçi gönderirdi. İşte Resûlullâh'ın hadisde bahsedilen Tâif'ten Mekke'ye dönüşleri de tam hac aylarına tesadüf etmişti. Anlaşıldığına göre Hz. Peygamber, Mekke'ye döndükten sonra sahâbeden bazılarını yanına alarak, Ukâz Panayırı'na gitmek istemiş ve bu sefer esnasında Batn-ı Nahle'de iken yukarda kaydedilen âyet ve hadisde anlatılan cin olayı meydana gelmiştir.(92)

Ahkâf Sûresi'ndeki âyetlerden (93) cinlerden beş-on kişinin Hz. Peygamber'e gelerek, Allah'ın Kitâbı'nı dinledikleri, daha sonra kendi kavimlerine inzâr etmekle görevli olarak dönüp, onları (..يا قومنا Ey kavmimiz) diye dâvet ettiklerini anlıyoruz. Bu

(92) A. Naim, Tecrid-i Sarih, II, 761-762.
(93) Ahkâf, 46/29-32.

durum ilgili âyetlerde Hz. Peygamber'e ve biz ümmetine haber verilmiştir.

Kaydedildiğine göre, Kur'ân-ı Kerîm'i dinlemiş olanlar Nusaybin yahut Ninova cinlerinden yedi veya dokuz kimse idiler. Bunların hal ve sözlerinden Hz. Peygamber'in vahiy yoluyla haberdâr olduğunu gözönüne alan İslâm âlimleri, O'nun (s.a.v.) bu cinleri görmediği ve hususî olarak kendilerine Kur'ân-ı Kerîm okumadığı kanaatine sahiptirler. Yukardaki hadisin metninden anlaşıldığına göre cinler, Hz. Peygamber'in sabah namazında okuduğu Kur'ân'ı tesâdüfen işiterek imân etmişler ve durumu kendi kavimlerine ilân ederek davete başlamışlardır. Ancak, onların bu işi tesâdüfen öğrenip, sonra iman ederek kavimlerini İslâm'a davet etmelerini bir rastlantıya bağ-lamak pek mantıklı görünmemektedir. Cin vak'asının bir defa olduğu görüşünde olan İslâm âlimleri, İbn Mes'ûd'un aşağıda zikredeceğimiz bu konudaki rivâyetini İbn Abbâs'ın yukarda kaydedilen nakline tercih etmişlerdir. Bu görüşte olan âlimlere göre İbn Mes'ûd'un bu işe, İbn Abbâs'dan daha çok vâkıf olması gerekir. Çünkü o, hâdiseyi bizzat müşâhede etmiştir. İbn Abbâs ise, kıssayı sonradan işitmiştir. Yukarda da kaydedildiği gibi İbn Abbâs, Mekke'de Haşimoğulları'nın kuşatma altında olduğu dönemde dünyaya gelmiştir. Kendisi cin olayı meydana geldiği zaman, muhtemelen meme çağında bir çocuktu. Daha önce de belirtildiği üzere, ibn Abbâs ve İbn Mes'ûd'un rivâyetlerini tè'lif eden İslâm âlimleri de vardır. Bunlara göre cin olayı, bir defa değil, çeşitli zamanlarda birkaç defa meydana gelmiştir. Cinlerin, kendi taraflarından elçi heyetleri göndermeleri Mekke ve Medine'de de vukû bul-

muştur. Bu durumda bunların ilki, İbn Abbâs'ın yukarda haber verdiğidir ve bunda Hz. Peygamber'in İslâm'a davet kasdı yoktur. Bu olay Resûlullâh'a, Ahkâf ve Cin sûrelerinde yer alan âyetlerden de anlaşılacağı üzere vahiy yoluyla bildirilmiştir. Daha sonra İbn Mes'ûd'un rivâyetinde de görüleceği gibi Mekke'de, cinler çok kalabalık bir heyet halinde Hz. Peygamber'in huzuruna gelmişler, Kur'ân'ı ve dinî hükümleri öğrenmek istediklerini belirtmişlerdi. Diğer bazı rivâyetlerden benzer vak'aların Medine'de meydana geldiğini anlamaktayız.(94)

İslâm âlimlerinin yukarda kaydettiğimiz son görüşünün daha isâbetli olduğu hatıra gelmektedir. Çünkü Âdemoğulları gibi, inanmakla yükümlü olan cinlerin Kur'ân dinlemeleri, imân etmeleri tesâdüfe bağlanamaz. Çünkü insanların inanıp, doğru yolu bulmaları rastlantıya bırakılmamış, kendilerine inzâr edici peygamberler ve Kitaplar gönderilmiştir. Bu açıdan cinlerle ilgili böyle bir konuda tesadüfe yer yoktur. Bu hususlaki âyetlerin tedkîkinden Cenâb-ı Hakk'ın, Hz. Peygamberi Resûl olarak gönderip, dâvetini açıktan yapma emrini vermesinden sonra, cinlerin de imân etmelerini dilediği anlaşılmaktadır. Bu sebeple herzaman göğe çıkıp oturan, gök haberlerini işiten cinleri, oradan üzerlerine şihâblar göndermek suretiyle koğdurup, tazyik buyurduğu, onların da İbn Abbâs'ın rivâyetinde anlatıldığı üzere, "Yeryüzünde bir şey mi oldu? Neden koğulduk" diye başlarına gelen olayın sebebini araştırmaya sevkedildikleri ve Hz. Peygamber'i ve ashâbını namaz kılarken görüp, okuduğu Kur'ân'ı dinledikleri, ve daveti hakkında bilgi sahibi olduk-

(94) A. Naim, Tecrid-i Sarih, II, 765-767; Krş. Aynî, Umde XVI, 309.

ları ortaya çıkmaktadır. Kısacası Cenâb-ı Hak, onların Resûlullâh'ın tebliğine davetine muhatap olmalarını dilemiş ve bu sebeple gereken şartları hazırlamıştır. Yüce Allâh'ın tasarrufunda ise tesâdüfe yer olamaz.

İbn Abbâs'ın yukarda kaydettiğimiz hadisinden, Hz. Peygamber'in insanlar gibi cinlere de Elçi olarak gönderilmiş olduğu kesin olarak anlaşılmaktadır. Nitekim el-Ahkâf Sûresi'nin sonlarıyla, Cin Sûresinin ilgili âyetleri bu yüksek risâleti bizlere haber vermektedir. Şimdi de yukarda kaydettiğimiz ibn Abbâs rivâyetiyle çelişir gibi görünen, ancak İslâm âlimlerinin bu konudaki görüşlerini aktararak, aralarında herhangi bir tenâkuzun söz konusu olmadığını ortaya koyduğumuz İbn Mesûd'un naklettiği hadisleri kaydetmek istiyoruz. Bu konuda İbn Mesûd'dan (r.a.) gelen rivâyetlerin ilkini Müslim kaydetmiştir. Buna göre: "Âmir şöyle dedi: Alkame'ye, 'Cin gecesinde İbn Mes'ûd Rasûlullah ile beraber hazır bulundu mu?' diye sordum. Alkame şöyle cevap verdi: 'Ben de İbn Mes'ûd'a, cin gecesi içinizden hiçbir kimse Rasûlullah ile beraber bulundu mu? diye sordum. O da: 'Hayır, hiçbirimiz beraber değildik. Şu kadar ki Mekke'deyken bir gece Hz. Peygamber ile beraberdik. Derken kendisini kaybettik. Bunun üzerine Onu vâdîlerde, dağ yollarında aradık. Acaba cinler mi uçurdu, yahut apansızın bir baskına uğradı da öldürüldü mü? Ne oldu? diye sabah oluncaya kadar merak içinde kaldık. Nihâyet sabaha ulaştık. Bir de baktık ki, o Hira tarafından geliyor. 'Ya Rasûlallah! Sizi kaybettik. Aradık, fakat bulamadık. Bu yüzden bütün gecemiz endişe içinde geçti, dedik. Hz. Peygamber:

'Bana cin taifesinin dâvetçisi geldi, onunla beraber gittim, yanlarına varıp Kur'ân okudum' buyurdu ve bizi birlikte götürüp onların izlerini ve yaktıkları ateşlerin kalıntılarını gösterdi. Cinler, Hz. Peygamber'den azık istemişler. O da: 'Üzerine Allah'ın adı zikrolunmuş ve ellerinize etten daha fazla olarak geçen her kemik sizin azığınızdır. Her deve pisliği de hayvanlarınıza yemdir' demiş. Rasûlullah (s.a.v.), onun için kemikle, hayvan gübresi ile taharetlenmeyin, çünkü onlar kardeşlerinizin yiyeceğidir' buyurdu." Şa'bî, 'cinler Hz. Peygamber'den azık istediler. Onlar Cezîre cinlerinden idiler, dedi, şeklinde rivâyette bulunmuştur."(95)

Ahmed b. Hanbel'in, İbn Mes'ûd'dan naklettiği diğer bir rivâyete göre Hz. Peygamber, Mekke'deki Hacun mevkiinde cinlere Kur'ân okuyarak geceledi̇ğini haber vermiştir.(96) İbn Mes'ûd'dan gelen bir başka hadise göre, Kur'ân-ı Kerîm'i dinledikleri gece cinlerin gelip hazır olduklarını Hz. Peygamber'e bir ağaç bildirmiştir.(97) İbn Mes'ud'dan yapılan bir nakil, yukardaki son rivâyete açıklık kazandırmaktadır: Buna göre İbn Mes'ûd: "Ben cinlerin Rasûlullah'a: 'Senin Allah'ın elçisi olduğuna kim şehâdet eder?' diye sorduklarını işittim. Bulunduğumuz yere yakın bir sakız ağacı vardı. Rasûlullah (s.a.v.) ona işaret ederek cinlere: 'Şu ağacı gördünüz mü? O şehâdet ederse imân eder misiniz?' diye sordu. Onlar 'Evet, imân ederiz' dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber o ağacı çağırdı. O da bu emre uydu, ben de onun dallarını, budaklarını sürüyerek gel-

(95) Müslim, Salât 150; Krş. 152; Tirmizî, Tefsîr, 45/3258.
(96) Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 416; Hacun için bkz. İ. Esîr, en-Nihâye I, 348.
(97) Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr, 32; Müslim, Salât, 153.

diğini gördüm. Rasûlullah ağaca: 'Benim Allah'ın elçisi olduğuma şehâdet eder misin?' diye sordu. Ağaç: 'Şehadet ederim ki, Sen Allah'ın Resûlüsün!' dedi."(98)

Ebû Dâvud'un, İbn Mes'ûd'dan bu konuda naklettiği rivâyet de şöyledir: "Cin heyeti Peygamberimiz'in huzuruna geldi ve: —Ya Muhammed! Ümmetini, kemik, gübre ve kömürle tahâretlenmekten nehyet. Çünkü onları Allah bize rızık kıldı, dediler. Resûlullâh da onlarla tahâretlenmekten nehyetti." (99)

Ahmed b. Hanbel'in, İbn Mes'ûd'dan yaptığı nakle göre de cin gecesi, cinlerden iki kişi geride kalarak, Hz. Peygamber'e: "Ya Resûlallah, fecrin doğuşunu seninle beraber seyredeceğiz" demişlerdir. Bu hadise göre Hz. Peygamber, orada hazır bulunan İbn Mes'ûd'dan, abdest almak için su istemiştir.(100) Ancak en-Nevevî, Ebû Dâvud ve Ahmed b. Hanbel'in rivâyet ettikleri bu hadisin zayıf olduğunu, bunun râvîlerinden Zeyd Mevlâ Amr b. Hureys'in meçhul bir kimse olduğunu kaydetmektedir.(101)

Bu konuda İbn Mes'ud'dan nakledilen ve onun cin gecesine şâhid olup olmadığı konusunda birbirine zıt gibi görünen yukarda kaydettiğimiz rivâyetlerle ilgili olarak Ebû Reyye şunları kaydetmektedir: "Bazıları, İbn Mes'ûd'a cin gecesi hakkında sorulduğunu, onun da şöyle dediğini naklederler: 'Bizden hiçbiri o geceye şâhid olmadı.' Diğer bir kanaldan

(98) Aynî, Umde, XVI, 309; Miras, Tecrid-i Sarih, X, 47-48.
(99) E. Dâvud, Tahâret, 20/39.
(100) Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 398, 402, 449, 455; Krş. Tirmizi, Tahâret 65/88.
(101) Nevevî, Minhâc, IV, 169-170.

gelen rivâyette ise, İbn Mes'ûd bir grup insan görmüş ve "Bunlar, cin gecesinde şâhid olduğum cinlere benziyorlar" demiştir. Görüldüğü üzere ikinci haber onun cin gecesine şâhid olduğunu ifâde etmektedir. Haberler açıkça çelişmektedir. Bu halbuki birinci haberin râvîsinin metinden bir kelimeyi kaldırması buna yol açmıştır. Metnin aslı, 'Benden başka hiçbiri ona şâhid olmadı' şeklindedir."(102)

Bu hususta Tirmizî de, Câbir'den (r.a.) bir nakilde bulunmuştur. Buna göre O (r.a.) şöyle anlatmıştır: "Rasûlullah ashâbının yanına çıktı ve onlara er-Rahmân sûresini başından sonuna kadar okudu. Ashâb sustular. Hz. Peygamber: 'Cin gecesi bu sureyi cinlere okudum. Onlar cevap yönünden sizden daha iyi durumdaydılar. Çünkü ben, 'Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız? âyetine her geldiğimde onlar, 'Ey Rabbimiz! Senin nimetlerinden hiçbirini inkâr etmeyiz, hamd Senin içindir' dediler, buyurdu."(103) Tirmizî, naklettiği bu rivâyet hakkında: "Hadis, garîbdir. Onu yalnız el-Velîd b. Müslim'in, Züheyr b. Muhammed'den naklinden bilmekteyiz. Ahmed b. Hanbel, Şamlılar'ın rivâyette bulunduğu Züheyr b. Muhammed, Irak'da kendisinden hadis nakledilen zât değil de, sanki adı değiştirilmiş başka bir kimsedir, demektedir. Ahmed b. Hanbel bu sözleriyle ondan münker hadis rivâyet ettiklerini kasdetmektedir. el-Buhârînin şöyle dediğini işittim: 'Şamlılar, Züheyr b. Muhammed'den münker hadisler rivâyet etmektedirler. Iraklılar ise, ondan

(102) Ebû Reyye, Advâ Ale's Sünneti'l-Muhammediyye, s. 102; Terc. s. 119; İbn Mes'ûd'un, "Bizden hiçbiri o gece Rasûlullah'la beraber bulunmadı" sözü hakkında bkz. Müslim, Salât, 33/450; E. Dâvud, Tahâret, 42/85; Tirmizî, Tefsîr, 46/3258.
(103) Tirmizî, Tefsîr, 55/3291.

makbûl hadisler nakletmişlerdir"(104) diyerek tenkidlerini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, yukarda kaydettiğimiz haberlere göre Rasûlullah'a çeşitli defalar cin sefâret heyetleri gelmiştir. Mekke'de, Medîne dışında Bakî'de, Hacûn'da, gelenler buna örnek olarak gösterilebilir. Bu olayların dördünde İbn Mes'ûd'un bizzat bulunduğu anlaşılmaktadır. Cin heyeti çeşitli defalar geldiğine göre, İlk defakine İbn Abbâs'ın dediği gibi Hz. Peygamber vâkıf değildi. Onları görmedi, Kur'ân dinlediklerini bilmiyordu. Bu husus kendisine vahiy ile bildirildi. Fakat cin sûresi ve âyetleri nâzil olduktan sonra meydana gelen vak'alarda Rasûlullah'ın (s.a.v.) Allah'ın buyruğu ile çıkıp, cinlerle görüştüğü anlaşılmaktadır.(105)

eş-Şiblî, cin gecesiyle ilgili olarak İbn Mes'ûd'dan (r.a.), sahih kaynaklarımızda yer almayan, uydurulmuş olduğu anlaşılan bazı rivâyetler kaydetmiştir. Bunların, Hz. Ali'nin, Hz. Peygamber tarafından halife tayin edildiği iddialarıyla ilgili olduğu görülmektedir. Söz konusu rivâyetlerden birisini aşağıya alıyoruz:

"Abdullah b. Mes'ûd'dan, 'Cin heyetinin geldiği gece Rasûlullah ile beraberdim. Derin bir nefes aldılar.

— Neyiniz var, ey Allah'ın Rasûlü?, dedim.

— Kendi nefsime ölümü haber verdim, buyurdu.

— Yerine halife bırak, dedim.

— Kimi?, buyurdu.

(104) Tirmizî, a.g.y.
(105) Aynî, Umde, XVI, 309; Miras, Tecrid-i Sarih, X, 48.

— Ebû Bekr'i, dedim, sustular. Biraz sonra yine derinden bir nefes aldılar.

Kendilerine sordum:

— Anam babam sana fedâ olsun ey Allah'ın Elçisi! Neyiniz var? dedim.

— Kendi nefsime ölümü haber verdim, ey İbn Mes'ûd!, buyurdu.

— Yerine halîfe bırak, dedim

— Kimi? buyurdular.

— Ömer'i dedim, sustular. Biraz sonra yine derin bir nefes aldılar. Kendilerine:

— Neyiniz var, ey Allah'ın Rasûlü? diye sordum.

— Nefsime ölümü haber verdim ey İbn Mes'ûd! buyurdu.

— Yerine halîfe bırak, dedim.

— Kimi?, buyurdu.

— Ali'yi, dedim.

— Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, ona itaat ederlerse Cennet'e girerler, buyurdu."(106)

Şiblî, yukarıya aldığımız bu rivâyeti Ahmed b. Hanbel'in Abdürrezzâk vasıtasıyla İbn Mes'ûd'dan naklettiğini söylemektedir. Fakat Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde yer alan hadis çok kısa olup, burada Hz. Peygamber'in yerine halîfe tayin etmesinden söz edilmemektedir. Ahmed b. Hanbel'in kaydettiği rivâyet şöyledir: "İbn Mes'ûd'dan. 'Cin heyetinin geldiği gece Hz. Peygamber'le beraberdim. Onlar ayrıldıktan sonra Rasûlullah derin bir nefes aldı.

(106) Şiblî, Ahkâmü'l-Cân, s. 68-69; Garâibü ve Acâibü'l-Cin, s. 63-64.

Bunun üzerine, 'Neyiniz var?' diye sordum. O da: 'Kendime ölümü haber verdim, ey İbn Mes'ûd' buyurdu."(107)

Görüldüğü gibi, İbn Mes'ûd'un Hz. Peygamber'den rivâyeti bu kadardır ve Şiblî'nin rivâyetinde yer alan hilâfetle ilgili hususlar yoktur. Bu durum, Şiiler tarafından, hadisin metnine sonradan, Şiblî'nin rivâyetinde yer alan ilâvenin yapıldığını ortaya koymaktadır. Bu konuda Şiblî'nin kaydettiği benzer bir nakil daha vardır.(108) Bunda da Hz. Peygamber'in İbn Mes'ûd'un, yerine Ebu Bekir ve Ömer'i halife bırakması teklifinden hoşlanmadığı, bundan yüz çevirdiği, fakat Hz. Ali'nin halife olarak yerine geçmesi teklifinden razı ve hoşnud olduğu, "Kendisinden başka ilâh olmayana andolsun ki, ona biat eder ve itaat ederseniz, sizi Cennet'e sokar" buyurduğu nakledilmektedir. Bu rivâyetin de Şiî kaynaklı olduğu ve siyasî maksatlarla uydurulduğu açıktır. eş-Şiblî'nin kaydettiği bu son rivâyetin râvîlerinden Abd b. Abd Ebû Abdillah el-Cedelî ile Yahya b. Ya'lâ el-Eslemî'nin müfrit şiîler den olduğu kaydedilmektedir.(109)

(107) Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 449.
(108) Şiblî, Ahkâmü'l-Cân, s. 73; Garâibü ve Acâibü'l-Cin, s. 68; Tercüme: Cinlerin Esrârı, s. 201-202.
(109) İbn Hacer, Tehzîbü't-Tehzîb, VI, 192, 397.

C- CİNLERİN AZIĞI

Bazı hadislerde cinlerin azığından bahsedilmektedir. Bunlardan Müslim tarafından kaydedilenine göre, İbn Mes'ûd (r.a.), Mekke'deyken bir gece Rasûlullah'la beraber oldukları bir sırada onu kaybettiklerini, sabah oluncaya kadar merak içinde kaldıklarını, sabahleyin Hz. Peygamber'in Hira tarafından geldiğini anlatmaktadır. Onun naklettiğine göre, yanlarına gelince Resûlullâh'a nereye gittiği sorulmuş O da şöyle cevap vermişlerdir:

"Bana cin tâifesinin davetçisi geldi, onunla beraber gittim. Yanlarına varıp Kur'ân okudum." İbn Mes'ûd daha sonra şöyle demiştir: "Ve bizi birlikte götürüp, onların izlerini ve yaktıkları ateşin kalıntısını gösterdi." Cinler Hz. Peygamber'den azık istemişler. O da: "Üzerine Allah'ın adı anılmış ve olabildiği kadar bol etli olarak elinize geçen her kemik sizin azığınızdır. Her bir deve pisliği de hayvanlarınıza yemdir" demiştir. Rasûlullah (s.a.v.) "Onun için, kemikle hayvan gübresi ile tahâretlenmeyin, çünkü onlar kardeşlerinizin yiyeceğidir" buyurdu.(110)

(110) Müslim, Salât, 150.

Hadis, Abdullâh b. Mes'ûd (r.a.), Alkame b. Kays, Âmir eş-Şa'bî vasıtasıyla Dâvud b. Ebî Hind'e, ondan itibaren üçer râvî vasıtasıyla Müslim'e ulaşmaktadır. Dâvud b. Ebî Hind'den, Abdü'l-A'lâ b. Abdi'l-A'lâ, İsmâil b. İbrâhim (İbn Uleyye) ve Abdullâh b. İdrîs tarafından rivâyet edilmiştir. Abdü'l-A'lâ-dan, Muhammed b. el-Müsennâ, İbn Üleyye'den Ali b. Hucr, Abdullâh b. İdris'den de Ebû Bekr b. Ebî Şeybe adı geçen hadîsi alarak Müslim'e naklet-mişlerdir. Aynı hadis, Abdullâh b. Mes'ûd, Alkame b. Kays, Âmir eş-Şa'bî, Dâvud b. Ebî Hind, İsmâil b. İbrâhim (İbn Uleyye), Ali b. Hucr es-Sa'dî vasıtasıyla Tirmizî tarafından da kaydedilmiştir.(111) Tirmizî'nin senedi ile Müslim'in isnadlarından birisi aynıdır. (Bkz. Ek: 1). Hadisin Tirmizî'deki metninde de: "Olabildiği kadar bol etli olarak elinize geçen üzerine Allah'ın adının anıldığı her kemik sizin azığınız, her tezek veya her ters de hayvanlarımızın yiyeceğidir" denilmektedir. Tirmizî, kaydettiği bu hadise Hasen-Sahîh hükmünü vermektedir. Yine O, aynı rivâyete Abdullâh b. Mes'ûd'dan, Alkame, Şa'bî, Dâvud b. Ebî Hind, Hafs b. Gıyâs ve Hennâd vasıtasıyla muhtasar olarak nakletmiştir. Bunun metni de şöyledir: "Abdullâh b. Mes'ûd'dan (r.a.) Hz. Peygamber: 'Tezek ve kemikle tahâretlenmeyin, çünkü o cinlerden kardeşlerinizin azığıdır' buyurdu"..(112) Tirmizî'nin bu rivâyetinin isnâdı da, bu konudaki diğer senedler gibi Dâvud b. Ebî Hind'de birleşmekte, Âmir eş-Şa'bî ve Alkame vasıtasıyla Abdullâh b. Mes'ûd'a ulaşmaktadır. Bu rivâyetin eş-Şa'bî'nin tasarrufuna uğradıktan sonra bu şekle geldiğinde

(111) Tirmizî, Tefsîr, 46/3258.
(112) Tirmizî, Tahâret, 14/18.

şüphe yoktur. Şa'bî, burada da görüleceği üzere Hz. Peygamber'in bu hadisindeki "Cin" lafzını, ona imân etmeye gelen cinler için kullanılmış zannettiği için, hadisi, "Çünkü o cinlerden kardeşlerinizin azığı" şekline sokmuş olmalıdır. Hz. Peygamber'in bu konudaki sözlerinde (اخوانكم Kardeşleriniz) lafzı olmamalıdır. Tahminimize göre bu ilâve eş-Şa'bî tarafından yapılmıştır. Bu kelime kaldırıldığı zaman problem ortadan kalkmakta ve Hz. Peygamber'in bu hadislerinde "Cin" lafzıyla mikropları kasdettiği net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. (اخوانكم Kardeşleriniz) sözü ilave edildiği takdirde, hadisin metni problemli bir hal almaktadır. en-Nesâî'nin bu konudaki rivayetinde "الركس Tezek, cinlerin yiyeceğidir" demesi de dikkat çekicidir(113) ve hadisin aslında (اخوانكم Kardeşleriniz) lafzının olmadığına dair görüşümüzü desteklemektedir.

Görüleceği üzere söz konusu rivâyet metin açısından problemlidir. Bu hadisde görülen en önemli problem de, râvîlerden eş-Şa'bî'nin sözünün, İbn Mes'ûd'un ifadesine dahil edilerek, ondan nakledilen bir hadis şekline sokulmasıdır. Tirmizî'nin rivayetinde, eş-Şa'bî'nin sözü Abdullâh b. Mes'ûd'un (r.a.) sözünden net bir şekilde ayrıldığı halde,(114) Müslim'in, Muhammed b. el-Müsennâ vasıtasıyla yaptığı rivayette eş-Şa'bî'nin sözü olan kısım belirtilmemiştir.(115) Dolayısıyle eş-Şa'bî'ye ait de Abdullâh b. Mes'ûd'un naklettiği hadisin metninden sanılmaktadır. Müslim'in Ali b. Hucr es-Sa'dî (Tirmizî'deki isnâd) ve Ebu Bekr b. Ebî Şeybe vasıtasıyla

(113) Nesâî, Tahâret, 38/42.
(114) Bkz. Tirmizî, Tefsîr, 46/3258.
(115) Müslim, Salât, 150.

yaptığı rivayetlerde ise, eş-Şa'bî'nin sözü olan kısma işaret edilmekteyse de,(116) Muhammed b. el-Müsennâ'nın naklinin metne esas alındığı görülmektedir.

Müslim, Ali b. Hucr ve Ebu Bekr b. Ebi Şeybe'den yapılan rivayetler hakkında şunları kaydederek, bu hususa işaret etmektedir:

"Bu hadisi bana Ali b. Hucr es-Sa'dî tahdîs etti. Bize İsmâil b. İbrâhim, Dâvud'dan bu isnâd ile 'Cinlerin yaktıkları ateşlerin izlerini gösterdi' sözüne kadar rivayet etti. eş-Şa'bî, 'Cinler Hz. Peygamber'den azık istediler. Onlar Cezîre cinlerinden idiler, dedi' şeklinde, hadisin sonuna kadar, eş-Şa'bî'nin sözü olarak Abdullâh b. Mes'ûd'un hadisinden mufassal bir halde rivayet edilmiştir."(117) "Bu hadisi bize Ebu Bekr b. Ebî Şeybe tahdis etti. Bize Abdullâh b. İdrîs, Dâvud'dan o da eş-Şa'bî'den, o da Abdullâh b. Mes'ûd'dan, o da Hz. Peygamber'den, 'Ateşlerinin izlerini...' sözüne kadar rivayet etti, bundan sonrasını zikretmedi."(118)

İmâm en-Nevevî de bu konuda, "Dârekutnî'nin bildirdiğine göre adı geçen İbn Mes'ûd hadisi, (فاراناآثارهم وآثارنيرانهم Bize cinlerin izlerini ve ateşlerinin izlerini gösterdi) cümlesinde sona erer. Geri kalan kısım eş-Şa'bî'nin sözüdür. Hadisi eş-Şa'bî'den alan Dâvud b. Ebî Hind'in râvileri İbn Uleyye, İbn Ebî Zâide, İbn İdrîs ve diğerleri de bunu eş-Şa'bî'nin sözü olarak nakletmişlerdir. Fakat eş-Şa'bî gibi bir zatın bu sözü kendiliğinden söylemesine imkân ve ihtimâl yoktur. O bunu mutlaka Hz.

(116) Krş. Müslim, Salât, 150-151.
(117) Müslim, Salât, 150.
(118) Müslim, Salât, 151.

Peygamber'den naklen rivayet etmiştir. Yalnız, bu kısım İbn Mes'ûd rivayetinde yoktur."(119) demektedir. Bu durumda İbn Mes'ûd'dan nakledilen hadis, (فارانا آثارهم و آثار نيرانهم Bize cinlerin izlerini ve ateşlerinin eserlerini gösterdi) cümlesi ve yukarı kısmıdır. Buradan aşağıda yer alan şu bölüm eş-Şa'bî'ye ait bir ilavedir: "Cinler Hz. Peygamber'den azık istemişler. O da: 'Üzerine Allah'ın adı zikrolunmuş ve olabildiği kadar bol etli olarak elinize geçen her kemik sizin azığınızdır. Her bir deve pisliği de hayvanlarınıza yemdir' demiştir. Rasûlullah: 'Onun için kemikle, hayvan gübresi ile tahâretlenmeyin. Çünkü onlar kardeşlerinizin yiyeceğidir' buyurdu."

Bu kısmın problem arzettiği açıktır. en-Nevevî'nin de işaret ettiği üzere râvî eş-Şa'bî'nin yaptığı bu ilave elbette kendiliğinden değildir. Tahminimize göre eş-Şa'bî, hadise kendi sözünü katmamış, bu konuda bildiği başka bir müstakil hadisi yukardaki rivâyete ilâve etmiş ve her ikisini tek hadis haline sokmuş olmalıdır. İkinci hadisin senedini ve kimden alındığını da belirtmemiştir. Belki de bunu İbn Mes'ûd'dan nakledilen ilk hadisi daha iyi açıklamak maksadıyla yapmıştır. Ancak eş-Şa'bî'nin bu tutumu, birinci hadisi de problemli hale soktuğu için isabetli olmamıştır. Çünkü daha sonra kaydedeceğimiz bazı rivâyetlerden de anlaşılacağı gibi "Cin" sözü ile Hz. Peygamber sadece, Kur'ân-ı Kerîm'de kendilerinden bahsedilen, erkeği-dişisi, müslümanı-kâfiri olan cinleri kasdetmemiştir. O (s.a.v.), farklı zamanlarda yeri geldikçe mikroplardan da bahsetmiş ve onların bilinmediği, mikroskobun keşfedilmediği o dönemde mikroplar için de "Cin" lafzını kullanmıştır. Bu husus günümüzde daha iyi anlaşılmaktadır. Kısacası biz, çağımızdaki ilmî ve teknik gelişmelerin ışığında Hz. Peygamber'in "Cin" kelimesi ile nerede mikropları, nerede de özel anlamda cinleri kasdettiğini anlayabilmekteyiz. Fakat geçmiş dönemlerde İslâm âlimlerinin, çağlarında henüz mikrop ve mikroskop keşfedilmediği için hadislerde geçen "Cin" lafızlarının tamamını, özel anlamıyla mükellef ve akıl sahibi olan, erkeği-dişisi, mü'mini-kâfiri bulunan cinler için kullanılmış kabul ettiklerini, açıklama ve yorumlarını bu doğrultuda yaptıklarını görmekteyiz. Bu husus onların dönemleri için doğru olsa bile, artık günümüzde bunları ayırd etmek ve Hz. Peygamber'in hangi sözünde cinleri, hangi hadisinde mikropları kasdettiğini belirtmek durumundayız. Kanaatimizce "Kemik ile tezeğin cinlerin ve hayvanlarının yiyeceği olduğuna" dair rivâyetlerde de böyle bir durumla karşı karşıyayız. Aşağıda kemik ve tezeğin, tahâretlenmede kullanılmasını yasaklayan hadisleri incelediğimizde görüşümüzün isâbetli bulunacağını ümid etmekteyiz. Bu açıdan Müslim ve Tirmizî'nin naklettikleri İbn Mes'ûd (r.a.) hadisinde "Cinler'e kemiğin, hayvanlarına tezeğin azık olarak verilmesi" söz konusu değildir. Hadisde bu husus yoktur. Bu durum eş-Şa'bî'nin bir başka hadisi ya da bu konuda duyduğu bir bilgiyi, açıklama ve yorum maksadıyla İbn Mes'ûd'un nakline eklemesinden kaynaklanmaktadır. Fakat eş-Şa'bî'nin bu iki rivâyeti birleştirmesi, ya da bildiği bir hususu İbn Mes'ûd'un hadisine eklemesi isâbetli olmamıştır. Bu husus günümüzde daha iyi anlaşılmaktadır. Çünkü kanaati-

(119) Nevevî, Minhâc, IV, 170; Krş. Dâvudoğlu, Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, III, 226.

mize göre, eş-Şa'bî'nin İbn Mes'ûd hadisine eklediği kısımda "Cin" lafzıyla mikroplar kasdedilmektedir. Birinci rivâyette ise özel manasıyla, Hz. Peygamber'den Kur'ân dinleyerek iman eden cinlerden bahsedilmektedir. eş-Şa'bî, "Cin" lafzı ile ifade edilen her iki grub varlığı aynı cins sanarak böyle bir işe kalkışmıştır. Kaynağını bilemediğimiz, eş-Şa'bî'nin ilave ettiği kısım kendi içinde de problemlidir. Çünkü cinlerden "Kardeşleriniz" olarak bahsetmektedir. Burada kasdedilen mikroplarsa (ki kanaatimize göre öyledir) onların müslümanların kardeşi olması söz konusu değildir. Eğer cinlerse (eş-Şa'bî öyle zannediyor), onlar müslüman oldukları halde niçin sadece "üzerine Allah'ın adı anılmayan kemikleri" yesinler?(120) Çünkü bu husus üzerine besmele çekilmeyen yemeklerden şeytânların da yediğinden bahseden bazı hadislere aykırıdır.(121) Şeytan diye cinlerin kâfir olanlarına denilmektedir. Besmele çekmeden yemek yiyen, Allah'a bile inanmayan nice insanlar vardır ve bunların sofrasından kendilerinin yediğinin dışında herhangi bir şey eksilmemektedir. O zaman yukarda kaydettiğimiz, "Şeytanların da besmele çekmeden sofraya oturan insanlarla beraber yemek yediğinden" bahseden rivâyetleri mecazî manada anlamak gerekmektedir. Buna göre bu hadislerde şeytânın bizim gibi yemek yediği değil, mü'minlerin, feyz ve bereketli olması, Yaratıcımızın ve O'nun verdiği nimetlere şükredilmesi açısından yemeğe başlarken Allah'ın adını anmaları gerektiği

(120) Müslim, Salât, 150; Krş. Tirmizî, Tefsîr 46/3258.
(121) Bkz. Müslim, Eşribe 134-136; E. Dâvud, Et'ıme 16/3765-3766, 3768, 50/3845; Tirmizî, Et'ıme 11/1802-1803; İ. Mâce, Et'ıme 13/3278, Duâ 19/3887; Ahmed b. Hanbel, Müsned III, 383; IV, 336; V, 383.

hususu anlatılmak istenmektedir. Cin ve şeytânın yaratılışına uygun birer beslenme tarzı olabilir. Bizim, hayatımızı devam ettirebilmek için gerekli olan enerjiyi sağlamak maksadıyla yiyip içtiğimiz gibi onlar da, kendileri için gerekli olan enerjiyi hususî yollarla sağlayabilirler.(122) Ancak bunun, pis, mikrop yatağı tezekler ve kemiklerle olmadığı açıktır. Eğer onlar enerji sağlamak için bizim gıdalarımıza muhtaçlarsa, herhalde bunu kemik ve tezekten değil, bizim de hoşumuza giden temiz gıdalardan sağlarlardı. Çünkü yukarda kaydettiğimiz hadislerde, onların insanların sofrasına ortak olduğundan bahsedilmektedir. Bu rivâyetlerde yukarda belirttiğimiz mecazî yön kasdedildiğine göre, cinlerin güzelim yiyecek sofralarını bırakıp, tezekle kemiğe sokulacaklarını düşünmek pek mantıklı görünmüyor. Onların bizim bilemediğimiz, kendilerine mahsus ayrı enerji kaynakları, beslenme yolları, gıda maddeleri olduğunu kabul etmek en doğru yol olmalıdır. Bu sebeple Hz. Peygamber'in, Mekke döneminde veya Medine'de kendisine iman eden cinlere kemiği, hayvanları için tezeği yiyecek olarak verdiğini kabul etmek bizce isâbetli değildir. Cinlerin kendisini ziyaretlerinde ne böyle bir istekleri olmuştur, ne de Hz. Peygamber'in bu hususta onlara böyle bir tavsiyesi söz konusu olmuştur. eş-Şa'bî'nin ilavesini doğru kabul edersek bazı sorular karşımıza çıkmaktadır. Söz gelimi yukarda kaydedilen hadislere göre şeytânlar ya da kâfir cinler, besmelesiz sofraya oturan müslümanların yemeklerine ortak olup dururken, güzel ve temiz yiyeceklerden yerlerken, Hz. Peygamber'e iman

(122) Bkz. Aynî, Umde, XVI, 310.

eden cinler niçin sadece mikrop ve bakteri yatağı kemiklerle yetinmek zorunda kalsınlar? Bu hususun bir problem olduğu ve bunun burada "Cin" lafzıyla mikropların kasdedildiğinin kabul edilmesiyle çözümlenebileceği hatıra gelmektedir.

Müslim ve Tirmizî'nin kaydettikleri yukardaki hadisde İbn Mes'ûd (r.a.), "Hz. Peygamber bizi birlikte götürdü ve cinlerin izlerini ve ateşlerinin izlerini gösterdi" demektedir.(123)

Cinlerin ya da ateşlerinin izleri ifâdesinin, bizim bildiğimiz anlamda ayak izi ya da yakılan bir ateşin is ve küllerden müteşekkil, kalıntısı şeklinde anlaşılmaması gerektiği açıktır. Çünkü bu durumda cinlerin, üşüdükleri zaman ısınmak için, ya da gece aydınlanmak maksadıyla ateş yakmaya ihtiyaçları vardır, sonucu çıkar. Halbuki böyle bir durumun söz konusu olmadığı açıktır. Çünkü yeryüzünde aydınlanma ve ısınma maksadıyla ateş yakan, geride kül ve iz bırakan yegane varlık insanoğludur. Asırlardır dünya üzerinde ondan başka böyle bir tasarruf yapan varlık ne duyulmuş ne de görülmüştür. Cinlerin yapıları ise zaten farklıdır. Onlar dumansız ateşten yaratılmış varlıklardır. Göğe çıkabildikleri, dünyanın her tarafını dolaşabilme imkanına sahip oldukları Kur'ân'da bildirilmektedir. Semâya çıkabilen, ışından yaratılan bu akıllı ve mükellef varlıkların, bizim vücud yapımız gereği ihtiyaç duyduğumuz aydınlanma, ısınma ve solumumuz için gerekli olan oksijen almaya ihtiyaçları olmadığı anlaşılıyor. İnsanoğlu atmosferin dışında bir takım aygıtlar olmasa, oksijensiz kalacağı için yaşayamaz. Fakat

(123) Müslim, Salât, 150; Tirmizî, Tefsîr, 46/3258.

cinler için böyle bir durum söz konusu değildir. Onlar atmosferin dışında da dolaşabildiklerine göre, solunuma ve oksijene ihtiyaçları olmamalıdır. Atmosferin dışında gökte siyah karanlıklar içinde dolaşabildiklerine ve Hz. Peygamber'i sabah namazında gelip izleyebildiklerine göre,(124) görebilmek için bizim bildiğimiz anlamda ışığa ihtiyaçları olmamalıdır. Demek ki onlar, bizim mahiyetini henüz bilemediğimiz mor ötesi veya kızıl ötesi ışınlarla da görebilecek yapıdadırlar. Burada henüz dedik, çünkü Hz. Peygamber'in haber verdiği "Cinler"den bir kısmını meydana getiren mikroplar, günümüzde geliştirilen mikroskop, elektron mikroskop gibi aletler yardımıyla insanoğlunun bilgi ve görüş sahasına girmiştir. Belki, gelecekte geliştirilecek bir takım araçlarla cinler de görüş sahamıza gireceklerdir. Fakat mikroplar gibi, onlar da hiçbir zaman çıplak gözle görülemeyeceklerdir. Çünkü Kur'ân-ı Kerim'de de haber verildiği gibi,(125) gözümüz onları görecek yapıda yaratılma-mıştır. Bu bir tahmin ve şimdilik bir hayalden ibarettir, ancak önceleri insanoğlunun bilgisinin dışında olan X, röntgen, ultraviyole vb. kızıl ya da mor ötesi ışınlar, radyo, tv. dalgaları günümüzde bilinmekte ve kendilerinden yararlanılmaktadır. Cinlerin de kendilerine göre ışından yaratılan bir vücudları varsa ve bunlar bu evren içindeyse, elbette bir gün keşfedilmeleri imkân dışı değildir. Sonuç olarak hadisde bahsedilen izler bildiğimiz anlamda izler, ya da ateş olmamalıdır. Onlar, aydınlanmaya ya da ısınmaya ihtiyacı olan Hz. Peygamber için bu ateşi yakmış olabilirler, ya da Resûlullâh'a cinlerin

(124) Müslim, Salât, 149; Tirmizî, Tefsîr, 72/2-3, No, 3323-3324.
(125) A'râf, 7/27.

de gelip iman ettiklerine delil olsun diye böyle bir yola başvurmuş olabilirler. Günümüzde atmosferin, dünyadaki canlıları uzayın zararlı kozmik ışınlarından koruduğu bilinmektedir. İnsanoğlu lazer ışınlarıyla uyduları tahrib edebilmekte göremediği-miz zararlı ışınların, manyetik alanların kanserojen etkisinden bahsedilmektedir. Bu açıdan ışından yaratılan cinler de yukarda kaydettiğimiz maksadlarla ya da başka bir gayeyle Hz. Peygamberle görüşmeye geldiklerinde kendilerine mahsus yöntemlerle iz bırakmış ya da ateş yakmış olabilirler.

Yukarda kaydettiğimiz ve kemiğin cinlerin, tezeğin de hayvanlarının azığı olduğundan bahsedilen İbn Mes'ûd hadisinden başka(126) rivâyetler de nakledilmiştir ve bunlarda Hz. Peygamber kemik ve tezekle tahâretlenmeyi yasaklamaktadır. Ancak bu hadislerde "kemik ve tezeğin cinlerin azığı olduğu" hususu Resûlullâh'ın bu yasağına gerekçe olarak gösterilmemiştir. Sadece bunlarla taharetlenme yasaklanmıştır, kemik ve tezeğin cinlerin azığı olduğundan bahsedilmemiştir. Bu rivâyetlerden birisi yine Abdullâh b. Mes'ûd tarafından nakledilmiştir. O şöyle demiştir: "Hz. Peygamber tuvalete çıktı ve bana kendisine üç tane taş getirmemi emretti. Ben de ona iki taş buldum. Üçüncü taşı aradıysam da bulamadım. Bunun için de bir hayvan dışkısı (tezek) alıp, bunları Hz. Peygamber'e getirdim. Hz. Peygamber iki taşı aldı, hayvan dışkısını attı ve 'Bu pistir' buyurdu."(127)

en-Nesâî, naklettiği bu hadisde ilave olarak,

(126) Bkz. Müslim, Salât, 150; Tirmizî, Tefsîr, 46/3258.
(127) Buhârî, Vudû, 21; Tirmizî, Tahâret, 13/17; Nesâî, Tahâret, 38/42; İ. Mâce, Tahâret, 16/314.

"ركس Hayvan dışkısı, cinlerin yiyeceğidir" demektedir ki, bu husus burada "Cin" lafzı ile mikropların kasdedildiğine dair görüşümüzü te'yid etmektedir. Günümüzde hayvan dışkısı ya da tezeğin, mikrop ve bakterilerin üreme yeri olduğu, onların bunları yiyerek çoğaldıklarını açıklamaya gerek yoktur. Bu maddelerin bir mikroskop altına alınarak incelenmesi, burada cinlerin hayvanlarının mı yoksa bakteri ve mikropların mı bulunduğunu göstermeye yeterli olacaktır. İbn Mes'ûd'dan nakledilen diğer rivayetlerde de Hz. Peygamber'in kemik, tezek ve kömürle taharetlenmeyi yasakladığı bildirilmektedir.(128)

Şu halde yukardaki hadisden de anlaşılabileceği gibi, Resûlullâh'ın tezekle taharetlenmeyi yasaklamasının sebebi, bunların "pis" oluşundandır. Hz. Peygamber bunların "pis" olduğunu söylemiştir. Böyle maddeler ise mikrop kaynağıdır. Bunlarla tahâret, İslâm'ın temizlik anlayışına aykırıdır ve insan bunlarla temizlenmeyle kalkarsa idrar yolları ve diğer organları iltihaplanıp, çeşitli hastalıklara yakalanabilir. Bu rivâyetlerde bahsedilen "Cin" lafzı ile mikropları değil de, bildiğimiz cinleri anlayarak, tezeğin cinlerin hayvanlarının azığı olduğunu ileri sürenlerimizin düştüğü bir çelişki de şudur: İslâm, leş ve pislik yiyen hayvanların etlerinin yenilmesini yasaklamıştır. Bunlarla beslenen tavuk ve horozun hapsedilmesini, vücudlarından yedikleri pisliğin tesiri çıkıncaya kadar yenilmemelerini emretmiştir. Tarih boyunca insanoğlu da taşıdığı hayvanlara asla pislik yedirmemeye gayret etmiş, onlara yem olarak temiz arpa, yulaf, ot, saman vs. vermiştir. Hal

(128) Nesâî, Tahâret, 35/39; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 457.

böyleyken kendi hayvanlarımıza yedirmediğimiz tezeği, hayvan dışkısını din kardeşlerimiz olan cinlerin zavallı hayvanlarına nasıl yedirirız? Yeryüzündeki ot çöp onlara da yetmez mi? Öyleyse tezeğin cinlerin azığı olduğu hususunu, "mikropların üreme ortamı" şeklinde anlamak durumundayız. Aksi takdirde hadisi bir muamma haline sokar, aklımız ermiyor diye red mi edeceğiz, der dururuz. Halbuki burada inkâr değil, aksine hadisleri ve Hz. Peygamber'in bunlardan maksadını anlama söz konusudur.

Selmân-ı Fârisî'den (r.a.) de bu konuda bir rivâyet gelmektedir. Bu hadisde de, Hz. Peygamber hayvan pisliği ve kemikle tahâretlenmeyi yasaklamıştır.(129) Ebû Hureyre'den (r.a.) gelen nakilde ise, hayvan tersi ve çürümüz kemikle (الرِّمة) taharetlenmenin yasaklandığı bildirilmiştir.(130) Ki, hayvan dışkısı, tezeği gibi, çürümüş kemiğin de bakteri kaynağı olduğu açıktır. Burada çürüme olayının hangi sebeple meydana geldiği, kemikleri nelerin yiyip bitirdiğini gözönüne almakta yarar vardır. Câbir b. Abdillâh, Ruveyfî b. Sâbit ve Huzeyme b. Sâbit'ten de (r.a.) Hz. Peygamber'in kemik, insan ve hayvan dışkısı (tezek) ile taharetlenmeyi yasakladığına dair hadisler nakledilmektedir.(131) Bu konuda, İbn Mes'ûd'dan gelen rivâyetin bir benzeri olarak (132) el-Buhârî'nin kaydettiği bir hadis daha vardır. Bunda Ebû Hureyre şöyle demektedir: "Hz. Peygamber, tuvalet ihtiyacı için çıktığında arkasından gittim.

(129) Müslim, Tahâret, 57; E. Dâvud, Tahâret 4/7; Tirmizî, Tahâret 12/16; İ. Mâce, Tahâret, 16/316.
(130) Nesâî, Tahâret 36/40; İ. Mâce, Tahâret, 16/313.
(131) Müslim, Tahâret, 58; E. Dâvud, Tahâret, 20/36, 38-39; Nesaî, Zînet, 12/5065; İ. Mâce, Tahâret 16/315.
(132) Bkz. Buhârî, Vudû, 22.

Yürürken arkasına dönüp bakmazdı. Kendisine yaklaştım. 'Silinip temizlenmem için bana taşlar buluver' dedi. Yahut buna benzer bir şey söyledi. 'Fakat bana kemik ve fışkı getirme' buyurdu. Ona eteğimin kenarı içinde birkaç taş getirip, yanına koydum ve uzaklaştım. İhtiyacını giderdiği zaman onlarla silindi."(133)

Görüleceği üzere sahih kaynaklarımızda yer alan ve yukarıda kaydettiğimiz hadislerde Hz. Peygamber, kemik ve tezekle taharetlenmeyi yasaklamış ve bunun sebebini cinlerle irtibatlandırmamıştır. en-Nesâî ise, tezek için, "Cinlerin yiyeceğidir" demiştir.(134) Bununla da mikropların kasdedildiğinin açık olduğu yukarda da kaydedilmişti. Zaten bu açıklama, tezeğin cinlerin hayvanlarının azığı olduğunu bildiren Müslim ve Tirmizî'nin nakline aykırıdır.(135) Ebu Hureyre'den yapılan diğer bir rivâyette, kemik ve tezekle tahareti yasaklamasına diğer bir gerekçe olarak Hz. Peygamber: "Bunlar temizlemezler" buyurmuştur. Dârekutnî, bu hadisin sahih olduğunu bildirmiştir.(136)

Buraya kadar naklettiğimiz hadislerden anlaşılacağı üzere Hz. Peygamber, kemik, tezek ve kömürle tahareti yasaklamış, tezeği (ركس), veya (رجس) pis olarak nitelemiş, bunların insanın tahâretlenmesine, temizlenmesine elverişli olmadığını bildirmiş, kemik ve tezekte mikropların üremesine uygun bir ortam bulunduğunu kasdetmiştir. Bu rivâyetlerde

(133) Buhârî, Vudû, 21.
(134) Nesâhi, Tahâret 38/42.
(135) Krş. Müslim, Salât, 150; Tirmizî, Tefsîr, 46/3258.
(136) Dârekutnî, Sünen, I, 56, no: 9; Krş. Dâvudoğlu, Selâmet Yolları, I, 36, No: 108.

"Cin" lafzı ile mikropların kasdedildiği hususunun dışındaki tüm konular, önceki İslâm bilginleri tarafından gerek fıkhî hükümler, gerekse hadislerin şerhi dolayısıyle kaynak eserlerimizde zikredilmiştir. Bu âlimlerimiz, pis olup tahâretlenmeye elverişli olmamalarını, cinlerin ve hayvanların azığı olmalarını kemik ve tezekle taharetin yasaklanmasına gerekçe olarak göstermişler, fakat cinlerle mikropların da kasdedilmiş olabileceği üzerinde durmamışlardır.(137)

Kaydedildiğine göre el-Hâkim, Abdullâh b. Mes'ûd'dan (r.a.) bu konuda şöyle bir rivâyet naklet-miştir: "Hz. Peygamber, kemik ve tezeğin cinlerin gıdası olduğunu söyleyince, İbn Mes'ûd şu soruyu sormuştur: 'Bu onlara ne fayda sağlar, ya Rasûlallah?' Hz. Peygamber de 'Onlar ne zaman bir kemik bulurlarsa, onun üzerinde kesildiği günkü etini bulurlar. Bir tezek bulduklarında da, onda yenildiği günkü taneyi bulurlar.' buyurdu."(138) el-Hâkim'in bu rivayetinin zayıf olduğu açıktır. Çünkü bu da, İbn Mes'ûd'dan alınan Müslim ve Tirmizî hadisi gibi(139) cin gecesi ile, kemik ve tezeğin cinlerin azığı olduğu hususunu birleştirmiştir. Müslim ve Tirmizî'deki rivayette, İbn Mes'ûd'un cin gecesinden bahseden hadisine, râvî Âmir eş-Şa'bî'nin kemik ve tezeğin cinlerin azığı olduğu hususunu ilave ettiğini daha önce görmüştük. el-Hâkim'in bu rivayeti de aynı paralelde olup, aynı işleme tabi tutulduğu anlaşılmaktadır.

(137) Nevevî, Minhâc III, 157; Kastallânî, İrşâdü's,Sârî, I, 327; Aynî, Umde II, 299-301, 304; M. Hattâb es-Sübkî, Menhel I, 137; Dâvudoğlu, S. Yolları, I, 137; Sahih-i Müslim Terc. ve Şerhi, III, 226-227; Hatiboğlu, Sünen-i İbn Mâce Terc. ve Şerhi, I, 501-502.
(138) Aynî, Umde, II, 300; Krş. Dâvudoğlu, S. Yolları, I, 137.
(139) Bkz. Müslim, Salat 150; Tirmizî, Tefsîr 46/3258.

Konumuzla ilgili olarak el-Buhârî'nin naklettiği bir hadisi de kaydetmek istiyoruz. el-Buhârî'nin, Musâ b. İsmâil, Amr b. Yahyâ b. Sa'îd, onun dedesi vasıtasıyla Ebu Hureyre'den naklettiğine göre: "Ebû Hureyre, Hz. Peygamber'in beraberinde abdest alması ve istinca suyu için küçük bir kırba taşırdı. Bir defasında Hz. Peygamber ihtiyacını gidermek için çıktığında Ebu Hureyre arkası sıra kırba ile onu takip ederken Resûlullah:

— Kimdir o? diye seslendi. Ebû Hureyre de: 'Ben Ebu Hureyre!' diye cevap verdi. Hz. Peygamber: 'Benim için istinca yapacağım bir kaç taş ara, sakın bana kemik ve hayvan gübresi getirme!' buyurdu. Ebu Hureyre dedi ki: 'Ben, elbisemin kenarında bir kaç taşı kendisine getirdim ve onları yanıbaşına koydum ve yanından ayrıldım. Nihayet, ihtiyacını giderdikten sonra Hz. Peygamber'in yanında yürü-düm. Yolda kendisine: 'Kemik ve hayvan gübresi ile temizlenmekte ne var?' diye sordum. Nebî (s.a.v.): 'Bu ikisi cinlerin yiyeceğindendir. Muhakkak ki, Nusaybin cinlerinin bir heyeti geldi. Bunlar ne hoş cinlerdir! Benden azık istediler. Ben de Allah'a, uğrayacakları her kemik ve tezek üzerinde kendileri için mutlaka bir yiyecek bulmaları için dua ettim' buyurdu."(140)

Kanaatimizce, Müslim ve Tirmizî'nin naklettikleri rivâyete Âmir eş-Şa'bî'nin yaptığı gibi, (141) ravilerden birisi tarafından bu hadise de ekleme yapılmıştır. Tahminimize göre:
(..وانه اتاني وفد جن نصيبين Muhakkak ki bana Nusaybin cinlerinin bir hey'eti geldi...) cümlesinden iti-

(140) Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr, 32.
(141) Krş. Müslim, Salât 150; Tirmizî, Tefsîr 46/3258.

baren olan kısım hadise sonradan eklenmiştir. Zaten bu kısım, metnin baş tarafının akıcılığına pek uymamaktadır. el-Buhârî'nin yine Ebu Hureyre'den naklettiği bu konudaki diğer hadis bu kanaatimizi desteklemektedir. Daha öncede kaydettiğimiz bu hadis şöyledir: "Hz. Peygamber ihtiyacını gidermek için çıktığında ardından gittim. Yürürken arkasına dönüp bakmazdı. Kendisine yaklaştım. 'Silinip temizlenmem için bana taşlar arayıver' buyurdu veya buna benzer bir söz söyledi. 'Fakat bana kemik ve tezek getirme!' buyurdu. Ona, eteğimin kenarında birkaç taş getirip, yanına koydum ve uzaklaştım. İhtiyacını giderdiği zaman onlarla silindi."(142)

Görüldüğü üzere Ebu Hureyre'nin şahid olduğu olay tektir ve bu olayda Hz. Peygamber, ondan taharetlenmek için taş istemiş, tezek ve kemik getirmemesini söylemiştir. Ebû Hureyre bunun sebebini sorduğunda da "Bunların, cinlerin yiyeceğinden olduğunu" bildirmişlerdir. Resûlullâh buradaki "Cin" lafzıyla mikropları kasdetmiş, durumu kavramayan, el-Buhârî'nin söz konusu rivayetindeki ravîlerden birisi, bu sözle bildiğimiz cinlerin kasdedildiğini sanarak, hadise yukarda bahsedilen ilâveyi yapmış, Ebû Hureyre'nin şâhid olduğu bu olayı imân etmek üzere gelen cinlerle irtibatlandırmıştır.(143) Bu kanaatimizi destekleyen bir husus da şudur ki, el-Buhârî'nin naklettiği her iki hadisin isnâdı da Amr b. Yahya b. Sa'îd el-Mekkî'de birleşmektedir. (Bkz. Ek:2). O da dedesi Sa'îd b. Amr'dan, o da Ebu Hureyre'den rivayet etmektedir. el-Buhârî'nin Ahmed b. Muhammed el-Mekkî vasıtasıyla yaptığı

(142) Buhârî, Vudû, 20.
(143) Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr, 32.

nakilde, (144) cinlerin azığından bahseden ve bizim hadisin aslından olmadığını tahmin ettiğimiz ilave kısım yoktur. Burada, Ebu Hureyre, Resûlullâh'a taş getirdiğini, Hz. Peygamber'in onlarla taharetlendiğini söylemekte ve hadisin metni sona ermektedir. el-Buhârî'nin, Musa b. İsmail vasıtasıyla yaptığı rivayette ise (145) ilave edildiği tahmin edilen kısım mevcuttur ve öteki hadisde mevcut olmayan bu kısmı râvî Musâ b. İsmâil'in yaptığı hatıra gelmektedir. Zaten hadis âlimlerinin onun hakkında tenkîdde bulundukları kaydedilmektedir.(146) el-Buhârî, Müslim ve Tirmizî'nin nakillerinde yer alan daha önce kaydettiğimiz hadislerde geçen, cinlerin Hz. Peygamber'den azık (الزاد) istemelerini, onun da bu konuda kendilerine dua etmesini biraz farklı anlamak gerektiği kanaatindeyiz.(147) Çünkü bu husus, yukarda da açıkla-maya çalıştığımız gibi, bu hadislere râvîler (eş-Şa'bî ve Musa b. İsmail) tarafından bir başka hadisden alınarak açıklama mahiyetinde veya başka bir maksadla yapılan ilave kısımda yer almaktadır. Bu durumda da, iman etmek üzere gelen cinlerin dünya hayatında ve Âhiret'te rızıklarının bol olması için Hz. Peygamber'den kendilerine dua etmesini istedikleri, O'nun da kendilerine dua ettiği hatıra gelmektedir. Ayrıca insanın sadece bu dünyada yiyip içtiği şeylere azık denilmez, aksine buradayken âhiret hayatı için hazırladığı şeylere de azık (الزاد) denilir. İslâm literatüründe bu konuda yazılmış eserler bile vardır. (148) Demekki sahabenin

(144) Buhârî, Vudû, 20.
(145) Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr, 32.
(146) Zehebî, Mîzân, IV, 200; İ. Hacer, T. Tehzîb V, 557.
(147) Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr, 32; Müslim, Salât 150; Tirmizî, Tefsîr 46/3258.
(148) Bkz. Zâdü'l-Meâd.

zaman zaman bu konularda Hz. Peygamber'den istedikleri gibi, imân eden cinler de kendilerine dua edilmesini dilemişlerdir. Bu durum Resûlullâh'ın hoşuna gitmiş ve "Bana Nusaybin cinlerinin elçileri geldi. Onlar ne güzel cinlerdir! Benden azık istediler. Ben de onlara dua ettim" buyurarak onları övmüştür.(149) Kanaatimizce yukardaki rivâyete, bir başka hadisden alınarak ilave edilen kısımda da Hz. Peygamber'in sözü (...فدعوت الله لهم Onlara dua ettim) ibâresinde son bulmaktadır. Çünkü, azık, dua isteyen mü'min cinlere Hz. Peygamber tarafından kemik ve tezeğin tahsis edilmesi söz konusu olamaz. Zirâ onlar da akıl sahibi, mükellef ve Cenâb-ı Hakk'ın Kur'ân'da kendilerine hitab ettiği, Cennet ve nimetlerini vadettiği varlıklardır ve rızık olarak pis kemik ve tezeğe layık değillerdir. O zaman el-Buhârî'nin hadisindeki ilave kısmın sonunda yer alan,

(ان لايمروا بعظم ولابروثة الا وجدوا عليها طعاما
Uğrayacakları her kemik ve tezek üzerinde kendileri için yiyecek bulurlar) cümlesi de bir başka hadisden alınma olup, Hz. Peygamber'in taharetlenmek için kemik ve tezek istememesine gerekçe olarak Ebu Hureyre veya bir başka sahâbîye söylediği bir açıklamadır. Hz. Peygamber'in kemik ve tezeğin cinlerin yani mikropların yiyeceği olduğuna dair bu sözü de alınarak yukardaki hadisin metnine eklenmiştir.(150) Kısacası yukardaki rivâyette iki ayrı hadis, düzensiz bir şekilde te'lif edilip tek bir metin haline getirilmiştir. Bu durumda söz konusu metnin içinden,

وانه اتاني وفد جن نصيبين ونعم الجن فسالوني
الزاد فدعوت الله) Nusaybin cinlerinin bir heyeti gel-

(149) Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr, 32.
(150) Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr, 32.

di. Bunlar ne hoş cinlerdir! Benden azık istediler. Ben de onlar için Allah'a dua ettim) cümlesini çıkarırsak, hadis birdenbire net hale gelmektedir: "... Hz. Peygamber, 'Benim için istinca edeceğim bir kaç taş arayıver. Sakın bana kemik ve tezek getirme' buyurdu. Ebu Hureyre dedi ki, 'Ben elbisemin kenarında birkaç taş taşıyarak kendisine getirdim ve onları yanına koyarak, uzaklaştım. Nihayet, ihtiyacını giderdikten sonra Hz. Peygamber'le beraber yürüdüm. Yolda kendisine: 'Kemik ve hayvan gübresi ile temizlenmekte ne var ki?' diye sordum. Hz. Peygamber: 'Bu ikisi cinlerin yiyeceğindendir. Onlar uğrayacakları her kemik ve tezek üzerinde kendileri için bir yiyecek bulurlar' buyurdu."(151) Tabii burada kasdedilen tezek ve kemiğin, iman eden cinlerin azığı olması söz konusu olamaz. Burada kasdedilen kemik ve tezeğin Hz. Peygamber'e gelip iman eden cinler değil, mikropların yiyeceği olduğu açıktır. Bu açıdan Turan Dursun'un bu konudaki yüzeysel yorum ve görüşlerine katılmak mümkün değildir.(152)

(151) Buhârî, a.g.y.
(152) Krş. Turan Dursun, Din Bu, I, 134-135.

D- CİNLERİN ŞEKİL DEĞİŞTİRMELERİ

Kaynaklarımızda yer alan bazı rivâyetlerde cinlerin yılan şekline girebildiklerinden bahsedilmektedir. İmâm Mâlik b. Enes ve Müslim tarafından Ebû Sa'îd el-Hudrî'den bu konuda nakledilen bir hadis aynen şöyledir: "Hişam b. Zühre'nin himâyesindeki Ebü's-Sâib, Ebû Sa'îd el-Hudrî'nin (r.a.) yanına uğramıştı. Ebû Sa'îd el-Hudrî, o esnada namaz kılıyordu, sonunda namazını bitirdi. Bu sırada evin bir tarafında bulunan hurma salkımlarının kurumuş sapları içinde bir kıpırtı işitti. O tarafa döndüğünde bir yılan gördü, onu öldürmek üzere yerinden sıçradı. Ebu Sa'îd el-Hudrî de ona, otur! diye işaret etti. Ebü's-Sâib de oturdu. Ebû Sa'îd (r.a.) namaz kıldığı yerden ayrılınca bir eve işaret ederek: 'Şu evi görüyor musun?' dedi. O da: 'Evet, görüyorum' dedi. Bunun üzerine Ebu Sa'îd (r.a.) şöyle anlattı: 'O evde, ashâbdan yeni evlenmiş bir genç vardı. Bizler Rasûlullah ile beraber hendek kazmaya çıkardık. Bu zât gündüzün ortalarında Hz. Peygamber'den izin alıyor ve ailesinin yanına dönüyordu. Yine bir gün Rasûlullah'dan müsâde istedi. Nebî (s.a.v.) ona: 'Silahını üzerine al. Çünkü ben Kureyza yahudilerinin sana bir kötülük yapmasından endişe ediyorum' dedi. Bu-

nun üzerine o delikanlı silahını yanına aldıktan sonra evine döndü. Eve vardığı zaman karısını iki kapı arasında dikilmiş olarak buldu. Dürtmek üzere mızrağı ona doğru uzattı, çünkü kendisine bir kıskançlık gelmişti. Karısı da ona hitaben: 'Mızrağını geriye çek de eve gir ve beni dışarıya çıkaran şeyin ne olduğunu gör' dedi. Bunun üzerine genç içeriye girdi, bir de ne görsün, yatağın üzerine çöreklenmiş kocaman bir yılan duruyor. Derhal mızrağı ona sapladı ve çöreklenmiş vaziyetteki yılanın vücudunu ona geçirip diziverdi. Sonra bu vaziyette dışarı çıktı ve mızrağı avluya dikti. Yılan mızrak üzerinde bir debelenip çalkalandı (derken gencin üzerine atıldı). Bundan sonra artık hangisi önce ölmüştür, yılan mı yoksa o zât mı, bilinmiyor. Bundan sonra biz Rasûlullah'a gittik ve olayı kendisine anlatıp, 'Allah'a dua et de onu bizim için tekrar diriltsin' diye ricâ ettik. Hz. Peygamber (s.a.v.), 'Arkadaşımız için Allah'tan mağfiret dileyiniz' dedi. Sonra da, 'Medine'de müslüman olmuş bir takım cin vardır. Siz onlardan bir şey gördüğünüzde üç gün ilan edip kovunuz. Şayet bundan sonra yine size görünürse artık onu öldürünüz. Çünkü o bir şeytândır' buyurdu.(153)

Müslim, bu rivayeti Ebu't-Tâhir Ahmed b. Amr b. Serh, Abdullâh b. Vehb, Mâlik b. Enes, Sayfî b. Ziyâd Mevlâ b. Eflah, Ebü's-Sâib Mevlâ Hişam b. Zühre vasıtasıyla Ebu Sa'îd el-Hudrî'den (r.a.) almıştır. İmâm Mâlik de Sayfî ve Ebü's-Sâib vasıtasıyla Ebû Sa'îd el-Hudrî'den (r.a.) nakletmiştir. Metinleri aynıdır ve Müslim'in yukardaki rivayeti de Ebü't-Tâhir ve Abdullâh b. Vehb vasıtasıyla İmâm

(153) Müslim, Selâm 139; İ. Mâlik, Muvatta', İzin 12/33.

Mâlik'ten alınmıştır. Müslim'in, metin açısından aynı olan diğer rivayetini de Züheyr b. Harb, Yahya b. Sa'îd el-Kattân, Muhammed b. Aclân, Sayfî, Ebü's-Sâib vasıtasıyla Ebû Sa'îd el-Hudrî'den (r.a.) aldığı görülmektedir. Müslim'in bu rivayeti de Enes b. Mâlikle Sayfî'de birleşmekte ve dolayısıyla daha önceki iki hadis gibi Sayfî b. Ziyad'dan gelmektedir. Müslim'in bu nakline göre Hz. Peygamber (s.a.v.): "Muhakkak ki Medine'de müslüman olmuş cinlerden bir cemaat vardır. Her kim şu uzun ömürlü ev yılanlarından bir şey görürse onu üç defa ilân edip kovsun. Bundan sonra kendisine yine görünürse artık onu öldürsün. Çünkü o bir şeytândır" buyurmuştur.(154)

en-Nevevî, yukardaki hadislerin yorumuyla ilgili olarak şunları kaydetmektedir: "Mâzırî, 'Medine yılanları bu hadislerde açıklandığı şekilde ihtâr edilmeden öldürülmez. İkâz edildiği halde yine gitmezlerse öldürülürler. Diğer yerlerin ve evlerin yılanlarını ise ihtârsız öldürmek mendubdur. Çünkü bu hususta bir çok sahih hadis mevcuttur. Medine yılanlarının uyarmadan öldürülmemesi, hadiste açıklandığı gibi yılan şeklindeki cinlerden bir taifenin Medine'de müslümanlığı kabul etmiş olmaları sebebiyledir' demektedir. Âlimlerden bir grub, hadisteki nehyin genel olduğunu, bu yüzden nerede olursa olsun evlerde yaşayan yılanların ihtar edilmeden öldürülemeyeceği görüşünde olduklarını belirtmişlerdir. Kırlarda yaşayan yılanlar ise bu âlimlere göre, ihtâr edilmeksizin öldürülürler. İmâm Mâlik'e göre, mescidlerde bulunan yılanlar öldürülürler.

(154) Müslim, Selâm 141.

İhtâr etmenin nasıl olacağı hakkında İbn Habîb, Hz. Peygamber'in: 'Süleymân b. Dâvud'un (a.s.) bizden aldığı söz hakkı için bize eziyet etmemenizi ve görünmemenizi dilerim' dediğini nakletmiştir. İmâm Mâlik'e göre üç defa zorlamaktan maksad, 'Seni, Allah ve Âhiret günü aşkına bize görünmemeye ve eziyet vermemeye zorluyorum' demektir. İhtardan sonra yılan yine görünmeye devam ederse, bunun evlerde yaşayan yılan veya müslüman bir cin olmadığı anlaşılır. Şeytân olduğu bildirildiğinden artık öldürül-mesinde sakınca yoktur."(155)

Yukardaki yoruma katılmak pek mümkün görünmemektedir. Çünkü bu görüşlerin dayandığı İmâm Mâlik ve Müslim tarafından nakledilen hadisler bize göre metin açısından problemlidir. Tahminimize göre bunların problemli hali, rivâyeti Ebü's-Sâib'den alan Sayfî b. Ziyâd'dan meydana gelmektedir. Kısaca söylemek gerekirse râvî Sayfî b. Ziyad'daki bir zabt kusuru İmâm Mâlik ve Müslim tarafından kaydedilen bu hadisin metnini müşkil duruma sokmuştur.(156)

Kaydettiğimiz rivayetlerde problemli olan hususlardan birisi, cinlerin yılan şekline bürün-meleri, ya da yılanların cin olduklarına dair kanaattir. Bu rivayetlerdeki anlaşılmaz diğer nokta da evlerde görülen yılanların üç gün ilân edilip kovulması, gitmedikleri takdirde de öldürülmelerine izin verilmesidir. Bunun hayatın gerçekleri açısından uygulanma şansı olmadığı ortadadır. Evinize ya da yatağınıza çöreklenmiş yılanın üç gün o halde durmasına nasıl

(155) Nevevî, Minhâc, 14/230, 236; Krş. Dâvudoğlu, Sahih-i Müslim Terc. ve Şerhi, IX, 693.
(156) Bkz. Müslim, Selâm 139, 141; İ. Mâlik, Muvatta', İzin, 12/33.

izin vereceksiniz? Kapınızı kapatıp çoluk çocuğunuzla başka bir yere üç günlüğüne misafirliğe mi gideceksiniz? Diyelim ki, gitmesi için yılana ihtar etiniz ve kapıyı kapatıp çıktınız, geri geldiğinizde yılanın gitmiş olduğunu gördünüz, fakat evinizden; uzaklaştığından nasıl emin olacaksınız? Kap kacağın, yatak yorganın, eşyaların arasına girmediğini, siz yatıp uyurken yeniden ortaya çıkmayacağını nereden bileceksiniz? Hanımınızı, çocuklarınızı bu ürkütücü psikolojik baskı ve korkudan nasıl kurtaracaksınız? Onları eve sokmaya hangi yolla muvaffak olacaksınız?

Bu açıdan, bu rivayetleri şu haliyle sahih kabul etmek, bizce, Hz. Peygamber'in, ashabına, ümmetine, uygulanabilirliği olmayan, hayatın gerçeklerine ve insanın yapısına uymayan emir ve tavsiyeler verdiğini kabul etmek demektir. Resûlullâh açısından bakıldığında bu durumu kabul etmenin söz konusu olmadığı ortadadır.

Yılanların cin şekline girebildiklerine dair inancın kökü kanaatimizce çok eski kültürlere dayanmaktadır ve tahminimize göre Hz. Peygamber, evlerde rastlanan yılanların müslüman olan cinler olduğuna dair herhangi bir şey söylememiştir. Râvîler, içinde büyüdükleri toplumun Câhiliye döneminden gelen bir takım yanlış kanâat ve kültürel değerlerinin tesirinde kalarak bu meseleyi karıştırmışlar, bir muamma haline sokmuşlardır. Nitekim, yılanların cin olduğu şeklindeki inancın eski kültürlerden geldiğine dair elimizde bazı ipuçları vardır. Söz gelimi Tevrât'ta Hz. Âdem ve Havvâ'yı Cennet'ten çıkarılmalarında rol oynayan ve Hav-vâ'nın

kandırarak yasak meyveyi yedirenin yılan olduğu anlatılmaktadır:

"Ve Rab Allah'ın yarattığı bütün kır hayvanlarının en hilekârı olan yılandı. Ve kadına dedi: Gerçek, Allah: Bahçenin hiçbir ağacından yemiyeceksiniz dedi ki? Ve kadın yılana dedi: 'Bahçenin ağaçlarının meyvesinden yiyebiliriz. Fakat bahçenin ortasında olan ağacın meyvesi hakkında Allah: 'Ondan yemeyin ve ona dokunmayın ki ölmeyesiniz' dedi. Ve yılan kadına dedi: 'katiyen ölmezsiniz. Çünkü Allah bilir ki, ondan yediğiniz gün, o vakit gözleriniz açılacak. Ve iyiyi kötüyü bilerek Allah gibi olacaksınız...' Ve Rab Allah kadına dedi: 'Bu yaptığın nedir?' Ve kadın dedi: 'Yılan beni aldattı ve yedim.' Ve Rab Allah yılana dedi: 'Bunu yaptığın için, bütün sığırlardan ve bütün kır hayvanlarından daha lânetlisin, karnın üzerinde yürüyeceksin ve ömrünün bütün günlerinde toprak yiyeceksin. Ve seninle kadın arasına, ve senin zürriyetinle onun zürriyeti arasına düşmanlık koyacağım, o senin başına saldıracak, ve sen onun topuğuna saldıracaksın."(157)

Konumuzla ilgili enteresan bir husus da şudur ki, Ka'bü'l-Ahbâr, Hz. Âdem, Havvâ, İblîs ve yılanın indirildikleri yerlerden bahsetmektedir.(158) Yukarda kaydettiğimiz Tevrat kaynaklı haberin, bazı müfessirler tarafından Kur'ân-ı Kerîm'in ilgili âyetlerini açıklamak maksadıyla kullanılmış olduğunu görmekteyiz. Nitekim et-Taberî tarafından Vehb b. Münebbih'ten nakledildiğine göre, "İblîs yılanın içine sokularak Cennet'e girmiş, Âdem ve Havvâ ile

(157) Tekvin, 3/1-15.
(158) Demirî, H. Hayavân, I, 391.
(159) Taberî, Câmiu'l-Beyân I, 235; Krş. Aydemir, T. İsrâiliyât, s. 259.

uşarak onları kandırmıştır.(159) Yine Taberî tandan İbn Abbâs ve Muhammed b. Kays'tan ndığı zikredilen, aynı konudaki diğer rivâyetlerin de Tevrât kaynaklı olduğu anlaşılmaktadır.(160) Eski Mısır Dini'ndeki telakkiye göre ise, cinler genellikle yabanî hayvan, yılan ve kertenkele gibi sürüngen veya kara vücudlu insan şeklinde yaratıklar olup, Re'nin düşmanı sayılırdı. Ölüler Kitabı'nda anlatıldığına göre özellikle yılan, timsah ve maymun şeklindeki cinler öteki dünyaya sık sık gidebilirdi.(161) Yılanın cin ya da şeytân olduğuna dair inanç, Yahudilik kanalıyla Hristiyanlığa da geçmiştir. Mesela Yuhanna'nın Vahyi'nde bu konuda şu satırlar yer almaktadır:

"İblis ve şeytân denilen büyük ejder, bütün dünyayı saptıran eski yılan, Yeryüzü'ne atıldı ve onun melekleri kendisiyle beraber atıldılar. Ve gökte büyük bir ses işittim: Allâhımızın kurtarışı ve kuvveti ve melekûtu ve Mesih'in hâkimiyeti şimdi oldu; çünkü kardeşlerimizin ithâmcısı, onları Allahımızın önün-de gece gündüz itham eden aşağı atıldı."(162)

"Ve gökten inmekte olan bir melek gördüm, elinde Cehennem'in anahtarı ve büyük bir zincir vardı. Ve İblîs ve şeytân olan ejderi, eski yılanı tuttu ve onu bin yıl müddetle bağladı."(163)

Câhiliye döneminde ise, Araplar her evin bir cinni olduğuna inanırlardı. Bu sebeple yeni bir ev yapan şahıs, inşaatı bitirdiği zaman evin cinni için bir kurban keser ve böylece onun evde yaşayan-lara bir zar-

(160) Taberî, a.g.e., I, 237.
S. Şahin, T.D.V. İs. Ans. Cin Maddesi, VIII, 5.
nna'nın Vahyi, 12/9-10.
a'nın Vahyi 20/1-2.

ar vermeyeceğinden emin olurdu.(164) Hz. Peygamber bu Câhiliye inancını reddetmiş ve bu şekilde kesilen kurbanların etlerinden yenilmesini yasaklamıştır.(165) Burada konumuzla ilgili olarak Arapların (الجانّ) kelimesini bir taraftan "Beyaz yılan" anlamında kullanırken, diğer taraftan "Şeytân/Cinlerin Babası" manasına da kullandıklarını göz-den uzak tutmamak gerektiği kanaatindeyiz.(166) Nitekim el-Aynî, Arapların yılanı şeytân olarak adlandırdıklarını kaydetmektedir.(167) Câhiliye Araplarının yılanları cin sandıkları, onlarla cinler arasında ilgi kurdukları bilinmektedir. Kaydedildiğine göre, bunlar iri bir yılan öldürdükleri zaman cinnin intikâm almasından korkarlar ve bir tezek parçasını ölü yılanın başına koymak suretiyle, onun cin vasıtasıyla öc almasından korunmaya çalışırlardı. Bazan da yılanın başına kül döker, senin intikamın yok, seni göz değmesi öldürdü, derlerdi.(168) Hz. Peygamber ise, onların bu bâtıl inancını reddetmiş ve "Cinler tarafından intikam alınma korkusuyla yılanları öldürmeyi terkeden kimse bizden değildir" buyurmuştur.(169) Câhiliye Arapları bazan da, söz konusu ev yılanlarından korunmak için üzerlerine tavşan ayağı asarlardı.(170) Ahmed b. Hanbel'in naklettiği bir rivayete göre ise İbn Abbas "Maymunların İsrâiloğulları'ndan mesholunduğu gibi, yılanların da

(164) İ. Esîr, en-Nihaye, I, 308; İ. Manzûr, Lisânü'l-Arab, XIII, 97; Demîri, H. Hayavân, I, 302.
(165) Beyhakî, Sünen, IX, 314; Suyûtî, C. Sağîr, II, 698; Halebî, İnsânü'l-Uyûn, I, 203.
(166) İ. Esîr, en-Nihâye, I, 308; İ. Manzûr, Lisânü'l-Arab XIII, 97.
(167) Aynî, Umde, II, 268.
(168) el-Âlûsî, Bulûğu'l-Ereb, II, 358.
(169) E. Dâvud, Edeb, 174/5248-5250; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 348, 420; II, 432.
(170) el-Âlûsî, a.g.e., II, 324.

cinlerin mesholunan kısmı olduğunu" söylemiştir.(171) Halbuki bu konuda nakledilen diğer hadislere göre, Allah meshettiği hiçbir kavme nesil ve takipçi vermemiştir.(172) Dolayısıyle meshe konu olduklarından bahsedilen maymunlar ve domuzlar nasıl ki daha önce de var idilerse, yılanlar da bir hayvan türü olarak mevcut idiler. Nitekim yine İbn Abbâs'a dayandırılan bir rivayete göre, meshedilen bir kavim üç günden fazla yaşayamaz.(173)

İbn Abbas'ın yılanlar hakkındaki bu görüşünün Tevrât kaynaklı olduğu ve o dönem Arabistanının bu konudaki bir itikâdını yansıttığı hatıra gelmektedir. Kanaatimizce bu inanış, ravî Sayfî b. Ziyad tarafından ev yılanlarının cin olduğundan bahseden Müslim ve İmâm Mâlik'in kaydettiği rivayetlere de sokulmuştur.

Bu konuda Müslim'in, Muhammed b. Râfi', Vehb b. Cerîr, Cerîr b. Hâzim, Esmâ b. Ubeyd, Ebü's-Sâib vasıtasıyla yine Ebu Sa'îd el-Hudrî'den naklettiği bir rivayet daha vardır ve hadisin naklinde kullanılan edâ sigâları ile metin açısından bizce Müslim'in bu nakli daha sahih ve problemsizdir. Aynı konudaki bu hadis şöyledir: "Ebu's-Saib şöyle demiştir: 'Biz, Ebu Sa'îd el-Hudrî'nin yanına girdik. Beraber oturduğumuz sırada birdenbire sedirin altından bir hareket işittik. Bir de baktık ki bir yılan!' Râvî, bundan sonra hadisin bütününü (139 no'lu) İ. Mâlik hadisi tarzında naklettikten sonra dedi ki: 'Rasûlullah (s.a.v.): 'Muhakkak ki şu evlerde uzun ömürlü ev

(171) Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 348.
(172) Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 390, 395, 397, 413, 421, 466.
(173) Taberî, Câmiu'l-Beyân, I, 330; Demîrî, H. Hayavân, II, 204; Krş. Dâvudoğlu, Sahih-i Müslim Terc. ve Şerhi, IX, 143.

yılanları vardır. Onlardan birisini gördüğünüzde onu üç defa kovunuz. Gider kaybolursa ne âlâ. Aksi takdirde onu öldürünüz. Çünkü o bir kâfirdir' buyurdu. Bir de Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Sa'îd ve beraberindekilere hitaben: 'Artık gidin de o (yılanın soktuğu) arkadaşınızı defnediniz' buyurmuştur"(174)

Görüleceği üzere bu rivayet de Ebü's-Sâib vasıtasıyla Ebû Sa'îd el-Hudrî'den gelmektedir ve hadisin metninde, İ. Mâlik ve Müslim'in Şayfî b. Ziyâd vasıtasıyla Ebü's-Sâib'den naklettikleri rivâyetlerdeki gibi ev yılanlarının cin olduğu, evde rastlanılan yılanın üç gün kovulması gerektiği gibi problemli hususlar yoktur. (Bu hadisin tüm rivayet yolları için bkz. Ek: 3) Bu sebeple de Müslim ve İmâm Mâlik'in kaydettikleri diğer hadisi(175) râvî Sayfî b. Ziyad'ın problemli hale soktuğu anlaşılmaktadır. Gerek son hadisde, gerekse önceki rivayetlerde yer alan Hz. Peygamber'in kovulunca gitmeyen yılanın "kâfir" ya da "şeytân" olduğuna dair sözleri de mecazî anlamdadır. Nebî (s.a.v.), kovulduğu halde gitmeyen yılanın zararlı olduğunu belirtmek için bu sözleri söylemiş olmalıdır. Yoksa bir insanın, şeytânı ya da ruhani varlıklar olan cinleri taş ya da sopayla, kesici aletlerle öldürebileceğini sanmak pek doğru olmasa gerektir. Böyle bir şeyi kabul etmek, onların şekil değiştirebileceğini, ışın halindeki vücud yapılarını cismanî şekle sokabileceklerini söylemek demektir ki,bu husus ileriki sayfalarda cinlerin şekil değiştirmelerinden bahsedilirken tekrar ele alınacaktır. Yukardaki hadisten anlaşıldığına göre, Hendek savaşı sırasında yeni evli olduğu için izin alarak evine giden

(174) Müslim, Selâm, 140.
(175) Bkz. Müslim, Selâm, 139, 141; İ. Mâlik, Muvatta', İzin 12/33.

ve burada yatağındaki yılanı mızrağına geçirip dışarı çıkaran ve bu esnada can çekişen hayvan tarafından sokulan ve vefat eden sahabînin durumunu haber alınca Hz. Peygamber çok üzülmüştür. Buna benzer olayların tekrarlanmaması için ashâbına, evlerde uzun ömürlü yılanların yaşadığını, bunların hemen öldürülmeye teşebbüs edilmemesini, koğulmalarını öğütlemiştir. Çünkü bu hayvanlar zehirli olabilir ve hadisde anlatılan olay tekrarlanabilirdi. Ya da Nebî (s.a.v.), yılan gibi insanın hoşuna gitmeyen soğuk yüzlü bir canlı da olsa, onların da bizim bilemediğimiz birtakım faydaları ve yaratılış hikmetleri olduğunu göz önünde bulundurarak, bunların zehirsiz olanlarının öldürülmemelerini istediği için hadiste anlatıldığı şekilde tavsiyede bulunmuştur. Bu da İslâm'ın insanın için-de yaşadığı tabiata ve çevreye verdiği önemi gösteren bir husustur. Bu açıdan Müslim'in Muhammed b. Râfi', Vehb b. Cerîr, Cerîr b. Hâzim, Esmâ b. Ubeyd vasıtasıyla Ebü's-Sâib Mevlâ Hişâm b. Zühre'den aldığı hadisin bu konuda esas olduğunu belirtmek durumundayız.(176) Kanaatimize göre, İmâm Mâlik ve Müslim'in kaydettikleri diğer problemli rivayetlere, ravî Sayfî b. Ziyâd,

(ان بالمدينة نفرا من الجن قد اسلموا Muhakkak ki, Medine'de, cinlerden müslüman olmuş bir topluluk vardır) cümlesini eklemiştir. Bu ilaveyi, Medine'deki cinlerin müslüman olduğundan bahseden bir başka rivayetten de almış olabilir. Ancak şu durumda Sayfî b. Ziyad'ın hadise ilave ettiği cümlenin kaynağı meçhul olduğuna göre, bu ifâde kendisine ait ol-

(176) Bkz. Müslim, Selâm, 140.

malıdır.(177) Bu kısmın, Müslim'in Esmâ b. Ubeyd vasıtasıyla Ebü's-Sâib'den aldığı hadisde yer almaması bu kanaatimizi güçlendirmektedir.(178) Nitekim Tirmizî'nin Hennâd, Abde, Ubeydullah b. Ömer vasıtasıyla Sayfî b. Ziyad'dan aldığı bu konudaki rivayette de (ان بالمدينة نفرا من الجن قد اسلموا Muhakkak ki Medine'de, cinlerden müslüman olmuş bir topluluk vardır) ilavesi yoktur. Bu hadisde de Hz. Peygamber'in: "Muhakkak ki evlerinizin sakinleri (yılanlar) vardır. Üç kere onları sıkıştırın. Bundan sonra da onlardan biri size görünürse onu öldürün" buyurduğu nakledilmektedir.(179)

Cinlerin, müslüman oldukları halde Medine'de ya da diğer beldelerde yılan şekline girerek, din kardeşlerinin harîm-i ismetine, yataklarına çöreklenip, onların hanımlarını, çocuklarını, kendilerini korkutacaklarını doğrusu akıl kabul edemiyor. İnsan, böyle bir davranışın müslümanlığa yakışmadığını, onların böyle bir harekete tevessül etmeyeceklerini düşünüyor. Bu açıdan yukardan beri açıklamaya çalıştığımız hadislerde Hz. Peygamber'in, ev yılanlarının cin olduğuna dair herhangi bir şey söylemediği, bunun ravînin yanlış kanaat ya da hatasından kaynaklandığını tahmin etmekteyiz. Resûlullâh, zehirli yılanların (engerek yılanı, arkası iki çizgili azılı yılan vs.) Harem'de, namaz esnasında bile öldürülmelerini emretmiştir. Sahih kaynaklarımızda bu konuda bazı hadisler yer almaktadır.(180)

(177) Bkz. Müslim, Selâm 139, 141; İ. Mâlik, Muvatta, İzin 12/33; E. Dâvud, Edeb 174/5257.
(178) Bkz. Müslim, Selâm 140.
(179) Tirmizî, K. Ahkâm ve'l-Fevâid, 2/1484.
(180) Bkz. Buhârî, B. Halk, 15; Müslim, Selâm 138; E. Dâvud, Menâsık, 39; İkâme 165; Nesâî, Hac, 83, 114, Sihir 12; Tirmizî,

Görüleceği üzere Hz. Peygamber, bunların zehirli olanlarının öldürülmesini emretmiş, (عوامر) temellerde ve evlerde yaşayan yılanların öldürülmesi konusunda kesin bir emir vermemiş, bunların koğulmalarını, gitmedikleri takdirde öldürülmelerini istemiştir. Kanaatimizce Nebî (s.a.v.)'in bu tutumu, onların cinlerden olduklarından değil, doğal çevrenin, dengenin korunması açısındandır. Nitekim Nebi Bozkurt bu konuda şunları söylemektedir: "Evlerde bulunan zehirsiz yılanların öldürülmelerinin istenmemesi, bunların fare gibi, tahta ve kerpiç evlerde çok kolay yuva yapabilen ve özellikle eskiden un, zahire, hatta çamaşır konulan çuvallara, deriden yapılmış dağarcıklara verdiği zararı önlemek, daha çok fareler vasıtasıyla yayılan veba gibi hastalıklara mani olmak için olmalıdır."(181)

Kâmil Miras ise bu konuda: "...Bu hadisi, Buhârî'nin cin bahsinde rivayeti, çok zehirli ve arkası çizgili olan azılı yılanla, engerek yılanı suretine cinin temessül etmemesi, ev yılanları suretine temessül etmesi itibariyledir. Ve bu itibar ile katli nehyedilmiştir."(182) demektedir. Ancak, yukarda kaydettiğimiz hususlardan dolayı K. Miras'ın bu görüşlerini kabul etmemiz mümkün görünmemektedir. Kanaatimize göre Hz. Peygamber ev yılanlarının cin olduğuna dair herhangi bir şey söylememişlerdir. Görüşümüze göre, Câhiliye kültüründe yer alan, yılanların cin olduğuna dair inanç, daha sonra-

Salât, 170; İ. Mâce, Sayd 19, Menâsık, 91; İkâme 146; İ. Mâlik, Muvatta, Hac 91; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 257, 348, II, 22, 30, 50, 52, 233, 248, 255, 284, 432, 473, 475, III, 3, 32, VI, 97, 203, 209, 238, 259.

(181) Bozkurt, Hz. Peygamber Devrinde Folklor, s. 57.

(182) Miras, Tecrid-i Sarih Terc. IX, 64.

ları hadis şekline sokulmuştur. Nitekim Demîrî'nin İbn Ebi'd-Dünyâ'dan naklettiğine göre Ebu'd-Derdâ (r.a.), Hz. Peygamber'in: "Allah, cinleri üç sınıf olarak yaratmıştır. Onların bir sınıfı yılanlar, akrepler ve Yeryüzünün haşereleridir. Diğer sınıfı havadaki rüzgardır. Öteki sınıfı ise, kendilerine hesâb ve cezâ terettüb edenlerdir" buyurduğunu rivayet etmiştir.(183) Demîrî'nin kaydettiğine göre İbn Hibbân, bu rivâyeti Yezîd b. Ebî Süfyân er-Rehâvî'nin, Ebü'l-Münîb, Yahyâ b. Kesîr, Ebu Seleme vasıtasıyla Ebü'd-Derdâ'dan naklettiğini söylemiştir. Yahyâ b. Ma'în, Ali b. el-Medînî ve Ahmed b. Hanbel gibi hadis âlimleri, ravî Yezid b. Süfyân'ın zayıf olup, münker şeyler nakleden metrûk bir kimse olduğunu söylemişlerdir.(184) Demîrî, aynı konuda Taberânî ve el-Hâkim'in, Ebû Sa'lebe el-Huşenî'den (r.a.) naklettikleri bir rivayet daha kaydetmiştir. Demîrî'ye göre, Taberânî'nin isnadı hasendir, el-Hâkim ise, kaydettiği rivayetin sahih olduğunu söylemiştir.(185) Ancak bu rivayet de metin bakımından aynen yukardaki gibidir. Bu açıdan kendisine hasen ya da sahih hükmü verilmesinin uygun olmadığı açıktır. İsnâdı hasen ya da sahih olsa bile, metin açısından sahih olmadığı ortadadır. Bu konuda Ebu Dâvud'un kaydettiği bir rivayet vardır. Ebu Dâvud'un, Müsedded, Yahyâ el-Kattân, Muhammed b. Ebî Yahyâ Sem'ân el-Eslemî, Ebu Yahya vasıtasıyla Ebu Sa'îd el-Hudrî'den naklettiğine göre Hz. Peygamber: "Zehirli haşarât (الهوام) cinnîlerdendir. Her kim evinde yılanlardan bir şey görürse onu üç defa çıkmaya zor-

(183) Demirî, H. Hayavân, I, 288-289, 416.

(184) Demirî, a.g.e., I, 289; Zehebî, Mîzânü'l-I'tidâl, IV, 426.

(185) Demirî, a.g.e., I, 288.

lasın. Eğer tekrar geri dönerse, onu öldürsün, çünkü o bir şeytandır" buyurmuştur.(186) Ebu Dâvud'un bu naklinin, Demîrî'nin yukarda kaydettiğimiz rivayetiyle aynı paralelde olduğu açıktır. Râvîlerin, Demîrî'nin kaydettiği bu rivâyetle, Ebû Sa'îd el-Hudrî'den gelen diğer hadisler arasında ilgi kurarak iki nakli birleştirdikleri hatıra gelmektedir. Bu açıdan bu hadisin metin yönünden problemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu rivâyet, Hz. Peygamber'in zehirli yılanların öldürülmelerine dair emrine de aykırıdır. Çünkü bu rivâyet, hem zehirli haşaratın, dolayısıyle zehirli yılanların cinlerden olduğunu söylüyor, hem de onları derhal öldürtmeyerek, koğdurtma tavsiyesinde bulunuyor.(187) Halbuki diğer sahih hadislere göre Hz. Peygamber'in ilk planda öldürülmemelerini, koğulmalarını istediği yılanlar, zehirsiz olan temel yılanlarıdır.(188) Ayrıca, Ebû Dâvud'un bu naklinde yer alan râvîlerden Muhammed b. Ebî Yahyâ Sem'ân el-Eslemî (v.147) Zabt açısından tenkîd edilmiştir.(189) Bu sebeple Ebû Dâvud'un mezkûr hadisinin bu konuda bir delil olamayacağı açıktır. Bu hususta dikkat çekici bir husus şudur ki, Câhiliye döneminde horoz, karga, güvercin, tavşan, keler ve yılan gibi hayvanlarda cin bulunduğuna inanıldığı gibi, bunların cinlerden bir grup olduğunu zannedenler de mevcuttu.(190) Bu açıdan yukardaki rivâyetlerin olmadığı, Câhiliye inancını yansıttığı hatıra gelmektedir.

(186) Ebu Dâvud, Edeb, 174/5256.
(187) Zehirli yılanların öldürülmeleri hk. bkz. Buhârî, B. Halk, 15; Müslim, Selâm, 138; E. Dâvud, Menâsık 39, vb. yerler.
(188) Krş. Müslim, Selâm 139-141; E. Dâvud, Edeb 174/5257; Tirmizî, K. Ahkâm, 2/1484, I. Mâlik, Muvatta, İzin 12/33.
(189) Zehebî, Mîzan, IV, 66; I. Hacer, T. Tehzîb, V, 334.
(190) el-Âlûsî, Bulûğu'l--Ereb, II, 360..

Emevî halifelerinden Ömer b. Abdülazîz'in faziletleriyle ilgili olarak bir takım nakillerde de yılanların cin olduğundan bahsedilmektedir. Nitekim Ebu Bekr İbn Ebî'd-Dünya'nın bu konuda naklettiği bir rivayet şöyledir: "Ömer b. Abdülaziz bir gün sahrada yürürken ölü bir yılan gördü ve ridasından bir parça koparıp, onu sardı ve gömdü. Derken bir ses: 'Ey Sarak, şehâdet ederim ki ben Rasûlullah'ı sana, 'Sahrada öleceksin, seni müslümanlardan sâlih bir zât kefenleyip defnedecek' buyururken, işittim.' dedi. Ömer b. Abdilazîz: 'Allah sana merhamet etsin, sen kimsin?' diye sordu. Bunun üzerine o ses: 'Ben, Rasûlullah'tan Kur'ân dinleyen cinlerdenim. Onlardan yalnız şimdi ölen şu Sarak'la ikimiz kalmıştık' diye cevap verdi."(191)

Ebû Bekr Abdullâh b. Muhammed İbn Ebi'd-Dünyâ'nın yukardaki rivayetinin Ömer b. Abdilaziz'i övmek maksadıyla uydurulduğu hatıra gelmektedir. ed-Demîrî ve eş-Şiblî gibi âlimler, İbn Ebi'd-Dünya ve diğer bazı kimselerden yılanların cin olduğuna dair daha başka rivayetler de kaydetmişlerdir. Bunlardan birisi de İbn Mes'ûd'la (r.a.) ilgilidir. Buna göre İbn Mes'ûd, ashâbdan bir kısım kimselerle yürürken bir kasırga çıktı. Kasırga dindikten sonra ölü bir yılanın ortada durduğunu gördüler. İçlerinden birisi elbisesinden biraz yırtarak yılanı kefenleyip defnetti. Gece olunca bir kadın gelip, 'Câbir oğlu Amr'ı kim defnetti?' diye sordular. Onlar da, 'Câbir oğlu Amr'ı tanımıyoruz' dediler. Bunun üzerine kadın: 'Yılanı hanginiz defnetti?' diye sordu. Yılanı

(191) Şiblî, Ahkâmü'l-Cân, s. 62; Garâibü ve Acâibü'l-Cîn, s. 57; Terc. Cinlerin Esrârı, s. 185-186; Demîrî, H. Hayavân, I, 293-294; Dâvudoğlu, Sahih-i Müslim Terc. ve Şerhi, III, 33.

gömen, 'Ben' diye cevap verince, kadın: 'Cinlerden kâfir olanlar, mü'min olanlarla savaş yaptılar ve Amr öldürüldü. İşte bugün gördüğünüz yılan odur. O, Hz. Muhammed'den Kur'ân dinleyip, inzâr edici olarak kavmine giden cinlerdendi. Kendisi, Nebîniz Muhammed'e (s.a.v.) imân etmiş ve Peygamber olarak gönderilmeden dört yüz sene önce gökte onun sıfatını işitmişti' dedi."(192)

Bu konuda nakledilen başka rivayetler de vardır. Bunlarda da, cinlerin yılan şeklinde olduğundan, ya da ölen yılanların Hz. Peygamber'e imân eden cinlerden olduğundan bahsedilmektedir. Bunların çoğunun da İbn Ebi'd-Dünyâ'dan nakledildiği görülmektedir. Bu rivâyetlerin hepsinde de nedense ölen müslüman cinler yılan şeklinde ölmekte(!), kendilerinden güzel kokular yayılmakta, sonra da bunlar her seferinde elbiseden bir parça koparma fedâkarlığında bulunularak kefenlenmekte, müslüman cin oldukları bilinmeden defnedilmekte, sonra da cinler tarafından yılanları gömen kimselere iyi bir iş yaptıkları, çünkü defnedilen yılanın Hz. Peygamber'e iman eden cinlerden olduğu bildirilmekte, teşekkür edilmektedir. Bütün bu hususlar da, bu tür rivayetlerin çeşitli maksatlarla uydurulmuş olduğunu hatıra getirmektedir. Her nedense bu tür rivayetlerde anlatıldığına göre, yılan kefenleniyor, defnediliyor, fakat yıkanıp cenaze namazı kılınmıyor (!). Herhalde bunları ortaya atanlar işin bu yönünü düşünmemiş olacaklar. Müslüman cinler de nasılsa her seferinde, öldüklerinde yılan şekline bürünüyorlar da insanın daha çok canının kaynadığı, diyalog

(192) Şiblî, Ahkâmü'l-Cân, s. 62; Garâibü ve Acâibü'l-Cin, s. 57-58; Terc. C. Esrârı, s. 186; Demîrî, H. Hayavân, I, 294.

kurabildiği başka bir canlı şekline girmiyorlar.(193) Bu ve benzeri tüm rivayetlerin Câhiliye döneminin yılanları cin zanneden inancının tesiriyle ortaya atıldığı açık bir husustur.

İslâm âlimlerinden bir kısmı bu konudaki bazı hadisleri delil olarak alarak, melekler gibi, şeytân ve cinlerin de yaratılmış oldukları aslî sûretlerinin dışında başka şekillere bürünebildiklerini söylemişlerdir. Bunların delilleri arasında Hz. Peygamber'in namazda kendisine saldıran şeytânı mağlup etmesi, boğması ve Mescid-i Nebevî'nin direklerinden birisine bağlamak istemesi ile, yine şeytânın miskin bir adam kılığına girerek Ebû Hureyre'nin hurmalarını çalmak istemesine dair hadisler ve cinlerden bir ifrîtin Sebe Melikesi Belkıs'ın tahtını Hz. Süleyman'a getirebileceğinden bahseden âyet(194) vardır.(195)

İslâm âlimlerinin diğer bir kısmı ise, melek, cin ve şeytânların kendi irâde ve istekleriyle yaratılışlarını değiştirmeye, aslî şekillerinden başka sûrete girmeye kudretlerinin bulunmadığı görüşündedirler. er-Râzî, cinlerin başka şekillere, diğer insanların sûretlerine girebildiklerinin kabulü halinde, dünyada insanlara güvenin kalmayacağını, bir kişinin arkadaşının, dostunun, babasının, karısı ve çocuğunun cin değil de kendileri olduğunun bilinemeyeceğini kaydetmektedir.(196) Yine er-Râzî, onların Peygamberlerin sûretlerine giremeyeceklerini, aksi takdirde

(193) Bu konudaki diğer bazı rivayetler için bkz. Şiblî, Ahkâmü'l-Cân, s. 62-65; Garâibü ve Acâibü'l-Cin, s. 57-60; Terc. C. Esrarı, s. 185-189; Demirî, H. Hayavân, I, 293-295.
(194) Neml, 27/39.
(195) Aynî, Umdetü'l-Kârî, VII, 102.
(196) Râzî, Mefâtîhu'l-Ğayb, XIV, 54.

Din ve Şeriattan olan hiçbir şeye güven kalmayacağını, âlim ve zâhidlerin sûretine de giremeyeceklerini, aksi halde onları öldürmenin, memleketlerini harap etmenin, eserlerini parçalamanın insanlara vâcib olması gerektiğini söylemektedir.(197) Muhammed b. Hüseyn Ebû Ya'lâ el-Ferrâ ise, Allah'ın irade ve kudretiyle yapması müstesna, cin, şeytân ve meleklerin aslî şekillerini değiştiremeyeceklerini, onların kendiliklerinden başka kılık ve şekillere girmelerinin mümkün olmadığını söylemiştir. El-Ferrâ, cin, şeytân ve meleklerin kendi irâdeleriyle bunu yapabilmeleri için yaratıldıkları aslî bünyelerinin bozularak, vücudlarının parçalara ayrılması gerektiğini, böyle bir durumda ise hayatlarının sona ereceğini, bu açıdan onların başka şekillere girmelerinin mümkün olmadığını kaydetmektedir. Yine O, Cebrâil'in (a.s.) Dihyetü'l-Kelbî, İblîs'in Süraka b. Mâlik şekline girmeleri gibi olayların ancak Allah'ın iradesiyle meydana gelebileceğini, Cebrail'in (a.s.) Hz. Meryem'e "Düzgün bir insan sûretinde görünmesinin" de(198) böyle olduğunu belirtmiştir.(199)

(197) Râzî, a.g.e., XXVI, 208;
(198) Meryem, 19/17.
(199) el-Ferrâ, el-Mu'temed fî Usûli'd-Dîn, s. 174-175.
(200) A'râf, 7/27.

E- CİNLERİN İNSANLARA GÖRÜNMESİ

Bazı İslâm âlimleriyle, Mu'tezile mezhebi mensupları cinlerin görülemeyeceğini ileri sürmüşler ve bu konuda Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan bir âyeti delil göstermişlerdir. Âyet şöyledir:

"Ey Âdemoğulları! Şeytân, ana-babanızı, çirkin yerlerini onlara göstermek için elbiselerini soyarak Cennet'ten çıkardığı gibi, sizi de (şaşırtıp) bir belâya düşürmesin. Çünkü o ve kabîlesi, sizin onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Biz, şeytânları inanmayanların dostları yaptık."(200)

Âyette, Hz. Âdem ve Havvâ'nın şeytân tarafından kandırılıp Cennetten çıkarılmaları hatırlatılmakta, insanların Allah'ın başka insanlara gösterilmesini yasakladığı yerlerini açıp teşhir etmemeleri istenmekte, edeb, hayâ ve takvâ elbisesinin giyilmesi, şeytânın tuzaklarına karşı uyanık olunması emredilmektedir. Bu vesile ile de, "Çünkü o ve kabîlesi, sizin onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler" diyerek onların mahiyeti hakkında bilgi verilmektedir. Müfessirler, âyetteki "o ve kabîlesi" ile

(201) Taberî, Câmiu'l-Beyân, VIII, 153.

şeytân ve onun taifesi olan cin sınıfının kasdedildiğini söylemişlerdir.(201) Fahrüddîn er-Razî âyetin tefsirinde, İslâm âlimlerinin, Allahü Teâlâ gözlerinde bir kabiliyet yarattığı için cinlerin insanları görebileceğini, ancak gözlerinde bu konuda bir yetenek yaratmadığı için insanların cinleri göremeyeceğini söylediklerini kaydetmektedir.(202)

Mu'tezile mezhebine mensup kimseler ise bu konuda, "Vücud yapılarının ince ve şeffaf olmasından dolayı cinlerin insanlar tarafından görülemediğini, insanların vücud yapılarının kesâfetinden dolayı da cinlerin insanları görebileceğini, Allahü Teala'nın, cinlerin bakışlarındaki şuayı artırıp kuvvetlendirmesi sebebiyle birbirlerini görebildiklerini söylemişler ve 'Allah bizim gözlerimizdeki görme kuvvetini de artırsaydı, birbirimizi görebildiğimiz gibi, cinleri de görebilirdik. Şayet Allah, cinlerin vücudlarına kesâfet verip, biz de şu halimiz üzere kalsaydık cinleri görebilirdik" demişlerdir. Bu durumda Mu'tezile'ye göre, insanların cinleri görebilmeleri, ya cinlerin yoğunluk (kesafet) kazanmasına ya da insanların bakışlarının yeterince güçlenmesine bağlı olmaktadır.(203) Yine er-Râzî, âyetteki:

(من حيث لا ترونهم Sizin onları göremediğiniz yerden) lafzının insanların cinleri göremediğine delâlet ettiğini söylemektedir.(204)

Ehl-i Sünnet'e mensup bazı âlimler ise, cinlerin görülemeyeceği konusunda Mu'tezile'ye muhalefet etmişlerdir. Kâdı Ebû Ya'lâ el-Ferrâ, "Cinlerin ince

(202) Râzî, Mefâtîhu'l-Ğayb, XIV, 54.
(203) Râzî, a.g.e., XIV, 54.
(204) Râzî, Mefâtîhu'l-Ğayb, XIV, 54.
(205) Ebu Ya'lâ el-Ferrâ, el-Mu'temed, s. 172.

ve şeffâf olmaları ya da kesîf olmaları mümkündür. Ancak bu konuda bir müşâhade veya Allah ve Rasûlünden gelen bir haber olmadığı sürece cinlerin vücudlarının kesif (yoğun) mi yoksa şeffâf mı olduğunu bilmek mümkün değildir. Her iki husus da meçhûl olduğuna göre, cinlerin cisimlerinin şeffâf ve ince olduğunun söylenmesi doğru olmaz"(205) demiştir.

Ebû Ya'lâ el-Ferrâ ve benzerî İslâm âlimlerinin, cinlerin cisimlerinin ince ve şeffâf olduğu ve bu sebeble insanlar tarafından görülemeyeceği hususunda Mu'tezile'ye muhalefet etmeleri, Kur'ân-ı Kerîm ve hadislerde yer alan bazı haberler sebebiyle olmalıdır. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de, Hz. Meryem'in kendisine hiçbir erkek eli değmeden, Allah'ın bir mûcizesi olarak Hz. İsâ'ya hamile kalmasından bahsedilirken, Cebrâil'in (a.s.) kendisine bir erkek sûretinde göründüğü haber verilmektedir: "Sonra insanlardan gizlenmek için bir perde germişti. Cebrâil'i göndermiştik de ona tam bir insan olarak görünmüştü. Meryem: 'Eğer Allah'tan sakınan bir kimse isen, senden Rahmân'a sığınırım' dedi."(206)

Biraz sonra aşağıda kaydedeceğimiz gibi, Peygamberimizin (s.a.v.), Cebrâil, şeytân ve cinleri gördüğüne dair hadisler de vardır. Kur'ân-ı Kerîm'den Hz. Peygamber'in, Cebrâil'i (a.s.) aslî suretiyle gördüğünü de anlamaktayız.(207) Bu açıdan, melek, cin ve şeytânların ince, şeffaf, ruhânî bir yapıya sahip oldukları, aslî vücud yapılarının insanlarınki gibi yoğunlaştırılmamış olduğu da bir gerçektir. Bu latîf, rakîk, şeffaf ve ruhanî yapılarını kendiliklerin-

(206) Meryem, 19/17-18.
(207) Necm, 52/6-14.

den değiştirip başka şekillere giremeyeceklerini, kesâfet kazanamayacaklarını, ancak Allah'ın dilemesiyle başka kılıklara bürünebileceklerini Ebû Ya'lâ el-Ferrâ kendisi de kaydetmektedir.(208) Bu sebeple cinlerin bedenlerinin yapısı konusunda Mu'tezile ile Ehl-i Sünnet arasında önemli bir görüş farkı görülmemektedir. Ehl-i Sünnet âlimlerinin bu konudaki titizlikleri, cinlerin kesâfet kazanmalarının imkânsız olduğu öne sürülerek, bu hususta ki âyet ve hadislerin inkârına zemin hazırlanmış olur düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Binaenaleyh, meleklerin, cinlerin, şeffaf, ince bir vücud yapısına sahip olmaları, istisnâî hallerde Allah'ın iradesiyle kesâfet kazanmaları, ya da Peygamberlerin onları görebilecek göz yapısına kavuşturulmaları da imkân dışı değildir. Nitekim İmâm eş-Şâfiî'nin yukarda kaydettiğimiz âyeti delil getirerek cinlerin görülemeyeceği kanaatinde olduğu anlaşılmaktadır. er-Rebî b. Süleyman'ın naklettiğine göre eş-Şâfiî'nin bu konuda şöyle dediği kaydedilmektedir: "Adâlet sâhibi kimselerden olduğu halde kim cinleri gördüğünü ileri sürerse, şâhitliği reddolunur. Allahu Teâlâ'nın, 'O ve kabilesi, sizin onları göremediğiniz yerden sizi görürler' âyetine muhalefet etmesinden dolayı da azarlanır. Cinleri gördüğünü söyleyen kimse bir Peygamber olursa o başkadır."(209)

İmâm eş-Şâfiî'nin görüşünün bu konuda hayatın gerçeklerine uygun ve İslâm inancının derli toplu bir ifadesi olduğu ortadadır. Melekleri Peygamberlerden başkası göremez, görememiştir. Diğer insanların bu konudaki iddiaları bir yalandan ibarettir. Cin ve

(208) el-Ferrâ, a.g.e., s. 174-175.
(209) Demîrî, H. Hayavân, I, 297.

şeytânı da Peygamberler görmüşlerdir. Allah onların gözlerini bu konuda elverişli kılmıştır, ya da cin ve şeytânlara kesâfet (yoğunluk) kazandırmıştır. Veya Peygamberler onları gönül gözleriyle görmüşlerdir. Bu konuda İslâm âlimlerinin farklı yorum ve yaklaşımları vardır. Ancak İmâm eş-Şafiî'nin de kesin olarak belirttiği gibi diğer insanların cinleri görmeleri söz konusu olmamalıdır. Gerek insanların tarihî müşâhede ve tecrübesi, gerekse ilgili âyetin aksini bildirmesi sebebiyle, diğer insanların cinleri görebildikleri konusunda bize güvenilir bilgiler ulaşmamıştır. Diğer insanların bu konudaki iddiaları herhalde bir takım yalanlardan ve hayal ürünü şeylerden ibârettir. Bu sebeple de İmâm eş-Şâfiî, bu tür iddialarda bulunanların yalancı olduklarını, âyete muhalefet etmeleri sebebiyle de Ta'zîr cezâsına çarptırılmaları gerektiğini söylemiştir. İmâm eş-Şâfiî bu hükümden Peygamberleri hâriç tutmuştur. Çünkü onlar, melekût âlemiyle, ruhanî âlemle irtibât kuran, Allah'la kulları arasında elçilik yapan yüce insanlardır. Onların, vazifeleri gereği, zaten melek, cin ve şeytânla ilgili konularda bilgili olmaları, onları görüp irtibatta bulunmaları zarurî bir durumdur. Bir melek olan Cebrâil (a.s.) vahiy yoluyla Allah'ın buyruklarını getiriyor, bu açıdan Hz. Peygamber'in onu görmesi ve onunla görüşmesi vazifesi gereğidir. Kendisini ve ümmetini şeytândan ve onun düşmanlığından, tuzaklarından koruması için, onun varlığının farkında olması lâzımdır. Daha önce ilgili bölümde kaydettiğimiz üzere cinler kendisine iman etmeye geliyorlar, Kur'ân dinliyorlar, Allah'ın emir ve yasaklarını öğreniyorlar. Bu sebeple onların Hz. Resûlullâh'ı görüp işitmeleri nasıl gerekli oluyor-

sa, Hz. Peygamber'in de onları görmesi ve işitmesi, sorularına cevap verip müşkillerini halletmesi açısından lüzumludur. Çünkü O (s.a.v.), insanların ve cinlerin peygamberidir. Bu konudaki bilgiler ilgili bölümde kaydedildiği için detaylara girmiyoruz. Hamdi Yazır bu konuda şunları söylemektedir: "... Çünkü o ve kabîlden olanlar sizi, sizin onları göremeyeceğiniz cihetten görürler. İblîs de cinlerden olduğundan, o şeytân ve onun hemcinsleri zürriyet ve cünûdu insan nazarından gizlenebilen cinn gürûhundandırlar. Ve hafiye ve câsus gibi insanı göremediği tarafından vurur avlarlar. Müfesssirler demişlerdir ki, bundan insanın şeytânı hiç göremeyeceği zannedilmemelidir. Görülmeyecek yönden görebilmek için hiçbir vechile görülememeği iktizâ etmez. Filvâki bir insan bile diğer insanı göremeyeceği cihetten görebilir. Şeytan da insanı böyle görmediği tarafından aldatır ve hatta bazan görünür de şeytân olduğunu sezdirmez. Şeytan olduğunu gizlemeyerek göründüğü de olur. (لا يفتننكم الشيطا ن) nehyi de gösterir ki bir insan için şeytânın fitnesinden korunmak ve sakınmak mümkündür. Demek ki şeytân gözle görünmediği halde bile onun şeytânet ve iğvâ noktaları bilinebilir. Ve bilinemediği halde bile libas-ı takvâ, hiss-i imân ve haşyet onun fitnesine en kuvvetli bir mânia teşkil eder. İnsan zâhir ve bâtınıyla maddeten ve mânen mücehhez olur, libas-ı takva ile içinden dışından giyinmiş bulunursa, şeytân onu görmediği tarafından gördüğü halde bile nüfuz edip aldatamaz, binaenaleyh şeytândan libas-ı takvâ ile sakının..."(210)

(210) Yazır, Hak Dini, III, 2147-2148.

S. Ateş de, insanın şeytânı görmediğini, mâhiyet itibariyle bu gözümüzle değil, ancak manevî gözle görülebileceğini kaydederek, "Muhakkak ki, Peygamber, şeytânı meleklere mahsus, manevî bir güçle görmüştür. Bu, basîret gözüdür. Bazı velî-lerin cinleri gördüklerini bizzat kendi ağızlarından dinlemişizdir"(211) demektedir.

Yukarda kaydettiğimiz üzere Kur'an ve hadislerden de anlaşılacağı gibi, Peygamber ve bazı büyük insanlar, melek, cin, şeytân gibi ruhânî varlıkları aslî sûretleriyle görebilecekleri gibi, Allah'ın iradesi doğrultusunda kesâfet kazanmalarıyla da başka şeklinde görebilirler. Nitekim Resûlullâh, Cibrîl'i aslî suretiyle,(212) Hz. Meryem ise düzgün bir insan sûretiyle görmüştür.(213) Bazı hadislerde bildirildiğine göre Hz. Peygamber, Cebrâil'i (a.s.) ashâb'dan Dıhyetü'l-Kelbî şeklinde de görmüştür.(214) el-Buhârî, Müslim, Ahmed b. Hanbel gibi hadis âlimleri tarafından, Ebü'd-Derdâ ve Ebû Hureyre'den (r.a.) nakledildiğine göre Hz. Peygamber şeytanı da görmüştür. Hadis şöyledir: Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Cin tâifesinden bir ifrît dün gece namazımı bozmak için ansızın üzerime hücum etti. Fakat Allah (c.c.) beni ona galip getirdi de hemen boğdum. Sabah olunca hepiniz göresiniz diye Mescid'in direklerinden birisine bağlamak istedim. Ancak kardeşim Süleyman'ın (a.s.) şu duasını hatırladım: 'Ya Rabb! Bana mağfiret et ve bana öyle

(211) S. Ateş, Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri, III, 327-328.
(212) Necm, 52/6-14; Krş. Yazır, a.g.e., I, 4573-4580.
(213) Meryem, 19/17.
(214) Buhârî, Fedâilü'l-Kur'ân, 1; Müslim, Fedâilü's-Sahâbe 100; İmân 271; Tirmizî, Menâkıb 12/3649; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 334.

bir mülk ver ki, o benden sonra hiçbir kimseye lâyık olmasın. Şüphesiz bütün dilekleri ihsân eden Sensen, Sen.' (Sâd, 35)"(215) Müslim'in Ebü'd-Derdâ'dan yaptığı bu konudaki rivayet ise şöyledir: "Ebü'd-Derdâ (r.a.) şöyle dedi: 'Rasûlullah (s.a.v.) ayağa kalktı. Biz de ondan işittik. 'Senden Allah'a sığınıyorum' diyordu. Sonra üç kere, 'Seni Allah'ın lanetiyle lanetliyorum' dedi ve sanki bir şey atıyor gibi ellerini uzattı. Namazdan çıktıktan sonra, '-Ya Rasûlallah! Senden, namazdayken söylediğin bir söz duyduk ki, bundan evvel onu hiç işitmemiştik.' dedik. Bunun üzerine, 'Allah'ın düşmanı İblîs, yüzüme çarpmak için elinde ateşten bir şihâb olduğu halde geldi. Bunun üzerine ben üç defa, 'Senden Allah'a sığınırım' dedim. Bundan sonra da, 'Seni Allah'ın lanetiyle lanetliyorum' dedim. Bu da üç defa oldu, fakat geri çekilmedi. Sonra onu yakalamak istedim. Vallahi kardeşimiz Süleyman'ın duası olmasaydı, muhakkak bağlanmış olacaktı da Medine halkının çocukları onu oyuncak edeceklerdi' buyurdu."(216)

Yukarda kaydettiğimiz Ebu Hureyre hadisi farklı bir olayı, Ebü'd-Derdâ (r.a.) hadisi ise Mescid'de sahabenin bulunduğu bir sırada meydana gelen başka bir olayı anlatmaktadır. Ebu Hureyre hadisinde, Hz. Peygamber'in namazda gelen şeytânı yakaladığı, boğduğu Mescid'in direklerinden birisine bağlamak istediği anlatılıyor. Ebü'd-Derdâ hadisindeki olay ise Mescid'de olmuş, Hz. Peygamber elinde bir şihâbla saldıran şeytânı görmüş ve mücadele etmiştir. Bu olayda, şeytânın aslî yapısında olduğu,

(215) Buhârî, Salât, 75, Enbiyâ 40; Müslim, Mesâcid, 39; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 298; Krş. Ahmed b. Hanbel, Müsned I, 413; III, 82.
(216) Müslim, Mesâcid, 40.

kesâfet (yoğunluk) kazanmadığı anlaşılıyor. Çünkü Hz. Peygamber onu görmüş, fakat orada bulunan sahâbe görmemişlerdir. Bu da Allah'ın izniyle Hz. Peygamber'in onları hem aslî şekillerinde hem de kesafet kazanmaları halinde görebildiğini ortaya koymaktadır. Ahmed Naim bu hadislerle ilgili olarak şunları söylemektedir: "Bundan, Süleyman (a.s.) ashâbının cinni görebildiklerine istidlâl olunur. Çünkü nübüvvetinin delillerinden olan cinlerin boyun eğmeleri mucizesini gözleriyle müşâhede etmemiş olsalardı, hüccet kâim olmayacaktı. Melâike ve cinni, aslî sûretlerinde zaman zaman müşâhade, Enbiyâ ve Asfiyâya mahsus bir kerâmettir."(217) Ahmed b. Hanbel'in Ebû Hureyre'den (r.a.) naklettiği bir hadiste de, Hz. Peygamber'in Mi'râc'da şeytânları gördüğünden bahsedilmektedir.(218)

Sonuç olarak, normal insanların onları göremeyeceklerini, cinlerin ve insanların vücud yapılarının buna uygun yaratılmadığını, Peygamberler ve manevî açıdan büyük insanların Allah'ın izni ve irâdesiyle cinleri görebildiklerini söyleyebiliriz. Burada, İslâm Hukukçularının, cinleri gördüğünü ileri süren kimselere yalancı gözüyle bakıp, onların şâhitliklerini kabul etmemeleri hususunun çok isabetli olduğunu kaydetmek yerinde olacaktır. Kanaatimizce bu kimseler ya yalancı, ya da ruhsal dengesi bozuk, psikolojik rahatsızlığı olan kimselerdir. Peygamberlerin dışında, cinleri gördüğünü ileri süren kimse yalancı ve deli değil, velîlik makamında büyük bir insan ise, onun gördükleri de kendisini

(217) Ahmed Naim, Tecrid-i Sarih Terc. II, 406, Açıklama no: 1; Krş. Aynî, Umdetü'l-Kârî, IV, 235.
(218) Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 353, 363.

ilzâm eder, başkalarını bağlamaz ve alakadar etmez düşüncesindeyiz. Zaten A. Naim ve S. Ateş'in de kaydettikleri gibi, velîler, Asfiyâ, cinleri kendi aslî suretlerinde, ruhanî yapılarında görmüşlerdir. Bu açıdan diğer insanların da, Peygamberlerin gördüğü gibi cinleri kesafet (yoğunluk) kazanmış şekillerde gördük-leri kabul etmek kanaatimizce pek mümkün gözük-memektedir. Bunun kabulünün, yılanların, siyah renkli kedi-köpek, keçi vs. hayvanların cin olduğuna dair halk arasında yaşayan ve İslâm öncesi kültürlerin kalıntısı olduğu bilinen bir takım hurâfe ve yanlış inançların doğru sayılmasını gerektireceği açıktır.

F- CİNLERLE EVLENMEK

İslâm âlimleri, Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan bazı âyetlerden cinlerin kendi aralarında evlenip, yapılarına uygun aile hayatı yaşayarak, çocuk sahibi olduklarını söylemişlerdir.(219) Bu âlimlerin görüşlerine delil gösterdikleri âyetlerden birisinde şöyle buyurulmaktadır: "Oralarda, gözünü yalnız erkeklerine çevirmiş (öyle dilberler) vardır ki, bunlardan önce ne bir insan, ne de bir cin asla kendilerine dokunmamıştır."(220)

Müfessirler, bu âyette geçen (طمث) kelimesinin, kızlık zarının giderilmesi sebebiyle, kadının cinsel organının kanamasına sebep olan ilk cinsel ilişki anlamına geldiğini söylemişlerdir.(221)

Bu konuda delil getirilen âyetlerden birisinde ise şöyle buyurulmaktadır: "Meleklere Âdem'e secde edin, demiştik. İblîs'den başka hepsi secde etmişti. O, cinlerden idi. Rabbinin buyruğu dışına çıktı. Şimdi siz Beni bırakıp onu ve soyunu dost mu ediniyorsunuz? Halbuki onlar size düşmandır. Zâlimler için ne kötü bir değiştirmedir."(222)

(219) Ebû Ya'lâ el-Ferrâ, el-Mu'temed, s. 174.
(220) Rahmân, 55/56.
(221) Yazır, Hak Dini, VII, 4690.
(222) Kehf, 18/50.

Bu âyetler, cinlerin de yapılarına uygun bir şekilde cinsel ilişkide bulunduklarını ve zürriyete sahip olmak için kendi aralarında evlendiklerini göstermektedir. Bu konuda İslâm âlimleri arasında herhangi bir görüş ayrılığı göze çarpmamaktadır. Ancak cinlerle insanlar evlenebilir mi? Cinlere mensup bir kadın ile insan neslinden bir erkek, ya da bir kadın ile bir cin erkeği evlenebilir mi? Bu mümkün ve İslâm'a göre caiz olur mu? Bu konuda İslâm âlimleri arasında bazı görüş farklılıkları olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmamızın bu bölümünde bu konuyu incelemeye çalışacağız. Önceki kültürlerin bir incelemesi, insanlarla cinlerin evlenebildiklerine dair inancın çok eskilere dayandığını ortaya koymaktadır. Biz burada bütün eski kültürlerde bu konuda yer alan hususları inceleme imkânına sahip değiliz. Ancak Ehl-i Kitab ile Câhiliye dönemine ait elimizde mevcut bazı ipuçları, bizim bu kanaate varmamıza sebep olmaktadır. Nitekim eş-Şiblî'nin kaydettiğine göre, babası insan, annesi cin olan kişilerden doğan kimseye Araplar (الخس) "el-Has" demekteydiler. Yine, insan ile cin sihirbâzından dünyaya gelene de (العملوق) "el-Amlûk" diyorlardı.(223) İbn Cerîr'in, Atâ'dan naklettiğine göre ise, İbn Abbâs: "Kişi karısıyla hayızlı haldeyken cinsel birleşmede bulunursa, şeytân o adamdan daha önce davranır da, o kadın muhannese (eş cinsel) hâmile kalır. Muhannesler cin çocuklarıdır"(224) demiştir. İbn Abbâs'ın bu rivayetinin, devrin yanlış tıp bilgisini yansıttığı açıktır. Artık günümüzde, hayızlı haldeyken kadının hamile kalmayacağı, bu durumun kadının rahmindeki yumurtanın parçalanması sonucu oluştuğu, çocuğun meydana gelmesinin ise erkeğin sperminin kadının rahmindeki yumurtaya yerleşmesi neticesi meydana gelen döllenmenin sonucu olduğu, hayız halinde kadının rahminde döllenecek yumurta bulunmadığından, cinsel ilişkide bulunulsa bile döllenmenin söz konusu olmayacağı bilinmektedir. İbn Abbâs'ın, Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan bu konudaki yasağı açıklamak için başvurduğu tahmin edilen bu rivayetin Câhilî kökenli olduğu hatıra gelmektedir. Çünkü yanlış bir tıp bilgisinin ürünü olan bu rivayetin, Allah katından vahiy alan Hz. Peygamber'e maledilemeyeceği açıktır. İbn Abbâs bunu Ehl-i Kitâb'dan da almış olabilir. Çünkü onlarda da bir erkeğin hayızlı halde hanımına yaklaşması yasaktır.(225) Kur'ân-ı Kerîm'in bu konudaki yasağının, bu durumdaki kadınların ruh ve beden sağlıklarının korunmasına yönelik olduğu hususu açıklanmaya muhtaç değildir. Abdürrezzâk'ın, Ali b. el-Hüseyn'den naklettiği bir rivayet de Câhiliye döneminin bu konudaki inancı hakkında bize fikir vermektedir: "Fâtıma bint Nu'mân en-Neccâriyye adlı Yesrib'li bir kadına bir cin erkeği musallat olmuştu. Eve geldiği zaman bu kadına saldırıyordu. O cin erkeği, yine bir gün âdeti üzere gelerek duvara yaslandı ve daha önceleri yaptığı gibi davranmadı. Bunun üzerine Fâtıma, 'Niçin içeri gelip, önceden yaptığın şeyi yapmıyorsun?' diye sordu. Bunun üzerine o cin erkeği: 'Muhakkak ki bugün zinâyı yasaklayan bir Peygamber gönderildi' dedi."(226) Yukar-

(223) Şiblî, Ahkâmü'l-Cân, s. 97; Garâibü ve Acâibü'l-Cin, s. 91; Terc. Cinlerin Esrârı, s. 119.
(224) Şiblî, Ahkâmü'l-Cân, s. 91, 105; Garâibü ve Acâibü'l-Cin, s. 85, 99; Terc. Cinlerin Esrârı, s. 119.
(225) Tevrât, Levililer, 15/19-24, 22/5-7.
(226) Şiblî, Ahkâm, s. 174-175; Garâib, s. 162-163; Terc. C. Esrârı, s. 172-173.

da kaydettiğimiz bu rivayet, Câhiliye dönemi halkının cinlerin insanlarla cinsel ilişkide bulunabileceklerine inandıklarını göstermektedir. Gerek Ehl-i Kitab gerekse Câhiliye döneminin bu konudaki inancını yansıtan rivayetlerden birisi de Hz. Süleyman'ın çağdaşı Sebe Melikesi Belkis hakkındadır. Bunlardan Katâde'den nakledilenine göre, "Belkis'in anne ya da babasından birisi cinlerden idi." (227). eş-Şiblî ise, "Belkis'in babası Yemen'de hüküm sürmüş büyük krallardan birisiydi. Buralarda benim gibi kral yoktur, diyordu. Bu melik daha sonraları cinlerden Reyhâne adlı bir kadınla evlendi ve bu kadından Belkis dünyaya geldi. Belkis'e, Belkama adı da verilmiştir. Nakledildiğine göre, Belkis'in ayaklarının arka kısmı hayvan tırnakları gibiydi"(228) Tefsir kitaplarında Katâde'de son bulan bu rivayet, diğer bazı kaynaklarda Ebu Hureyre'den nakledilen bir hadis şekline sokulmuştur. Bu rivayet de şöyledir: Sa'îd b. Beşîr'in tercümesinde, Katâde, en-Nadr b. Enes, Beşîr b. Nüheyk vasıtasıyla Ebu Hureyre'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber: "Belkis'in ebeveyninden birisinin cinlerden olduğunu" söylemişlerdir.(229) Bu rivayetlerin İsrailiyat olduğu hatıra gelmektedir. Çünkü Tevrat'ta Belkis'in Hz. Süleyman'a gelip onunla görüşmesinden bahsedilmektedir.(230) Kitâb-ı Mukaddes'ten, "Süleyman'ın İşleri Kitabı" adlı bir eser bulunduğu ve Hz. Süleyman'ın yaptığı şeylerle bunların hikmetinden bahse-

(227) Taberî, Câmiu'l-Beyân, XIX, 152; Kurtubî, el-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'ân, X, 289; İ. Kesîr, Tefsîru'l-Kur'ân, III, 360.
(228) Şiblî, Ahkâm, s. 96; Garâib, s. 90-91; Terc. C. Esrârı, s. 118.
(229) Suyûtî, C. Sagîr, I, 42; Demîrî, H. Hayavân, I, 302.
(230) I. Krallar, bab: 10; II. Tarihler, 9/1-12.

dildiğini öğrenmekteyiz.(231) Bu açıdan, Belkıs'ın annesinin cinlerden olduğuna dair rivâyetin buradan aktarılmış olduğunu tahmin etmekteyiz.

Belkıs'ın anne veya babasından birinin cinlerden olduğunu hadis şeklinde nakleden ravîlerden (232) Sa'îd b. Beşîr, şiddetle tenkîd edilmiştir. Hafızasının kötü olduğu, hadis ilminde güçlü bir kimse olmadığı, münker şeyler naklettiği için zayıf sayıldığı belirtilmiş, hadis âlimlerinden İbn Mehdî kendisinden rivâyeti terketmiştir. Yine onun, Katâde'den münker şeyler naklettiği kaydedilmiştir.(233) Sa'îd b. Beşîr'in konumuzla ilgili rivayeti de Katâde'dendir. Söz konusu rivayetin ravîlerinden Beşîr b. Nüheyk'in naklettiği hadislerin delil olarak alınamayacağı, kendisinin Ebu Hureyre'den (r.a.) hadis işitmediği bildirilmektedir.(234) Konumuzla ilgili rivayette Beşîr b. Nüheyk ile Ebu Hureyre (r.a.) arasında başka bir ravî bulunmamaktadır. Bu açıdan, Belkıs'ın ebeveyninden birisinin cinlerden olduğuna dair bu nakil Hz. Peygamber'e ait bir hadis olmamalıdır. Yukarda kaydettiğimiz gibi bu rivayetin İsrâiliyât kaynaklı olduğu ve ait olduğu dönemin insanlarının cinlerle evlenebildiğine dair inancını yansıttığı hatıra gelmektedir. Nitekim Yahudiler arasında, cinlerle insanların evliliğinin mümkün olduğuna dair bir inancın mevcut olduğu kaydedilmektedir. Kutsal Kitap sonrası yahudi menkıbelerinde nakledildiğine göre Hz. Âdem'in ilk karısı dişi cin LİLİTH'dir. Aggada ile ilgili gelenekte ileri sürüldüğüne göre, cinler, Hz.

(231) I. Krallar, 11/41.
(232) Bkz. Suyûtî, C. Sağîr, I, 42.
(233) Zehcbî, Mîzânü'l-I'tidâl, II, 128-130; İ. Hacer, T. Tehzîb, II, 291-292.
(234) İ. Hacer, T. Tehzîb, I, 296.
(235) M.S.Şahin, TDV. İs. Ans. Cin Maddesi, VIII, 7.

Âdem'in bu Lilith'den olan zürriyetidir veya kadınlarla cinsel ilşikiye girmiş olan kovulmuş meleklerin neslidirler.(235) Meleklerin insan kızlarıyla cinsel ilişkiye girdiklerine dair bir yahudi inancının Tevrât'a dayandırıldığı görülmektedir.(236)

Şimdi de İslâm âlimlerinin, cinlerle evlenmenin mümkün olup olmadığına, bunun dinen caiz olup olmadığına dair görüşlerini incelemek istiyoruz. İslâm âlimlerinden bir grub, Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan bazı âyetlerle, bir kısım hadisleri delil göstererek cinlerle evlenmenin mümkün ve şer'an caiz olduğunu ileri sürmüşlerdir. İbn Nuceym, el-Hasenü'l-Basrî'ye cinlerle nikâh hakkında sorulduğunda, böyle birnikâhın şâhidsiz olarak caiz olduğunu söylediğini kaydetmektedir.(237) Demirî ise, Kur'ân ve ilim ehli bir zat tanıdığını, bunun kendisine, birer birer olmak üzere cinlerden toplam dört tane kadınla evlendiğini söylediğini kaydetmektedir.(238) eş-Şiblî ise cinler hakkında te'lif etmiş olduğu eserinde, cinlerle nikâhın mümkün olduğunu savunmaktadır. eş-Şiblî bu konuda şunları söylemektedir: "Hz. Peygamber'in cinlerle evlenmeyi yasaklaması, fukahânın cinlerle insanlar arasında nikâh caiz değildir demeleri, Tâbiîn'den bazı kimselerin bunu hoş karşılamaması, böyle bir şeyin mümkün olduğunu gösterir. Çünkü mümkün olmayan bir şeyin caiz olduğuna veya meşrû olmadığına hükmedilmez."(239) eş-Şiblî'nin, Resûlullâh'ın cinlerle nikâhı yasakladığını bildirdiği

(236) Tekvîn, 6/1-4.
(237) İbn Nuceym, el-Eşbâh ve'n-Nezâir, s. 131.
(238) Demîrî, H. Hayavân, I, 302.
(239) Şiblî, Ahkâm, s. 91; Garâib, s. 85-86; Terc. C. Esrârı, s. 109.
(240) Demîrî, H. Hayavân, I, 302; İbn Nuceym, el-Eşbâh ve'n-Nezâir, s. 131.

rivâyet, sahih kaynaklarımızla yer almayan mürsel bir nakildir ve hadis âlimlerinden Zührî'ye nisbet edilmektedir.(240) Bu rivâyetin değerlendirmesi ilerde yapılacağından, Şiblî'nin bu konudaki görüşlerini kaydetmeye devam etmek istiyoruz: "Denilirse ki, cinnin cevheri ateştir. İnsanlarınki ise anâsır-ı erba'adır. (Su, ateş, toprak, hava). Ateş unsuruna sahip dişi cinnin rahminde insan nutfesi nasıl barınabilir? Buna imkân var mıdır? Bilindiği gibi insan nutfesi yaştır, ateşin şiddetli hararetine dayanamaz, eriyip gider. Bu mümkün olsa idi tabii ki insanlarla cinlerin birbirleriyle evlenmeleri de mümkün olurdu... Onlar ateş unsurundan yaratılmış olsalar bile, yemek-içmek, evlenip çoğalmak sûretiyle tıpkı asılları toprak olan Âdemoğullarının ana unsurlarını kaybettikleri gibi, cinler de ana unsurlarını kaybetmişlerdir. Kaldı ki ateşten yaratılan, cinlerin atasıdır. İnsanların babası Hz. Âdem nasıl topraktan yaratılmışsa cinlerin atası da ateşten yaratılmış, fakat babadan başka diğer cinler ateşten yaratılmamışlardır. Tıpkı Hz. Âdem'den başka, diğer insanların topraktan yaratılmadıkları gibi."(241)

Yukardaki satırlarında, cinlerin aslının ateş olmasına rağmen kendilerinin şu andaki yapılarının ateş olmadığını, bu sebeple bir insanla bir cin kadınının evlenip çocuk sahibi olmalarının mümkün olabileceğini ifade eden eş-Şiblî, aynı eserinin bir kaç sayfa ilerisinde bu söyledikleriyle tenâkuza düşmüştür. eş-Şiblî bu konuda şöyle söylemektedir: "Sahîhayn'da Ebu Musâ'dan bir hadis nakledilmiştir: 'Medine'de bir gece evlerden birisi yandı. İçindeki insanlar da yandılar. Hz. Peygamber'e bu

(241) Şiblî, Ahkâm, s. 91-92; Garâib, s. 86; Terc. C. Esrârı, s. 109-110.

durum bildirilince şöyle buyurdular: 'Şüphesiz ki ateş sizin düşmanımızdır. İşinizi bitirdiğinizde onu söndürünüz.' Ateş bize düşman olunca ondan yaratılan da ona uyarak tabiîki düşmanımız olacaktır. Çünkü her şey aslına tâbidir."(242)

Şiblî'nin yukarda kaydettiğimiz son satırlarına göre, cinlerden bir kadınla bir insanın evlenmesinin söz konusu olamayacağı ortaya çıkıyor. Çünkü Onun son görüşüne göre, cinlerin öldürücü derecede insanların düşmanı oldukları meydana çıkıyor ve aralarında nikâhın mümkün olmadığı anlaşılıyor. Ancak Şiblî, cinlerle insanların evlenmelerinin mümkün olduğundan başka, bunun meydana geldiğine dair bazı hikâyeler de kaydetmektedir.(243) Onun, cinlerle insanların evlenmesinin mümkün olduğuna dair delilleri ve bu konudaki görüşü ise şöyledir: "Bunun imkân ve vukûuna gelince, insanların cinlerle veya cinlerin insanlarla evlenmesi mümkündür. Seâlibî der ki: 'İnsanlarla cinler arasında evlenmek ve çoluk-çocuk sahibi olmak mümkündür. Çünkü Allah, 'Mallarına, çocuklarına ortak ol' buyurmuştur. Allah Rasûlü de şöyle buyurmuştur: 'Kişi hanımı ile cinsel ilişki kurduğunda besmele çekmezse, şeytân onun erkeklik organına hulûl eder ve onunla beraber cimâ eder.'"(244)

Yine Şiblî, "Diğer bir kısım âlimlere göre, cinsel ilişki esnasında kişi besmele çekmediği zaman cinler araya girip, onunla birlikte cinsel birleşmede bulunur. 'Onlara mallarında ve evladında ortak ol' meâlindeki âyetle, 'Onlara, kendilerinden önce ne bir

(242) Şiblî, Ahkâm, s. 94; Garâib, s. 88; Terc. C. Esrârı, s. 113.
(243) Şiblî, Ahkâm,s.94-101;Garâib,s. 89-95; Terc.C. Esrârı,s.114-124.
(244) Şiblî, Ahkâm, s. 91; Garâib, s. 85; Terc. C. Esrârı, s. 109.

insan ve ne de bir cin dokunmamıştır' âyetinden bu kasdedilmiştir"(245) demektedir. Şiblî'nin bahsetmekte olduğu âyet şöyledir:

"Onlardan gücünün yettiğini sesinle yerinden oynat, atlıların ve yayalarınla onların üzerine yaygarayı bas, mallarda ve evladda kendilerine ortak ol; onlara çeşitli vaadler yap. Gerçi şeytân, onlara aldatmadan başka bir şey vadetmez."(246)

Müfessirlerin çoğu, bu âyeti Şiblî ve benzeri âlimlerin anladığı mânâda anlamamışlardır. Onlar, bu âyette 'Evlatda ortak ol' sözü ile mecâzî bir anlam kasdedildiğini, bununla kiz çocuklarının öldürülmesi, annelerinin zinâ yapması veya zinâ yoluyla çocuk sahibi olunması ya da çocukların annebabaları tarafından kâfir olarak yetiştirilmeleri gibi hususların anlatılmak istenildiğini söylemişlerdir.(247) Bu açıdan âyetten, Şiblî ve benzerî âlimlerin söylediği mânâyı çıkarmak mümkün değildir. Yani, kişi besmele çekmediği zaman şeytân ya da cinlerin, o kişinin hanımıyla, aynen bir erkeğin yaptığı şekilde cimâ etmesi söz konusu olmamalıdır. Bu anlayış, ruhânî, mânevî, mecâzî bir konuyu çok nesnel bir şekle indirgemek olur. Şiblî'nin görüşüne delil olmak üzere kaydettiği, "Besmelesiz olarak cinsel birleşmede bulunan kimsenin cinsel organına şeytanın sarılarak, onunla beraber cinsî münâsebette bulunduğuna" dair bir hadise de sahîh hadis kaynaklarımızda rastlayamadık. el-Aynî, bu rivayetin zayıf olduğuna işaret ederek, bunu müfessirlerden Müca-

(245) Şiblî, Ahkâm, s. 100; Garâib, s. 94; Terc. C. Esrârı, s. 122.
(246) İsrâ, 17/64.
(247) Taberî, C. Beyân, XV, 119-121; Kurtubî, el-Câmi, X, 289; Râzî, Mefâtîh, XXI, 6-7; İ. Kesîr, Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm, III, 50.

nd'e isnâd etmiştir.(248) Bu durumda da söz konusu rivâyet bir hadis değil, Mücâhid'in, besmele çekmenin faziletiyle ilgili olarak söylemiş olduğu bir söz olmalıdır. Bu konuda, sahih kaynaklarımızda bir hadis yer almakta fakat bunda, "Şeytan'ın besmele çekmeyen kimse ile beraber cinsel ilişkide bulunduğundan" bahsedilmemektedir. Bu rivâyet şöyledir: İbn Abbâs'tan (r.a.) Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Onlardan biri eşine yaklaşmak istediği zaman,

بسم الله اللهم جنبنا الشيطان وجنب الشيطان مارزقتنا.

Bismillah, Ey Allah'ım! Bizi, Şeytan'tan uzaklaştır, Şeytan'ı da bize ihsân ettiğin çocuktan uzak kıl! derse ve aralarında çocuk takdir olunursa, şeytân artık o çocuğa ebediyyen zarar veremez."(249)

Görüldüğü gibi bu hadiste Besmele çekmeye teşvik vardır ve buradan Şiblî ve benzeri âlimlerin kasdettiği hususu çıkarmak da mümkün değildir.(250) Şiblî, cinlerle insanların evlenmelerinin ya da cinsel ilişkide bulunmalarının mümkün olduğuna dair görüşünü desteklemek için şöyle bir rivayet kaydetmektedir: "el-Fetâvâ'z-Zâhiriyye'de şöyle nakledilmiştir: 'Bir kadın, kendisine günde bir kaç kere bir cinnin gelip temas ettiğini ve kocası ile cinsel ilişkide bulunduğu zaman duyduğu zevki aldığını söyledi ve bu hususta fetvâ istedi. Kadına, 'Yıkanman gerek-

(248) Aynî, Umdetü'l-Kârî, XX, 152; Krş. Kurtubî, el-Câmi, X, 289.
(249) Buhârî, B. Halk, 11; Vudû, 8; Nikâh 66; Tevhîd 13; Daavât, 54; Müslim, Nikâh, 116; E. Davud, Nikâh, 46/2161; Tirmizî, Nikâh, 8/1098; İbn Mâce, Nikâh, 27/1919; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 217, 220, 243, 283, 286.
(250) Hadisin yorumu için bkz. el-Aynî, Umdetü'l-Kârî, II, 269; Davudoğlu, Sahîh-i Müslim Terc. ve Şerhi, VII, 319; Hatiboğlu, Sünen-i İbn Mâce Terc. ve Şerhi, V, 359-360.

mez' diye fetva verdiler."(251) Ancak, Şiblî'nin kaynak gösterdiği el-Fetâvâ'z-Zâhiriyye'de, anlatılan olayın gündüz değil, rüyada meydana geldiğinden bahsedilmektedir. Dolayısıyle, "Bir cinnin, bir kadınla cinsel ilişkide bulunması" gündüzleri defalarca olan bir hâdise değil, rüyada meydana gelen bir ihtilâmdan ibârettir. El-Fetâvâ'z-Zâhiriyye'de kaydedilen ibâre şudur: "İbn Abdullah b. el-Mübârek'in Salât'ında kaydedildiğine göre, bir kadın: 'Benim bir cinim var, uykuda bana defalarca yaklaşıyor ve ben, kocam benimle cinsel ilişkide bulunduğu zamanki gibi zevk duyuyorum' dedi ve fetvâ istedi. Kendisine, 'Gusûl gerekmez' diye fetvâ verildi.".(252)

Bu açıdan bu ibârenin, Şiblî'nin yukarda öne sürdüğü, "Cinlerin insanlarla cinsel ilişkide bulunmalarının mümkün olduğuna" dair iddiasına bir delil olamayacağı açıktır.

el-Hakem Tirmizî, Kurtubî gibi âlimler, Ebû Davud tarafından da kaydedilen bir rivâyeti delil göstererek, insanlarla cinlerin cinsel ilişkisinin mümkün olduğunu savunmuşlardır.(253) Söz konusu rivayet şöyledir: Ebu Davud, Muhammed b. el-Müsennâ, İbrahim b. Ebi'l-Vezîr, Davud b. Abdirrahman el-Attâr, İbn Cüreyc, Cüreyc, Ümmü Humeyd vasıtasıyla Hz. Âişe'den şöyle nakletmiştir: "Hz. Âişe, Rasûlullah (s.a.v.) bana, 'Sizin içinizde hali garipleşen kimseler (المغرّبون) görüldü mü?' buyurdu veya 'görüldü mü' yerine başka bir kelime söyledi. Ben, 'el-Muğarrebûn nedir?' dedim. Hz. Peygamber

(251) Şiblî, Ahkâm, s. 104; Garâib, s. 98; Terc. C. Esrârı, s. 128.
(252) Fahrüddîn el-Özcendî, Fetâvâ Kâdîhân (Fetâvâ-l-Hindiyye'nin kenarında), I, 43.
(253) Kurtubî, el-Câmi, X, 289.

de: 'Kendilerinde cinlerin ortak olduğu kimselerdir' buyurdu."(254)

Fakat, yukardaki bu rivayet zayıftır. Râvîlerden Ümmü Humeyd bint Abdirrahmân'ın durumu meçhuldür. Kaynaklarımızda, kendisi hakkında herhangi bir değerlendirmeye varacak bilgiye rastlanılamamıştır.(255) Yine râvîlerden Dâvud b. Abdirrahman el-Attâr da hadis alimleri tarafından tenkîd edilmiştir. Yahyâ b. Ma'în, onun zayıf olduğunu bildirmiştir.(256)

Daha önce de kaydettiğimiz gibi, cinlerin bir kimseyi istila etmesi, onun irâde ve davranışlarını o kişinin yerine düzenlemesi, beraber yiyip içmesi, hanımıyla onunla beraber cinsel ilişkide bulunması, evlâdına ortak olması söz konusu olamaz. Bu hususta delil gösterilmeye çalışılan âyet ve hadisler mecâzî bir anlam taşırlar. Cinlerin bir kimseyi istilâ edip, o kimsenin aklını dumura uğratması da kabul edilecek bir husus değildir. Çünkü Kur'ân-ı Kerîm'de Cenâb-ı Hak: "Kullarımın üzerinde senin bir nüfuzun olamaz"(257) buyurmuştur. İslâm âlim-leri de, cin ve şeytânların insanları delirtip, akılla-rını yok etmeye kudretlerinin olmadığını kaydetmişlerdir.(258) Yukarda kaydettiğimiz rivayette, (المغربون Hali garipleşen, yalnızlığa bürünen kimseler) lafzıyla kendisinden bahsedilen şahısların günümüz tıbbının Şizofreni ya da Melankoli kapsamına aldığı kimseler olduğu hatıra gelmektedir. Şizofreniye yaka-

(254) Ebû Davud, Edeb, 116/5107.
(255) Zehebî, Mîzânü'l-I'tidâl, IV, 612; İ. Hacer, T. Tehzîb, VI, 625.
(256) İ. Hacer, T. Tehzîb, II, 115.
(257) Hicr, 15/42; Krş. Isrâ, 17/65; vb. âyetler.
(258) Ebû Ya'lâ el-Ferrâ, el-Mu'temed, s. 174; Râzî, Mefâthihu'l-Ğayb, XIV, 54.

lanmış hastaların, dış dünyanın gerçeklerinden koptuğu, kendisinin meydana getirdiği yalancı bir dünyada yaşadığı, iç dünyalarına kapanıp haftalarca düşündükleri, konuşmadıkları, kendilerinin dış etkiler altında olduklarına inandıkları, bütün düşünce, konuşma ve davranışlarının dışardan kontrol edildiğini, bunların kendilerine ait olmadığını ileri sürdükleri kaydedilmektedir.(259) Aynı şekilde, Melankolik hastalar da çevreleriyle ilgilenmemekte, konuşmamaktadırlar. Bu kişiler âdeta canlılıklarını, enerjilerini kaydetmişlerdir. Kendilerini bitkin hissederler. Özellikle sabahları kederleri çok fazladır.(260)

Ne yazık ki, halen Tıp ilmi bu tür rahatsızlıkların kesin bir tedavisini sağlayamamıştır. Ancak bu konuda epeyce mesafe alındığı da bir gerçektir. Günümüzde bu tür hastalıkların kesin olarak sebebi bilinmemektedir. Her hastaya göre farklı durumlar söz konusu olabilmektedir. Bu açıdan bu tür hastalıklara cinlerin sebep olduğunu söylemek, bunları mahiyeti mübhem olan varlıklara havâle etmek, meydana geliş sebeplerini, tedavîlerini ilmin sahası dışına çıkartmak demektir. Bu ise doğru değildir. Ruhbeden ilişkisi artık günümüzde kavranmaya başlanmış, bir çok hastalığın ruhsal nedenlerden kaynaklandığı (Bkz. Psikosomatik hastalıklar) Tıp ilmi tarafından da tesbit edilmiştir.(261) Bu yüzden, bahsedilen hastalıkların da cinlerle vs. ile değil, kişinin ruh ve beden yapısıyla, bu ikisinin birbiriyle münasebetiyle yakından ilgili olduğu hatıra gelmek-

(259) Bkz. Görsel, Sağlık Ansik. V, 944-945; Doktorumuz, Gelişim Tıp Ans. VI, 2167.
(260) Görsel Sağlık Ansik. V, 945.
(261) Görsel Sağlık Ansik. V, 946-947.

tedir. Bütün bunların ışığında Ebu Davud tarafından kaydedilen hadisin, cinlerin insanlarla ilişki kurmalarına, bunun mümkün olduğuna delil olamayacağı kanaatine varmaktayız. Bizce mezkûr hadiste (الجن Cin) lafzıyla kasdedilen, bildiğimiz özel anlamdaki cinler değil, bu tür rahatsızlıklara sebep olan hususlardır. Yalnızlaşan, garip davranışlara bürünen, kendisini toplumdan dışlayan, çevreden ve dış dünyadan kopan kimselerin bu tür hareketlerine, hastalıklarına sebep olan, ancak ne olduğu insanoğlunun bilgisi dışında kalan, görünmeyen bir takım gizli etkenlere, onların bu özelliklerinden dolayı Hz. Peygamber tarafından "Cin" denilmiş olmalıdır. Ancak elde mevcut rivâyetimizin sahih olmadığı, ravîlerden birisinin tenkîde uğramış olduğu da gözden uzak tutulmamalıdır.

Şiblî, cinlerle nikâhın mümkün ve caiz olduğuna İmâm Malik'in bir fetvâsını da delil göstermektedir. Buna göre, "Yemen'den bir cemaat mektup yazarak İmâm Mâlik b. Enes'e şöyle sordular: 'Cinlerden bir adam var. Bizden kız istiyor. Helal yoldan evlenmeyi arzu ettiğini ileri sürüyor, ne dersiniz?' İmâm Mâlik: 'Bunda dinen bir sakınca yoktur. Fakat ben bunu hoş karşılamıyorum. Çünkü bir kadın cinden hâmile kaldığı zaman, bu çocuk kimdendir? diye sorduklarında, cindendir diye cevap verecektir. Bu yüzden müslümanlar arasında fesâd alıp yürüyecektir.' İmâm Mâlik'ten nakledilen bu görüşü, Ebû Osman Sa'îd b. el-Abbâs er-Râzî, Kitâbü'l-İlhâm ve'l-Vesvese adlı eserinde nakletmiştir."(262)

(262) Şiblî, Ahkâm,s. 92; Garâib, s. 86-87; Terc. C. Esrârı, s. 111; İbn Nuceym, el-Eşbâh ve'n-Nezâir, s. 131.

Konumuzla ilgili olarak eş-Şiblî, "İmâm Mâlik'in, 'Bence, dinen bunda bir sakınca yoktur' sözü, ona göre cinlerle evlenmenin caiz olduğunu gösterir. O, bunu başka bir sebepten dolayı kerîh görmüştür ki, o da aksinin meydana gelmesinin imkânsızlığıdır" demektedir.(263)

Cins ayrılığından dolayı cinlerle insanların evlenmesinin mümkün olmadığına dair İslâm âlimleri tarafından delil gösterilen âyetleri İmâm Mâlik'in bilmemesi söz konusu olmadığına göre, bu fetvânın şu haliyle İmâm Mâlik'e ait oluşunda bir şüphe söz konusudur. Onun, "Cinlerle nikâhta dinen bir sakınca görmemesi" hususu tenkîde muhtaçtır. Fetvânın sonraki satırlarında İmâm Mâlik'in, zinâ yoluyla hamile kalan kadınlara, bu çocuğun babası kimdir? diye sorulduğunda, "Cindir" diyerek hukukî sorumluluktan kurtulmak isteyeceklerini, böylece toplumda fesâdın, fuhuş ve ahlâkî çöküntünün yayılacağını, bu açıdan cinlerle nikâhı şahsen hoş karşılamadığı söylediği ifade ediliyor. Dinen yapılmasında bir sakınca görülmeyen hususların toplumun fesadına değil, ıslâhına ve faydasına hizmet edeceği açıktır. Toplumun bozulmasına sebep olan hususları yapmanın dinen sakıncalı olduğu herkesçe malumdur. O zaman, müslümanlar arasında zinâ ve fuhşun yaygınlaşmasına, fesâdın yerleşmesine sebep olacağı bildirilen "Bir insanın cinlerle evlenmesi hususu" dînen nasıl mahzurlu olmaz? Bunu kabul etmenin mümkün olmadığı açıktır. Ayrıca her iki cinsin evlenmeleri, cinsel ilişkide bulunup çocuk sahibi olmaları zaten yaratılışları açısından mümkün değil-

(263) Şiblî, Ahkâm, s. 101; Garâib, s. 95; Terc. C. Esrârı, s. 124.

dir. Çünkü cinler ruhânî, insanlar cismânî varlıklardır. Bu sebeple, İmâm Mâlik'e atfedilen bu fetvâyı doğru kabul etmek, bunu cinlerle nikâhın câiz ve mümkün olduğuna delil saymak doğru olmamalıdır kanaatindeyiz.

Demîri de bu konuyla ilgili olarak şunları naklediyor: "Fahrüddin el-Ya'merî'nin el yazısı ile kaydedilmiş olarak şunları gördüm: 'Osman el-Mukâtilî, Ebü'l-Feth el-Kuşeyrî'den, o da Izzüddîn b. Abdis-Selâm'dan işittiğine göre o şöyle diyordu: 'Kendisine İbn Arabî'den sorulduğunda "Kötü bir şeyhtir, yalancıdır, dedi. Bunun üzerine ona, 'Yalancı mı?' diye tekrar soruldu. O da: 'Evet. Birgün biz, cinlerle nikâh konusunu tartışıyorduk. 'Cin, latîf bir ruhtur. İnsan ise kesif bir cisimdir. Bu ikisi nasıl birleşir?' dedi ve bir müddet yanımızdan ayrıldı. Sonra başı yarılmış olduğu halde tekrar yanımıza geldi. Kendisine başının yarılmasından sorulduğunda, 'Cinlerden bir kadınla evlendim. Aramızda bir tartışma oldu, o da benim başımı yardı' dedi." ez-Zehebî ise, "İbn Arâbî'nin bu yalanı kasden söylediğini zannetmiyorum. Bu, riyâzî hurâfelerden biridir" dedi.(264) ez-Zehebî'nin, bunu hurâfe kabul eden görüşüne katılmamak elbette mümkün değildir. eş-Şiblî, bu konuda İshâk b. Râhûye'nin görüşünü de nakletmektedir. Buna göre Harb, "İshak'a dedim ki, denize açılan bir adam kaybolmuş. Sonra bir cin kadını ile evlendiği meydana çıkmış. İshâk dedi ki, cin ile evlenmek mekrûhtur."(265) Şiblî'nin bu naklinin, halk arasında yaşayan yanlış bir kanaatin ürünü asılsız bir rivayet olduğu açıktır. Ayrıca ait olduğu dönemin coğrafya

(264) Demîrî, H. Hayavân, I, 302.
(265) Şiblî, Ahkâm, s. 98; Garâib, s. 92; Terc. C. Esrârı, s. 120.

kültürü ve bilgisini yansıtması açısından ilginçtir. Demek ki, coğrafi keşiflerin yapılmadığı, okyanus ötesi kıtaların, deniz aşırı ülkelerin eski dünyada bilinmediği dönemlerde, Ortadoğuda yaşayan halk, keşfedilmeyen deniz ötesi karalarda cinlerin yaşadığına inanıyordu. Belki de vaktiyle bir adam denize açıldı ve o zaman henüz bilinmeyen bir karaya çıktı. Orada yaşayan yerli halkla karşılaştı ve onlardan bir kadınla evlendi. Eski dünyada yaşayan halk da, kültür yapılarına uygun olarak bu adamın cinlerden bir kadınla evlendiğini sandılar ve bu olay rivayet haline gelerek İshâk b. Râhuye'ye ulaştı. Ancak artık günümüz dünyası insanoğluna dar gelmeye başlamıştır ve ondan artıp da cinlere terkedilecek kara parçaları da mevcut değildir. Üstelik cinlerin ıssız yerlerde yaşamalarına gerek de yoktur. Onlar da ışından yaratılmış vücud yapılarına uygun olarak ayrı bir boyutta, insanlarla içiçe yaşayabilirler. Buna bir engel de yoktur. Zaten insanoğlu mor ötesi, kızıl ötesi ışınlarla, ses dalgalarıyla, kısacası göremediği bir yığın şeyle yaratılışından beri içiçe yaşayıp durmaktadır. Burada konumuzla ilgisi açısından, Yeryüzü'nde daha önceleri cinlerin yaşadığı, ancak bunların aralarında çıkan anlaşmazlıklar yüzünden kan dökerek birbirlerini öldürdükleri, bu yüzden Allah'ın (c.c.) onların üzerine İblîs'in komutasında meleklerden müteşekkil askerler gönderdiği, bunların Yeryüzü'nde yaşayan cinlerle savaşıp, onları yenerek, denizlerdeki adalara ve dağların etrafına sürdüklerine dair İbn Abbâs'tan bir rivayet nakledildiğini kaydetmemiz uygun olacaktır.(266)

(266) Taberî, Câmiu'l-Beyân, I, 199, 201; Krş. Aydemir, T. İsrâiliyât, s. 98.

Şiblî, Tâbiîn'e mensup bir grup İslâm âliminin cinlerle evlenmenin meşrû olmadığı görüşünde olduklarını kaydetmiştir.(267) Hanbelî mezhebine mensup âlimlerden bir grup da, onlarla nikâhın câiz olmadığına hükmetmişlerdir.(268) Yine İslâm âlimlerinden el-Hasenü'l-Basrî, Katâde, el-Hâkim b. Kuteybe, İshâk b. Râhûye, Ukbe b. el-Esamm cinlerle nikâhın câiz olmadığını söylemişlerdir.(269) Ali b. Ahmed'e, mümkün olduğu takdirde bir kimsenin cinlerden müslüman bir kadınla nikâhlanmasının caiz olup olmadığından sorulmuş, o da bunu soran kimseye ahmaklığından dolayı bir tokat atmış ve bu şahsın câhil bir kimse olduğunu söylemiştir.(270) Hanefî imamlarından Cemâlüddin es-Sicistânî de, "Cinsleri ayrı olduğu için, insanlarla cinler arasında evlenmek câiz olmaz" demiştir.(271) el-Fetâvâ's-Sirâciyyede' de cins ayrılığından dolayı insanlarla cinler arasında nikâhın câiz olmadığı belirtilmiş, bu yasağın kadın olsun erkek olsun her iki cinsi de içine aldığı kaydedilmiştir.(272)

Şiblî, cinlerle nikâha cevâz verilirse, kişinin bazı sorularla karşılaşacağını kaydederek şunları söylüyor: "Eğer biz, buna cevâz verecek olursak birkaç hususla karşı karşıya kalırız: Bunlardan biri:... Sonra adam kemik vesaire gibi cinlerin azığı olan şeyleri cin olan karısına getirmeye zorlanır mı, zorlanmaz mı?"(273)

(267) Şiblî, Ahkâm, s. 97; Garaib, s. 91; Terc. C. Esrârı, s. 119.
(268) Demîrî, H. Hayavân, I, 302.
(269) Şiblî, Ahkâm, s. 97; Garaib, s.91- 92; Terc. C. Esrârı, s. 131.
(270) İbn Nuceym, a.g.e., s. 131.
(271) Şiblî, Ahkâm, s. 98; Garâib, s. 92; Terc.C. Esrarı, s. 120.
(272) Demîrî, H. Hayavân, I, 302; Ibn Nuceym, el-Eşbâh ve'n-Nezâir, s. 131.

Görüleceği üzere Şiblî, cinlerle evlenmeyi mümkün görüyor ve böyle bir evlilik gerçekleşirse, cinlerden olan hanımın ne yiyeceği tartışmasını yapıyor. Kemik vs.nin cinlerin azığı olduğunu düşünüyor ve böyle bir koca, cinlerden olan karısına kemik getirmeye mecbur mu? soruşunu soruyor. Kemiğin cinlerin azığı olduğuna dair kanaatin yanlış olduğunu biz araştırmamızın daha önceki bölümünde ortaya koymaya çalıştık. Bu konudaki hadisler râvîlerin zabt hatası yüzünden yanlış anlaşılmıştır. Kanaatimizce Hz. Peygamber, kemiğin bildiğimiz anlamda cinlerin azığı olduğunu söylememişdir. Kemik ve tezekle ilgili olan hadislerinde, cin lafzıyla mikropları kasdetmişlerdir. Bu açıdan, ruhânî bir yapıda olan ve bu araştırmamızın konusunu teşkil eden cinler, gıda almak için kemiğe vs. ye muhtaç değillerdir. Onların kendilerine göre, gıda aldıkları, enerji sağladıkları kaynaklar vardır, onların yapıları ve mahiyetleri gibi bunlar da bizim meçhulümüzdür. Bu sebeple kemik, tezek vs. atık maddeler, Hz. Peygamber'in o dönem şartlarında kendilerine "Cin" lafzıyla işâret ettiği mikropların üreme, çoğalma ve beslenme kaynaklarıdır.

Şiblî'nin, insanlarla cinler arasında evliliğin caiz olmadığına dair görüşler kaydettiğini de görmekteyiz. Şiblî, insanlarla cinlerin arasında evlilik müessesesi kurulmasına mâni olan sebeplerden bahsederek, "Bu mâni, ya birbirlerinin cinsinden olmadıklarından ileri gelmektedir, yahut maksad hâsıl olmamaktadır, ya da Şeriat buna izin vermemiştir."(274) demektedir. Şiblî, insanlarla cinler

(273) Şiblî, Ahkâm, s. 99; Garâib, s. 94; Terc. C. Esrârı, s. 121-122.
(274) Şiblî, Ahkâm, s. 93; Garâib, s. 87; Terc. C. Esrârı, s. 112.

arasında cins ayrılığı olduğunu kaydetmekte ve Cenâb-ı Hakk'ın bize kendi cinsimizden eşler yarattığını söyleyerek bazı âyetleri bu konuda delil getirmektedir. Onun görüşüne göre, cinler kendi cinsimizden olmadığına göre, Allah (c.c.) onları bize eş olarak yaratmamıştır. Kendi cinsimizden olan kadınları, onlarla yaşamamız için yaratmıştır. Şiblî, cinlerle insanların evlenmesi konusunda şer'î mani de bulunduğunu kaydederek, nikâh ile eşlerin bir arada tatlı tatlı yaşayıp gitmelerinin hedef alındığını, evlilikte karşılıklı sevgi ve saygının olması gerektiğini, oysa cinlerle insanlar arasında sevgi ve saygı bulunmadığını kaydetmektedir.(275) Şiblî'ye göre, iki cins arasında düşmanlık hâlâ devam etmektedir ve: "Dedi ki, Haydi ininiz. Çünkü kiminiz kiminize düşmandır" âyeti ile Hz. Peygamber'in, "Tâun, cinlerin size bir dürtmesidir. Çünkü onlar zehirli ateşten yaratılmışlardır. Cinlerin yaratılışında hâlâ bu mevcuttur" sözü bu düşmanlığın devam ettiğini ispatlama konusunda kuvvetli bir delil teşkil etmektedir.(276) Burada, Şiblî'nin delil olarak kaydettiği hadisde kasdedilen cinlerin, araştırma konumuzu teşkil eden varlıklar olmadığı görüşünde olduğumuzu kaydetmek durumundayız. Kanaatimizce burada "Cin" lafzıyla kendisinden bahsedilen varlıklar, Tâûn vs. hastalıklara sebep olan mikroplardır. Hz. Peygamber, göze görünmemeleri sebebiyle onlardan "Cin" lafzıyla söz etmiştir. Bu açıdan, burada insana düşmanlığı söz konusu olanlar mikroplardır. Müslüman cinlerin, din kardeşleri olan mü'min insanlara düşman olmalarının pek mantıklı

(275) Şiblî, Ahkâm, s.93-94; Garâib, s.87-88;Terc. C.Esrârı, s.112-114.
(276) Şiblî, Ahkâm, s. 94; Garâib, s. 88; Terc. C. Esrârı, s. 113.

görünmediği açıktır. Melekler nasıl ki mü'minlere düşman değil dost iseler, müslüman cinler de müslümanlara dostturlar. Zaten Allah (c.c.)'da mü'minlerin birbirinin dostu olduğunu bildirmiştir.(277)

İslâm âlimlerinden İmâdüddin b. Yunus ile Kâdîlkudât Şerefüddin Ebü'l-Kâsım da cinlerle nikâhın caiz olmadığını belirtmişler ve Kur'ân-ı Kerim'de yer alan iki ayeti buna delil göstermişlerdir.(278) Bunlardan ilki şöyledir: "Allah, size kendi nefislerinizden eşler yarattı ve onlardan da size oğullar ve torunlar yarattı."(279) Diğer âyette ise şöyle buyurulmuştur: "İçinizden, kendileriyle huzûra kavuşacağınız işler yaratıp, aranızda muhabbet ve rahmet var etmesi, O'nun varlığının belgelerindendir. Bunlarda düşünen bir millet için dersler vardır."(280) Müfessirler, kaydettiğimiz son âyette geçen (رحمة) kelimesi ile cinsel ilişki, (المودة) kelimesi ile de çocuk kasdedildiğini bildirmişlerdir.(281) Bu durumda, bu âyetten, insanlarla cinler arasında cinsel ilişki ve çocuk sahibi olma hususunun mümkün olmadığı, bunun ancak insanla insan, cinle cin arasında mümkün olabileceği anlaşılmaktadır. Kısacası bu âyet, cinle insanın cinsel ilişkisinin ve bu yolla çocuk sahibi olunmasının imkân dahilinde olmadığına işâret etmektedir. İbn Nuceym, bazı İslâm âlimlerinin, kaydettiğimiz bu âyetleri insanların cinlerle nikâhının haram olduğuna delil saydıklarını

(277) Tevbe, 9/71.
(278) Şiblî, Ahkâm, s. 99-100; Garâib, s. 93-94; Terc. C. Esrârı, s. 121-122; Demîrî, H. Hayavân, I, 302; İbn Nuceym, el-Eşbâh ve'n-Nezâir, s. 131.
(279) Nahl, 16/72.
(280) Rûm, 30/21.
(281) Kurtubî, el-Câmi, XIV, 17.

kaydetmektedir.(282) Ayrıca, Harbü'l-Kirmânî, ez-Zührî'den, Hz. Peygamber'in cinlerle nikâhı yasakladığını nakletmiştir.(283) Ancak bu mürsel bir rivâyettir, senedi kopuktur, isnâdda yer alan ravîlerden İbn Lehi'a hadis âlimleri tarafından tenkîde uğramış, hâfızası bozulduğu için kendisinden rivayet terkedilmiştir.(284) İbn Nuceym, "Bu mürsel bir hadis olsa bile âlimlerin görüşleriyle kuvvet kazanmıştır."(285) demektedir. Ancak sahih kaynaklarımızda böyle bir rivayete rastlanılamadığı için İbn Nuceym'in bu görüşüne katılmak mümkün görünmemektedir.

Sonuç olarak, insanlarla cinler arasında nikâhın mümkün olmadığını, konuyla ilgili olarak zikredilen dinî delillerin sadece bunun câiz olmadığını değil, aynı zamanda böyle bir şeyin fiilen imkân dâhilinde olmadığına delâlet ettiğini kaydetmek durumundayız. Halk arasında rastlanılan bu tür rivayetlerin asılsız olduğu, cinlerle evli olduğunu ileri süren kimselerin ise ruhsal açıdan rahatsız oldukları, ve tedâvîye ihtiyaçları olduğu hatıra gelmektedir.

(282) İbn Nuceym, el-Eşbâh ve'n-Nezâir, s. 131.
(283) Şiblî, Ahkâm, s. 97; Garâib, s. 91; Terc. C. Esrârı, s. 119; Demîrî, H. Hayavân, I, 302; İbn Nuceym, el-Eşbâh ve'n-Nezâir, s. 131.
(284) İbn Hacer, Tehzîbü't-Tehzîb, III, 243-244.
(285) İbn Nuceym, el-Eşbâh ve'n-Nezâir, s.131.

G- CİNLERİN EŞYA ÜZERİNDE TASARRUFU MÜMKÜN MÜDÜR?

Daha önceki bölümlerde Kur'ân-ı Kerîm'in, cinlerin dumansız ateşten yaratıldıklarını, Kur'ân nâzil olmaya başlamadan önce gök katlarına çıkıp orada eğleşerek, melekût âleminden haber çalmaya teşebbüs ettiklerini, ancak Hz. Peygamber'in gönderilmesiyle üzerlerine şihâb denilen delici, yakıcı ışınlar gönderilmek suretiyle göklerden kovulduklarını, haber verdiğini kaydetmiştik. Bunlar, cinlerin ışından yaratıldıklarına, akıl, irâde ve göklere çıkabilecek kabiliyetleri olduğuna işaret etmektedir. Kısaca söylemek gerekirse, cinler insanlara nisbetle çok yüksek hıza sahip varlıklardır. Günümüzde Fizik ilmi, ışığın saniyede üçyüz bin (300.000) km. hızla gittiğini söylemektedir. Şu halde dumansız ateşten, yani ışından yaratılan cinler de en azından bu hıza sahip olma durumundadırlar. Onların gök katlarına çıkabildiklerine dair âyetler ile onların Hz. Süleyman'ın emrinde çalıştırıldıkları dönemde, Sebe Melîkesi'nin tahtının getirilmesinden bahseden âyet bu konuda bize ipucu vermekte ve onların sahip oldukları yüksek sürate işaret etmektedir.

Kur'ân-ı Kerîm'de bildirildiğine göre, Hz. Süley-

man'ın emrinde, cinler, insanlar ve kuşlardan meydana gelen bir ordu bulunuyordu.(286) Hz. Süleyman bu ordusunu teftiş etmiş ve Hüdhüd kuşunu göremeyince onun nerede olduğunu sormuştu. Daha sonra Hüdhüd kuşu gelerek, Hz. Süleyman'a Sebe halkının güneşe taptıklarını ve başlarında da güçlü bir kadın hükümdar bulunduğunu haber vermişti. Hz. Süleyman da bir mektup yazarak, onları kendisine karşı büyüklük taslamadan, teslim olarak huzuruna gelmeye çağırdı. Hüdhüd bu mektubu götürüp, Sebe Melîkesi'nin tahtına bıraktı. Belkıs, Hz. Süleyman'ın mektubunu okuyup, danışmanlarıyla iştişâre etti ve Ona hediyeler yolladı. Ancak Hz. Süleyman, Melîke'nin elçisine dön, onlara söyle, teslim olsunlar, yoksa onların asla karşı koyamayacakları ordularla gelir, oradan sürer çıkarırım, dedi. Elçi, durumu kadın hükümdara iletince, o yine danışman-larını topladı ve teslim olarak Hz. Süleyman'ın huzuruna gelmeye karar verdiler.(287) Onlar yoldayken Hz. Süleyman danışmanlarını topladı ve "Ey ileri gelenler! Onların bana teslim olarak gelmelerinden önce hanginiz onun tahtını bana getirebilir?" dedi. Cinlerden bir İfrît, "Sen makamından kalkmadan önce ben onu sana getiririm, bunu yapmaya gücüm yeter" dedi. Yanında Kitâb'dan bir ilim bulunan kimse de, "Sen gözünü açıp yummadan ben onu sana getirebilirim" dedi. (Süleyman) tahtı yanına yerleşmiş görünce, "Bu, Rabbimin lutfundandır. Kendisine şükür mü edeceğim, yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni sınamak istiyor. Şükreden, kendisi için şükretmiş olur, nankörlük edene gelince, Rabbim zengindir

(286) Neml, 27/17.
(287) Krş. Neml, 27/17-37.

(onun şükrüne muhtaç değildir), Kerîmdir" dedi.(288)

Yukarda kaydettiğimiz âyetler, cinlerin yüksek bir hıza sahip olduklarını gösterdiği gibi, onların aynı süratle eşyayı bir yerden diğer bir yere nakletme gücüne sahip olduklarını da ortaya koymaktadır. Hz. Süleyman'ın, Sebe Melîkesi'nin tahtının nakledilmesi konusundaki emrine, cinlerden olan İfrît, "Sen makamından kalkmadan önce, ben onu sana getiririm" diye cevap veriyor. Bu onun sahip olduğu yüksek hıza işâret ediyor. Ancak kendisinde Kitâb'dan ilim bulunan kimse, "Sen gözünü açıp yummadan ben onu sana getiririm" diyor, ki bu durum, bu zâtın cinlerden olan İfrît'ten daha süratli, daha hızlı hareket edebildiğini, bu yönüyle de cinlerden üstün olduğunu ortaya koyuyor. Kısacası bu kimsenin yanında, cinlerden olan İfrît, sürat açı-sından demode olmuş bir konuma düşmüştür ve Hz. Süleyman da bu işi cine değil, yanında Kitâb'dan bir ilim bulunan şahsa yaptırtmıştır. Bu kimsenin, Hızır, Cebrail (a.s.) veya Hz. Süleyman'ın kendisinin olduğu kaydedildiği gibi, onun veziri Âsaf b. Berhıyâ olduğu da nakledilmektedir.(289)

Burada konumuzla ilgili olan husus, cinlerden olan İfrît'in Sebe Melîkesi'nin tahtını getirmeye gücünün yettiğidir. Kendisi bu konuda, "Bunu yapmaya gücüm yeter ve bana güvenilir" demiştir.(290) Sebâ, Yemen'de kurulu bir devletti.(291) Hz. Süleyman ise Filistin'de, Kudüs'te ikâmet etmekteydi. Kısacası, Melîke'nin tahtının nakledileceği mesafe

(288) Neml, 27/38-40.
(289) Râzî, Mefâtîh, 24/197.
(290) Neml, 27/39.
(291) Çağatay, Câhiliye Çağı, s. 14-15.

olan Yemen-Kudüs arası uzun bir yoldu. Şayet kendisine görev verilseydi, cinlerden olan İfrît, tahtı herhalde ışık hızıyla (saniyede 300.000 km) nakledecekti, çünkü kendisi ışından yaratılmıştı. Fizik bilginleri, ışık hızına ulaşabilmek için, cisimlerin kütlesinin enerjiye dönüşmesi gerektiğini, aksi takdirde bunun mümkün olmadığını dile getiriyorlar. Bu durumda, adı geçen cinin, Sebe Melîkesinin tahtını Yemen'den alıp, Kudüs'e getirebilmesi için, tahtı enerjiye, yani ışına dönüştürüp, o mesafeyi katettikden sonra, Kudüs'te tekrar yoğunlaştırarak eski haline getirebilmesi gerekir. Aksi takdirde böyle bir işleme tâbi tutmadan, böylesine yüksek bir hızın yapacağı basınca Melîke'nin tahtının dayanması mümkün gözükmediği gibi, tahtın enerjiye (ışık) dönüşmeden, cismini (kesâfetini) koruyarak ışık hızını elde etmesi de imkân dahilinde olmamalıdır. Burada konumuz, cisimlerin ışık hızıyla uzak mesafelere nasıl nakledilebileceği değil, cinlerin buna güç yetirip yetiremeyeceği hususudur. Yukarda kaydettiğimiz âyette, cinlerden olan Ifrît, bu işe gücünün yettiğini söylemektedir.(292) Cinin bu işi nasıl yapacağı konusunda ayrıntılı bilgi yoktur. Cin sadece, bu işi "Hz. Süleyman makamından kalkmadan" yapabileceğini söyleyerek, hızına işâret etmektedir. Bütün cinler bu tür şeyleri yapmaya güç yetirebilirler mi? Yoksa bu sadece o ifrîte mi mahsustu? soruları da meçhul kalmaktadır. Çünkü adı geçen cin, "Biz cinler bu işi yapabiliriz" dememekte, aksine "Bu işi yapmaya gücüm yeter ve bana güvenilir" diyerek sadece kendisini kasdetmektedir. Halbuki Hz. Süleyman'ın

(292) Neml, 27/39.

emrinde sadece bir cin değil, daha başkaları da vardır. Dalgıçlık yapan, bina kuran cinler bunlardandır.(293) Ayrıca onun ordusunun bir kısmı da cinlerden meydana gelmektedir.(294) Hz. Süleyman danışmanlarını topladığı ve "Melîke'nin tahtını, onlar buraya gelmeden önce bana kim getirebilir" dediği zaman, diğer cinler niçin ses çıkarmamışlardır da, sadece o Ifrît "Ben getirebilirim" diye cevap vermiştir? Hz. Süleyman'ın danışmanları için de o mecliste cin olarak sadece o Ifrît mi vardı? Yoksa başka cinler de danışmanların arasında mevcuttu da, o işe güçleri yetmediği için ses çıkarmadılar mı? Bu sorular da cevapsız kalan hususlardandır. Burada dikkat edilmesi gereken diğer bir husus, cinlerin Hz. Süleyman'a zorla boyun eğdirildikleridir.(295) Yoksa cinler, kendi arzularıyla Hz. Süleyman'ın buyruğuna girmemişlerdir. O halde, tahtı getirebileceğini söyleyen Ifrît de, bu işi kendiliğinden değil, Hz. Süleyman emrettiği için yapacaktı, yapması temin edilecekti. Burada, cinlerin istedikleri gibi eşya üzerinde tasarruf edip edemeyecekleri sorusu karşımıza çıkmaktadır. Kısacası, yukardaki âyetlerden, bir eşyayı, onun mahiyetini değiştirmeden, tahrip etmeden ışık hızıyla çok uzak mesafelere götürebilecekleri, ağır yükleri kaldırabilecekleri anlaşılan cinler, acaba insanın dünyasına müdahale etme hakkına sahipler midir? Canları isteyince ya da kafaları kızınca insanın ektiği-biçtiği tarım alanlarını tahrip edip, ormanları tahrib edebilirler mi? Yine insanın yaptığı evleri, binaları, şehirleri, fabrikaları, tesisleri yok edebilirler

(293) Krş.Enbiyâ 21/82; Sâd 38/34-39.
(294) Neml, 27/17.
(295) Sebe, 34/12-13; Sâd, 38/34-39.

veya insanın evine koyduğu eşyaları alıp başka yere atabilirler mi? Onların bu tür tasarruflarına izin verilmiş midir? Bu sorulara "Hayır" cevabının verilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Çünkü Allah (c.c.), insanı kendisine halife seçmiş(296) ve Yeryüzü'nde tasarruf hakkını ona vermiş, şeytânların atası olan İblis'e bile ona secde etmesi emrini vermiş, O ise insanın emrine girmekten kaçınmış ve Kıyâmet'e kadar insanoğluna düşman olduğunu ilan etmiştir.(297) Allah (c.c.) da, vesvese ve kötü telkin yapmaktan başka kulları üzerinde onun bir hakimiyeti bulunmadığını bildirmiştir.(298) Kullarına da, şeytân ve cin cinsinden düşmanlarına karşı sadece kendisine sığınılmasını bildirmiş, ruhânî olan bu düşmanlardan korunacak bundan başka bir silah vermemiştir.(299) Kısacası, Yeryüzü'nde halifesi olan Kullarının, cin gürûhundan olan düşmanlarına karşı korunmasını Kendisi üzerine almıştır. Bu durumda cinlerin yukarda saydığımız şeyleri yapabilmesi, insanın dünyasına girip onun evini, barkını, eşyasını, tarlasını tahrip etmesi, ya da başka yollarla insana kasdetmesi mümkün değildir. Allah (c.c.) buna izin vermemiş, "Hafaza Melekleri" vasıtasıyla kulların kendi himayesine almıştır. Cinlerin ya da şeytânların, Allah'ın iradesi ve güçlü meleklerinin denetimi dışına çıkarak insanoğluna karşı herhangi bir azgınlıkta bulunmaları mümkün değildir. Allah'ın melekleri, çılgın ateş azâbı, delici ışınları herhalde konulan sınırları

(296) Bakara, 2/30; En'âm, 6/165; Yûnus, 10/14; Fâtır, 35/39; Sâd, 38/26.
(297) Bakara, 2/34; A'râf, 7/11-17; Hicr, 15/36-40; İsrâ, 17/61; Kehf, 18/50; Sâd, 38/79-82.
(298) İbrâhîm, 14/22; Hicr, 15/42; Nahl, 16/99; İsrâ, 17/65.
(299) A'râf, 7/200-201; Nahl, 16/98; Mü'minûn, 23/97-98; Fussilet, 41/36.

korumak için hazır beklemektedir. Tabii bu konuda en iyisini Allah (c.c.) bilir. Bir de, "Sünnetullâh" yani Allah'ın ötedenberi devam edip gelen kanunları bu şekilde düşünmemizi gerektirmektedir. Buna göre, zelzele, fırtına, yağmur, sel, zamanın eskitmesi gibi tabii sebepler dışında, Yeryüzü'nde insanın meydana getirdiği eserlerin kendisinin dışında cin-şeytân vs. varlıkların eliyle yok edilmesi, ya da insanın izni ve iradesi dışında yerlerinin değiştirilmesi, Allah'ın Sünneti'ne yani bu hususta koyduğu ötedenberi süregelen kanunlarına aykırıdır. İnsanlık tarihi boyunca, günümüze kadar böyle bir şey görülmemiştir. Bir binanın, bir köşkün, bir eşyanın cinler eliyle bir yerden alınıp, hiç bozulmadan başka bir yere taşınması asırlardır insanoğlunun hayallerini süslemiş, Alaaddin'in Sihirli Lambası gibi masallara konu olmuş, ancak bunlar gerçekleşmemiştir. Çünkü bunlar Sünnetullah'a aykırı şeylerdir, Cenab-ı Hak ise, kendi koyduğu kanunlarında kısacası Sünnetullâh'da bir değişiklik olamayacağını bildirmektedir.(300)

(300) İsrâ, 17/77; Ahzâb, 33/62; Fâtır, 35/43; Feth, 48/23.

2- HASTALIKLAR VE CİNLER

A- AKIL HASTALIKLARININ CİNLERLE İLİŞKİSİ

Yahudi ve Hristiyanlarda, delirme vakalarının cinlerden maydana geldiğine dair bir kanaatin mevcut olduğunu, İnciller'de Hz. İsa'nın bir mucize olarak cinleri kovmak suretiyle delileri iyileştirdiğinden söz edildiğini görmekteyiz.(301)

Birtakım İslâmî rivayetlerde de, bazı delilerin okunmak suretiyle tedavi edildiğinden bahsedilmektedir. Ancak bu rivayetlerin çoğunda, ashabdan bazılarının bu işlemi yaptığı nakledilmektedir. Hz. Peygamber'in bizzat okumak suretiyle cinleri kovup, delileri tedavi ettiğinden söz eden rivayetlerin sayısı çok azdır. Sahih hadis kaynaklarımızda ise, Resûlullâh'ın böyle bir uygulamasından bahseden rivayete rastlanılamamıştır. Dolayısıyla İslâm'da bu konuya, Hristiyanlık'ta Hz. İsa hakkında yer verildiği oranda bir ağırlık tanınmadığı anlaşılmaktadır. Dârimî'nin İbn Abbâs'tan (r.a.) naklettiği bir rivayete göre, bir kadın Hz. Peygamber'e çocuğunu getirmiş ve "Bu çocuğumu cin çarpıyor, sabah akşam onun aklını alıyor ve üzerimize pisliyor" diye şikayet etmiştir.

(301) Yuhanna, 8/48,49; 10/19-21; 17/19-20; Luka 4/41; 7/28-34; 11/14-22; Matta, 4/24; 9/32-34; 11/11-19; 12/22-29; Markos 3/20-27; 16/9.

Hz. Peygamber de bu çocuğun göğsünü sıvazlamış ve dua etmiştir. O zaman çocuk derhal kusmuş ve içinden "siyah köpek yavrusu gibi" bir şey çıkarak koşup gitmiştir.(302)

Ancak, Hz. Peygamber'in deli çocuğu iyileştirdiğinden bahseden Dârimî'nin yukardaki rivayeti zayıftır. Rivâyetin senedinde yer alan râvîlerden Ferkad b. Ya'kûb es-Sebhî hadis âlimleri tarafından tenkîd edilmiş, sika olmadığı, hafızasının zayıf olduğu, münker rivayetler naklettiği bildirilmiştir. Yine bu râvînin Ahkâm ve Sünnet'te delil olmadığı zikredilmiş, kendisi güvenilir hadisçilerden kabul edilmemiştir.(303) Hadis âlimleri, yukardaki rivâyetin senedinde yer alan Hammâd b. Seleme hakkında da ihtilâf etmişlerdir. Yaşlandığında hâfızası bozulduğu için el-Buhârî tarafından kendisinden rivâyetin terkedildiği kaydedilmektedir.(304) Ayrıca Hz. Peygamber'e çocuğunu getiren kadının ve tedavî edilen çocuğun kimliği de meçhûldür. "Siyah köpek yavrusu gibi bir şey" olup, çocuğun içinden çıkarak koşup giden şey" de müphemdir. Bu araştırmamızın ileri safhalarında da görüleceği üzere, çeşitli milletlerin gelenek ve kültürlerinde yer aldığı gibi, Câhiliye araplarında da "Siyah" rengin uğursuz sayıldığı, cin ve şeytânlara, kötü varlıklara, mahiyeti anlaşılamayan, insan bilgisinin ve idrakinin ulaşamadığı, iradesinin hükmedemediği yerlere bu rengin nisbet edildiği görülmektedir. Nitekim Eski Mısır Dinindeki telakkîye göre, cinler, kara vücudlu insan şeklinde yaratıklar olup, Re'nin düşmanı sayılırlardı.(305) Bu

(302) Dârimî, Mukaddime 4, (Sünen, I, 11-12).
(303) Zehebî, Mîzânü'l-I'tidal,III,345-346;İ.Hacer, T.Tehzîb,IV,483-484.
(304) İ. Hacer, T. Tehzîb, II, 12.
(305) M.S. Şahin, TDV. İslâm Ans. Cin Maddesi, VIII, 5.

durumun günümüzde de böyle olduğu gözlenmektedir. Dilimizde de, "Kara Şeytan", "Kara Yılan", "Kara Dinli", "Kara Kâfir", gibi kullanımların mevcut olduğunu görmekteyiz. Halen Astrofizik'te de, ilmin yeni keşfettiği, ancak henüz sırlarına vâkıf olamadığı, yıldız, gezegen, galaksi, ışık vs. her şeyi yutan, yok eden uzay boşluklarına da "Kara Delik" denilmesi ilginçtir. Bu da insan ruhunun, mahiyetini anlayamadığı, sırrına eremediği, kendi denetimi ve bilgisi dışındaki karanlık bölgelerden ve karanlıklardan hoşlanmadığını, siyah rengi sevmediği şeylere nisbet ettiğini göstermektedir. Tarih boyunca İranda, Turan'da, dünyanın çeşitli bölgelerinde kara renk kötülükler ve kötülükleri temsil eden güçler için kullanılmıştır. Bu durumun Câhiliye dönemi Arabistan'ında da mevcut olduğunu görmekteyiz. Nitekim Araplarca Kara karganın, siyah köpeğin, siyah renkli akrep ve yılanın uğursuz ve şerli sayıldığını bazı rivayetlerden anlamaktayız.(306) Müfessirlerden Mücahid'in de, Hz. Peygamber'in "...Kırmızı ve siyahlara peygamber olarak gönderildim"(307) şeklindeki hadisinde geçen (الاسود Siyahlar) lafzını cinler olarak açıklaması konumuz açısından ilginçtir. Halbuki bu lafız pek âlâ siyah renkli zenci ırkı olarak anlaşılabilir. Gerçekte de Hz. Peygamber'e hem beyazlar, hem de zenciler iman etmişlerdir. Dolayısıyla bu ifade İslâm'ın evrensel boyutunu, beyaz ırka ya da sadece Araplara mahsus bir din olmadığını ortaya koyar. Ancak Câhiliye dönemine nisbeten yakın dönemlerde yaşayan Mücâhid ve benzeri âlimler

(306) Krş. Müslim, Südre 16; E. Dâvud, Salât, 110/702; Tirmizî, Salât, 253/338; İ. Mâce, İkâmet, 38/952; 146/1245; Aynî, Umdetü'l-Kârî, X, 179.

(307) Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 145.

sanıyoruz ki, farkında olmayarak eski kültürün tesiri altında kalarak böyle bir açıklamaya yönelmişlerdir. Ki bu yorum, Resûlullâh'ın cinlere de peygamber olarak gönderilmiş olması açısından pek isâbetsiz de olmamıştır. Bu yüzden, ed-Dârimî'nin yukardaki rivayetinde "Siyah köpek eniği gibi bir şey" şeklindeki ifâdesiyle de cin kasdedilmektedir. Gerek bu ifadede, gerekse kara köpek, kara karga, siyah akrep, siyah yılan hakkındaki yukarıda zikredilen rivayetlerde, Câhiliye döneminin siyah rengi şer ve uğursuz sayan anlayışının tesiri açıkça ortaya çıkmaktadır.

Dârimî, aynı olaydan bahseden bir başka rivâyeti Câbir'den (r.a.) nakletmiştir. Bu rivâyet olaya biraz daha açıklık getirmektedir. Buna göre, Hz. Peygamber'le beraber bir sefere çıktıklarında, bir kadın Resûlullâh'a başvurarak, "Ey Allah'ın Elçisi! Bu oğlumu şeytân her gün üç kere tutuyor" dedi. Hz. Peygamber çocuğu aldı ve onu bineğinin ön tarafına kucağına oturttu. Sonra üç kez: "Uzaklaş ey Allah'ın düşmanı, ben Allah'ın Elçisiyim" buyurdu. Sonra da çocuğu kadına verdi. Yolculuğu bitirerek oraya uğradıklarında, o kadın çocuğuyla beraber Hz. Peygamber'in huzuruna çıktı. Yanında iki tane koç getirmişti. "Yâ Resûlallah! Hediyemi kabul et. Seni hakla gönderen Allah'a yemin olsun ki, daha sonra (çocuğumu tutan şeytân) bir daha geri gelmedi" dedi. Hz. Peygamber de "O koyunlardan bir tanesini kabul ediniz" buyurdu.(308)

Görüleceği üzere aynı olaydan daha ayrıntılı olarak bahseden bu nakilde, daha önce kaydedilen

(308) Dârimî, Sünen, I, 10-11 (Mukaddime 4), Krş. Ahmed b. Hanbel Müsned, IV, 170-171.

rivayetteki "Siyah köpek eniği gibi bir şeyin çocuğun içinden çıkıp, fırlayıp gitmesi" ifadesi yoktur. Üstelik bu olayı anlatan Câbir (r.a.) olayı bizzat görmüştür. Dârimî'nin ilk rivayeti naklettiği İbn Abbâs'ın (r.a.) ise, olaya bizzat şahid olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak Dârimî'nin bu ikinci rivayeti de kanaatimizce sahih değildir. Hadisin isnâdında yer alan râvîlerden Ubeydullah b. Musâ b. Ebi'l-Muhtâr ile İsmâîl b. Abdilmelik hadis âlimleri tarafından tenkid edilmişlerdir. Ubeydullah b. Musâmın müfrit Şiîlerden olup, zabtının zayıf olduğu, münker şeyler naklettiği kaydedilmiş, İsmail b. Abdilmelik'in de hafızasının zayıf olduğu, münker rivayetler naklettiği bildirilmiştir.(309) Dârimî'nin, yukarda kaydedilen son rivayetine mutabık olan ve Ahmed b. Hanbel tarafından Ya'lâ b. Mürre'den nakledilen bu konudaki iki rivayetin de (310) bu hususta delil olamayacağı anlaşılmaktadır. Çünkü bunlarda yer alan râvîlerden Abdurrahman b. Abdilaziz el-Ümâmî (v.162) ile Minhâl b. Amr el-Esedî hadis âlimleri tarafından cerhedilmişlerdir.(311)

Konumuzla ilgili olarak İbn Mâce'nin kaydettiği iki rivayet vardır. Bunlardan ilki, Ebû Leylâ el-Ensârî'den (r.a.) nakledilmiştir. Buna göre, Hz. Peygamber'in yanına bir bedevi gelerek, 'hasta bir erkek kardeşim var', demiştir. Hz. Peygamber, 'kardeşinin hastalığı nedir?' diye sorunca bedevi de: 'Kardeşimde bir çeşit delilik (لم) var' dedi. Hz. Peygamber de bedeviye, 'Git, onu bana getir' buyurmuştur. Bedevi kardeşini getirdikten sonra, Hz. Peygamber, şifâya

(309) Krş. İ. Hacer, T. Tehzîb, I, 201; IV, 36-37.
(310) Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 170-171.
(311) Zehebî, Mîzânü'l-I'tidal, II, 577; IV, 192; İ. Hacer, T. Tehzîb, III, 289; V, 548.

kavuşması için Allah'a sığınarak ona Fâtiha, Bakara sûresinin başından dört âyet, ortasından, (والهكم اله واحد) âyetiyle, Âyetü'l-Kürsî, Bakara'nın son üç âyeti, Âl-i İmrân sûresinden bir âyet (شهد الله انه لااله الاهو), A'râf sûresinden (ان ربكم الذي خلق) âyeti, Mü'minûn sûresinden (ومن يدع مع الله الها آخر) âyeti, Cin sûresinden (وانه تعالي جد ربناماتخذ...), Saffât sûresinin başından on âyet, Haşr sûresinin sonundan üç âyet, İhlâs ve Muavvizeteyn sûrelerini okudu. Bedevî de şifâya kavuştu ve hiç bir sıkıntısı kalmadı.(312) Ancak bu rivâyet de sahih değildir. Rivayetin senedinde yer alan râvîlerden Yahya b. Ebî Hayye Ebu Cenâb el-Kelbî el-Kûfî (v.147) hadis âlimleri tarafından şiddetle tenkid edilmiştir. Yahya el-Kattân, onda rivayeti helal saymamış, hemen hemen bütün hadi âlimleri onun zayıf bir kimse olduğunu, münker şeyler naklettiğini, tedlîs yaptığını,meşhûr sika kimselerden işitmediği şeyleri işitmişcesine naklettiğini, metrûk olduğunu kaydetmişlerdir.(313) Hâfızası zayıf ve bu yüzden metrûk bir ravînin, bahsettiği hastalığa bir reçete mahiyetinde okunduğunu ileri sürdüğü bu âyetleri nasıl hatırında tuttuğu doğrusu ilginç bir husustur. Duymadığı şeyleri sika kimselerden duymuş gibi nakleden bu zâtın, bu rivayeti de uydurmuş olabileceği ister istemez hatıra gelmektedir. Bu sebeple bu rivayetin de konumuzla ilgili olarak delil olamayacağı açıktır. Bu rivâyeti yine Ebu Cenâb el-Kelbî vâsıtasıyla kaydeden el-Hâkim'in, "Bu hadis mahfûz ve sahihtir" şeklindeki görüşüne katılmak da mümkün değildir.

(312) İbn Mâce, Tıb, 46/3549.
(313) Zehebî, Mîzânü'l-I'tidal, IV, 371; İbn Hacer, T.Tehzîb,VI,129-130.

İbn Mâce'nin kaydettiği diğer rivayet ise, Osman b. Ebi'l-Âs'tan (r.a.) gelmektedir. Buna göre Osman (r.a.), Tâif valiliğine tayin edildiği dönemde, namazda kendisine bir hal olmaya başladığını, ne kıldığını bilemez duruma geldiğini, bunun üzerine kalkıp Medine'ye gittiğini, Hz. Peygambere durumu arzettiğini nakletmektedir. Resûlulâh, Osman b. Ebi'l-Âs'tan durumu öğrenince: 'Anlattığın şey şeytândır, onu bana yaklaştır' buyurdu. Osman (r.a.) da, Nebî (s.a.v.)'in yanına vararak diz çöktü. Hz. Peygamber mübarek eliyle onun göğsüne vurdu ve ağzının içine tükürdü ve: 'Çık, ey Allah'ın düşmanı' buyurdu. Bu işi üç defa tekrarladı. Sonra da 'Git vazifenle meşgul ol' buyurdu. Osman (r.a.): 'Hayatıma andolsun ki, ondan sonra şeytânın bana sokulduğunu zannetmiyorum' dedi.(314) el-Hâkim, bu rivayetin isnâdının sahih olduğunu söylemiştir. Bu durumda bu rivayetin metninin problemli olduğu ortaya çıkıyor. Aynı konuyla ilgili olarak Müslim'in de, Osman b. Ebi'l-Âs'tan (r.a.) naklettiği bir rivayet vardır ve bunun daha sahih olduğu açıktır. Bu hadise göre, Osman b. Ebi'l-Âs (r.a.), Hz. Peygamber'e: 'Yâ Rasulallah! Şeytan benimle namazım ve kıraatim arasına perde oldu. Namaz ve kıraatimi karıştırıp, beni onlarda şüpheye düşürüyor' dedi. Rasûlullah (s.a.v.): 'Bu, Hınzeb denilen bir şeytândır. Onu hissettiğin zaman, hemen Allah'a sığın ve sol tarafına üç kere tükür' buyurdu. Osman b. Ebi'l-Âs (r.a.): 'Ben, bu tavsiyeyi yaptım ve Allah o şeytânı benden giderdi' dedi.(315)

Görüleceği üzere daha güvenilir durumda olan Müslim'in naklinde, İbn Mâce'nin rivayetindeki "Hz.

(314) İbn Mâce, Tıb, 46/3548.
(315) Müslim, Selâm, 68; Krş. Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 216.

Peygamber eliyle onun göğsüne vurdu ve ağzının içine tükererek, 'Çık ey Allah'ın düşmanı' dedi. Bu işi üç kere tekrarladı" ifadesi yoktur. Buna göre Hz. Peygamber, Osman b. Ebi'l-Âs (r.a.)'a sadece Allah'a sığınmasını ve sol tarafına üç defa tükürmesini emretmiştir. Her iki rivayet de aynı olayı anlatmaktadır ve isnadı sahihtir denilmesine rağmen, İbn Mâce'nin rivayetini nakleden râvîlerin zabt yönünden kusurlu oldukları ortaya çıkmaktadır. Çünkü olayı gerçek yönüyle zaptedip nakledememişlerdir. Ayrıca İbn Mâce'nin mezkûr rivayetinde Osman b. Ebi'l-Âs (r.a.), "Ömrüne yemin etmektedir". Rivayete göre bu olay, kendisinin Tâif valiliği esnasında meydana gelmiştir. Bu da, İslâmın tebliğinin hemen hemen tamamlandığı, Hz. Peygamber'in ömrünün son zamanlarına rastlamaktadır. Çünkü Tâif, Mekke'nin Fethi'nden sonra kuşatılmıştır. İşte Osman b. Ebi'l-Âs (r.a.), böyle bir dönemden bahsetmekte olduğu rivayette "Ömrüne yemin etmektedir". Halbuki bu bir Câhiliye dönemi alışkanlığıdır(316) ve Hz. Peygamber, ashâbını Allah'tan başka şeylere yemin etmekten sakındırmıştır.(317) Bu açıdan İbn Mâce'nin rivâyeti metin yönünden de problemlidir. Müslim'in rivâyetinin ise, bu olayı daha iyi zabtettiği ortaya çıkmak-tadır. İbn Mâce'nin rivâyetinde yer alan ve Osman b. Ebi'l-Âs (r.a.)'a aid olduğu zikredilen, "...Bundan sonra şeytânın bana sokulduğunu sanmam" ifadesi de üzerinde durmaya değer problemli bir sözdür. Kur'ân-ı Kerîm'den ve hadislerden her insanın şeytândan bir yoldaşı olduğu ve onu saptır-

(316) Bkz. Abdürrezzak, Musannaf, VIII, 470; Neccîramî, Eymânü'l-Arab, s. 31.
(317) Buhârî, Eymân, 4,5; Müslim, Eymân 1-6; E. Dâvud, Eymân 4/3248-3251; Tirmizî, Nüzur ve'l-Eymân 8/1533-1535; Nesâî, Eymân, 4/3762-3766.

maya çalıştığı anlaşılmaktadır. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de, "Yanındaki şeytân: Rabbimiz! Ben onu azdırmadım, fakat kendisi derin bir sapıklıktaydı, der"(318) buyurulmaktadır. Bazı hadislerde de her insanın beraberinde bir şeytân bulunduğu, buna Hz. Peygamber'in de dâhil olduğu, ancak O'nun (s.a.v.) Allah'ın yardımıyla şeytânın şer ve fitnesinden korunduğu bildirilmektedir.(319) Bu durumda, Resûlullâh'dan başkasının şeytânın şer ve fitnesinden emniyette olmadığı anlaşılıyor. Çünkü Hz. Peygamber, yukarda kaydedilen hadisten anlaşıldığı üzere, kendisini kıskanan Hz. Âişe'ye, "Ne oldu Yâ Âişe, şeytânın mı geldi?" demiştir.(320) Bu sebeple Osman b. Ebi'l-Âs (r.a.)'ın, bundan sonra bir daha şeytânın kendisine sokulmadığına dair sözünü sahih kabul etmek mümkün görünmüyor. Müslim'in bu konudaki rivayeti yukarda kaydedilen görüşümüzü desteklemektedir. Buna göre, Osman b. Ebi'l-Âs'ın (r.a.) şeytândan korunma konusunda bir garantisi yoktur, bunun için de Hz. Peygamber kendisine, "Onu hissettiğin zaman hemen Allah'a sığın" buyurmuştur.(321) Osman (r.a.) da, şeytânın vesvesesini hissettiği zaman bu tavsiyeyi yerine getirmiş ve Allah kendisini onun şerrinden korumuştur. Sonuç olarak, Hz. Peygamber'in Osmân b. Ebi'l-Âs (r.a.)'tan şeytânı çıkarıp, kovduğuna dair İbn Mâce rivayetinin sahih olmadığı, aynı konuyu anlatan Müslim'in rivayetinin daha güvenilir olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple

(318) Kâf, 50/27.
(319) Müslim, Münâfıkîn, 69/70; Nesâî, İşret, 4/3949; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 257.
(320) Müslim, Münâfıkîn, 70; Nesâî, İşret, 4/3949; Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 115.
(321) Müslim, Selâm, 6[illegible].

yukardan beri kaydedip değerlendirmeye çalıştığımız bu rivayetlere güvenilerek bu konu hakkında kesin bir kanaate varmak doğru olmamalıdır. Ancak durum böyle olduğu halde, Turan Dursun bu konuyu ilmî bir değerlendirmeye tâbi tutmak yerine istismar etmeye yönelmiştir. Turan Dursun bu konuda şunları söylüyor:

"Yine toplumumuzda, özellikle Anadolu'da 'Cin çıkarmalar' görülür. Saralı ya da deli cinciye getirilir. Cinci hocamız da başlar hastadan cinleri çıkarmaya. Hastanın karşısında kendince bildiği bir takım duaları okurken, bir yandan da 'Uhruc, Uhruc, Uhruc...' der durur. Uhruc, Arapça bir sözcük, 'Çık' demek. Hoca, cin taifesine seslenir bu sözle 'Hadi gel çık bu hastadan. Çık, çık, çık! anlamında, hoca cin çıksın diye hastayı döver de. Kimi az, kimi çok... dayak olur ille de! Biliyor musunuz bu tedâvi yöntemi nereden kaynaklanıyor? Açıkça belirteyim: Peygamber ve arkadaşlarından. 'Yalan' ve 'iftira' diyemezsiniz. İşte kaynağı, hem de İslâm dünyasından en güvenilirlerden..."(322)

Turan Dursun bu sözlerinden sonra da delil olarak bizim yukarda incelediğimiz ve sahih olmadıklarını ilmî delilleriyle ortaya koymaya çalıştığımız Dârimî ve İbn Mâce'nin Sünen'lerinde kaydettikleri rivayetleri sıralıyor. Üstelik gerçek böyle olmadığı halde bunların "İslâm dünyasında en güvenilirlerden" olduğunu iddia ediyor. "Yalan ve iftira diyemezsiniz" diyerek, kendisinin bu konuda yalan ve iftiraya başvurmadığını söylüyor. Ancak, ortaya atılmış iftira ve yalanlara itimad ederek bunların aslını

(322) T. Dursun, Din Bu, II, 270-271.

araştırmayan, ilmî tedkîke tâbi tutmayan, üstelik bunlara ideolojik maksadlarla bir takım görüşler bina eden kimsenin yalan ve iftirayı ilk defa ortaya atandan ne farkı vardır? O da o kimseye suç ortaklığı etmektedir. Bu rivayetlerin güvenilir olmadığı ortadadır ve İslâm dünyasında bunları güvenilir sayacak bir tek ilim adamı da yoktur. Kur'an ve sahih hadislerde ne cin çıkarma vardır, ne de cin çıkarmak için hastaya dayak atma vardır. Bunlar daha önce de belirttiğimiz gibi toplumda yaşayan, ancak kaynağı İslâm değil, aksine Bâbil, Âsur, Yahudilik, Hristiyanlık, Câhiliye dönemi olan uygulamalardır. Hristiyanlık'ta hastadan cin çıkarmak için başvurulan yöntemler çok meşhurdur ve kaynağı İnciller'dir.(323) Ortaçağ Batı dünyası, içine şeytân girmiş diye hastaları meydanlarda diri diri yakıyordu. Söz gelimi Fransa'da sadece I. Fransuva (1515-1547) devrinde, yüz binden fazla akıl hastası "içine şeytân girmiştir" diye meydanlarda diri diri yakılmıştı.(324)

İslâm'dan önce, toplumda bu işi meslek edinmiş, bu işten menfaat sağlayan bir takım kimselerin mevcut olduğu ilmî delilleriyle ortadadır.(325) Onun için Turan Dursun'un, "Bu tedavi yöntemi nereden kaynaklanıyor? Açıkça belirteyim: Peygamber ve arkadaşlarından" ifadesi, mesnedsiz, delilsiz bir iddiadır. Hz. Peygamber ve arkadaşlarının cin çıkarmak için hastayı dövdüklerine dair bir tek güvenilir rivayet yoktur. Onların cin çıkarmak için, "Uhruc, Uhruc,

(323) Krş. Matta, 4/24; 9/32-34; 12/22-29; Luka, 1/32-34; 4/41; 8/1-3; 11/14-22; Markos 3/20-27; 16/9.
(324) A. Songar, Kimlik Bunalımı, 10.2.1994 Türkiye Gazetesi, Sohbet Köşesi.
(325) Müslim, Selâm, 14; Tirmizî, Siyer 9/1557; E. Dâvud, Tıb, 19/3896-3897; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 210.

Uhruc" dediklerinin, cinleri hastadan kovmaya çalıştıklarının da aslı yoktur. Bu konuda Turan Dursun'un delil diye gösterdiği şeyler Câhiliye dönemi inancı ve uygulamalarıyla karışmış, İslâm'ın aydınlık ve berrak bakış tarzını yansıtmayan asılsız rivayetlerdir. Ötedenberi bu işi meslek edinmiş, menfaatperest bazı kimseler tarafından yaptıkları işe meşrûiyet kazandırmak için ortaya atılmadıklarını kim garanti edebilir? Bu açıdan, toplumumuzda yer alan cin çıkarma metodlarını Turan Dursun'un iddia ettiği gibi İslâm'a maletmek doğru değildir. Bunlar Anadolu kültüründe, Anadolu İslâm'laşmadan önce de çok yaygın olarak vardı. Burada yaşayan Hristiyan halktan bu konuyla ilgili bazı malzemenin, müslüman halka da geçtiğini, bu malzeme ve uygulamaların olabildiğince İslâmî kimliğe büründürülmeye çalışıldığını tahmin etmek zor bir husus değildir.(326) Nitekim S. Süleyman el-Hüseynî'nin Kenzü'l-Havas adlı eserinde yer alan şu ifadeler bu görüşümüzü teyid etmektedir:

"Cin ve şeytânın musallat olduğu bir adamı onların tasallutundan, sataşmalarından kurtarmak istersen, ism-i Â'zam'ın hayır hâtemini o musibete uğramış olan adamın alnına yaz. Ve 'Yâ Rab! Bu Esma-i şerife hürmetine bu adamı halâs buyur' diye dua etmekle beraber, azîmet-i şerifeyi oku. Biiznillahi Teâlâ halâs bulur."(327)

S. Süleyman el-Hüseynî'nin İsm-i A'zam hayır hâtemi dediği şekil ya da yazı şudur ve yazının baş ve sonundaki Siyon yıldızı bunun kaynağı hakkında

(326) Bayat, Türk Dünyasında Özellikle Anadolu Tıbbî Folklorunda Akıl Hastalıklarının Tedavî Yolları ve Kaynakları, s. 64-65.
(327) el-Hüseynî, Kenzü'l-Havas, I, 40; Krş. I, 60; II, 250, 265.

vermektedir: (328)

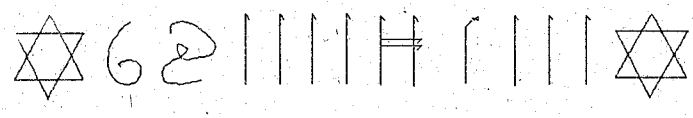

İbnü'l-Hâc et-Tilemsânî ise, yukardaki İsm-i A'zam hâtemi denilen şeklin Hz. Süleyman'ın mührü olduğunu iddia etmektedir.(329)

Turan Dursun, İslâm âlimlerinden İbn Kayyım el-Cevziyye (v.1350) ile İbn Teymiyye'nin (v.1328) bu konuyla ilgili, fakat kendi çağlarının görüşlerini yansıtan ve hatalı olduğu günümüzde ortaya çıkan fikirlerini de naklediyor. Onların cin çıkarma ile ilgili olarak hastaya dayak atılması lazım geldiğini söylediklerini, cin çıkarma ile ilgili hadisler olduğunu kaydettiklerini naklediyor. Yine onların, sar'a ve benzerî hastalıkların cin ve şeytânlardan ileri gelmediğini söyleyerek, bir takım tıbbî açıklamalar ileri süren doktor ve düşünürlere "câhil ve dinsiz" dediklerini kaydediyor.(330) Kaydettiğimiz gibi, dinden olan şeylerle olmayan şeylerin iyi ayırd edilmesi gerektiği açıktır. Karşıdaki insanı dinsizlikle itham etmek için dinden olan hususların net ve kesin bir şekilde ortaya konması gerekir. Bu konuda dinî yön şu olabilir: Cin ve şeytân vardır. Bunların mahiyetleri ne ise ona imân etmek gerekir. Kur'ân ve hadisler, bir takım ruhsal sorunların, ve bunlara bağlı maddî rahatsızlıkların giderilmesinde moral açıdan yararlı olabilir. Şifâ Allah'tandır, bu açıdan Kur'ân da

(328) Bkz. S. Süleyman el-Hüseynî, Kenzü'l-Havas, I, 38-39.
(329) Tilemsânî, Şumûsü'l-Envâr, s. 106, 114-115.
(330) T. Dursun, Din Bu, II, 271.

mü'minler için bir şifâdır, faydalıdır. Bu tür hastalara okunacak âyet ve duâlar bu yönüyle fayda verebilir. Kaldı ki, günümüzde İngiliz doktorlar, depresyona giren kişilere, ilaç kullanmak yerine şiir okumalarını tavsiye etmektedirler. Bu konuda Bristol Üniversitesi bünyesinde yürütülen bir araştırmada, Wordsworth, Keats veya Browning gibi şairlerin bazı mısralarının, ruhsal sıkıntıları olan kişiler üzerinde ilaçtan daha olumlu etkiler meydana getirdiğinin görüldüğü bildirilmektedir. Bu edebî reçetenin, İngiltere'de her yıl yatıştırıcı ilaçlar için yapılan 117.5 milyon dolardan fazla harcamayı azaltabileceği belirtilmiştir. İngiliz Tıp Birliği başkanı Dr. Alexander Macara, bu araştırmanın eczacılık sanayii hoşlanmasa da, şiirin her türlü ilaçtan daha etkili ve müzik gibi şifa verici olduğunu ortaya koyduğunu kaydetmiştir.(331) Tıp otoriteleri sıradan şiirlerin bile bu konuda hastalara yararlı olduğunu ortaya koyarken, Allah katından gönderilmiş, eşsiz mucize Kur'an'ın bu konuda inananlara şifa kaynağı olup olmadığını, tartışmanın ne kadar yersiz olduğu ortadadır.(332) Kısacası, geçmişte bazı İslâm âlimle-rinin yaptığı gibi bir takım asılsız ya da zayıf rivayetlere dayanarak, sar'a ve deliliğin cinlerden olduğuna inanmayanları dinsizlikle suçlamak doğru olmasa gerektir. Bundan 6-7 asır önce, ellerindeki imkan ve zamanın tıb bilgisine, içinde yaşadıkları çağın kültürüne bağlı olarak, delilik ya da sar'a hastalığının cinlerden meydana geldiğini, hastaya dayak atılarak bu cinlerin çıkarılabileceğini ileri süren İbn Kayyım el-Cevziyye ya da İbn Teymiyye'nin bu konudaki

(331) Zaman Gazetesi, 17.2.1994.
(332) Fazla bilgi için bkz. Çetin, Kur'ân'da Şifâ Kavramı, DEÜ. İlâh. Fak. Der. İzm. 1992, sayı: VII, s. 72-75.

görüşlerini din sanarak, bunları İslâm'a mâletmenin yanlıştığı ortadadır. Turan Dursun bu konuda insaflı davranmamaktadır. Tarihî, sosyal bir takım gelişmeleri gözardı etmekte, çağının telakkisine göre davranan İbn Kayyım ya da İbn Teymiyye'yi ayıplamaktadır. Acaba Turan Dursun, İbn Kayyım ya da İbn Teymiyye'nin devrinde yaşasaydı bu konuda hangi görüşe sahip olurdu, doğrusu insan merak ediyor.

Bu konuda buraya kadar yaptığımız değerlendirmelerden, Resûlullâh'ın bir özelliğini inkâr ettiğimiz sanılmamalıdır. Ancak biz, Hz. Peygamber'in bu yönünün, yani onun delileri iyileştirdiğinin, ya da İslâm'ın, deliliğin cinlerden meydana gelip gelmediği, bir takım ruhsal rahatsızlıkların (deliliğin) okumakla tedavî edilip edilmeyeceği konusundaki görüşünün ne olduğunun gerçek delillere dayanması gerektiği kanaatindeyiz. Günümüzde Tıbbın bu konuda herkesçe bilinen bir tutumu vardır ve şimdiye kadar karşılaştığımız ya da görüşlerine başvurduğumuz tıp otoriteleri, bu konuda menfî bir tutum içinde olup, ruhsal sorunları olan hastaların halk kültüründe mevcut olan ve kaynağını dinden aldığı kabul edilen "Okunma Yoluyla Tedâvî" metoduna başvur-malarını tavsiye etmemektedirler. Bazı Tıp otoriteleri, piyasada mevcut cinci ya da muskacıların kendilerine gelen hastaları muska vs. yollara başvurarak, aslında Psikoterapi'de de kullanılan "Telkin" metoduyla tedavi etmeye çalıştıklarını, bunun, geçici bir iyileşme sağlasa bile kesin bir tedavî yerine geçmesinin mümkün olmadığını, çünkü Psikoterapi'de hastanın iyileşmesi için sadece telkin metoduna değil, ilaç vs. gibi diğer tıbbî metodlara da başvurulduğunu dile getirmektedirler. Kısacası, günümüz-

de bu konuda Din ile Tıp barışık görünmemektedir. Bu durum ise, toplumda zaman zaman yanlış uygulamalara yol açmaktadır. Gerek Tıp sahasında, gerekse Din sahasında halkımızın yanlış bilgi sahibi olması, acıklı sonuçlara yol açmakta, hastalar tedâvîde geç kalarak mağdur olmaktadırlar. Tıbbî tedaviye ihtiyacı olan hastalarımız yanlış kapılarda dolaşmakta, ameliyat ve âcil müdahale gerektiren durumlarda bile sanki Dindenmiş gibi bir takım hurafelerin peşinde koşmakta, muskacı ve üfürükçü denilen, ne tıbbî açıdan ne de dinî açıdan yeterli bilgisi olmayan bir takım kimselerden medet beklemektedirler. Bu durum, gerçek bir dinî bilgiye sahip olmayan fakat dindar olan, ekonomik açıdan dar gelir düzeyinde olan kırsal kesimlerimizde, ya da şehirlerimizin dinî bilgiden yoksun bazı kesimlerinde çokça görülmektedir. Kırsal kesimde yaşayan halkımız tabib yerine, daha kolay ve masrafsız görülen üfürükçüye giderken, şehirlerimizde gelir düzeyi yüksek, tıp kültürü yerinde, fakat dini bilgisi zayıf olanlarımız da bir takım ailevî ve kişisel sorunları için, sihir büyü yaptırarak problemi kolayca çözmek gayesiyle üfürükçülere başvurmaktadırlar. Bu bir toplum gerçeği olup, Tıp otoritelerinin böyle uygulamaları kabul etmemesi, böyle bir tedavî yöntemi yoktur görüşüne sarılması, ya da dinî otoritelerin üfürükmuska işlerinin İslâm'da mevcut bulunmadığını, sihir/büyü vs. yapmanın haram olduğunu belirtmesi yeterli olmamakta, bu konuda toplum gerçeğini değiştirmemektedir. Cesaretle söylemek gerekirse, halkımızın başvurduğu bu yol, yani sihir/büyü/ilâç yaptırmak, ya da bilgisiz, istismarcı bazı kimselere muska yazdırmak veya okunmak suretiyle tedavi ol-

maya, bir takım ruhsal sorunlardan kurtulmaya çalışmak bir ihtiyaçtan kaynaklanan toplumsal bir hadisedir. Dinimizin bu konudaki gerçek görüşünün açık ve kesin bir şekilde gerçek delilleriyle ortaya konulmaması ya da bu görüşün halkımıza iyi öğretilmemesi, memleketimizde tıp otoritelerinin ve tıbbî uygulamaların kişinin ruhsal yapısını göz ardı edercesine, insanı sadece bedenden ibaret sayar bir tutuma bürünerek, iğne-ilaç-ameliyat üçgeninde takılıp kalması, hastaların ruhsal ihtiyaçlarına, manevî-iç dünyalarına yönelmemesi, bedenin tedavisinde moral değerlerden yararlanma, stres, ruhsal baskı ve gerilimlerden kurtulmada bu değerlerden yardım sağlama yollarına başvurmaması bu sahada bir boşluk meydana getirmiştir. Ne yazık ki, Tıbbın doldurmadığı bu boşluğu üfürükçüler ve bilgisiz muskacılar doldurmaktadır. Amerika ve Avrupa ülkelerinde her hastahanede bir papaz, râhib ve râhibe, hastaların ve hasta yakınlarının dua edip, Tanrı'dan yardım isteyecekleri, ibadet edip rahatlayacakları bir kilise mevcutken, memleketimizde Tıp Fakültelerinde bile ölümcül hasta sahiplerinin, can pazarına düşmüş hastalarımızın Allah'a yalvarıp, yardım isteyecekleri, stres ve gerilimlerden kurtulup rahatlayacakları küçücük birer mescid bile yoktur. Hastahanelerimizde, hastalara ve hasta yakınlarına gerekli telkinlerde bulunup, ruhsal gerilimlerden kurtulmalarını sağlayacak yüksek kültür ve bilgi seviyesine ulaşmış din adamlarımız zaten yoktur. İnsanımız bu konuda bir mahrumiyet ve ihtiyaç içerisindedir. Halbuki bu durum, halkımızın bu tedavi kurumlarına daha fazla bağlanmasına, güvenmesine sebep olacağı gibi, maddî açıdan daha fazla

yardım yapılmasına da vesile olabilir. Ayrıca hastahanelerimiz ruh ve bedeni birlikte mütalaa ederek, ameliyat, iğne-ilaç, ağrı, sancı, ızdırap yeri gibi katı ve yavan algılanmaktan çıkarak, şefkat ve merhametin coştuğu, sevinç ve acıların paylaşıldığı, insanımızın ruhsal yönden de güçlendirildiği, zorluklara karşı direncinin artırıldığı, sabrın öğretildiği kurumlarımız olabilir. Bu açıdan tıp otoritelerimiz ve sağlık kurumlarımız tek taraflı tedaviyi ön plana çıkarıcı bu katı tutumdan vazgeçmeli, Avrupa ve Amerika gibi ülkelerdeki uygulamaları benimseyerek, tedavide ruhsal değerlerden de yararlanmalıdır. Çünkü insan bir bütündür ve bu bütün ruh ve bedenden meydana gelir.

Artık günümüzde birçok bedeni rahatsızlığın (Psikosomatik hastalıklar) ruhsal sorunlardan, stres ve gerilimden meydana geldiği bilinmekte ve dünyanın tıp otoritelerince kabul edilmektedir. Kanser, şeker, ülser vb. rahatsızlıklar bu konuda en belirgin örneklerdir. Artık bu durumu, halkımızın en az tıp bilgisine sahip bir ferdi bile öğrenmiştir. Çünkü haberleşmenin son derece yaygınlaştığı, TV. kanallarının arttığı, her eve televizyonun girdiği bir devirde yaşıyoruz. Bu sebeple Din ve Tıp bu konuda barışık bir konuma girerek, halkımızın bu ihtiyacına cevap vermelidir. Bu boşluk duldurulmalı, halkımız çoğu Bâbil, Âsur devrinden kalma bir takım malzemeyle faaliyet gösteren üfürükçü ve büyücülerin kapısından ve çağdışı hurafelerden medet beklemekten kurtarılmalıdır. Din ve Tıbbın bu konuda barışabilmesi için gerek Tıp ilminin verilerinin, gerekse Dinin bu konudaki görüşünün gerçek yönüyle ortaya konması gerektiği açıktır. Tıp ve Din bu konuda bir-

birinden ayrılamaz, bunlar birbirini tamamlayıcı bir bütündür. Tıpsız din olmadığı gibi, dinsiz tıp da olamaz. Tıbbın bu konudaki tutumu bizim sahamızın ve yetkimizin dışındadır. Biz sadece sosyolojik ve psikolojik bir ihtiyacı, bir problemi ortaya koymaya çalıştık. Burada bize düşen, dinimizin bu konudaki görüşünü ortaya koymaya çalışmak, bunu yaparken de sahih delillere dayanmaktır. Bu sebeple Tıp, herşeye materyalist açıdan bakmayı bırakırken, din de bu konuda gerçek verilerini ortaya koymalıdır. Halkımız da bütün hastalıkların okunmakla ya da muska yazdırmakla iyi olacağı, tıbbî tedaviye gerek olmadığı düşüncesinden vazgeçirilmelidir. Muskacı ve üfürükçüler, ya da el altından ruhsal sorunları olan hastaları okuyan kimseler, akıl hastalıklarının cinlerden meydana geldiğini söylemekten vaz geçmelidir. Tabiblerimiz de, ruhsal sorunları olan hastaların mutlaka ilaç ya da diğer fizikî metodlarla tedavi edilebileceği kanaatini sorgulamalıdır. Halkımız, çevresinde "okunma-telkin" yoluyla tedavi olup iyileştiğini, bayılmalardan, krizlerden kurtulduğunu, fakat tıbbî yöntemlerden çare bulamadığını söyleyen kimselerle sık sık karşılaşmaktadır. Bunları yok farzetmenin sonucu değiştirmeyeceği ortadadır. İlim bunları ele almalı, incelemeli, aslını ortaya çıkarmalıdır. Bunlar gerçekse, bir takım insanların hiçbir tıbbî tedaviye başvurmaksızın, sadece bazı kimselere okunmakla nasıl iyileşebildiklerini, bu sıkıntılardan kurtulabildiklerini araştırmalıdır.

Kaynaklarımızda ashâbdan bazılarının akıl hastalarını iyileştirdiklerine dair bir takım rivayetler mevcuttur. Bunlar incelendiği zaman, ashâbdan "rukye" yaparak delileri tedavi eden kimselerin bu

işi müslüman olmadan önce de yaptıkları anlaşılmaktadır.(333) Nitekim Tirmizî ve Ahmed b. Hanbel'in kaydettikleri bir rivayet böyle bir durumu ortaya koymaktadır:

"Âbi'l-Lahm'in kölesi Umeyr'den (r.a.): 'Efendilerimle beraber Hayber gazasında bulundum. Rasûlullah'la konuşarak, benim köle olduğumu söylediler... Sonra Hz. Peygamber'e bir muska gösterdim. O muska ile akıl hastalarını afsunlardım. Onun bazı kısımlarını atıp, bazı kısımlarını muhafaza etmemi emretti."(334)

Hz. Peygamber'in, Umeyr'in (r.a.) muskasından çıkarıp atmasını istediği şeylerin şirk kokan unsurlar olduğu açıktır. Ayrıca rukye uygulamasının ilk defa Resûlullâh tarafından ortaya konmadığı, bu işin bir meslek halinde daha önceleri de mevcut olduğu yukardaki rivayetten anlaşılmaktadır. Bu durumda, Hz. Peygamber'in ashabdan daha önceleri de bu işi yapan yetenekli kimseleri denetledikten sonra onların bu konudaki faaliyetlerine izin verdiği ortaya çıkmaktadır. Peygamberimiz zamanında bir meslek durumunda olan "Rukye"nin, bugünkü Psikiyatri ve Psikoterapi'ye benzediği tahmin edilmektedir. Aşağıda kaydedilen rivayetten de anlaşılacağı gibi, Hz. Peygamber bu meslek adamlarının ücret almalarına da karşı çıkmamış, hekimliği teşvik etmek istemişti:

"Ilaka b. Sıhar es-Selîtî'den. Kendisi Hz. Peygamber'e gelerek müslüman oldu ve Rasûlullah'ın yanından geri dönerken bir kavme uğradı. Onların

(333) Krş. Müslim, Selâm, 14.
(334) Tirmizî, Siyer 9/1557; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 210.

yanında demire bağlanmış bir deli vardı. Delinin ailesi kendisine: 'Bize bildirildiğine göre, senin sohbetinde bulunduğun şu zât hayır getirmiş, senin yanında bu deliyi tedavi edecek bir şey var mı?' diye sordu. Ilaka da deliye Fâtiha ile efsun yaptı, o da iyileşti. Bunun üzerine kendisine yüz koyun verdiler. Ilaka, Hz. Peygamber'e gelerek yaptığı efsunu haber verdi. Rasûlullah: 'Bundan başka birşey söyledin mi?' diye sordu. Ilaka da: 'Hayır' diye cevap verdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber: 'Onların sana verdiğini al. Allah'a yemin olsun ki, bâtıl efsun karşılığında aldığını yiyen nice insanlar var, andolsun ki sen hak olan bir efsun karşılığında aldığını yiyorsun" buyurdu.(335)

Hz. Peygamber'in yukardaki hadisteki "...Bâtıl efsun karşılığında aldığını yiyen nice insanlar var" sözü, o dönemde bu işin bir meslek olduğunu, müslümanların dışında da bu işle geçinen bir takım yetenekli kimselerin mevcut olduğunu göstermektedir. Nitekim bir başka hadiste Abdullah b. Mes'ûd'un hanımının bir yahudiye rukye yaptırdığı nakledilmektedir.(336) Ebû Davud'un bu konudaki diğer rivayetinde, Ilaka'nın (r.a.) deliyi üç gün sabah-akşam, Fâtiha okuyarak efsunladığı, her üfleyişinde delinin bağdan çözülür gibi olduğu nakledilmektedir.(337)

Günümüzde de, biyo enerji yoluyla birtakım hastalıkları ilaçsız-ameliyatsız tedavi ettiğini ileri süren gayr-ı müslim doktorların veya el ya da herhangi bir araçla hastaya bir müdahalede bulunmadan, akrebin zehirini vücuda dağılmadan, soktuğu yerden dışarı çıkartan bazı müslüman kimselerin varlığı basın ve televizyondan öğrenilmektedir.

(335) E. Dâvud, Tıb, 19/3896.
(336) E. Dâvud, Tıb, 17/3883; Krş. İ. Mâce, Tıb, 39/3530; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 381.
(337) E. Dâvud, Tıb, 19/3897.

Bu durumda o dönemdeki rukye uygulamasının mahiyetini iyi anlamak gerekmektedir. Bazı hadislerden, rukyenin bünyesinde hem duayı, hem de tıbbî tedavi yöntemlerini taşıdığı anlaşılmaktadır. Çünkü ashâbın her birinin rukye yapamadığı, bu işi ötedenberi bu sahada uzmanlaşmış kimselerin yaptığı ortaya çıkmaktadır. Yılan ve akrep sokması olaylarında ashâbın uyguladığı rukyenin böyle olduğu açıktır.(338) İnsana zarar verebilecek her hastalığın, ya da zararlı bir hayvanın tesirini ortadan kaldırmak için yapılan okuyup-üfleme, el sürme veya yazı yazıp üstüne asma türünden yapılan işleme "Rukye" denilmektedir. Türkçemizde buna efsun veya nüsha (muska) adı verilmektedir. Bu açıdan dua maksadıyla okunan âyetler de bir çeşit rukyedir. Ashâbın rukyeden anladığı da tılsım değil, duâdır. Bu sebeple bazı ruhsal rahatsızlıklara yapılan rukyelerin moral değeri unutulmamalıdır. Hz. Peygamber'in izin verdiği rukye ve dualar, hastayı ruhsal açıdan dengeye getirici, rahatlatıcı, stres ve gerilimden uzaklaştırarak tedavi edici bir rol oynamış olmalıdır. Ayrıca, İslâm'ın izin verdiği rukyelerin şirk özelliği taşımadığı, şifayı Allah'tan beklemeyi telkin edip, hastaya ümit aşıladığı unutulmamalıdır. Çünkü şifâyı veren Allah'tır. O, dilerse kullarına şifa verir. Günümüzde Ruh Hekimliği'nin sahasına giren akıl hastalıklarının cinlerin müdahalesiyle çıktığına ve bunların hepsinin okunmak suretiyle tedavi edilebileceğine

(338) Bkz. Buhârî, Meğazî 41; Tıb, 55; Müslim, Selâm 61-63; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 271; Dârimî, Sünen, I, 32 (Mukaddime, 11).

inanmak doğru olmasa gerektir. Öyle olsaydı tarih boyunca tüm ruh hastalıkları okumak ya da muska yazdırmak suretiyle tedavi edilirdi. Halbuki İslâm'ın Hukûk sahasında delilerle ilgili olarak getirdiği birtakım hükümler mevcuttur. Bunlarda delilerin cezâi sorumluluktan muaf tutuldukları anlatılmaktadır.(339) Hz. Peygamber de delilikten Allah'a sığınmıştır.(340) Diğer bir hadislerinde de delilerin mescidlerden uzak tutulmasını istemişlerdir.(341) Rukyelerle veya diğer metodlarla delilerin kesin olarak tedavisi mümkün olabilseydi, delilerle ilgili olarak yukarda kaydedilen hadislerde yer alan hususlar söz konusu olmazdı. Ayrıca önemli bir husus da şudur ki, gerek Câhiliye dönemi Araplarında, gerekse Yahudi ve Hristiyanlarda bir çok akıl hastalığının cinlerden kaynaklandığına dair bir inanç mevcuttur. Bu kanaat halkımız arasında da yaşamaktadır. Ancak bu tür rahatsızlıklara cinlerin sebep olduğuna dair elimizde ne tıbbî ne de dinî açıdan güvenilir deliller yoktur. Yukarıda da arzedildiği gibi, deliliğe cinlerin sebep olduğundan, ya da onların kovulmasıyla delinin iyileştiğinden bahseden sahih hadise rastlanılamamıştır. Dârimî'nin konumuzla ilgili olarak kaydedilen mezkûr rivayetleri ise sahih değildir.(342) Hz. Peygamber'in, delilere rukye yapılmasına izin verdiğinden bahseden diğer rivayetlerde ise, cinlerin kovulmasından, hastadan cin çıkarılmasından ya da deliliğe cinlerin sebep olduğundan bah-

(339) Buhârî, Hudûd, 22; Talâk 11; Müslim, Hudûd 22; E. Dâvud, Hudûd,16,24; Nesâî, Talâk,21; İ. Mâce, Talâk 15; Muvatta, Ukûl, 3.
(340) E. Dâvud, Salât, 367/1554; Nesâî, İstiâze 36, 48; Ahmed b. Hanbel, Müsned II, 89; III, 192.
(341) İ. Mâce, Mesâcid, 5.
(342) Bkz. Dârimî, Sünen, I, 10-11 (Mukaddime 4).

sedilmemektedir. Bu hadislerde bahsedilen rukye, bünyesinde tıbbî tedaviyi de bulundurmuş olmalıdır. Delilere yapılan rukyeden bahseden hadislerden, bu rukyenin bir duâdan ibâret olduğu anlaşılmaktadır. Bu açıdan elde mevcut sahih hadis kaynaklarında bu konuda ciddî bir bilgi olmadığı halde, bazı zayıf rivayetlere dayanarak akıl hastalıklarına cinlerin sebep olduğunu söylemek doğru olmamalıdır. Câhiliye döneminin, Yahudi ve Hristiyanların, kısacası önceki kültürlerin bu konudaki inanç ve kanaatlerinin, Hz. Peygamber dönemi ve sonrası bazı müslümanlara da etki ettiği, bu tesirin bazı uydurma ya da zayıf rivayetlere de yansıdığı gözden uzak tutulmamalıdır.(343) Cin, bir defa gaybî ve mübhem bir varlıktır. Bu durumda, onlar hakkında Kur'ân ve Sünnet'in bildirdiklerinin dışında şimdilik başka bir bilgi kaynağımız mevcut değildir. Kur'ân ve sahih hadislerde ise, onların deliliğe sebep oldukları, akıl hastalıklarında rol oynadıkları açık ve kesin bir şekilde bildirilmemiştir. Vaktiyle anlaşılan, aletsiz olarak gözle görülemeyen fakat günümüzde tesirleri, faydalı ve zararlı yönleri bilinen X, Röntgen, ultraviyole ışınları, kızıl ve mor ötesi ışın-lar, kozmik ışınlar, lazer, zararlı ve tahrip edici şualar ve benzerleri de, gözle görülmeyen şeyleri kasdetmesi açısından bu "Cin" lafzının kapsamında ifade edilmiş olmalıdır. Çünkü insanoğlu, tarihi boyunca karşılaştığı bir takım hastalıkları, bunların mahiyetini ve sebebini bilemeyince, bu anlamda bilerek veya bilmeyerek cinlere ve şeytânlara maletmiştir. Belki de o dönemlerde herhangi bir sebeple zararlı

(343) Bkz. Bayat, a.g.m., s. 59-65.

ışınlara maruz kaldığı için organları tahrib olan, felce maruz kalan kimselerin bu durumunu yine cinlerden ve şeytânlardan bilmiş, bu kimselerin cinler ya da şeytânlar tarafından "çarpıldığını" ileri sürmüşlerdir. Kısacası insanoğlu, tarihi boyunca mahiyetini bilemediği, hakkında kesin bilgi sahibi olamadığı şeylere "Cin" demiştir. Günümüzde artık ilim âlemince sebebi bilinen bir takım rahatsızlıkları da vaktiyle cinlere ve şeytânlara maletmişlerdir. Bu durumun bilhassa Ortaçağ Avrupasında böyle olduğunu ilim adamları haber vermektedirler. Geçmişte, cinlerin, şeytânların sebep olduğu söylenilen bir takım rahatsızlıklar, günümüzde ilaçla tedavi edilebilmektedir. Yine bazı ruhsal rahatsızlık-ların musiki yolu ile tedavi edilebildiğini, Ruh hekimlerinin musikiye de yer verdiğini görmekteyiz.(344) Geçmişte akıl hastaları, Avrupa'da "İçine şeytân girmiştir" diye meydanlarda diri diri yakılırken, müslümanlar bunları hasta kabul edip, musiki vs. yollarla tedavi etmeye çalışıyorlardı. Edirne ve İstanbul'da inşa edilen Bîmarhâne'lerde akıl hastaları zamanına göre en modern metodlarla tedavi edilip, av etleri ile beslenerek, musiki ile ruhları dinlendiriliyordu.(345) Akıl hastalarının tedavisinde kullanılan bestelerin makamlarının, ritimlerinin geçmişte tekkelerimizde söylenilen ilâhî ve zikirlerin makamlarını çağrıştırması çok ilginçtir ve burada Kur'ân-ı Kerîm'in bir âyetin hatırlamamak mümkün değildir:

(344) Bu konuda bkz. O. Şevki Uludağ, Beşbuçuk Asırlık Türk Tabâbeti Tarihi, s. 136-143; M. Sâdık Yiğitbaş, Musiki İle Tedâvî; s. 248 vd., Ayhan Songar, Pisikiyatri, s. 2-3; Ruhi Kalender, Ruh Hastalıkları Tedâvîsinde Musiki, AÜİFD. sayı: XXI, s. 271-281.

(345) Songar, "Türkler ve Ruh Hekimliği", Türk Dünyası Araştırmaları, Ağustos 1979, s. 42-44; "Kimlik Bunalımı", Türkiye Gazetesi, Sohbet Köşesi, 10.2.1994.

"Onlar ki Allah'a inanmışlardır ve kalbleri Allah'ı anmakla yatışır, iyi bilin ki, kalbler ancak Allah'ı zikretmekle sükûn bulur."(346) Demek ki, ruhsal rahatsızlıklarda musikinin tedavi edici bir rolü vardır. İlaçların, dinlenmenin, iyi beslenmenin, şiir okumanın, stres ve baskılardan kurtulmanın, maddi sıkıntıların giderilmesinin iyileştirici bir rolü vardır. Bu açıdan bütün ruhsal rahatsızlıkları, sebebini araştırmadan cin ve şeytândan oluyor diye hükme bağlamak, zannediyorum ki, mikropların, X, röntgen vs. ışınların bilinmediği çağların çaresizliğine yapışmaktır. Musikînin, ilacın, nasıl iyileştirici fonksiyonu varsa, duânın, Kur'ân okumanın, Allah'a sığınmanın da bir insan için iyileştirici, moral verici bir rolünün olduğu muhakkakdır. Bu konuda Hamdi Yazır'ın "Cin Çarpması" hakkındaki görüşlerine katılmamak mümkün değildir:

"...Bunlar, insanlık tarihi boyunca aslına vâkıf olunamamış, gizli sebeplerden meydana gelen bir takım hastalıklar olduğu için cin ve şeytânlara nisbet edilerek, 'Cin tutmuş, şeytân çarpmış' denilegelmiştir. Bu tür hastalıkların cin ve şeytâna nisbet edilmesi hakikat mi? mecâz mı? meselesi münakaşa konusu olmuştur..."(347)

Bazı kimseler, Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan ribâ hakkındaki âyeti delil göstererek, şeytân ya da cin çarpmasının gerçek olduğunu ileri sürmüşlerdir. İlgili âyette Cenab-ı Hak şöyle buyurmaktadır:

"Fâiz yiyen kimseler, ancak şeytânın dokunup çarptığı kimselerin kalktığı gibi kalkarlar. Bu on-

(346) Ra'd, 13/28.
(347) Yazır, Hak Dini, II, 957.

ların: 'alış-veriş de fâiz gibidir' demelerinden ötürüdür. Oysa Allah, alış-verişi helâl, faizi haram kılmıştır..."(348)

Günümüzde Yeryüzü'nde faiz yiyen, tefecilik yaparak insanları sömüren bir yığın kimse mevcuttur. Böyle kimseler bizden önce de mevcut bulunmaktaydı. Ancak bunların cin ya da şeytân çarpması gibi bir rahatsızlıkları söz konusu olmadığı gibi, sar'a, akıl hastalığı gibi rahatsızlıkları bulunan kimselerin de fâiz ile meşgul olmadıkları, rızıklarını başka mesleklerden temin ettikleri görülmektedir. Halbuki âyette, faiz muamelelerini alış-veriş gibi kabul eden kimselerin, bu fiillerine bir karşılık olmak üzere, şeytân çarpan kimse gibi kalkacaklarına işaret edilmektedir. Halbuki bazı kimseler, fâiz yedikleri, riba muameleleri yaptıkları halde, âyette bahsedilen durumla karşılaşmamaktadırlar. O zaman bu durumun dünyada değil, Âhiret'te söz konusu olacağı ortaya çıkmaktadır. Kısacası âyetten, faiz yiyen kimselerin Kıyamet Günü'nde, şeytân çarpan kimse nasıl kalkarsa öyle haşredilecekleri anlaşılmaktadır. Nitekim ilk devir müfessirlerinden de bu şekilde nakledilmiştir.(349) Diyânet işleri Başkanlığı tarafından hazırlattırılarak, yayımlanan Kur'ân-ı Kerim mealinde de ilgili âyete bu doğrultuda mana verilmiştir:

"Faiz yiyenler Mahşer'de ancak şeytânın çarptığı kimselerin kalktığı gibi kalkarlar..."(350)

(348) Bakara, 2/275.
(349) Taberî, Câmiu'l-Beyân, III, 102; Râzî, Mefâtîhu'l-Ğayb, VII, 89; Krş. M. el-Gazâlî, es-Sünnetü'n-Neveviyye Beyne Ehli'l-Fıkh ve'l-Hadîs, s. 95.
(350) Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı, Haz: H. Atay-Y.Kutluay, (D.İş.Başk.) s. 46.

Bu durumda da bu âyet, akıl hastalıklarının cin ya da şeytân çarpmasından kaynaklandığına dair bir delil olmamalıdır. Nitekim aralarında Şafiîlerden Kaffal'ın da bulunduğu bazı İslâm âlimleri, cin ve şeytânların insanları çarpmaya kudretlerinin olmadığı, sar'a, çarpılma (felç) ve benzeri hastalıkların onlardan değil, Cenab-ı Hakk'ın bu konuda koymuş olduğu tabii kanunlar gereği meydana geldiği görüşündedirler.(351) F. Râzî de, cin ve şeytânların insanları çarpmaya, akıllarını gidermeye kudretlerinin olmadığını kaydetmiş ve onlarda bu güç olsaydı, şiddetli düşmanı oldukları insan neslinin çoğunu, kendilerine aşırı düşman oldukları âlimleri, faziletli kimseleri, zâhidleri çarpıp delirtmeleri gerekirdi. Halbuki onların bu konuda herhangi bir güçleri yoktur. Kur'ân'ın bildirdiğine göre şeytân da 'Benim sizin üzerinizde herhangi bir gücüm yoktu' diye itirafta bulunmuştur, (352) demektedir.(353) Bu durumda, cinlerin insanları çarpıp delirteceğine dair kanaat, önceki kültürlerden geçmiş olmalıdır. Hristiyanların bu konudaki inançları ve uygulamaları ilim adamları tarafından dile getirilmektedir. Câhiliye döneminde de bu tür inançların halk arasında yaygın olduğu bazı rivâyetlerden anlaşılmaktadır. Nitekim İslâm geldiği sıralarda, insanları cinlerin çarpacağına, yeni doğmuş çocuklara zarar vereceğine dair halk arasında yaşayan ve Câhiliye döneminden kaldığı anlaşılan bir inanç olduğunu, bu dönemde halkın yeni doğmuş bir çocuğu cinlerin çarpmasından korumak için yastığının altına ustura koyduklarını

(351) el-Ferrâ, el-Mu'temed, s. 174; Râzî, Mefâtîh VII, 89; Cebecî, Cin-Şeytân, s. 111.
(352) İbrâhîm, 14/22.
(353) Râzî, Mefâtîh, XIV, 54.

görmekteyiz. Böyle bir olayla karşılaşan Hz. Âişe usturayı atmış ve oradakileri bu davranıştan menederek, Hz. Peygamber'in bu tür bâtıl şeylerden hoşlanmadığını bildirmişti.(354) Yine, müşrikler Hz.Peygamber'e "delidir" diye iftira ettikleri zaman, bunu duyan Ezd kabîlesinden Dımâd adlı bir zâtın Hz. Peygamber'e gelerek, "Ben, cin çarpmasına nefes ederim" diyerek, Hz. Peygamber'e de "Nefes etme" teklifinde bulunduğunu, ancak Hz. Peygamber'le konuştuktan sonra O'nu (s.a.v.) deli zanneden Dımâd'ın müslüman olduğunu bilmekteyiz.(355)

Ayrıca Eski Mısır halkının, cinlerin delilik ve sar'a gibi hastalıklara sebep olduklarına dair inançları konumuz açısından ilginç bir husustur. Asurlular'ın ise, cinlerin zararından çocukları korumak için boyunlarına afsunlu tabletlerden muskalar astıkları kaydedilmektedir. Çin'de ise, birçok zihnî ve bedenî hastalıklar cinlerden bilinir ve Taoist rahipler cinlerin kötü etkilerinden korunmak için muskalar, tılsımlar, afsunlar, tütsüler, okuma ve üflemeler ve bazı talimatlarla tedbirler almaktaydılar.(356) Bu konuda daha fazla söz söylemek şimdilik gücümüzün ve ilmimizin dışındadır. Ancak bu hususta bir çok problemin sahanın uzmanı olan Tıpçılar ile İlâhiyatçılar tarafından elele çözüleceğine inanmaktayız.

(354) Buhârî, el-Edebü'l-Müfred, II, 314-315, no: 410/912.
(355) Müslim, Cum'a, 46/868; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 302.
(356) M. S. Şahin, TDV. İs. Ans. Cin Mad. VII, 5-6.

B- BULAŞICI HASTALIKLAR VE CİNLER

Cin kelimesi, örtmek gizlemek anlamına gelen (جن) kökünden türemiştir ve gözle görülmeyen varlıklara bu ad verilmiştir. Melekler, cinler, kabirde bulunan cenâzeler, ev yılanları bu ad altında zikredilmiştir.(357) Henüz doğmamış çocuğa da, anne rahminde gizli olduğu için aynı kökten "Cenîn" denilmektedir. Mikro dünyayı bilgimizin sahasına sokan mikroskobun henüz keşfedilmediği, mikropların varlığının ilim dünyası tarafından tanınmadığı bir dönemde, Hz. Peygamber tarafından onların varlığına işâret edilip tesirlerinden bahsedildiğini bazı hadislerden anlıyoruz. Hz. Peygamber'den nakledilen bu hadislerde kullanılan "Cin/Şeytan" kelimesiyle mikroplar kasdedilmektedir: "Câbir'den (r.a.). Hz. Peygamber şöyle buyurdu: 'Kapları söndürün, Kırbaların ağızlarını bağlayın. Kapıyı kilitleyin. Kandili söndürün. Çünkü şeytân hiçbir kırba bağını çözemez. Hiçbir kapıyı açamaz ve hiçbir kap kacak ağzını açamaz'."(358) Diğer bir hadislerinde de Hz. Peygamber evlerde bırakılan çöplerin şeytânların toplantı yeri olacağını bildirmiştir.(359) Ebu Mûsâ el-Eş'arî'den nakledilen bir başka hadisde de Hz. Peygamber, ashâbın Tâûn hastalığı hakkında sordukları bir soruya, "Cinlerden olan düşmanlarınızın dürtmesidir, ki o bütün şehîdlerde vardır' buyurmuştur.(360) Diğer bir rivayette ise Resûlullâh (s.a.v.), "O (dürtme yarası), müslümanın şehâdetidir"(361) buyurmuştur.

(357) İbn Manzûr, Lisânü'l-Arab, XIII, 92-101.
(358) Müslim, Eşribe 96; E. Dâvud, Eşribe 22; Tirmizî, Et'ime 15; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 301, 306, 319, 386; İ. Mâlik, Muvatta, Sıfatü'n-Nebî 10/21.
(359) Abdürrezzak, Musannaf, XI, 32.
(360) Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 395.
(361) Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 413.

Böylece burada da Tâûn diye nitelendirilen bulaşıcı hastalığa sebep olan mikropları "Cin" lafzıyla ifade etmişlerdir. Hz. Peygamber diğer bir hadislerinde, Tâûndan ölen mü'minlerin şehid olduklarını haber vermişlerdir.(362) Diğer bir sözlerinde de Tâûn hastalığının bulaşıcı olduğuna işaret ederek, "Bir yerde Tâûn hastalığı çıktığını duyduğunuz zaman oraya girmeyiniz"(363) buyurarak, müslümanların bundan korunmalarını istemişlerdir. Hz. Peygamber'in yukarıdaki hadiste Tâûn hastalığı hakkında sorulan soruya (وخز) lafzıyla işaret ederek, bunun bütün şehidlerde mevcut olduğunu bildirmesi, bu hastalıktan ölen müslümanların da mızrak ya da kılıç yarasıyla şehid olanlar gibi olduklarını ifade etmektedir. Çünkü kılıç ya da mızrak yarasına da (طعن) lafzıyla işaret edilmektedir. Burada (وخز) lafzı da mızrak veya benzeri bir şeyle dürtmek anlamına gelmektedir. Hz. Peygamberin Hadislerinde bahsettiği Tâûn hastalığına günümüzde Veba denilmektedir. Vebanın, insanlık tarihinin en korkunç salgın hastalıklarından olduğu bilinmektedir. Kayda değer ilk salgın VI. yüzyılda olmuş ve 50 yıldan fazla sürmüştür. Tarihte milyonlarca kişinin ölümüne yol açan, salgınlar yapan bu hastalığa Yersinia Pestis adlı bir bakteri sebep olmaktadır. Hz. Peygamber'in hadisinde, "Sizin cinlerden olan düşmanlarınız" lafzıyla kasdettiği bu bakteriler insan vücuduna girince, akut olarak yüksek ateş, tansiyon düşmesi, şok, lenf bezlerinde şişme, zatürree ve abselere, Hz. Peygamber'in (وخز Dürtmesidir) şeklinde ifade

(362) Buhârî, Cihâd, 30; Tıb, 30; Müslim, İmâre, 166; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 185.
(363) Buhârî, Tıb 30; Müslim, Selâm 92-94, 98, 100.

buyurdukları gibi, iç kanamalara sebep olur. Nebî (s.a.v.), mızrak ya da kılıç dürtmesi nasıl ki bütün şehidlerde dıştan açılan yaralara ve kanamalara neden oluyorsa, Tâûn denilen Veba hastalığında da, bu bakterilerin adeta mızrak veya kılıçla dürtmüşcesine iç kanamalara sebep olduklarına işaret etmişlerdir. Ağır bir zatürree sebep olan ve insandan insana öksürme, aksırma yoluyla hızla bulaşan bu tehlikeli hastalık konusunda Hz. Peygamber'in bir çeşit karantina uygulanmasını emretmesi, bu hastalığın bulaşıcı özelliğini bildiğini göstermektedir.(364) Buna benzer hadislerde Hz. Peygamber'in kullandığı "Cin/Şeytan" kelimesiyle mikropları kasdettiği açıktır. Mikrobun ilim dünyasında henüz keşfedilmediği dönemde Hz. Peygamber'in, onlara bazı özellikleriyle işâret etmesi ilginçtir. Câbir'den (r.a.) nakledilen diğer bir hadiste ise Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

"Kabı örtün, tulumu da bağlayın. Çünkü senede bir gece Veba iner. Yanından geçtiği kapağı olmayan her kabın veya üzerinde bağı bulunmayan her tulumun içine muhakkak bu vebadan iner."(365) Sonuç olarak, mikropların çıplak gözle görülmemeleri sebebiyle Hz. Peygamber'in onlara "cin/şeytân" lafızlarıyla işaret ettiğini görmekteyiz. Resûlullâh'ın hadislerinde işaret ettiği diğer bir özellikleri, onların insan sağlığı açısından zararlı olmalarıdır. Ki Hz. Peygamber'in, yiyecek ve içecek kaplarının ağzının kapatılmasına dair emirlerinden bu durum ortaya çıkmaktadır. Hadiste işaret edilen bir diğer özellikleri ise, onların çöplüklerde, atık maddelerde

(364) Doktorumuz Tıp Ansik. VII, 2428-2429.
(365) Müslim, Eşribe, 99.

çoğaldığıdır.(366) Bu da günümüz biliminin mikropların üremesi ve çoğalmasıyla ilgili olarak tesbit ettiği bir gerçektir. Hadiste işaret edilen bir başka özellikleri de, bulaşıcı hastalıklara da (veba/tâûn vs) onların sebep oldukları hususudur. Bizim burada varmak istediğimiz sonuç, yukarda zikredilen örneklerden de anlaşılacağı gibi hadislerde ve bazı İslâm literatüründe kaydedilen "Cin" kelimesi ile sadece bildiğimiz özel manası ile Hz. Peygamber'e ve önceki Peygamberlere imân eden, erkeği, dişisi, mü'mini, kâfiri olan cinlerin kasdedilmediğidir. Bu durumda "Cin" kelimesi ile göze görünmeyen, fakat mevcudiyeti bir takım eserleriyle anlaşılan geniş bir varlıklar âleminin kasdedildiği ortaya çıkmaktadır. Buna göre, gözle görülme-meleri açısından mikroplar da birer cindir.(367)

(366) Abdürrezzâk, Musannaf, XI, 32.

(367) Ahmed Hulusi, cinlerle ihtilât ederek farkında olmadan onların emri altına girmiş bulunan bazı kimselerin, "Cinler mikroplardır" şeklinde yorumlar yaparak, onları inkâr ettiklerini söylemektedir. Yukarda kaydettiğimiz hadislerin ışığında, bu iddiaya katılmak mümkün değildir. Krş. A. Hulusi, Din-Bilim Işığında Ruh-İnsan-Cin, s. 84, 98-99.

İKİNCİ BÖLÜM

CİN-SİHİR İLİŞKİSİ

1. CİN-SİHİR İLİŞKİSİ

A- SİHİR (BÜYÜ) NEDİR?

Dînî Örfte sihir, sebebi gizli olmakla, gerçeğin zıddına tahayyül olunan, gözbağcılık, yaldızcılık, şarlatanlık, hilekârlık tarzında cereyan eden herhangi bir şey demektir. Kendisinde, hakkı bâtıl, bâtılı hak gösterme özelliği söz konusu olduğu için Semâvî Dinler tarafından kötülenmiş ve yasaklanmıştır. Mâhiyetinde, esrarengiz gizli sebep ile incelik, dış görünüşünde câzibe, hîle ve kötü niyet vardır. Bizzat İlâhî irade ile meydana gelen olaylardan değildir. Ortaya konulabilmesi için teşebbüs edilmesi gerekli özel bir sebebi vardır. Bu özel sebebi herkes bilemediğinden, sihir hârika gibi zannedilir. Bunun için, sebebi herkesçe bilinmeyen herhangi bir hakikat bile başkalarını kandırmak için kullanıldığı takdirde sihir olur. Bu sebebin nazarî olarak açıklanabilir bir halde bulunması da şart değildir. Az çok taklidî bir şekilde ortaya konulabilmesi de yeterlidir. Yaratılış sebebi ilmen açıklanamayan, tek başına ya da zincirleme bazı garib olaylar meydana getirebilmek sihir olmaz. Fakat insanları aldatmak için bunlardan faydalanmaya kalkışıldığı ve bu şekilde kalblere tesir ederek dolandırıcılık

yapılmak istenildiği zaman bunlar sihir özelliği kazanırlar. Bunun için, imânsızlık, ahlaksızlık sihirin köküdürler. Sihirbazlar, çeşitli ilimlerden, Sanayiden, Edebiyat'tan, Felsefe'den, yaratılışın garib sırlarından kötü niyetleri için yararlanmasını bilirler. Bu şekilde hakkı gizlemek için yazılmış nice felsefeler, romanlar, tarih kılıklı kitaplar vardır. Vaktiyle hukemâ'nın "Domuzların boynuna cevâhir takmayın" nasihatı, bu gibi kimselerin yüksek ilimleri öğrenerek, bunları kötü maksatlarla kullanmalarını önlemek için verilmiştir.(1)

Sihir, bazı kayıtlarla meşru kılınmış hususlar için de kullanılmıştır. Hz. Peygamber'in "Beliğ olan sözlerden bir kısmı muhakkak sihirdir"(2) sözleri bu cümledendir. Ömer b. Abdilaziz de, kişinin güzel konuşması ile gerçeği ortaya koymasına "Sihr-i Halâl" demişti. Bu durumda, hakkı ortaya koyan belîğ konuşmalar helal bir sihir olup, hakkı bâtıl, bâtılı hak şeklinde gösteren beliğ konuşmalar da haram bir sihirdir.(3)

(1) Cessâs, Ahkâmü'l-Kur'ân, I, 51; Râzî, Mefâtih, III, 205-206; Yazır, Hak Dini, I, 441-442.
(2) Buharî, Nikâh, 47; Müslim, Cum'a, 47.
(3) Cessâs, Ahkâmü'l-Kur'ân, I, 51; Miras, Tecrîd-i Sarih, VIII, 225-226.

B- BÜYÜNÜN TARİHÇESİ

a) Bâbilliler'de Büyü:

Sihir ve sihirbazların tarihi, insanlık tarihinin en eski medeniyetini kuran Keldânîler zamanına kadar uzanır. Bâbil diyarında yani Irak'da yaşayan Keldânîler, Astronomi ve Astroloji'de çok ileri gitmişlerdi. Kur'ân-ı Kerîm'de Sâbie adıyla anılan Keldânîler(4) bütün olayların yıldızlar âleminin tesiri sonucu meydana geldiğini iddia ediyorlardı. Onlara göre, hayır ve şer, fayda ve zarar, saadet ve bedbahtlık semâvî cisimlerden kaynaklanmaktaydı. Bu yüzden Keldânîler yıldızlardan her biri adına putlar yapıyor, heykeller dikiyorlardı. Bu putlara, heykellere tütsülere, çeşitli nefes ve efsunlarla yaklaşmaya çalışıyorlardı. Hayır ve salâh için Müşteri yıldızına, başkalarıyla savaşmak ya da herhangi bir yolla zarara uğratmak istediklerinde Zuhal yıldızına, semâvî âfetler ve salgın hastalıklardan korunmak için de Merih'e tazîmde bulunurlardı.

Keldânîler'in medeniyet merkezleri olan Bâbil şehrinin gayet mamur ve güzel binalarla süslü olduğuna dair tarihî bilgiler, bu kavmin mimarî ve

(4) Bakara, 2/62; Mâide, 5/69; Hac, 22/17.

diğer sanayi dallarında çok ileri gittiğine işaret etmektedir. Bu sihirbâzlar ülkesinde Güneş'ten kinâye olan "Ba'l" ilâhına mahsus Bâbil Kulesi'yle, Bâbil'in mamur oluşuna dair bir çok efsanevî rivayet vardır. Bu dönemde halkın câhil tabakası, sihirbâzların sûret ve tabiatları değiştirdiklerine, söz gelimi bir sihirbâzın bir kimseyi eşek ya da köpek şekline döndürebildiğine, sonra dilediği zaman tekrar insan şekline iade etiğine inanmaktaydılar. Bunlara göre, bir büyücü bir yumurtaya, bir süpürgeye ya da küçük bir küpe binerek havalanabilir, uçmak suretiyle Irak'tan Hindistan'a veya dilediği herhangi bir yere gidebilir sonra aynı günde geri dönüp gelebilirdi. Câhil halk tabakası bu ve buna benzer gariblikleri, kâhinlerin yıldızlara yakınlığının bir sonucu zannederlerdi. Sihirbâzlar da avâm tabakasının bu kanaatinden çeşitli hilelerle, yaldızlı hokkabazlıklarla faydalanırlardı. Hatta, devlet başkan-ları ve adamları bile bunların melanetinden kurtulamazlardı. Görülüyor ki Bâbil halkı gök cisimlerinin ilâhlığına inanan mu'attıla olup, yıldızların ve bütün kâinatın yaratıcısı bir ilâhın varlığını kabul etmiyorlardı. Bunların bu sakat inançlarını iptal ve ıslâh etmek için Hz. İbrahim gönderilmişti. O devirlerde Bâbil, Irak, Şam, Mısır ve Anadolu halkı bu inançtaydılar. Dahhâk ve Feridûn devrine kadar böylece devam etmişti. Bâbil, Feridûn'dan itibaren Keştâsip devrine kadar İranlıların hâkimiyetinde kaldı. Feridun ve onu takip eden dönemlerde İranlılar Muvahhid idiler. Allah'ın birliğini kabul ediyorlardı. İran'ın yaşadığı bu tevhîd devrinde, Bâbil sihirbazlarına karşı amansız bir mücadele açıldı. Ele geçirilen kâhinler tamamen kılıçtan geçirildi. Keldânîler'e ait

bu olayları bize nakleden Cessâs Ebu Bekr er-Râzî, Feridun ile Dahhâk'ın sahifelerine geçen uzun hikâyelerine gerçek birer olay şeklinde bakılmamasını, bunların mitolojik türden nakiller sayılmasını söylemektedir.(5) Cessâs, bu tür rivayetlere örnek olarak şunu kaydetmektedir:

"Halkın câhillerinin ve kadınların zannettiklerine göre, Feridun, Dahhâk'ı esir ederek, İran dağ silsilesinin en yücesi olan 600 m. yüksekliğindeki Demâvend dağına hapsetmiş, Dahhâk hâlâ orada zincirlere bağlı olarak hayatta imiş. Sihirbâzlar oraya giderek kendisinden büyü öğreniyorlarmış. Yine halkın avâm tabakası, ilerde ortaya çıkarak Yeryüzünü istilâ edeceği Hz. Peygamber tarafından bildirileren ve kendisine uymaktan sakındırılan Deccâl'ın bu Dahhâk olduğuna inanıyorlardı."(6)

Dahhâk'ın Decal olduğuna dair bu rivâyet, bazı hadis kaynaklarımızda yer alan Cessâse hadisiyle benzeşmesi açısından ilginçtir.(7)

b) Eski Mısır'da Büyü:

Sihir ve sihirbazlar tarihinin ikinci bir bölümünü de Mısır'da Firavun'un sihirbazlarıyla Hz. Mûsâ arasında geçen olaylar meydana getirmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de haber verildiği gibi(8) Mısır sihirbazları da halka karşı esrarengiz bir şekilde göz bağcılık yaparlar, hayâlî şeyleri gerçekmiş gibi

(5) Cessâs, Ahkâmü'l-Kur'ân, I, 52-54; Miras, Tecrid-i Sarih, VIII, 226-228.
(6) Cessâs, a.g.e., I, 53; Miras, a.g.e., VIII, 228.
(7) Krş. Müslim, Fiten 119; E. Dâvud, Melâhım 14, 15; Tirmizî, Fiten 66; İbn Mâce, Fiten 33.
(8) A'râf, 7/116; Tâhâ, 20/66.

gösterirlerdi. Bunların da şarlatanlıklarını meydana çıkarmak ve halkı bunların kandırmasından kurtarıp doğru yola sevketmek için Cenâb-ı Hak, Hz. Musa'yı, Âsâ ve Yed-i Beyzâ gibi mucizelerle göndermişti. Hz. Mûsâ tarafından bunların bütün hîle ve desîseleri ortaya konulmuştu.(9) Kur'ân'ın haber verdiğine göre, Firavun'un sihirbazları, Hz. Mûsâ'nın âsâ mucizesini hükümsüz bırakarak iptal etmek için, içleri civa dolu iplerini ve sopalarını ortaya attıklarında, Onun büyük bir ejder haline gelen âsâsı, güneşin hararetiyle ortada dönen içi civa dolu ipleri, sopaları yalayıp yutmuştu. Bu yüce hakikatı gözleriyle gören sihirbazlar hemen secdeye kapanarak iman etmişlerdi. Firavunlar dönemi geçip, Tevhîd'in şirke galip olmasından sonra Mısır sihirbazları da ortadan kalkmışlardı.(10) Cessas, kadınları ve halkın cahillerini el altından kandırmaya çalışan sihirbazlar gibi, kılıçtan kurtulan Firavun sihirbazlarının da faaliyetlerini gizlice sürdürdüklerini kaydetmektedir.(11)

c) Hz. Süleyman Dönemi'nde Büyü:

Kur'ân-ı Kerîm'de de işaret edildiği üzere, Hz. Süleyman devrindeki sihirbazlar arasında şeytân kadar dessâs bir takım san'atkârlar vardı.(12) Bunlardan bir kısmı her türlü bina kalfaları, ustaları, mimarlardı. Bir kısmı da deniz dalgıçlarıydı. Bunlar denizlerin dibindeki hazineleri çıkarırlardı. Ayrıca,

(9) Bkz. Ali Sayı, Hz. Mûsâ, s. 76-82, 118-128.
(10) Cessâs, Ahkâmü'l-Kur'ân, I, 52; Miras, Tecrid-i Sarih VIII, 228-229; A. Sayı, Hz. Mûsâ, s. 118-133.
(11) Cessâs, a.g.e, I, 54.
(12) Sâd, 38/37.

bir takım sosyal sınıflara mensup sihirbazlar da vardı. Bu sihirbazlar bir ara çok azıtarak çıkardıkları bir ihtilâl yoluyla, Hz. Süleyman'ın tahtını elinden almaya kalkışmışlardı.(13) Bu sırada dinsizlik alıp yürümüştü. Vahiy kaynağından uzak olan bu şeytânlar, meydana gelen ve gelecek olan bir takım olaylar hakkında kulak hırsızlığıyla bir takım bilgiler edinirler ve bunların arasına yüzlerce yalan karıştırarak gizli gizli yayarlardı. Buna âlet etmek için de kâhinleri seçerek, onlara telkinlerde bulunurlardı. Bazı haberleri doğru çıktıkça kâhinler bunlara güvenir, bunun yanında da binlerce asılsız şey yayarlardı. Sonunda kâhinler bunları yazdılar. Cin celbi, gönülleri etkileme hakkında çeşitli sihir ve efsun kitapları meydana getirdiler. Bu arada geçmiş ve gelecek şeyler hakkında haberlere benzer efsaneler, masallar, romanlar, yalanlar-dolanlar neşrettiler. Olayları ve bir takım gerçekleri tahrif ederek, insanları kandırıp, yanlış ve eğri yollara sevkedecek hurâfeler ortaya attılar. Bunların arasına ilmî ve hikemî şeyler karıştırarak kötü maksadlarla kullandılar. Böylece cinler gaybı biliyor, diye yayıldı. Bu şeytânların yalan-dolan ve iftiraları yüzünden fitne çıktı, Hz. Süleyman'ın mülkü bir müddet elinden gitti. Ancak Allah'ın yardımıyla Hz. Süleymân bunlara gâlip gelerek hepsini emri altına aldı.(14)

Sa'îd b. Cübeyr'in nakline göre Hz. Süleymân, Sihre dair şeytânların elinde ne varsa hepsini toplattırarak, bunları hazine odasındaki tahtının altına gömdürdü. Şeytanlar bu sihirlerin gömülü bulunduğu yere yaklaşma imkânı bulamayınca, insanlara,

(13) Sâd, 38/34; Yazır, Hak Dini, VI, 4097.
(14) Yazır, Hak Dini, I, 439; Miras, Tecrid-i Sarih, VIII, 229-230.

"Siz, Süleyman'ın cinlere, rüzgarlara ve diğer varlıklara kendisiyle hükmettiği ilmi istemez misiniz?" dediler. Onlar da "Tabii arzu ederiz" dediler. Bunun üzerine insanlara onun gömülü olduğu yeri tarif ettiler. İnsanlar da burayı kazarak sihri buldular ve kullandılar.(15) İbn İshâk'ın nakline göre ise, şeytânlar Hz. Süleyman'ın vefatını anlayınca, sihrin bütün çeşitlerini kaleme aldılar ve "Kim şu şu arzularına kavuşmak isterse, şöyle şöyle yapsın" diye ilan ettiler. Her türlü sihir ve buna ait formüller tesbit edildikten sonra bunu bir kitap haline getirdiler. Sonra bunu, kaşı Hz. Süleyman'ın yüzüğüne benzer bir yüzükle mühürlediler. Üzerine de sahte olan şu ünvanı koydular:

"Bu kitab, Dâvudoğlu Süleyman'ın ilim hazinelerine dair Âsaf b. Berhiyâ'nın yazdığı şeyleri ihtiva eder."

Sonra bunu Hz. Süleyman'ın tahtının altına gömdüler. Daha sonra İsrâiloğulları'ndan hayatta kalanlar bu kitabı buldular ve kitapta yazılı olan şeyleri öğrenince, "Hz. Süleyman ancak bu sayede yaptığını yapmış" dediler. Sihri insanlar arasında yaydılar. Büyü Yahudiler arasında yayıldığı gibi, hiçbir millet arasında yayılmadı.(16)

Yukarda kaydettiğimiz Sa'îd b. Cübeyr'den nakledilen ve Hz. Süleyman'ın, muhitinde yaygın olan sihir ve efsunları toplattırıp, tahtının altına gömdürdüğüne dair rivayet sahih olmamalıdır. Çünkü Hz. Süleyman'ın bunları gömdürmesi değil, yaktırması

(15) Taberî, Câmiu'l-Beyân, I, 445; İ. Kesîr, Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm, I, 135; Aydemir, Tefsirde İsrâiliyât, s. 137.
(16) Taberî, a.g.e., I, 446; İ. Kesîr, a.g.e., I, 135-136; Aydemir, a.ge., s. 136-137.

veya suya attırarak imhâ ettirmesi gerekirdi. Bu durumda da daha sonraki dönemlerde sihir tatbikâtından veya buna benzer rivayetlerden bahsedilmemesi icabederdi.(17) Bu sebeble, Hz. Süleyman'ın vefatından sonra sihrin bütün çeşitlerinin kaleme alınıp iftirâ yoluyla ona isnâd edildiğinden bahseden İbn Abbâs rivayeti daha sahih gözükmektedir.

Sonuç olarak, Mısır'dan beri İsrâiloğulları arasında sihir ve hokkabazlık meçhul değildi. Fakat bu sefer başka bir renk almıştı. Bir taraftan Hz. Süleyman'ın devleti aleyhinde siyasî ve sosyal entrikalar takip edilmiş, diğer taraftan onun dünyayı teshîr eden ilmi diye, onun adına bazı iftiralar ortaya atılmak istenilmişti. Bunun için İsrailoğulları ona bir peygamber olarak değil, sihirbâz bir hükümdar nazarıyla bakmaktaydı. Yahudiler, devletlerini kaybettikten sonra, milletler arasında gizli yollarla bu çeşit neşriyatı yaymaktan ve hüner şeklinde hokkabazlık yapmaktan geri kalmadılar.(18)

d) Hz. Peygamber Dönemi'nde Büyü:

Hz. Peygamber gelince Tevrât'tan bahsetti. O zaman Yahudiler dönüp Hz. Peygamber'le mücadeleye başladılar. Sonunda Nübüvvet yoluyla mücadele edemeyeceğiz, ne yapsak Cibrîl O'na (s.a.v.) haber veriyor, dediler. Bu yüzden Cibrîl'e (a.s.) düşman oldular.(19) Tevrât'ı da arkalarına atarak sihir ve iftira yoluna saptılar. Halbuki Tevrat sihri yasaklamış,

(17) Aydemir,Tefsîrde İsrâiliyât, s. 152.
(18) Yazır, Hak Dini, I, 440; Miras, Tecrid-i Sarih, VIII, 230-231.
(19) Bakara, 2/98.

sihirbâz kadın ve erkeklerin öldürülmesini emretmişti.(20)

Bu dönemde Yahudiler, "Süleymân, Muhammed'in dediği gibi bir peygamber değildi. Sihirbaz bir hükümdardı. Büyülerini mucize gibi gösterirdi" diye iftiralar ortaya attılar. Sihir küfür olduğu için, Yahudiler'in bu sözlerine göre, Hz. Süleyman'ın da hâşâ kâfir olması gerekiyordu. Bu yüzden Kur'ân-ı Kerîm'de Allah (c.c.), Hz. Süleyman'ın değil, şeytân sihirbazlarının küfrettiğini bildirdi.(21) Yüce Allah bu konuda şöyle buyurmuştur:

"Hz. Süleyman'ın hükümranlığı hakkında onlar, şeytânların uydurdukları sözlere uydular. Oysa Süleyman, (büyü yaparak) küfre girmemişti. Fakat şeytânlar küfre gittiler. İnsanlara büyü ve Bâbil'de Hârut ve Mârût adlı meleklere indirileni öğretiyorlar..."(22)

Bununla da yetinmeyen Yahudiler, Hz. Peygamber'e sihir yapmaya kalkıştılar. Kaynaklarımızda yer alan bazı hadislerden Yahudi Lebîd b. el-A'sam'ın Hz. Peygamber'e zarar vermek maksadıyla sihir yaptığını öğrenmekteyiz.(23)

(20) Tevrât, Çıkış, 22/18; Levililer, 20/27.
(21) Cessâs, Ahkâmü'l-Kur'ân, I, 68; Yazır, Hak Dini, I, 440-441.
(22) Bakara, 2/102.
(23) Buhârî, Tıb, 49; Edeb 56; B. Halk, 11; Müslim, Selâm 43; İbn Mâce, Tıb 45/3545; Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 57, 63, 96.

2- BÜYÜ ÇEŞİTLERİ

Sihir'in çeşitlerini belirlemek kolay bir husus değildir. Fahrüddin er-Râzî'nin sihirin sekiz çeşidini kaydettiği görülmektedir:

a) Semâvî kuvvetlerle yere ait güçleri birbirine karıştırarak yapıldığı söylenilen ve tılsım adı verilen şeylerdir, ki bunlara Keldânî (Bâbil) sihiri denilmektedir. Keldânîler, gök cisimlerine büyük kuvvetler atfederek bazı rakamların özelliklerinden ve tılsımlardan yararlanmak suretiyle büyü yaparlar, yıldızlardan faydalanmak için onlara taparlardı. Bunlar, büyücülüğün ve kâhinliğin sırrını bilmekle ün yapmışlardı. Bu kavim Sâbie adıyla bilinmekte olup, Hz. İbrahim bunların yanlış inançlarını iptal için gönderilmişti. Bu sihirde, taibiîyât ile ruhîyatın eski zamanlarda keşfedilmiş, birbirine karışmış bazı garib özelliklerinin tatbik edildiği sanılmaktadır. Hz. Peygamber yıldızlarla ilgili bilgilerin sihir yapmada kullanılmasını yasaklamıştır.(24)

b) Evhâm ve güçlü ruh sahiplerinin büyüsü.

(24) E. Dâvud, Tıb, 22/3905; İ. Mâce, Edeb, 28/3726; Ahmed b. Hanbel, Müsned I, 227, 311.

Bunlar, insan ruhunun temizlenmesiyle bazı güçler kazanacağına, kendi vücudunda olduğu gibi başka bedenler üzerinde de etki yapabileceğine inanırlar. Bunun için sırf başka varlıkları buyruk altına almak maksadıyla uzlete çekilir, çeşitli riyâzetler yaparlar. Beden terbiyesinde olduğu gibi, ruh terbiyesinde de bir çok faydalı hususlar olduğu açıktır. Bu derecede ilâhî bir ihsân olabilirse de, bunu san'at kazanma yoluyla elde edilebilir sanmak bir evhâmdır. Fakat bir takım kimseler, riyâzât, havas, rukye, uzlet vs. gibi bazı yollara başvurarak ruh ilminin bazı garib olaylarıyla uğraşırlar ki, Manyetizma, Hipnotizma, Hindistan'daki Fakirizm vs. bu gruba dahildir. Sihirin en aldatıcı ve tehlikeli kısmı da budur.

c) Yere ait ruhlardan, yani cinlerden yararlanılarak yapılan sihirdir. Azâim veya Cincilik denilen şey budur. Yere ait ruhlarla ilişki kurmak, semâvî rûhlarla yani meleklerle münasebet kurmaktan daha kolay olmalıdır. Filozoflar cinleri inkâr etmemiş, fakat Yer Ruhları (Ervâh-ı Arziyye) adıyla anmışlardır. Ancak insanların bunlarla belirli şartlar ve sebepler altında irtibât kurup kuramayacakları ilmî bir şekilde incelenirse, kesin olarak bunun mümkün olduğuna hükmolunamaz. Fakat bundan dolayı, cinlerle irtibât konusunu inkâr etmemek gerekir. Bugünkü İspiritizmacıları (Rûh çağırma seansları düzenleyen kimseleri) cincilerden sayabiliriz. Sihirin en meşhur bölümü kaydettiğimiz bu üç grubta toplanmaktadır.

ç) Hayali hakikat göstermek, el çabukluğu, göz bağlamak şeklinde yapılan sihirlerdir (İllusion). Bunlara sihirden çok hokkabazlık, Şa'beze adı verilmektedir. Bunların aslı duyu organlarının aldatılmasıdır. Bu, tıpkı vapurda giden kimsenin sahili hareket ediyor gibi görmesidir. Buna Arapça, "Âhız bi'l-Uyûn" (Göz bağcılığı) denilir. Göz bağcılığın, daha gizli olan ruhsal bir takım tesirlerle ilgisinin bulunması da mümkündür.

d) Bazı âletlerden yararlanılarak bir takım acâib şeyler göstermek sûretiyle yapılan sihirdir. Firavun'un sihirbazlarının bu tür büyücüler olduğu sanılmaktadır. Rivâyet edildiğine göre bunlar, özel surette yaptırdıkları değneklerin ve iplerin içine civa doldurmuşlar, hünerlerini gösterecekleri alanı da daha önceden önceden alttan ateakarak ısıtmışlardı. Bu ipleri ve değnekleri halkın gözüde toprağın üzerine atınca, alttan ateşin, üstten güneşin tesiriyle civa genleşmiş, bundan dolayı ipler ve değnekler kımıldamaya başlamıştı. Halk da bunları hareket ediyor sanmıştı. Böylece Firavun'un sihirbazları bâtılı gerçekmiş gibi göstermeye kalkışmışlardı. Zamanımızda teknik ve fennin gelşimesi sebebiyle bunlara bir çok örnek verilebilir.

e) Bazı ilaçlar ya da bazı cisimlerden yararlanılarak yapılan sihirlerdir. Büyü yapılacak kimseye esrar, morfin gibi şeyler içirmek suretiyle aklı çelinir. Dışkılar, kadavra parçaları, kan ve cinsiyetle ilgili her çeşit nesne sihirbâzın kullandığı şeylerdendir. Bunların bir özelliği de dinen pis sayılan şeyler olmalarıdır. Mesela necis olan pisliği büyücü ilaç olarak kullanır. Ayrıca, büyülenecek kişinin vücudundan alınacak herhangi birşey, saç teli, tırnak vs. de sihir yapımında kullanılır.

f) Dinleyicileri yaldızlı sözlerle kandırarak,

onların gönüllerini çelmek suretiyle yapılan sihirdir. Bu çeşit büyüde sihirbâz şarlatanlık yapar, çeşitli şekillerde kendini medheder, karşısındakini celbeder, muhâtabının hislerine tesir ederek yapacağını yapar. İsm-i A'zam bilirim, der, cin celbederim, der, duruma göre hünerden, san'attan kudretten, kerâmetten, nüfuzdan, ticâret ve menfaatten bahseder, sonunda karşısındakini dolandırır. Kalb çelmenin tesiri pek çoktur. En âdîsinden en mahâretlisine kadar dolandırıcılığın çeşitleri, sihirin çoğu ya da hepsi bununla ilgilidir, denilebilir.

g) Söz taşıyarak, kovuculuk (nemmamlık ve gammazlık) yaparak insanları birbirine düşürmek, böylece kendi hesabına çıkar sağlamak da büyü kapsamındadır. Bunlar, yalan dolan haberler, iftiralar, vasıtalı ve vasıtasız tahrikler, telkinlerdir ki, sihirin halk arasında en yaygın olan kısmıdır.(25)

Büyü yapmak isteyen sihirbâzların, Allah'ın yasakladığı bir takım fiileri işleyerek şeytân ya da cinlere yaklaşmak istedikleri nakledilegelen hususlardandır. Tarih boyunca bu tür kimseler yıldızlara taparak, Allah'a şirk koşarak, şeytânı övüp, ona taparak, şeytânın yardımını temin etmeye çalışmışlardır.(26) Şeytanın da, pislikte, şerde, fenalıkta kendisine en uygun olan kimseleri dost edindiği muhakkaktır. Ancak şeytânın, tevhid ehli mü'min kullara karşı, bu tür müşrik ve müflis insanlara yardımı ne kadar tesirlidir? Bunlar, Allah'ın iyi kullarına zarar vermeye muktedir olabilirler mi? Burada şu kadarını kaydetmek yerinde olacaktır ki, şeytân ve

(25) Râzî, Mefâtîh, III, 206-213; Yazır, Hak Dini, I, 442-445; S. Ateş, Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri, I, 207-208.
(26) Cebeci, Kur'ân'a Göre Cin-Şeytan, s. 67.

yandaşları Allah ve Resû-lü'nün yolundan gidenlere, Kur'ân-ı Kerîm'e sımsıkı sarılanlara hiçbir şekilde zarar veremezler. Bu husus Kur'ân-ı Kerîm'de haber verilmiştir.(27)

Buraya kadar kaydettiğimiz hususlardan sihirin başlıca iki kısma ayrıldığını görmekteyiz. Birinci kısım, sırf yalan-dolan ve kandırmacadan ibâret olan söz ve fiillerle oraya atılan büyü çeşididir. İkinci kısım da az çok var olan bir gerçeği suistimal ederek yapılan sihirlerdir. Konumuz cinler olduğu için, biz, yukarda kaydettiğimiz sekiz maddelik sihir çeşitleri içerisinde üçüncü sırada yer alan bölümle ilgilenmek durumundayız. Diğer gruplarda yer alan sihir çeşitlerinin günümüzde artık Astronomi, Astrofizik, Kimya, Fizik, Biyoloji, Tıp, Eczacılık, vs. gibi müsbet ilimlerle, Edebiyat, Psikoloji, Parapsikoloji, Hitabet ve Sosyoloji ilimlerinin meşguliyet sahasına girdiği de bir gerçektir. İlim ve Fennin, düşüncenin gelişmesiyle artık günümüzde insanlar, geçmişte sihir olarak adlandırılan, halkın kandırılmasına vesile kılınan bir çok olayın sebebini bilmekte, bunların açıklamasını yapabilmektedirler. Haberleşme araç ve gereçlerinin son derece yaygınlaştığı günümüzde artık insanlar, duydukları her şeye körü körüne inanmamakta, bunların aslını ve gerçeğini araştırmaktadırlar. Yine günümüzde halk, sihirbazların yaptıkları çoğu şeyin duyu organlarının yanıltılmasına dayandığını, kendisini seyreden ya da kendilerine program yaptıranların verdikleri para olmadan sihirbazların karınlarını bile doyurmaktan aciz olduklarını bilmektedirler. Geçmişte sihir ya da büyü olarak takdim edilen pek çok olay artık müsbet ilimle-

(27) İbrahim, 14/22; Hicr, 15/42; Nahl, 16/99; İsrâ, 17/65.

rin bilgi alanına girmiş, sebebi, mahiyeti, sonucu açıklanabilir konuma gelmiştir. Yukarda saydığımız sihir çeşitlerinin ikinci grubu olan güçlü ruh sahiplerinin büyüsüyle ilgili olarak müfessirlerin kaydettiği bazı hususlar vardır ki günümüzde bunları kabul etmek pek mümkün görünmemektedir. Mesela bu gruba giren güçlü ruh sahibi kimsenin, kendi bedeninin dışında tesir edebilecek kadar irâdesinin güçlendiği, eşyada, hayvanlarda, insanlarda kendi vücuduymuş gibi tasarruf yapabildiği, dilediği zaman başkalarının bünye ve şeklini değiştirebildiği, insanı öldürecek, diriltecek ya da eşek haline getirebilecek hüner elde edebildiği, havada uçup, suda yürüyebildiği ileri sürülmektedir.(28)

Artık çağımızda, bir eşyaya ya da insana dokunmadan, ya da belli fizîkî kanunlara göre çalışan araçların yardımı olmadan uzaktan tesir etmenin mümkün olduğunu ileri sürmek çok güçtür. Bu husus son derece tartışmaya müsait bir konudur. Biyo enerji olayında olduğu gibi, makul bilimsel bir açıklaması mevcut olmalıdır. Bir eşyayı dokunarak kaldırabilir. yerini değiştirebilir, ya da imha edebilirsiniz. İnsan da buna dahildir. Ancak günümüzde onlara uzaktan tesir etmenin, zarar vermenin, ya da imha etmenin yolları bellidir. Ya top-tüfek vs. atarsınız, ya uçakla, füzeyle bombalarsınız, ya da lazer vs. gibi ışınlarla çalışan silahlar geliştirirsiniz. Elinizi dokunmadan hedefiniz olan varlığı imha edersiniz. Veya o eşya ya da canlıyı ışınlarla bombardımana tâbi tutarsınız. Onu hasta eder, hemen ölümüne sebep olursunuz. Uzaktan kumandalı bom-

(28) Yazır, Hak Dini, I, 443; S. Ateş, Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri, I, 209.

balarla, evinde, yolda, arabasında, uçağında havaya uçurabilirsiniz. Geçmişte sihir olarak nitelendirilebilecek bu olayların hemen hepsinin ilmî bir açıklaması mevcuttur. Eğer insanları uzaktan büyü ve sihir yoluyla öldürmek mümkün olsaydı, dünyanın dört bir yanına dağıtılmış, sürülmüş, katliama, soykırıma uğratılmış Yahudiler, sihir işlerini en iyi bilen bir millet olarak bunu düşmanlarına tatbik eder, onların baskı ve zulümlerinden kurtulurlardı. Halbuki Tarih bize bunun aksini söylüyor. Bu açıdan sihir yoluyla insanlara zarar vermek, onları öldürmek hususundaki iddialar, düşmanlarından savaş vs. yollarla doğrudan intikam alamayan, onların karşısına çıkamayan, ezilmiş, mağlub olmuş zavallı kişi ve toplumların, hasımlarının kalbine korku salmak, onların zararlarından emin olmak maksadıyla çaresizlik içinde başvurdukları, sığınıp tesilli aradıkları bir husus olmalıdır. Yukarda da kaydettiğimiz gibi, sihirin İsrâiloğulları, Süryanîler gibi zayıf toplumlarda, ilkel kabilelerde yayılması, Mısır'da, İran'da, Bâbil'de tevhid devirlerinde yasaklandığı için el altından gizli gizli devam etmesi bu görüşümüzü destekleyen hususlardandır. İnsana hayat vermek ya da öldürmek ancak Cenâb-ı Hakk'ın iradesiyledir. Bu iş, Cenâb-ı Hakk'ın elindedir ve O'nun emriyle meydana gelmektedir. İnsanların ya da başka nesnelerin bu hususta, sebeb olmaktan öteye bir fonksiyonu yoktur. Bu konularda insan diler, Allah (c.c.)'da onun sonucunu yaratır. Bu sebeble, öldürmek maksadıyla bir insana ateş eden kimse de, Allah dilemedikçe karşısındakini öldüremez. Kurşun seker, isabet etmez, öldürücü şekilde yaralayamaz vs. sebeplerden dolayı kişi bu arzusuna erişemez.

Diriltmek ve öldürmenin ancak Cenab-ı Hakk'a ait bir fiil olduğu hususunda Hz. İbrahim'le Nemrud arasında-ki tartışmayı hatırlamakta yarar vardır:

"Allah, kendisine hükümranlık verdi diye İbrahim ile, Rabbi hakkında tartışanı görmedin mi? İbrahim: 'Rabbim, dirilten ve öldürendir' demişti. 'Ben de diriltir ve öldürürüm' dedi. İbrahim: 'Şüphesiz Allâh güneşi doğudan getiriyor, sen de batıdan getirsene' dedi. İnkâr eden şaşırıp kaldı. Allâh zulmeden kimseleri doğru yola eriştirmez."(29)

Öldürme ve diriltmenin Cenâb-ı Hakk'a ait olduğuna dair bir çok âyet vardır. Bunlardan bir tanesini aşağıya kaydediyoruz:

"Doğrusu, dirilten ve öldüren Biziz. Hepsinin gerisinde de Biz kalırız."(30)

Kısacası herhangi bir zahmet, tehlike ya da gayret ve çalışmaya girmeden oturduğu yerden büyü yaparak bir kimsenin hasımlarını bertaraf etmesi, imha etmesi söz konusu değildir. Bu, "Sünnetullah"a, Allâh'ın kainatta koyduğu tabii kanunlara ve iradesine aykırıdır. Mümkün de değildir. Eğer böyle bir şey mümkün ve caiz olsaydı, Hz. Peygamber düşmanlarıyla savaşa çıkmaz, ordular tertib etmez, müslümanlar kendilerini tehlikeye atmaz, şehid vermezlerdi. Hasımlarını daha kolay ve zahmetsiz, tehlikesiz olan bu yolla ortadan kaldırmaya çalışırlardı. Yahudiler, Hristiyanlar, Müşrikler, Münafıklar, İslâm düşmanları da bu yolla Hz. Peygamber'i, sonraları müslümanların liderlerini, komutanlarını ortadan kaldırmaya muvaffak olurlardı. Halbuki böyle

(29) Bakara, 2/258.
(30) Hicr, 15/23.

bir şey söz konusu olmamıştır. Hz. Peygamber, düşmanlarının karşısına silahıyla, ordusuyla çıktığı gibi, düşmanları da O'nun (s.a.v.) karşısına silahlarıyla, askerleriyle çıkmışlar ve çarpışmışlardır.

Sihirbazların, eşyaların şeklini değiştirebildikleri, bir insanı eşek yapabildikleri iddiası da artık günümüzde komik kabul edilen bir husustur. Bunun mümkün olamayacağını herkes bilir. Bir canlının anatomisini değiştirmek, onu başka kılıklara sokmak, onun hayatına son vermek demektir. Bu, Kur'ân'da "Mesh" diye bahsedilen olaydır ki, dünya tarihinde meydana gelip gelmediği müfessirler arasında tartışmalı bir konu olup, bunun gerçekleşebilmesi ancak Cenâb-ı Hakk'ın kudreti dahilindedir. Allah'tan başka varlıkların, kendileri de aciz birer varlık olan sihirbazların bunu yapabilmesi mümkün değildir.

Günümüzde, artık havada uçmanın, denizde yürümenin de orijinal bir tarafı, sihir diye nitelendirilebilecek bir yönü kalmamıştır. Sıradan insanlar bile, biraz pilotluk eğitiminden sonra uçabilmekte, kanat, ya da paraşüt takarak tehlikesizce aşağıya süzülmekte, ayağına deniz paleti takan herkes bir motorun arkasından iple tutunarak denizin üstünde süratle kayabilmektedir. Bunların, tabiatta mevcut olan bir takım denge kanunlarına bağlı olduğunu da herkes idrak etmektedir. Bu açıdan biz burada, cinlerle irtibat kurmak suretiyle yapıldığı iddia edilen büyüler üzerinde duracağız.

3- BÜYÜNÜN ETKİSİ VAR MIDIR?

Sihir ya da büyünün insanlık tarihinde fiilen var olduğu, Bâbil döneminden beri bilinip, bir takım çeşitlerinin uygulandığı yukarda kaydedilmişti. Ancak sihirbazlar ya da büyücüler tarafından çeşitli maksatlarla yapılarak, bir takım tesir ve sonuçları iddia edilen, kendilerine diğer insanlardan üstünlük, ayrıcalık, maddî-manevî çıkar sağladığı görülen sihir ya da büyünün insanlar veya eşya üzerinde gerçekten tesiri var mıdır? Bu soruya açık, net ve kesin bir cevap verilemediği görülmektedir. Yukarda sihirin çeşitlerinden bahsettiğimiz bölümde sonuç olarak, sihirin başlıca iki kısma ayrıldığını, bir grubun sırf yalan-dolan, üç kağıt, göz boyama ve el çabukluğu, göz bağcılığı türünden şeyleri ihtiva ettiğini, diğer grubun da ilmî, fennî bazı gerçeklere dayandığını ve bu ilmî gerçeklerin istismar edilmesi suretiyle otaya konulan bazı olayları kapsamına aldığını belirtmiştik. Bu durumda birinci grub sihir ya da büyünün hiçbir şekilde gerçekle ilgisi olmadığı ortaya çıkmaktadır. İkinci grub sihirde ise, bazı ilmî gerçekler yer

almakta, eşya ya da Allâh'ın tabiatta yarattığı bazı kanunların özellik ve inceliklerinden yararlanıldığı, bunların kötü maksatlarla kullanılarak, şirk ve küfre âlet edildiği görülmektedir. Bu açıdan, birinci gruba giren ve aslı olmayan, yalana-dolana dayanan sihirin herhangi bir tesirinin olmayacağı açıktır. İkinci gruba giren sihirlerin birtakım ilmî gerçekleri içinde bulundurduğunu söyleyen bazı İslâm âlimleri, bu çeşit büyülerin tesir edebileceğini söylemişlerdir.

İslâm sihirle uğraşmayı, büyü yapmayı şirk ve küfür derecesinde bir fiil saymış, bu konuda çok şiddetli bir tutum sergilemiştir. Bu açıdan, sihir ya da büyü kitaplarında yer alan ve az çok ilmî bir gerçeği olduğu ileri sürülen, insanlara ve eşyaya tesir ettiği iddia olunan bu sihirlerin hurafe mi yoksa gerçek mi olduğunu deneyerek, tecrübe ederek ortaya koymaya da cesaret edilememiş, günümüze kadar bu konuda kesin ilmî sonuçlara varılamamış olduğu kanaatindeyiz.

Kur'ân-ı Kerim'de yer alan âyetlerle, bazı hadislere dayanan bir kısım İslâm âlimleri büyünün bir hakikatı olduğunu ve tesir ettiğini, bunun şerrinden Allah'a sığınmak gerektiğini söylemişlerdir. Mu'tezile ve Ehl-i Sünnet'e mensup bazı âlimlere göre ise, büyü gerçek değildir. Sihir diye bir şey yoktur. İnsan hiçbir şekilde, dokunmadan başkasına etki yapamaz. Ancak Mu'tezile ve bazı Ehl-i Sünnet âlimlerinin, bir kimseye dokunmadan etki edilemediği görüşünün, devirlerindeki fen ve teknik uygulamaların, çağımızdaki seviyeye ulaşmamış olmasın-dan dolayı bu şekilde ortaya konduğu da bir gerçektir. Çünkü günümüzde fizikî bir takım yollarla, ses dal-

galaları, elektrik, kızıl ya da mor ötesi ışınlar kullanılarak eşyaya ya da herhangi bir insana tesir etmenin mümkün olduğu anlaşılmıştır. Artık zamanımızda, ses, ışık, elektrik dalgalarıyla el değmeden bir takım cihazlar çalıştırılabilmektedir. TV., uydular, uzaktan kumandalı silahlar, füzeler vs. araç ve gereçler buna bir örnektir. Ancak bunların fizikî bir takım kanunlarla, ilmî yollarla yapıldığı, bir sihir ya da büyü olmadığı ortadadır. Ehl-i Sünnet âlimlerinden Ebû Ca'fer el-Esterebâzî ile İmâm Ebû Hanîfe'ye göre büyünün aslı yoktur. Hepsi göz boyamadan ve insanları aldatıp kandırmadan ibarettir. Yine kaydedildiğine göre, Ehl-i Sünnet âlimlerinin bir kısmına göre büyü vardır. Bunlara göre, bazı kimseler riyazet, isimlerin ve rakamların özellikleri, efsun ve uzlet gibi yollara başvurarak, başka varlıklar üzerinde etki yapabilecek duruma gelebilirler. Cinlerin kötüleriyle temas kurup, onlar vasıtasıyla olağanüstü görünen şeyler yapabilirler. Ancak bu olağanüstü şeyleri yaratan yine Allah'tır. Sihirbâz, büyüsüyle bir olayın sebeplerini bir doğrultuda düzenlemeye sevkeder. O isimlere ve rakamlara o özellikleri veren de Allâh'tır. Böylece her işin faili Allâh (c.c.) olmaktadır.(31)

Büyünün bir hakikatı olduğunu ve tesir edebildiğini ileri süren âlimlerin delillerinden birisi Bakara 102. âyet olup, buna şu şekilde mânâ verilmektedir:

"Süleymân'ın mülküne dair şeytânların uydurup takip ettikleri şeylerin ardına düştüler. Halbuki

(31) Râzî, Mefâtîhu'l-Ğayb, III, 213; S. Ateş, Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri, I, 209.

Süleyman küfretmedi. Fakat o şeytânlar küfrettiler. İnsanlara sihir ve Bâbil'de Hârut-Mârut adlı iki melek üzerine indirilen şeyleri öğretiyorlardı. Halbuki o ikisi 'Biz ancak bir imtihan için gönderildik. Sakın büyü yapmaya cevaz verip de kâfir olma' demedikçe bir kimseye öğretmezlerdi. İşte bunlardan kişi ile karısının arasını ayıracak şeyler öğreniyorlardı, fakat Allah'ın izni olmadıkça bununla kimseye zarar verebilir durumda değillerdi. Kendilerine zarar verecek, faydası dokunmayacak birşey öğreniyorlardı. Andolsun ki, onu her kim satın alırsa, Âhiret'te onun bir nasibi olmadığını gayet iyi biliyorlardı. Fakat canlarını sattıkları o şey ne kötüdür, keşke bunu bilselerdi."(32)

Âyete yukardaki şekilde mânâ vererek, sihirin bir hakikatı olduğunu söyleyen âlimler, âyette geçen (ومآانزل علي الملكين ببابل هاروت وماروت) cümlesinin başındaki (ما) yı mevsul olarak almaktadırlar. Bu âlimlere göre bu (ما) nın nâfiye olarak telakkî edilmesine, âyetin devamı (siyâkı) uygun gelmemekte, (وما يعلمان) ibâresi de rekîk düşmektedir.(33)

Yukardaki âyette geçen (ومآانزل علي الملكين ببابل هاروت وماروت) ibaresinin başındaki (ما) yı nâfiye (olumsuzluk) manasında alan İslâm âlimleri de vardır. Bunlara göre âyetin anlamı şudur:

"Şeytânların Süleymân'ın hükümranlığı hakkında söylediklerine uydular. Oysa Süleymân kâfir değildi. Ama insanlara sihiri öğreten şeytânlar kâfir olmuşlardı. Bâbil'de,melek denilen Hârut ve Mârut'a

(32) Bakara, 2/102.
(33) Yazır, Hak Dini, I, 445-446; S. Ateş, a.g.e., I, 206.

bir şey indirilmemişti. Bu ikisi, 'Biz sadece imtihan ediyoruz, sakın inkâr etme' demedikçe kimseye bir şey öğretmezlerdi. Halbuki bu ikisinden, koca ile karısının arasını ayıracak şeyler öğreniyorlardı. Oysa Allah'ın izni olmadıkça, onlar kimseye zarar veremezlerdi. Kendilerine zarar verecek, faydalı olmayacak şeyler öğreniyorlardı. Andolsun ki, onu satın alanın Ahiret'ten bir nasibi olmadığını biliyorlardı. Kendilerini karşılığında sattıkları şeyin ne kötü olduğunu keşke bilselerdi!"(34)

Âyet'te bu mânâyı verenlerin gayesi, meleklerin insanlara büyü öğrettikleri hususunu kabul etmemektir. Ancak buna gerek olmadığı, âyette:

(يعلمون الناس السحر وماانزل علي الملكين...) "Onlar, insanlara büyüyü, bir de iki meleğe indirileni öğretiyorlar" buyrularak, büyü ile meleklere indirilen şeyin ayrıldığı bildirilmiştir. Bu durumda,
(وماانزل علي الملكين) "Meleklere indirilen şey" bir sihir değil, fesadçı ve kötü kimselerin elinde, küfre vesile olabilecek bir hakikat, büyünün de dayandığı temel bir bilgidir. Ancak şeytânlar bunu sihir yapmak, küfre sebep olmak için öğretmişlerdir. Halbuki Bâbil'de kendilerine bu bilgi indirilen iki melek Hârut ve Mârut, "Biz bir fitneyiz, öğreteceğimiz şeyler fitneye müsaittir, suistimali küfürdür. Sakın sen bunu öğrenip kötü yolda kullanarak küfre girme" diye öğüt vermedikçe gelişi güzel kimseye öğretmezler, suistimalden, küfür ve sihirden menederlerdi. Şeytanlar ise böyle yapmadılar, bunlarla herkese kötülük yapma yollarını gösterip sihir öğretiyorlardı.

(34) Bakara, 2/102; Krş. Razî, Mefâtîhu'l-Ğayb, III, 217; Yazır, Hak Dini, I, 445; S. Ateş, a.g.e., I, 206.

(وماانزل علي الملكين) lafzıyla işaret edilen bu bilgi, insanların küfrüne sebep olan sihir ve sihirbazların çok yaygın olduğu Mezopotamya bölgesinde, Bâbil'de, bunların küfürlerine son vermek, halkı saptırmalarından korumak maksadıyla indirilmiştir. Bu maksatla, büyünün ne olduğu, hangi sebepler zincirinin düzenlenmesinden meydana geldiği, insanları Bâbil'deki sihirbaz kâfirlerin şerrinden korumak maksadıyla iki meleğe veya onlardan ilham alan iki hükümdara (melik) ilhâm edilmiştir. Onlar da bu bilgiyi, sihirbâzların otoritesini kırıp, küfre son vermek, Tevhîdi hâkim kılmak maksadıyla yukardaki tenbihleri yaparak insanlara öğretmişlerdir. Hârut ve Mârut, günümüze göre çok basit olan olayların bile bir büyü olarak görüldüğü Mezopotamya'da, diğer insanların kavrayamayacağı bir takım olayların kanunlarını açıklamışlar ve bunu talebelerine öğretirken kötüye kullanmamalarını söylemişlerdi. Fakat Bâbilliler ve Bâbil'deki esaretleri sırasında onlardan garib bir takım olayların sırlarını öğrenen Yahudiler, kısacası insan ve cin şeytânları bunlara birçok hurafeleri katmışlar, bir yığın hayaller, vefk, tılsım vs. ortaya atarak bunları sihir yapmada kullanmışlardı.(35) Burada, âyette geçen,

(فيتعلمون منهما ما يفر قون به بين المرأ وزوجه) ibâresinin biraz kapalı olduğunu hatırlatmakta yarar vardır. Bazı müfessirler bu ibâredeki (منهما) zamirini bu iki meleğe yani Hârut ve Mârut'a atfetmişlerdir. Bu durumda mânâ, "Hârut ve Mârut'tan, erkekle karısının arasını açacak şeyler öğreniyorlardı" şeklinde olmakta ve erkekle karısının arasını

(35) Râzî, Mefâtîh, II, 217-218; Yazır, Hak Dini, I, 446; S. Ateş, Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri, I, 206-207.

açacak şeyleri insanlara bu iki meleğin öğrettiği ortaya atılmaktadır. Fakat yukardaki ibarede yer alan (منهما) zamirinin Hârut ve Mârût'a değil de, (يعلمون الناس السحر) cümlesindeki (السحر) kelimesiyle, devamındaki (وما انزل علي الملكين) ifadesine atfedilmiş olduğunu söyleyen İslâm âlimleri de vardır. Kanaatimizce bunların görüşü daha isabetlidir. Bu durumda da âyetteki bu ibarenin manası, "Şeytanların, Süleyman (a.s.) hakkında uydurduğu şeylere uyan bu yahudi zümresi, kâfir şeytânların öğrettiği sihir ile, Bâbil'de Hârut ve Mârut adlı meleklere indirilen. (bilgilerden) koca ile karısının arasını ayıracak şeyler öğreniyorlar" şeklinde olmaktadır.(36) Böylece, Hârut ve Mârut adlı bu iki meleğin insanlara karı ile kocanın arasını ayıracak sihir öğretmedikleri, Yahudilerin bu konudaki büyüleri, Allah katından Hârut ve Mârut'a indirilen bu bilgileri kötüye kulanarak, şeytânların / sihirbazların öğrettiği sihirlerle karıştırarak kendilerinin ürettikleri anlaşılmaktadır.(37) Yahudilerin yaptıkları bu büyünün tesiri konusunda ise Cenab-ı Hak aynı âyette şöyle buyurmuştur: "Ama onlar, Allah'ın izni olmadan büyü ile hiç kimseye zarar veremezler."(38) İbn Haldun'un Mukaddime'sinin Türkçe tercümelerinde bu âyetin anlamının isabetli bir şekilde verilemediği görülmektedir. Mütercim Zakir Kâdiri Ugan bu âyetin tercümesini şu şekilde yapmıştır:

"Yahudiler, Süleyman Hükümdarlığı çağında şeytânların (Süleyman'a) iftira ederek okuduklarına tabi oldular. Süleyman sihir ile kâfir olmadı, fakat

(36) Râzî, Mefâtîh, III 217-218; H. Yazır, Hak Dini, I, 449.
(37) Râzî, a.g.e., III, 216-217.
(38) Bakara, 2/102.

şeytânlar kâfir oldular. Bunlar halka sihri ve Bâbil'de Hârut ve Mârut'tan ibaret olan iki meleğe indirilen şeyleri de öğretirler, o iki melek ise: 'Biz bozguncuyuz, yani Tanrı tarafından halkı sınamak için gönderilmişiz, sen kâfir olma!' diye öğüt vermeden önce hiçbir kimseye sihir öğretmezlerdi. Halk ise bu iki melekten, kocası ile eşini birbirinden ayıran şeyleri öğrenirlerdi. Bununla beraber sihirbazlar Tanrı'nın izni ve iradesi olmadan kimseye zarar veremezlerdi. Onlar kendilerine zararı dokunan ve kimseye hiçbir fayda sağlamayan sihri öğreniyorlardı. Halbuki Yahudiler, sihirle uğraşanların Âhiret'te hayırdan hiçbir payları olmayacağını pek iyi bilirlerdi ve bu suretle ne kadar çirkin bir şey karşılığında kendilerini feda etmiş ve cezâya çarptırmışlardı."(39)

Süleyman Uludağ ise bu âyeti şu şekilde tercüme etmiştir:

"Lâkin şeytânlar kâfir oldular. Halka sihir öğretiyorlardı. Bâbil'deki iki melek üzerine indirilen (sihri) belletiyorlardı. Bu ikî melek, 'Biz hakkınızda bir fitneyiz, sakın sen kâfir olma' demedikçe hiç kimseye bir şey öğretmezlerdi. Halk onlardan, karıyı kocasından ayırmaya yarayan şeyler öğreniyorlardı. Bu iki melek Allah'ın izin vermesi hâli hâriç sihirle hiçbir kimseye zarar ve ziyan vermemekte idiler." (Bakara, 2/202)(40)

Halbuki bu âyetin en isabetli tercümesinin yukarda kaydettiğimiz gibi Hamdi Yazır'ın tercih ettiği tercüme olduğu açıktır. Z. Kadiri Ugan'ın yukarda kaydettiğimiz tercümesinde, Bâbil'de Hârut ve

(39) İbn Haldun, Mukaddime, Terc: Z. Kadiri Ugan, III, 6.
(40) İbn Haldun, a.g.e., Terc: Süleyman Uludağ, II, 1182.

Mârut adlı iki meleğin halka sihir öğrettikleri, halkın da bu iki melekten kocası ile eşini birbirinden ayıran şeyler öğrendikleri ileri sürülmektedir. Halbuki bu iki meleğin, küfür ve şirk olduğu aynı âyette belirtilen büyüyü, karı-koca arasını ayıracak şeyleri halka öğretmeleri söz konusu değildir. Onlar, halkı küfür ve sapıklıktan, sihirbazların kandırmalarından kurtarmak için sihirin de kendisine dayanılarak üretildiği, mahiyeti itibariyle şirk özelliği, çirkinlik vasfı bulunmayan, o döneme göre yüksek seviyedeki bilgiyi halka belletiyorlar ve öğrettikleri kimselere, "Sakın bunu istismar etme, sihir yapmada kullanarak küfre girme diye de tehbih ediyorlardı. S. Uludağ da aynı şekilde, Bâbil'deki iki meleğe sihir indirildiğini kaydetmekte, ilave olarak bu iki meleğin sihir yaparak halka zarar vermeye çalıştığını ileri sürmektedir. Bâbil'deki iki meleğe indirilenin sihir değil, bilgi olduğunu yukarda kaydetmiştik. Bu iki melek, halka sihir yapmada da kullanılmaya müsait bilgiyi öğretiyorlar, onların kanmamasını temin ediyorlardı. Kendileri asla sihir yapmamışlardır, çünkü bu şirk ve küfürdür. Meleklerin şirk ve küfre girmeleri, şirk olan davranışlarla meşgul olmaları onlara yaraşmaz. Âyetin metninde bu konuda,
وماهم بضارين به من احد الاباذن الله Oysa onlar Allah'ın izni olmadıkça kimseye zarar veremezlerdi) buyurulmaktadır. Burada (هم) zamiriyle kasdedilenler Bâbil'deki iki melek değil, sihirle meşgul olan yahudilerdir.Eğer burada Bâbil'deki iki melek kasdedilseydi (هم) değil, (هما) zamirinin kullanılması gerekirdi. Nitekim Z. Kadiri Ugan burayı: "Bununla beraber, sihirbazlar Tanrı'nın izni ve iradesi olmadan kimseye zarar vermezlerdi" şeklinde tercüme

ederek mânâ yönünden isabet etmiştir.(Bkz. agy.)

Burada H. Yazır'ın şu ifadelerine yer vermek konumuz açısından önemlidir: "Bu tabir, sihrin azamî tesirini anlatmak içindir. Yani bunlar bu yolla karı ile kocanın arasını bile açabilecek fesadlar çevirebiliyorlar, bunu yapabilecek olan sihirlerle sosyal hayatta ne büyük fitneler çıkarılabileceğini kıyas ediniz. Karı ile kocasını ayıranlar, bu kadar kuvvetli toplumsal bir bağı kıranlar, bir topluma neler yapmazlar, komşular, hemşehriler arasında neler yapmazlar, milletin ferdlerini birbirine mi düşürmezler? Hükümet ile halkın arasını mı açmaz? İhtilaller mi çıkarmazlar? Âyet bu noktada bize gösteriyor ki sihrin en büyük tesiri ruhlar üzerindedir, fikirleri bozar, kalbleri çeler, ahlâkı berbad, toplumları perişan eder. Binaenaleyh sihrin aslı yoktur diye aldanmamalıdır. Ve böyle sihirbazlardan sakınmalıdır."(41)

Sihir konusunu, bir takım saçmalıklardan, asılsız uygulamalardan ve hurafelerden arındırarak Kur'ân ve Sünnet'in ışığında düşünürsek, âlimlerimizin de belirttiği gibi, bunlardan bir kısmında gerçek payı olmalıdır. O halde sihirin bu gerçek kısmı ve tesiri nedir? Kanaatimizce bu, günümüzde geçmiş asırlara nisbetle gayet iyi bilinen ve kullanılan "Telkin" dir. Telkin, yaldızlı sözlerle, aldatıcı davranış ve yalan-dolan haberlerle karşıdaki muhatabın kafasını gönlünü bulandırmak, fikirlerini çelmek, kanaatini değiştirmek ya da arzu edilen görüş veya kanaate sahip olmasını sağlamaktır. Telkin ise günümüzde söz, yazı, resim, filim, yalan haber vs. yollarla çok modern bir şekilde yapılmak-

(41) Yazır, Hak Dini, I, 449-450.

tadır. Bunun için bant, resim, yazı, gazete, TV., telefon vs. araçlarla muhataba ulaşılmakta, onun fikirleri çelinmekte, belli bir kanaate sahip olması temin edilmektedir.(42) Tabir câizse, kişi yavaş yavaş şartlandırılmakta, beyni yıkanmakta, yani büyülenmektedir. Bu şekilde telkin sahiplerinin isteği doğrultusunda, insanlara doğrular yanlış, yanlışlar doğru, hak bâtıl, bâtıl hak, yalanlar doğru gibi gösterilmekte, kabul ettirilmektedir. Geçmişte bir insan ya da cin şeytânının, sihirbazının bir ya da birkaç kişiyi, bir kabile veya site halkını büyüleyip, kandırarak küfre götürebilmesine karşılık, günümüzün modern sihirbazları, sahip oldukları iletişim araçlarıyla milyonlarca insanı, az gelişmiş toplumları, milletleri, câhil kitleleri istedikleri biçimde şartlandırmakta, zehirlemekte, yalan yanlış fikirler empoze ederek, kendi benliklerinden koparmaya çalışmaktadırlar. Yalan haberler, reklamlar, seks filimleri vs. yollarla insanların beyni duruma uğratılıp uyuşturulmakta, insanlar düşünemez, doğruyu yanlışı, faydalıyı zararlıyı ayırd edemez hale getirilmektedir. İletişim araç ve gereçlerinin yoğun baskısı, sihirleyici, büyüleyici gücü altında insanlar cinsel ihtiyaçlarıyla midelerinden başkasını düşünemez, akıl ve iradelerini kullanamaz, silkinip kendilerine gelemez duruma sokulmaktadır. Bu sihirli gücün sahipleri, çıkarlarını tehlikede hissettikleri anda komuoyu oluşturmakta, halk kitlelerini harekete geçirerek hükümetleri devirmek, ya da onlara arzuladıkları kararları aldırtmak istemekte, daha da ileri giderek millet ve devletlerin arasına kin ve düşmanlık sokarak, bu kardeş millet ve devletleri yıllarca birbiriyle

(42) Canan, Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi, VIII, 88.

savaştırabilmektedirler.

Geçmişte, şeytân tıynetindeki kişiler ya da sihirbazlar, insanların, karı-kocanın, akrabaların arasını açmak için sınırlı çapta faaliyette bulunabilmekte, dünya çapında düşünüldüğü zaman küçük zararlara sebebiyet vermekteydirler. Bunlar, belki binbir şeytânlık ya da kurnazlıkla, halktan yana görünerek karıyı kocasına, kocayı karısına karşı kışkırtıp aralarına geçimsizlik sokmakta, belki ayrılmalarına sebep olmaktaydılar. Kimbilir, kadınların kulaklarına kocalarının kendilerini sevmediğini, aralarında başka bir kadın bulunduğunu, ya da kocasının kendisine haksızlık yaptığını, iyi gezdirmediğini, güzel giydirmediğini, yeterince yedirmediğini, ona karşı cimri davrandığını fısıldıyorlar; huzursuzluk ve münakaşalara, mutsuzluklara sebep oluyorlardı. Kocanın kulaklarına, karısının kendisini istemediğini, evlenmeden önce bir başkasını sevdiğini, zorla kendisiyle evlendirildiğini, hâlâ o eski şahsı sevdiğini, karısının onunla ilişki kurduğunu söylemekte, ya da karın ev işlerini yapmıyor, evi temizlemiyor, yırtık sökük dikmiyor, süpürmüyor, güzel yemekler yapmıyor, getirdiklerini çöpe atıp israf ediyor, eve sevmediğin kimseleri alıyor, kazandığın malı senden izinsiz sağa sola dağıtıyor vs. gibi araya kırgınlık ve kızgınlık sokucu düşünceleri fısıldıyordu. Böylece huzurlu ve mutlu ruhlar, gönüller altüst oluyor, canlar sıkılıyor, ruhlar daralıyor, sonu ayrılıklarla neticelenecek facialar meydana getiriyor, yavruları ana-babalı öksüz bırakabiliyorlardı.

Günümüzün modern ve çok daha güçlü büyücüleri,artık gizli gizli kişilerin kulaklarına fısıldayarak

onları büyülemiyorlar. Onlar, toplumlara, milli benliklerinde yer almayan, millî değerlerine zıt, anne babalarından, atalarından görmedikleri, duymadıkları fikirleri pompalıyorlar. Kadın-erkek eşitliğini, kadınların ezildiğini, horlandığını, kocaların onları ezdiğini, erkeklerin onları köle haline getirdiğini, kızların evlenip koca kahrı çekmeye, çocuk doğurup bakmaya, büyütüp terbiye etmeye mecbur olmadıklarını, evlilik denilen müessesenin kutsal olduğuna inanmaya gerek olmadığını, cinsel özgürlük olması gerektiğini, iffet, nâmus, bâkirelik gibi kavramları gereksiz ve boş şeyler olduğunu, kadının da istediği zaman istediği kadar süre, istediği erkekle serbestçe yatabilme hakkı olduğunu, onun da serbestçe kazanıp, özgürce harcayabilmesi gerektiğini suret-i haktan görünerek, güya kadınların hakkını savunarak, şuursuz kesimlere "telkin" ediyorlar. Onları şartlandırıyor, büyülüyorlar. Bunun sonucu olarak aileler çöküyor, karı-koca arasında kavga ve gürültüler, nifak tohumları atılıyor, boşanmalar çoğalıyor, yapısı, sağlamlığı aileye dayanan toplumlar, milletler çatırdıyor. Sağlıklı nesiller yetiştirebilmek imkansız hale getirilmek isteniyor. Zina, fuhuş ve benzeri çirkinlikler, Allah'ın haram kıldığı fiiller yayılıyor, ahlâken çöküş başlıyor. Millet ve devletler zayıflıyor, şahsiyetlerini, millî benliklerini yitiriyorlar, başka milletlerin ve devletlerin hâkimiyeti altında yok olmaya aday hale geliyorlar.

Bu yönüyle, modern sihirbazlar, büyücüler tarafından uygulanan, toplumlara yöneltilen sihirin ne kadar etkileyici, ne kadar tahrîb edici olduğu, aileleri yıkmada, karı ile kocanın arasını ayırmada ne kadar güçlü rol oynadığı ortadadır. Bunların şerrinden,

zararından emin olabilmek için de herşeyin yaratıcısı yüce Allah'a sıkı sıkıya bağlanmak, O'nun buyruklarına kulak vermek, gönderdiği Kitâb'ına ve Peygamberinin tavsiyelerine uymak, insan ve cin şeytânlarının kulaklarımıza fısıldadığı telkinlere kapılmamak gerektiği açıktır. Hz. Peygamber'in bu konuda: "Belağatli sözlerden bir kısmı sihirdir"(43) buyurması da konuyu kavramamıza ne kadar katkıda bulunmaktadır! Böyle yıkıcı tesirleri olabilen sihirin tesirinden korunabilmemiz için Kur'ân-ı Kerîm'de bir sûre yer almaktadır:

"Ey Muhammed! De ki: Yaratıkların şerrinden, bastırdığı zaman karanlığın şerrinden, düğümlere nefes eden büyücülerin şerrinden, hased ettiği zaman hasedçinin şerrinden, tan yerini ağartan Rabbe sığınırım"(44).

Bu sûrede konumuzla ilgili olan âyet,

(ومن شر النفاثات في العقد Düğümlere üfleyip, tüküren büyücü kadınların şerrinden)'dir.(النفاثات في العقد) Düğümlere üfleyen kadınlar demektir. Bununla, sihir yapmak için bağladıkları düğümlere üfleyen kadınlar kasdedilmiştir. Bu ibâre, "erkeklerin kadınlara düşkünlüğünden yararlanıp, naz ve işve ile onların fikirlerini çelerek istedikleri görüşe döndüren kadınlar şeklinde de anlaşılmıştır. Bunlar, düğüm gibi açılması zor olan erkekleri naz ve işveleriyle fikirden fikire döndürürler. Böylelerin, erkeklerin fikirlerini çelmek için döktükleri dil, yaptıkları işve, erkeklerin düğüm gibi düşüncelerini üfleyerek çözmekleri, onları çeşitli fitnelere düşürmeleri"

(43) Buhârî, Tıb, 51; Nikâh, 47; Müslim, Cum'a, 47.
(44) Felak, 113/1-5.

şeklinde de tefsîr edilmiştir.(45) Âyet'in bu şekilde yorumlanması, telkinin sihir olduğuna dair yukarda kaydettiğimiz hususlara uygundur. Ancak bu görüşün zorlama ve müfessirlerin bir çoğunun açıklamasına aykırı olduğu da kaydedilmektedir.(46) Ancak bu görüşte hakikat payı olduğu da açık bir husustur.İleride de görüleceği üzere büyücü ve sihirbazların, kaynağı Bâbil, Âsur, Eski Mısır, Yahudilik vs. gibi İslâm öncesi küfür ve şirk dönemlerine ulaşan efsun, tılsım ve büyüleri, onlara İslâmî bir kimlik vermek suretiyle müslümanların câhil halk tabakası arasına yaydıkları bilinmektedir. Bunda da ençok Şamanlar, Budist rahipler, Maniheist din adamları, Yahudiler rol oynamış, karşı gelemeyince, ellerinde mevcut bir takım tılsım, efsun, vefk vs. büyü cinsinden hurafeleri İslâm'a sokarak, bu yüce dini tahrif etme, Kur'ân'ı topluma, anlaşılmaz bir sihir kitabı olarak algılatma yoluna gitmişlerdir. Böylece Kur'ân'ı hükümsüz bırakma ve O'nun denetiminden uzak kalan toplumlar üzerinde eski hakimiyetlerini sürdürme maksadı gütmüşlerdir. Bunu gerçekleştirmek için, âyetlerden, hadislerden, Esmâ-î Hüsnâ'dan, bazı İslâmî dualardan yararlanmışlar, bunları istismar ederek büyü yapmada kullanmışlardır. Halbuki İslâm büyüyü yasaklamış, bunun şirk ve küfür olduğunu bildirmiştir. Görüldüğü gibi, (النفاثات في العقد Düğümlere üfleyenler), İslâm'ı iptal ederek, Kur'ân-ı Kerim'i devre dışı bırakmak isteyen, içine sokuşturmak istedikleri hurafe ve büyülerle son Tevhid Dini'ni tahrif etme arzusunda

(45) Râzî, Mefâtîh, XXXII, 196; Yazır, Hak Dini, IX, 6400; S. Ateş, Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri, XI, 189-190.
(46) S. Ateş, a.g.e., XI, 190.

olan İslâm düşmanlarıdır. Kur'ân-ı Kerîm'in inmesi ve İslâm'ın bunların faaliyet alanlarında hakim olmasıyla menfaatleri haleldâr olmuş bu tür kimseler, hem intikam almak, hem de eski sömürü çarklarını işletmeye devam edip, bu zavallı halkı pençelerinde tutmak için sihire meşruiyet kazandırmak istemişlerdir. Yüce Allah'ın, "Düğümlere üfleyenlerin şerrinden" kendisine sığınılmasını isteyerek, mü'minleri onların bu sinsi ve çok tehlikeli faaliyetlerine karşı uyarmasına bu açıdan da bakmak gerektiği kanaatindeyiz. Kısacası düğümlere üfleyerek san'at icra eden sihirbazların asıl tehlikesi, Kur'ân'ı ve İslâm'ı tahrif etmeye yönelik faaliyetleridir.

Kur'ân-ı Kerim indiği zaman, dünyada mevcut tüm toplumlarda mevcut olduğu gibi Cahiliye Arapları'nda da karanlık korkusu vardı. Onlar, karanlıkta cinlerin ortaya çıkıp insanları çarpacaklarına inandıklarından geceleyin bir dereye indiklerinde o derenin en büyük cinnine sığınıyorlar ve böylece güven içinde olduklarına inanıyorlardı. Yine bu dönemde Araplar arasında, insanları hasta yapmak, onları istediği yöne sevketmek, onlara zarar vermek amacıyla sihir yapan erkek ve kadınlar vardı. Bunlar büyü yaparken, okuyup üfleyerek, düğüm bağlarlardı. Yine toplum içinde, hased eden insanların nazarının değeceğine inanılır ve bunun için çeşitli tılsımlara, hurafe yollarına başvurulurdu. Bu açıdan bu âyetlerin amacı, gecenin karanlığında cinlerin çarpacağını, yahut büyücülerin insana zarar vereceğini veya mutlaka göz değeceğini anlatmak değil, tek kuvvet ve kudret sahibinin Allah olduğunu, O'na sığındıktan sonra hiç kimsenin ve hiçbir şeyin zarar veremeyeceğini, başkasına değil, yalnız Allah'a

sığınmak gerektiğini anlatmaktır.(47)

Yukardaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, cinlerin insanlara zarar verebileceği, çarpacağı, büyü yaparak cinler vasıtasıyla diğer insanların etki altına alınıp istenilen yöne sevkedileceği, öldürülebileceği, hastalandırılabileceği, hayvan şekline dönüştürülebileceği, kocasından ya da karısından ayırılabileceği, bir kadın ya da kızın gönlünün celbedilebileceği iddiaları Câhiliye döneminin bir takım yanlış kanaatleri olmalıdır. Bize göre, günümüzde bazı ilim dallarınca da kullanılan Hipnoz vs.yollarla telkin, ikna, şartlandırma, beyin yıkama durumları hâriç, bir insanın iradesinin etki alınması söz konusu değildir. Bir insan, bir konuda şu ya da bu yolla ikna olabilir, tesir altında kalabilir, ama attığı her adımda, her davranışında cüzi iradesini kullanması söz konusudur. Deli vs. değilse, iradesini kullandığı yönden de sorumludur. Çünkü Allah, iradesini hayır ya da şerde kullanmakta serbest bırakmış, insanın davranışlarından sorumlu tutulacağını bildirmiştir. Ayrıca bir insanın hipnoz vs. yollarla devamlı bir surette telkin altında tutulup, başkasının emri altına girmesi de mümkün olmamalıdır. Çünkü bu durum bir nevi uyku halidir. Ayrıca bir kimseyi iradesi dışında hipnotize etmek de mümkün değildir.(48) Bu sebeple de, cinlerle irtibat kurarak, ya da onları emri altına alarak, başkalarını öldürecek, eşinden boşattıracak ya da birisini istemediği bir kimseye âşık edecek davranışları yaptırtabilmek pek mümkün gözükmüyor. Bu iddialarda bulunanlar, ilgili şahısla doğrudan irtibatta bulunup, onlara

(47) Derveze, et-Tefsîru'l-Hadîs, I, 197-198; S. Ateş, a.g.e., XI, 191.
(48) Özakkaş, Gerçeğin Dirilişine Kapı Hipnoz, s. 158-159.

söz vs. yollarla telkinde bulunmuyorlar. Yazdıkları bir takım muskalarla ya da yaptırdıkları bir takım hurafe mahsulü, Bâbil Âsur, Süryanî kalıntısı büyülerle hedef şahsı etki altına alabildiklerini ileri sürüyorlar. Bu iddialarını desteklemek için de cinleri kullandıklarını, bunların emirleri altında bulunduğunu iddia ediyorlar. Cinlerin insanların emrine girmelerine dair kaleme aldığımız bölümde, bunun mümkün olduğunun kabul edilemeyeceğini kaydettik ve bu konudaki delilleri zikrettik. Bu husus mümkün olmadığına göre, geriye bu iddiada bulunanların (sihirbaz/büyücülerin) cinler ve şeytânlarla dost olmaları kalıyor. Bu durumda, bu tür kimselerin cin ve şeytânlarla irtibat kurduklarını kabul etsek bile, bunların, dostları olan şeytânlara (kâfir cinlere) başka insanları öldürtebileceklerini, hasta ettirebileceklerini, onları tesir altına alıp istedikleri her şeyi yaptırtabileceklerini kabul etmek de mümkün değildir. Çünkü hayat veren ve öldüren yegane güç Allah'tır. Bunlar O'na mahsus fiillerdir.(49) Ayrıca insanın koruyucu melekleri (Hafaza Melekleri) olduğunu hatırdan çıkarmamak gerekir. Cin ya da şeytânların bu konuda bir gücü ve fonksiyonu yoktur. Kur'ân-ı Kerim'in çeşitli yerlerinde Allah (c.c.), "Kullarımın üzerinde senin bir nüfuzun olamaz. Ancak sana uyan sapıklar bunun dışındadır"(50) buyurarak bu hususa işaret etmiştir. O zaman Kâfir cin ya da şeytânların insanlar üzerindeki tesiri, gücü, sadece onları doğru yoldan saptırıp azdırmak, haram ve yanlış yollara sevkederek, Allah'ın kendilerine buğzetmesini temin etmek için kalblerine vesvese ver-

(49) Bkz. Bakara, 2/258; Hicr, 15/23.
(50) Hicr, 15/42; Krş. İbrâhîm, 14/22; Nahl, 16/99; İsrâ, 17/65.

mek, kötü telkinlerde bulunmaktır. Bu açıdan cin şeytânları ile, insan şeytânları aynı vazifeyi yapmakta, her iki grub da telkin yoluyla insanları etkilemeye, tesir altına alıp kandırmaya çalışmaktadırlar. Şeytanların insanlara vesvese verdiği, onların insanın gönlüne getirdiği bu vesveselerin, gizli fısıltıların şerrinden, kandırmasından Allah'a sığınmak gerektiği Kur'ân-ı Kerîm'de haber verilmektedir.(51) en-Nâs sûresinde ise bu konuda şöyle buyurulmaktadır:

"Ey Muhammed! De ki: İnsanlardan ve cinlerden ve insanların gönüllerine vesvese veren o sinsi vesvesecinin şerrinden, insanların İlâhı, insanların Hükümrânı ve insanların Rabbi olan Allah'a sığınırım."(52) Yine Kur'ân-ı Kerim, şeytânın Kıyâmet Günü Allah'ın huzurunda şöyle diyeceğini haber vermektedir:

"İş olup bitince şeytân, 'Doğrusu Allâh size gerçek vadetti. Ben de vâdettim, ama sonra caydım. Esasen sizi zorlayacak bir nüfuzum da yoktu, sadece çağırdım, siz de geldiniz. O halde beni değil, kendinizi kınayın. Artık ben sizi kurtaramam, siz de beni kurtaramazsınız. Beni Allah'a ortak koşmanızı daha önce kabul etmemiştim. Doğrusu zâlimlere can yakıcı bir azab vardır' der."(53)

Yine bu konuda: "Doğrusu şeytânın inananlar ve yalnız Rablerine güvenenler üzerinde bir nüfuzu yoktur. Onun nüfuzu sadece, kendisini dost edinenler ve Allah'a ortak koşanlar üzerindedir. (O sadece onları

(51) Bkz. En'âm, 6/112,121; Fussilet, 41/36.
(52)Nâs, 114/1-6.
(53) İbrâhîm, 14/22.

kandırabilir.)"(54) buyurulmuştur. Bu âyetten cin ya da şeytânların telkin ve vesveselerine şirk koşanlarla şeytânı dost edinen günahkâr kimselerin kapılabileceğini anlıyoruz. İster büyücü, ister sihirbaz tarafından gönderilsin, ister cin ya da şeytân kendisi gitsin, kulağına fısıldayarak, gönlüne vesvese vererek etki altına aldığı kimse demekki şeytânın dostudur. Ona dost olanın da şu bu zorlamayla değil, yukarıdaki âyette kendisinin de itiraf ettiği gibi,(55) hür arzu ve iradesiyle bunu yaptığı, şeytânın telkinine kapıldığı açıktır. Bu durumda da uğranılan zarardan sorumlu ve suçlu yine büyücü vs. değil, cüzî iradesini o yönde kullanan insandır. Sihirbâzın sorumluluğu ayrı bir hususdur. O zaman ister nüsha (muska) yazarak, ister çeşitli yollarla sihir yaparak, isterse düğümlere üfleyerek faaliyette bulunsun, büyücü ya da sihirbazların şerrinden Allah'a sığınmak gerekir. Cin ya da insan şeytânlarının şerri de buraya kadar açıklamaya çalıştığımız gibi, insanlara vesvese vermesi, kulaklarına fena şeyleri fısıldaması, onlara yanlış ve zararlı hususları telkin ederek dünya ve Âhiret'te hüsrana uğratmasıdır. Nitekim Ebü'l-Yüsr el-Pezdevî, Ehl-i Sünnet âlimlerinin çoğunun, cinlerin vesvese vermek sûretiyle insanlara etkili olabileceklerini söylediklerini kaydetmektedir.(56) İnsan şeytânlarının telkin vs. yollarla, Medyayı kullanarak, ya da ferdî olarak hareket ederek, kişide, ailede, toplumda, devletlerde nasıl tahribât yapabildiklerini yukarda açıklamaya çalıştık. Eski sihirbazların daha dar imkanlarla hakkı bâtıl, bâtılı hak göste-

(54) Nahl, 16/99-100.
(55) İbrâhîm, 14/22.
(56) Pezdevî, Usûlü'd-dîn, s. 226; Krş. Kılavuz, TDV. İs. Ans. Cin Mad. VIII, 9.

rerek küfrü yaymaya, hâkim kılmaya çalıştıkları gibi, günümüzde de daha geniş çapta insanları telkin altına alıp, gözlerini boyayarak, beyinlerini yıkayarak, hakkı bâtıl, bâtılı hak gösterip, şerri hâkim kılmaya çalışan modern sihirbazlar vardır. Bunların zarar ve tesirinden korunmak için Allah'ın yardımını dilemek, O'na sığınmaktan başka çare yoktur. O zaman, eski sihirbazların da yeni büyücülerin de, şeytânların da başvurdukları yol "telkin"dir ve hedefleri de insanları şirk ve küfre düşürmektir. Onların dünyada mutsuzluğa, Âhiret'te bedbahtlığa uğratmak, devamlı ruh sıkıntıları, stres ve bunalımlar içinde yaşatarak, sonuçta hastalandırıp delirtmek, inkâra, intihara kadar götürmektir. Küfre ve şirke, inançsızlığa, ahlâksızlığa sevketmektir. Buraya kadar saydığımız şu hususların, şerrinden yüce Yaratıcı'ya sığınmaya değecek kadar büyük felâketler olduğu açıktır. Burada şunu kaydetmekte de yarar vardır ki, insanoğlu bu felâketlere, bu acı sonuçlara kendisini insan ya da cin şeytânlarının telkinlerine teslim etmesi, iradesini bu yönde kullanması sebebiyle uğramaktadır. O halde kişi, suçu büyücü ve sihirbazda, şeytân ya da cinde değil kendisinde aramalıdır. Tarih boyunca Cenab-ı Hakk'ın bu konudaki Sünnetinin, sihirin iptal edilmesi (tesirsiz bırakılması), büyücülerin perişan ve mağlup edilmesi şeklinde tecelli ettiğini hatırdan çıkarmamak gerekir.(57) Nitekim Kur'ân-ı Kerim'de bu konuda, "Büyücü nereden gelirse gelsin, başarı kazanamaz"(58), "Sihirbazlar gelince Musa onlara, 'Atacağınızı atın' dedi. Attıklarında Musa, 'Yaptığınız sihir-

(57) Bkz. Râzî, Mefâtîhu'l-Ğayb, III, 217.
(58) Tâhâ, 20/69.

dir, fakat Allah onu boşa çıkaracaktır. Allah bozguncuların işini elbette düzeltmez. Suçlular istemese de Allah sözleriyle hakkını gerçekleştirecektir' dedi."(59) buyurulmaktadır.

Burada konuyla ilgili olarak Hz. Peygamber'den nakledilen bir hadisi kaydetmenin yerinde olacağını düşünmekteyiz: Ebû Sa'îd el-Hudrî ve Ebu Mûsâ el-Eş'ârî'nin (r.a.) naklettiklerine göre, Hz. Peygamber, devamlı içki içen ayyaş kimselerin, sihire inanan ve doğru olduğunu tasdik edenlerin, sıla-i rahmi kesenlerin, kâhinlerin, yaptığı iyilikleri başa kakan kimselerin Cennet'e giremeyeceğini söylemişlerdir.(60) Ebu Hureyre tarafından nakledilen bir diğer hadislerinde ise Resûlullâh, sihir yapan kimsenin Allah'a ortak koşmuş olacağını bildirmiştir.(61)

(59) Yûnus, 10/80-81.
(60) Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 14, 83; IV, 399.
(61) Nesâî, Tahrîm, 19/4076.

4- CİNLERİN İNSANLARIN EMRİNE GİRMESİ MÜMKÜN MÜDÜR?

Bazı İslâm âlimleri, cinlerin Hz. Süleymân'a hizmet etmeleriyle ilgili âyetleri delil olarak alarak, cinlerin diğer insanlara da boyun eğip, onların emrinde bulunmalarının mümkün olduğunu ileri sürmüşlerdir.(62) Bu konuya ilgili olarak, İlmü'l-Azâim adlı bir ilim dalının meydana getirildiği de öne sürülmektedir. Cinlerin Hz. Süleyman'a boyun eğmelerinden bahseden âyetler şöyledir:

"Dalgıçlık yapan ve bundan başka işler gören şeytânlardan da onun buyruğu altına verdik. Onların hepsini gözetiyorduk."(63)

"Süleyman'ın, cinlerden, insanlardan ve kuşlardan meydana gelen ordusu toplandı. Hepsi toplu olarak gidiyorlardı."(64)

"...Rabbinin izniyle yanında iş gören cinleri onun buyruğu altına verdik ki, bunlar içinde buyruğumuzdan çıkan olursa ona alevli ateşin azabını tattırırdık. Süleyman için, o ne dilerse, mabedler, heykeller, büyük havuzlara benzer çanaklar ve taşınması

(62) Şiblî, Ahkâm, s. 120-122; Garâib, s. 113-114.
(63) Enbiyâ, 21/82.
(64) Neml, 27/17.

güç kazanlar yaparlardı. Ey Dâvud ailesi! Şükredin, kullarımdan şükredenler pek azdır."(65)

"Bunun üzerine Biz de, istediği yere buyruğu ile kolayca giden rüzgârı, bina kurup, dalgıçlık yapan şeytânları, demir halkalarla bağlı diğerlerini onun buyruğu altına verdik."(66)

"Süleyman: Ey cemaat! Bana teslim olmalarından önce, hanginiz o kraliçenin tahtını yanıma getirebilir? dedi. Cinlerden bir ifrît: Sen yerinden kalkmadan önce sana onu getiririm, buna karşı güvenilir bir güce sahibim, dedi."(67)

Cinlerin insanlara boyun eğmelerinin mümkün olduğunu savunan âlimlerin delil gösterdiği yukardaki âyetler, Hz. Süleyman'la ilgilidir ve bu işin sadece ona mahsus olup, daha sonra gelen kimselere böyle bir imtiyazın verilmediği Kur'ân-ı Kerim ve hadislerden anlaşılmaktadır. Kanaatimizce bu durum, cinlerin insanlara itaat etmelerinin mümkün olduğunu ileri süren ve bu görüşlerine yukarda kaydettiğimiz âyetleri delil gösteren âlimlerce gözardı edilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de, Hz. Süleyman'ın bu konuda şöyle dua ettiğinden bahsedilmektedir:

"Süleyman: Rabbim! Beni bağışla, bana benden sonra kimsenin ulaşamayacağı bir hükümranlık ver, şüphesiz Sen daima bağışta bulunansın, dedi."(68)

İnsanların, cinlerin, rüzgarın, hayvanların emrine verilmeleri sebebiyle onun bu duasının kabul edildiği yukarda kaydedilen âyetlerden anlaşılmak-

(65) Sebe, 34/12-13.
(66) Sâd, 38/36-38.
(67) Neml, 27/38-39.
(68) Sâd, 38/35.

tadır. Verilen bu imtiyaz ve hükümranlığa kendisinden sonra kimsenin ulaşmaması konusundaki dilek ve duasının da kabul edildiğini Hz. Peygamber'den gelen bazı hadisler ortaya koymaktadır. Bu konuda Ebu Hureyre'den gelen hadislere göre, Resûlullâh (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Cin taifesinden bir ifrît dün gece namazımı bozmak için bana apansızın hücum etti. Fakat Allah, (c.c.) beni ona karşı galip getirdi de hemen onu boğdum. Sabah olunca hepiniz onu göresiniz diye, Mescid'in direklerinden birinin yanıbaşına bağlamak istedim. Fakat sonradan kardeşim Süleyman'ın (a.s.) şu duasını hatırlayarak vaz geçtim: 'Ya Rab! Bana mağfiret et ve bana öyle bir mülk ver ki, o, benden başka hiç kimseye lâyık olmasın. Şüphesiz bütün dilekleri ihsan eden Sensin Sen!"(69)

Bu konuda Ebü'd-Derdâ'dan (r.a.) gelen bir hadis de şöyledir:

"Rasûlullah (s.a.v.) ayağa kalktı. Biz de Ondan işittik. 'Senden Allah'a sığınıyorum' diyordu. Sonra üç kere, 'Seni Allah'ın lânetiyle lânetliyorum' dedi ve sanki bir şey atıyor gibi ellerini uzattı. Namazdan çıktıktan sonra, 'Yâ Rasûlullah, Sen namazdayken söylediğin bir söz duyduk ki, bundan evvel onu söylediğini hiç işitmemiştik' dedik. Buyurdu ki: 'Allâhın düşmanı İblîs yüzüme çarpmak için elinde ateşten bir şihab olduğu halde geldi. Bunun üzerine ben üç defa, 'Senden Allah'a sığınırım' dedim. Bundan sonra da, 'Seni Allah'ın lanetiyle lanetlerim' dedim. Bu da üç defa oldu, fakat çekilmedi. Sonra onu

(69) Buhârî, Salât, 75; Enbiyâ, 40; Müslim, Mesâcid, 39; Ahmed b. Hanbel, Müsned II, 298.

yakalamak istedim. Vallahi kardeşimiz Süleymân'ın duası olmasaydı, muhakkak bağlanmış olacaktı da Medine halkının çocukları onu oyuncak edeceklerdi"(70)

Hz. Süleymân'a verilen bu hükümranlık konusunda Kitâb-ı Mukaddes'de bir kayıt vardır ve burada şöyle denilmektedir:

"Ve Allah dedi: ... Hikmet ve bilgi sana verildi. Ve Ben sana öyle zenginlik, mal ve şeref vereceğim ki, senden önce olan krallarda onun benzeri yoktu, ne de senden sonra onun benzeri olacaktır."(71)

Sonuç itibariyle, Hz. Süleyman'ın emrine verilen cin ve şeytânların, ondan sonra başkalarının emir ve hizmetine verilmesinin söz konusu olmadığı anlaşılmaktadır. Hz. Peygamber için bile böyle bir durum söz konusu olmadığına göre, bunun diğer sıradan insanlar için mümkün olabileceğini ileri sürmek doğru olmasa gerektir. Çünkü âyet ve hadislerde cinlerin Hz. Peygamber'in emrine verilip, Ona da Hz. Süleyman'a yaptıkları gibi kaleler, mabedler, havuzlar vs. yaptıklarından bahsedilmemektedir. Hz. Peygamber'in cinlerden hizmetçileri yoktu, Mescid-i Nebeviyye'yi ashâbıyla beraber bizzat kendisi çalışarak inşa etmişti. Düşmana karşı korunmak için Medine'nin etrafına kazılan hendekte bizzat kendisi de kazmakürek çalışmıştı. Ev işlerini de hanımları ve kendisi görmüştü. Bu husus gözden uzak tutulmamalıdır. Günümüzde ve daha sonraki asırlarda müslümanlar, cin ve şeytânları kendilerine boyun eğdirip, onları çalıştırmayı hayal etmek yerine, kendileri çalışmayı öğrenmeli, Dünya ve Âhiret'te hor ve zelil

(70) Müslim, Mesâcid, 40.
(71) II. Krallar, 1/11-12.

olmaktan kurtulmalıdırlar. Hz. Peygamber'in yukarda saydığımız davranışlarında, ümmeti için bu konuda gerekli olan uyarı vardır. Müslümanlar, cehâlet, hurâfe ve saflık içinde, tarlasının burçağını yoldurduğunu, ekip biçtirdiğini ileri süren, yerin altında gizli altın ve gümüşlerin, hazinelerin yerini cinlerden öğrendiğini iddia eden cinci denilen yalancı kimselerin kendilerinde kudret ve üstünlük olduğunu göstermek için ortaya attıkları sözlerine kanmamalıdır. Aksine kafa ve gönüllerini Kur'ân'ın aydınlığına açmalı, bu tür hayalî şeylerden medet beklemekten vaz geçerek çalışmalı, Batı'nın ilerlemesini, İslâm âlemine üstün olmasını sağlayan ilmin verilerin kulak vermelidir. Cinlerden yerin altındaki hazinelerine yerini öğrenmeyi bekleyeceklerine, yerin altındaki cevherleri, madenleri, petrolü keşfedip, Yeryüzü'ne çıkartarak zenginleşmek ve zilletten kurtulmak için bunların ilmî yollarını öğrenip ve tatbik etmelidirler.

Açık olarak kaydetmek gerekirse, Hz. Süleyman'ın Kur'ân-ı Kerim'de haber verilen durumu hariç, dünya kuruldu kurulalı cinlerin insanlara itaati söz konusu olmamalıdır. Elimizde bunun aksini ortaya koyacak deliller bulunmamaktadır. Cinlerin insanlara itaati, onların tabiatlarına da aykırıdır. Onlar kendi arzularıyla insanın emrine girmemişlerdir. Kur'ân-ı Kerîm'den, onların Hz. Süleymân'ın emrinede kendi istekleriyle girmediklerini anlıyoruz: "Rabbinin izniyle yanında iş gören cinleri onun buyruğu altına verdik ki, bunlar içinde buyruğumuzdan çıkan olursa ona alevli ateşin azabını tattırdık."(72)

(72) Sebe, 34/12.

Yukardaki âyetten, cinlerin Hz. Süleyman'ın emrine girmelerinin ancak Allah'ın izin ve müsaadesiyle, yani emriyle mümkün olduğu anlaşılıyor. O zaman, cinleri emirleri altına aldığını iddia eden insanların bu konuda kendilerinin iddialarında doğru olduklarını ortaya koyacak delilleri nelerdir? Allah'ın izin vermediği bir şeyi yapmaya muktedir olduklarını nasıl iddia edebiliyorlar? Âyette, cinlerin Hz. Süleyman'ın emrine, Allah'ın buyruğuyla girdikleri, buna itaatsizlik edenlerin alevli bir ateşle cezalandırıldıkları haber veriliyor. Demek ki cinler isteseler de Hz. Süleyman'ın emrinden çıkamazlardı, aksi takdirde azab olunarak imhâ ediliyorlar, ya da zorla itaate sokuluyorlardı. Aşağıda kaydettiğimiz âyette de cinlerin zorla Hz. Süleyman'ın emrine verildikleri ve o vefat edinceye kadar bu durumdan kurtulamadıkları bildirilmektedir: "Süleyman'ın ölümüne hükmettiğimiz zaman, ancak değneğini yiyen kurt onun vefâtını farkettirdi. O, ölü olarak yere düşünce ortaya çıktı ki, şayet cinler görülmeyeni bilmiş olsalardı alçak düşüren bir azabın içinde kalmazlardı."(73)

Şu halde, Allah'ın zorla Hz. Süleyman'ın buyruğuna verdiği, ondan sonra da kimsenin emrine vermediğini Peygamberleri Süleyman (a.s.) ve Hz. Muhammed'in diliyle haber verdiği cinleri, başkalarının buyruğu altına verdiğini iddia etmek büyük bir yalan olmalıdır.

Cinlerin kendi istekleriyle insanoğluna itaati ta ilk baştan beri söz konusu değildir. Çünkü onların büyükleri olan İblîs, Hz. Âdem yaratıldığı zaman,

(73) Sebe, 34/14.

Cenab-ı Hakk'in ona boyun eğmesi konusundaki emrini dinlemeyerek, isyan etmiş, büyüklük taslayarak kafirlerden olmuştur. Bu durum Kur'ân-ı Kerîm'in çeşitli âyetlerinde haber verilmektedir. Bu hususta Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Rabbin meleklere, 'Ben, balçıktan, işlenebilen kara topraktan bir insan yaratacağım. Onu yapıp ruhumdan üflediğimde ona secdeye kapanın' demişti. Bunun üzerine İblîs'in dışındaki bütün melekler hemen secde ettiler. O secde edenlerle beraber olmaktan çekindi. Allah: 'Ey İblîs! Seni secde edenlerle beraber olmaktan alıkoyan şey nedir?' dedi. O: 'Balçıktan, işlenebilir kara topraktan yarattığın insana secde edemem' dedi. 'Öyleyse defol oradan! Sen artık kovulmuş birisin. Doğrusu Hesâb Günü'ne kadar lânet sanadır.' dedi. İblîs, 'Rabbim! Beni hiç olmazsa, tekrar dirilecekleri güne kadar ertele' dedi. Allah (c.c.): 'Sen, bilinen gün gelene kadar bırakılanlardansın' buyurdu. 'Rabbim, beni saptırdığın için, andolsun Yeryüzü'nde fenalıkları onlara güzel göstereceğim, hâlis kulların bir yana, onların hepsini saptıracağım' dedi. Allah (c.c.)'da şöyle buyurdu: 'Benim gerekli kıldığım dosdoğru yol budur, kullarımın üzerinde senin bir nüfuzun olamaz. Ancak sana uyan sapıklar bunun dışındadır. Ve Cehennem hepsinin toplanacağı yerdir. O Cehennem'in yedi kapısı olup, her kapıdan onların girecekleri ayrılmış bir kısım vardır. Allah'a karşı gelmekten sakınanlar ise, Cennetlerde pınar başlarındadırlar.' Oraya güven içinde, esenlikle girin' denilir."(74)

(74) Hicr, 15/28-46; Bu konuda diğer âyetler için bkz. Bakara, 2/34-38; A'râf, 7/11-25; İsrâ, 17/61-65; Kehf, 18/50; Sâd, 38/71-85; Tâhâ, 20/116-125.

İslâm âlimleri yukarda kaydedilen âyetlerdeki (سجد) kelimesi ile, Hz. Âdem'e ibadetin değil, ona itaat ve boyun eğmenin kasdedildiğini söylemektedirler.(75) Bu durumda, yaratıldığı günden beri insana karşı büyüklenen, kendisini üstün gören İblis ile onun soyu olan cinlerin, kendi istek ve arzularıyla bazı insanların emrine girdiğini, onlara hizmet ettiğini ileri sürmek boş bir iddia olmaktan öteye gidemez.(76) Nitekim bu konularda yazılan ve halkın elinde dolaşan kitaplar, İslâm'dan önceki milletlerin inanç, gelenek ve kültürlerinden geçmiş asılsız şeyler ve hurafelerle doludur. Bunlar, Yıldıznâme, Gizli İlimler Hazinesi vb. adlarla insanların ellerinde bulunan mecmualardır. Yıldızname denilen kitaplardaki bilgilerin yıldızlara tapan Sâbiîler'den geçen hurafelerle dolu olduğunda şüphe yoktur. Gizli İlimler Hazinesi denilen kitaplar da, Bâbil, Âsur, Sümer, Hitit, Eski Mısır vs. kültürlerden geçmiş safsatalarla doludur. Söz gelimi, İbnü'l-Hâc et-Tilemsânî el-Mağribî'ye (v. 737) ait olduğu söylenen "Şumûsü'l-Envâr ve Künûzü'l-Esrâr" adlı kitapta cinlerin insanlara hizmet etmelerinden bahseden bir bölüm vardır. Burada, bir insanın cinleri itaatına alması için gerekli olan hususlardan bahsedilmektedir. Ancak bu zâtın, bu konuda yazdığı ilk cümlede saçmalamaya başladığı görülmektedir. İbnü'l-Hac

(75) Taberî, Câmiu'l-Beyân, I, 228; Râzî, Mefâtîhu'l-Gayb, II, 212; Kurtubî, el-Câmi li'l-Ahkâm, I, 291.

(76) Ahmed Hulusi, Tevrât, Zebur, İncîl ve Kur'ân'ın her bir kelimesinin 4'ü süflî, 4'ü ulvî olmak üzere 8 hizmetlisi olduğunu, bunların belli sayıda tekrarlanmasıyla cinlerle irtibât kurularak, onları itaat altına almanın mümkün olacağını söylemektedir. Kitâb ve Sünnet'ten herhangi bir deliline rastlayamadığımız bu iddiya katılamıyoruz. Krş A. Hulusi, Din-Bilim Işığında Ruh-İnsan-Cin, s. 136, 140-141.

et-Tilemsânî, söz konusu cümlesinde şöyle demektedir:

(اعلم رحمك الله ايها الطالب اني لما اطلعت علي المصحف الخفي الرموز وجدت فيه هذه الاثني عشر خدمة سريانية سرها دقيق...)

Allâh sana merhamet etsin, bil ki ey hevesli, muhakkak ki ben, gizli, rumuzlu Mushaf'ı tedkîk ettiğimde, onda cinlerin hizmet etmelerini sağlayan bu on iki yolu buldum. Onların her birisi için sırları ince olan Süryânice büyüler vardır...)(77)

İbnü'l-Hâc et-Tilemsâni'nin yukarda kaydettiğimiz cümlesinde, cinleri insanların itaatine almayı sağlayan büyülerin Süryanice olduğunu söylemesi ve bu işlemi yapmak için okunacak şeylerin ve cinlerin isimlerinin Süryanice olması, bu hurafelerin kaynağının İslâm değil, Hristiyan Süryanî kültürü olduğunu göstermektedir. Bu da bu konudaki, büyü, sihir ve hurafelerin Bâbil, Âsur, Eski Mısır, Süryanî vs. kültürlerden geçmiş olduğuna dair yukardaki görüşümüzü doğrulamaktadır. İbnü'l-Hâc et-Tilemsânî de, Süryanî kaynaklarından aldığı bu malzemeyi, aralarına biraz İslâmî kültür karıştırmak suretiyle kitabına doldurmuştur. Kendisinin, Şiî ya da Bâtıniye mezhebinden olması kuvvetle muhtemeldir. Çünkü cinleri itaate almak için on iki yol olduğundan bahsetmektedir. Bu da onun Şiîliğin İsna Aşeriye (on iki imam/İmâmiye) koluna mensup olabileceğini düşündürtüyor. Gizli, şifreli Mushaf'tan bahsediyor, bu da kendisinin bâtınî kökenli olabileceğini hatıra getiriyor. Halbuki Kur'ân apaçıktır,

(77) et-Tilemsânî, Şumûsü'l-Envâr, s. 115.

ortadadır, onun saklısı gizlisi, şifrelisi, insanlardan saklanılan bir yönü yoktur. Hz. Peygamber, onu Allah'tan (c.c.) aldığı gibi tebliğ etmiştir. O'nun (s.a.v.) vazifesi de sadece tebliğdir. Bu husus bizzat Kur'ân-ı Kerim'in ifadeleriyle sabittir. Aksini iddia etmek, peygamberlerin tebliğ sıfatına aykırıdır ve insanı sapıklık ve küfre götürür. Bu açıdan Kur'ân'ın mü'minlerin bildiği manasından başka anlamı olmadığı gibi, onun müslümanların bazılarına bildirilip çoğundan saklanan gizli yönleri, şifreleri vs. de yoktur. O, bir sihir ya da büyü kitabı değildir. Hz. Peygamber de, bir sihirbaz ve büyücü değildir. Kur'ân, insanları aydınlığa, berraklığa, sağlam düşünmeye, hayatı ve eşyayı gerçek yönleriyle tanımaya sevkeden bir kurtuluş rehberidir. Bunların aksini iddia etmek saç-malıktır. Bu hususta Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır:

"Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan, O'nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan korur. Doğrusu Allah kâfirlere yol göstermez."(78)

"Allah'a itaat edin, Peygamber'e itaat edin, karşı gelmekten çekinin; eğer yüz çevirirseniz bilin ki, Peygamberimize düşen sadece açıkça tebliğ etmektir."(79)

"Peygamber'in görevi sadece tebliğ etmektir. Allah, sizin açıkladıklarınızı da gizlediklerinizi de bilir."(80)

(78) Mâide, 5/67.
(79) Mâide, 5/92.
(80) Mâide, 5/99.

"Kur'ân'ı şeytânlar indirmemiştir. Bu onlara düşmez, zaten güçleri de yetmez. Doğrusu onlar vahyi dinlemekten uzak tutulmuşlardır."(81)

"Ey Muhammed Öğüt ver, Rabbinin nimetiyle Sen, ne kâhinsin ne de delisin."(82)

(81) Şuara, 26/210-213.
(82) Tûr, 52/29.

5- CİNLER KAYBOLAN YA DA ÇALINAN ŞEYLERİ BİLEBİLİR Mİ?

Kur'ân-ı Kerim'in çeşitli âyetlerinde gaybı Allah'tan başkasının bilemeyeceği haber verilmektedir:

"Gaybın anahtarları O'nun katındadır, onları ancak O bilir. Karada ve denizde olanı bilir. Düşen yaprağı, Yerin karanlıklarında olan taneyi, yaşı kuruyu -ki apaçık kitap'dadır- ancak O bilir."(83)

"Göklerin ve Yerin gaybı Allah'a aittir."(84)

"De ki: 'Göklerde ve Yerde gaybı Allah'tan başka bilen yoktur."(85)

"O, gaybı bilendir, gaybına da kimseyi vâkıf kılmaz."(86)

"Ona Rabbinden bir mucize indirilmeli değil mi?, diyorlar. De ki: 'Gayb Allah'ındır. Bekleyin, ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim."(87)

(83) En'âm, 6/59.
(84) Nahl, 16/77.
(85) Neml, 27/65.
(86) Cin, 72/26.
(87) Yunus, 10/20.

Bu âyetlerin ışığında gaybı Allah'tan başkasının bilmesinin mümkün olmadığı ortaya çıkmaktadır. Yine Kur'ân-ı Kerîm'den, kendisinden başkasının vâkıf olması mümkün olmayan gaybı, Allah'ın dilediği peygamberlerinden bazılarına bildirdiğini öğ-renmekteyiz:

"...Allah size gaybı bildirecek değildir, fakat O, peygamberlerden dilediğini seçip, ona gaybı bildirir."(88)

Kaynaklarımızda yer alan bazı hadislerde de, Allah'ın, peygamberlerin dışında dilediği bazı kullarına da ilham ettiği haber verilmektedir. Nitekim bu konuyla ilgili olarak Hz. Âişe ve Ebu Hureyre'den bazı rivayetler gelmektedir. Hz. Âişe'den nakledilen hadise göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

"Sizden önceki ümmetler içinde bir takım Muhaddesûn (Kendilerine Allah tarafından söz söylenilen/ilham edilen) kişiler var olagelmiştir. Eğer benim ümmetim içinde de bunlardan bir kimse bulunursa, Ömer b. el-Hattab muhakkak onlardandır."(89)

Ebu Hureyre'den gelen rivayette ise Resûlullah'ın (s.a.v.):

"Sizden önce gelip geçen insanlar içinde İsrailoğulları'na mensup öyle kimseler vardı ki, onlar Peygamber olmadıkları halde kendilerine (Allah tarafından) söz söylenilirdi. Eğer ümmetim içinde de bunlardan bir kimse bulunursa, o da Ömer'dir."(90) buyurduğu haber verilmektedir.

(88) Âl-i İmran, 3/179.
(89) Müslim, Fedâilu's-Sahâbe, 23.
(90) Buhârî, Fedâilü Ashâbi'n-Nebî, 6.

Burada konumuz, insanların gaybı bilip bilemeyecekleri, hususu değildir. Yukardaki âyetlerde gaybı Allah'tan başkasının bilemeyeceği, Peygamberlerinden dilediğini gayb konusunda bilgilendirdiği açıkça anlatılmaktadır.(91) Peygamberlerin dışında diğer bazı kimselere de ilhâm yoluyla bazı hususları bildirdiği yine yukardaki hadislerden anlaşılmaktadır. Ancak keşf ve ilham türünden olan bu haberlerin peygamberlerin vahiy yoluyla aldıkları haberlere denk olamayacağı açıktır. Bunlar, dinde huccet olmadıkları gibi, bunların delil olarak alınıp, hüküm çıkarmada kullanılması, bunlarla amel edilmesi caiz değildir. Bunlar sadece ilgili kişiyi bağlar, başkaları bunların doğruluğunu tasdik etmeye zorlanamaz.

Cinler de gaybı bilme konusunda insanlardan farklı durumdâ değildir. Onlar da gaybı bilmezler, bilgileri de gördükleri şeylerle sınırlı olup, geleceği ve meydana gelen olaylardan kendilerine gizli kalan şeyleri bilemezler. Cinlerin gök katlarına çıkarak, meleklerin konuşmalarını dinleyip kulak hırsızlığı yapmalaları, çaldıkları haberleri kâhinlere iletmeleri Allah tarafından yasaklanmış, Gökler şihâblarla korunmuştur. Kur'ân-ı Kerim'de yer alan âyetlerden, kulak hırsızlığına teşebbüs eden cinlerin şihâblarla imhâ edildiği anlaşılmaktadır. Bunun hikmetinin, gaybdan haber verdiklerini ileri süren kâhinlerin, peygamberlik taslayarak insanları saptırmalarına engel olmak olduğu açıktır.

Hz. Süleyman'ın vefatında bahseden bir âyet,

(91) Gayb konusunda ciddi bir araştırma için bkz. Halis Albayrak, Kur'ân'da İnsan-Gayb İlişkisi, s. 238-248.

cinlerin gaybı bilmediklerini açıkça ifade etmektedir:

"Süleymân'ın ölümüne hükmettiğimiz zaman, ancak değneğini yiyen kurt onun vefâtını cinlere farkettirdi. O, ölü olarak yere düşünce ortaya çıktı ki, şayet cinler görülmeyeni bilmiş olsalardı alçak düşüren bir azâb içinde kalmazlardı."(92)

el-Âlûsî, bu âyetin tefsîriyle ilgili olarak, gaybın sadece istikbalde meydana gelecek olaylara tahsis edilemeyeceğini, vukua geldiği halde kişinin bilgi sahibi olamadığı şeylerin de gaybın muhtevasına girdiğini söylemektedir.(93)

İslâm öncesi çağlardan günümüze kadar bir takım kimseler, cinlerle irtibat kurduklarını, kendilerinin dostu olan ya da emirleri altına girmiş olan cinlerin onlara bir takım gaybî haberleri bildirdiklerini iddia edegelmişlerdir. Ancak Hz. Peygamber, Kâhin denilen bu kimselerin verdikleri haberlere inanılmamasını emrederek, onlara bir şey sorulmasını yasaklamışlardır: "Kim ki bir kâhine, ya da arrâfa gider ve onun sözlerini tasdik ederse, Hz. Muhammed'e indirilene küfretmiş olur."(94) Bu durumda, ister yıldızlara bakarak, ister cinle konuşarak, isterse remil yoluyla gaybdan haber verdiğini iddia etsin, kâhine, müneccime, arrâfa bir şey sormak, onların, kaybolan ya da çalınan şeylerin yerleri hakkında söylediklerini tasdik etmek şiddetle yasaklanmış oluyor. Bu yüzden de cinlere, çalınan şeyler hakkında soru sormak caiz olmadığı gibi, onlardan

(92) Sebe, 34/14.
(93) el-Âlûsî, Rûhu'l-Me'ânî, XI, 124.
(94) Ebu Dâvud, Tıb, 21/3904; Tirmizî, Tahâret, 102/135; Ibn Mâce, Tahâret, 122/639.

alındığı iddia edilen haberlere inanmak da doğru olmaz. Cinlerden alındığı ileri sürülen bu tür haberler şer'î ve hukukî bir delil olamaz. İslâm'ın bu tür konularda delîl/beyyine olarak kabul ettiği husus, âdil kimselerin şâhidliğidir. Bu açıdan, günümüzde bir takım şahısların, cinlerle irtibatlı olduğunu söyleyen kimselere başvurarak, onlardan yitik, kayıp ve çalınan şeyler hakkında bilgi istemeleri apaçık bir hatadır. Sorularına karşılık olarak aldıkları cevapların da şer'î/hukukî bir delil olması da söz konusu olamaz.(95)

(95) Bkz. M. el-Hamîd, Rudûd alâ Ebâtîl, s. 210-212.

6- HZ. PEYGAMBER'E BÜYÜ YAPILMASI

Kaynaklarımızda yer alan ve Hz. Âişe ile Zeyd b. Erkam'dan (r.a.) nakledilen bazı hadislerde bir yahudinin Hz. Peygamber'e zarar vermek maksadıyla sihir yaptığından bahsedilmektedir. Bu rivâyetlerin Hz. Âişe'den nakledilen kısmı Urve b. Ez-Zübeyr, Hişâm b. Urve vasıtası ile el-Buhârî, Müslim, İbn Mâce ve Ahmed b. Hanbel tarafından tarafından kaydedilmiştir.(96) Bunların Zeyd b. Erkam tarafından nakledileni ise, Ebu Hayyân Yezîd b. Hayyan et-Temimî el-Kûfî, el-A'meş Süleyman b. Mihrân el-Kûfî ve Ebu Mu'âviye Muhammed b. Hâzım et-Temimî el-Kûfî vasıtası ile Ahmed b. Hanbel tarafından rivâyet edilmiştir.(97) Aynı hadis, Ebu Mu'aviye Muhammed b. Hâzım'dan Hennâd b. es-Serî tarafından alınarak en-Nesâî'ye ulaştırılmıştır.(98)

Bu rivayetlerin Hz. Âişe'den geleninde şöyle denilmektedir: Hz. Âişe şöyle demiştir: "Benî Zureyk yahudilerinden Lebîd b. el-A'sam adlı bir

(96) Bkz. Buhârî, Tıb, 47, 49, 50; B. Halk 11; Cizye 14; Edeb 56; Müslim, Selâm, 43; İbn Mâce, Tıb, 45; Ahmed b. Hanbel, Müsned VI, 57, 63-64, 96.
(97) Bkz. Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 367.
(98) Bkz. Nesâî, Tahrîm 20/4077.

kimse Hz. Peygamber'e büyü yaptı. O kadar ki, Rasûlullah bir şeyi yapmadığı halde kendisine onu yaptığı hayali gelirdi. Nihayet günün yahut gecenin birinde Rasûlullah (s.a.v.) dua etti, sonra tekrar dua etti, sonra tekrar dua etti, sonra bana şöyle dedi:

"Yâ Âişe, kendisinden fetvâ istediğim şey hakkında Allah'ın bana fetva verdiğini bildin mi? Bana iki kişi geldi, birisi baş ucumda, diğeri de ayak ucumda oturdu. Daha sonra başucumda oturan ayak ucumda oturana, yahut ayak ucumdaki başucumdakine: 'Bu zâtın rahatsızlığı nedir?' diye sordu. O da: 'Büyülenmiştir' diye cevap verdi. Öteki: 'Ona kim sihir yapmıştır?' diye sordu. Diğeri de: 'Lebîd b. el-A'sam' cevabını verdi. Sonra: 'Büyü hangi şeye yapılmıştır?' dedi. Öteki: 'Bir tarakla, saç döküntüsüne ve bir de erkek hurma tomurcuğunun içine' dedi. Diğeri: 'O büyü nerededir?' diye sordu. Öteki: ' Zû Ervân kuyusunda' diye cevap verdi. Hz. Âişe dedi ki: 'Daha sonra Rasûlullah ashabından bazı kimselerle beraber oraya gitti. Sonra bana: 'Yâ Âişe! Vallahi o kuyunun suyu kına ıslatılmış gibi kırmızımtırak, etrafındaki hurması da şeytanların başları gibiydi' dedi. Bunun üzerine ben: 'Ya Rasûlallah, sen o sihiri çıkarıp yakmadın mı?' diye sordum. Rasûlullah: 'Hayır, Bana Allah âfiyet verdi. İnsanlara bir kötülük getirmekten çekindim. Emrettim de o kuyu kapatıldı' buyurdu."(99)

Bu konuda Hz. Âişe'den gelen rivayetlerin bir çoğunda sihir yapan kimsenin Yahudi Lebîd b. el-Asam olduğuna dair bir bilgi yoktur. Bu hadislerde

(99) Müslim, Selâm 43; Krş. Buhârî, B. Halk 11; Tıb, 47; İbn Mâce, Tıb 45/3545; Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 57.

sadece Hz. Peygamber'e büyü yapıldığından bahsedilmektedir.(100) Bu rivâyetlerin tamamına göre, Lebîd b. el-A'sam ya da bir başkası tarafından yapılan bu sihir Hz. Peygamber'e tesir etmiştir. Bu husus,

(حتى كان رسل الله صلعم يخيل اليه انه كان يفعل الشيئ وما فعله...)

Cümlesi ile(101) veya

(حتى انه ليخيل اليه يفعل الشيئ ومافعله)

ifadesi ile belirtilmiştir.(102) Yukardaki cümlelerdeki, "Sihirlenmesi dolayısıyla, Hz. Peygamber'e, bir şeyi yapmadığı halde onu yaptığı hayali gelirdi" ifadesiyle işaret edilen hususa diğer bazı rivayetlerde açıklık getirilmiştir. Bunlara göre, Reshulullâh'a yapmadığı halde yapıyormuş hayali gelen hususun, hanımlarıyla cinsel ilişkide bulunmasıyla ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim el-Buhârî ve Ahmed b. Hanbel'in kaydettiklerine göre Hz. Âişe:

"Rasûlullah'a sihir yapılmıştı. Bu durumda, kendisi hanımlarına cinsî münasebet için yaklaşmadığı haldeyken, onlara yaklaşır durumda olduğunu zannederdi" demiştir. Ravî Süfyan b. Uyeyne de, "İşte bu, büyüden meydana gelebilecek rahatsızlığın en şiddetlisidir" demektedir.(103) Diğer bir rivâyete göre ise Hz. Peygamber'in bu rahatsızlığı yaklaşık altı ay kadar sürmüştür.(104)

(100) Bkz. Buhârî, Cizye 14; Tıb, 49, 50; Edeb 56; Ahmed b. Hanbel, Müsned VI, 63-64, 96.
(101) Krş. Buhârî, Tıb, 47; Müslim, Selâm 43; İ.Mâce, Tıb, 45; Ahmed b. Hanbel, Müsned VI, 57, 96.
(102) Krş.Buhârî, Tıb 50;Cizye 14;Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI,63-64.
(103) Buhârî, Tıb, 49; Edeb 56; Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 63.
(104) Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 63.

Yukarda Hz. Peygamber'e sihir yapıldığından bahseden diğer bir rivâyetin Zeyd b. Erkam'dan (r.a.) nakledildiğini kaydetmiştik. Ahmed b. Hanbel tarafından kaydedilen bu rivayet de şöyledir:

"Zeyd b. Erkâm'dan, "Yahudilerden bir adam Rasûlullah'a sihir yaptı. Bunun üzerine Hz. Peygamber bir kaç gün rahatsız oldu. Nihayet Cebrail (a.s.) gelerek Rasûllullah'a: 'Sana yahudilerden bir adam büyü yaptı. Bir ipe düğümler atarak filan kuyuya attı, oraya o sihri çıkartıp getirecek bir adam gönder' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber Hz. Ali'yi gönderdi. Hz. Ali de o ipi çıkararak getirdi ve çözdü. Bundan dolayı Hz. Peygamber sanki bağlarından çözülmüş gibi rahatladı. Bunu o yahudiye söylemediği gibi, ölünceye kadar onun yüzünü de görmedi."(105) en-Nesâî'nin Zeyd b. Erkam'dan yaptığı bu konudaki rivâyetinde ise sihri çıkarmak üzere gönderilen kimsenin Hz. Ali olduğu belirtilmemiştir.(106)

Zeyd b.Erkâm'dan (r.a.) yapılan bu rivayetlerde büyüyü kuyudan çıkarmak için Hz. Ali'nin veya bir başka sahabî'nin gönderildiğinden söz edilirken, bu konuda Hz. Âişe'den yapılan yukarda kaydettiğimiz hadislerde ise, Hz. Peygamber'in, yanına ashabından bazı kimseleri alarak sihirin bulunduğu kuyuya gittiğinden bahsedilmektedir. Bu durum, söz konusu rivayetlerde zabt yönünden bazı kusurların mevcut olduğunu hatıra getirmektedir. Kısacası râvîlerin olayı iyi zabtedemedikleri ortaya çıkmaktadır. Zeyd b. Erkam'dan nakledilen ve Ahmed b. Hanbel ile en-Nesâî tarafından kaydedilen son

(105) Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 367.
(106) Nesâî, Tahrîm 20/4077.

hadisde, düğümler atılarak sihir yapılan ipin kuyudan çıkarılıp getirildiği, bu düğümler çözülünce, Hz. Peygamber'in sanki bağlarından kurtulmuşcasına ferahladığından söz edilmektedir. Diğer bazı hadislerde de ashâbdan Ilaka'nın (r.a.), bir kabileye uğradığında orada bulunan bir deliye sabah-akşam üç gün Fâtiha sûresini okuyarak üflediğinden, her üfleyişinde delinin bağdan çözülür gibi olduğundan, (فكأنما انشط من عقال) söz edilmektedir.(107) en-Nesaî ve Ahmed b. Hanbel tarafından kaydedilen ve Hz. Peygamber'e büyü yapıldığından bahseden son rivayetlerde de ifade aynıdır ve sihir yapılan ip kuyudan getirilip, düğümler çözüldüğünde Resûlullâh'ın sanki bağdan çözülür gibi olup, ferahladığından bahsedilmektedir.(108) Bu durumda, bir yahudinin yaptığı büyünün, Hz. Peygamber'de bir delide gözlenebilecek bir tesir meydana getirebileceğini doğrusu insanın gönlü kabul edemiyor. Nebî (s.a.v)'e sihir yapıldığından bahseden bu rivayetlerin sadece Hz. Âişe ve Zeyd b. Erkam'dan (r.a.) gelen âhad haberler olduğu görülmektedir. İlgili şemadan da anlaşılacağı gibi (Bkz. Ek:4), bu rivayetlerin sadece Hz. Âişe'den geleni yalnızca Urve b. ez-Zübeyr, ondan da sadece oğlu Hişam b. Urve tarafından nakledilmiştir. Hişâm b. Urve'den itibaren râvî sayısı artmaktadır. Bu hadisi Hişâm b. Urve'den, Ebu Üsâme Hammâd b. Üsâme vasıtasıyla Ahmed b. Hanbel(109) ile Ubeyd b. İsmâil almışlardır. Ubeyd b. İsmâîl'den de el-Buhârî nakletmiştir.(110) Yine Hişâm b. Urve'den Abdullah b.

(107) Buhârî, İcâre, 16; Tıb 39; E. Dâvud, Buyû, 37; Tıb 19; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 211.
(108) Krş.Nesâî, Tahrîm, 20/4077; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 367.
(109) Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 63-64.
(110) Buhârî, Tıb, 50.

Numeyr, ondan da Ebu Kureyb, Ebu Bekr b. Ebî Şeybe ve Ahmed b. Hanbel almışlardır.(111) Ebû Kureyb'den, Müslim,(112) Ebu Bekr b. Ebî Şeybe'den de İbn Mâce rivayet etmişlerdir.(113) Aynı hadisi Hişam b. Urve'den Yahya b. Sa'îd el-Kattân, ondan Muhammed b. el-Müsennâ ondan da el-Buhârî naklet-miştir.(114) el-Buhârî'nin aynı rivâyeti Hişâm b. Urve'den, İsâ b. Yunus, İbrâhim b. Musâ vasıtasıyla aldığı da görülmektedir.(115) el-Buhârî bu konudaki rivayetlerinden birini de Hişam b. Urve'den Abdülmelik b. Abdilaziz b. Cüreyc, Süfyân b. Uyeyne ve Abdullah b. Muhammed vasıtasıyla kaydetmiştir.(116) el-Buhârî'nin bu konudaki diğer rivayeti de Hişâm b. Urve'den Süfyan b. Uyeyne, Abdullah b. ez-Zübeyr el-Humeydî yoluyla nakledilmiştir.(117) Ahmed b. Hanbel ise, bu konudaki hadislerinden birisini Hişam b. Urve'den, Vüheyb b. Hâlid, Affan b. Müslim vasıtasıyla almış,(118) diğerini de yine Hişâm b. Urve'den Ma'mer b. Râşid, Rebah b. Zeyd es-Sevrî, İbrâhim b. Hâlid b. Ubeyd yoluyla nakledilmiştir.(119)

Bu rivayetlerin bir teki hariç, isnadlardaki edâ sigaları (حدثنا / اخبرنا) gibi cezim ifade eden lafızlarla başlamakta, ancak Hişâm b. Urve'den nakleden ravîlerden itibaren "An'ane" yoluyla rivayete

(111) Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 57.
(112) Müslim, Selâm, 43.
(113) İbn Mâce, Tıb, 45.
(114) Buhârî, Cizye, 14.
(115) Buhârî, Tıb, 47; B. Halk, 11.
(116) Buhârî, Tıb, 49.
(117) Buhârî, Edeb, 56.
(118) Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 96.
(119) Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 63.

dönüşmekte, başlangıçta yer alan (حدثنا / اخبرنا) gibi cezim sigalarının yerini (عن) lafzı almaktadır. el-Buhârî'nin,(120) Muhammed b. el-Müsennâ, Yahya b. Sa'îd el-Kattân vasıtasıyla Hişâm b. Urve'den b. ez-Zübeyr'e kadar devam etmekte, ancak Urve ile Hz. Âişe arasında (حدثنا) lafzına dönüşmektedir. An'ane yoluyla yapılan nakillerin, senedde kopukluk şüphesi taşıdıkları, bunların bir başka rivâyet kanalından isnâddaki kopukluk şüphesini giderecek tarzda aktarılmaları gerektiği açıktır. Bu rivayetlerin el-Buhârî ve Müslim tarafından nakledilmeleri açısından, bunların ravîlerinin adalet sahibi oldukları, kendilerinden naklettikleri kimselerle çağdaş olup, tedlîs yapan kimselerden olmadıkları hatıra gelmektedir. Ancak bu konudaki nakillerin incelenmesinden (Bkz. Ek:4), rivayetlerdeki ananeyi ortadan kaldırarak, bunların hangi yolla alındığını ortaya koyan bir sonuca ulaşmak mümkün olmuyor. Çünkü bu rivayetlerdeki ravîler Hişâm b. Urve'den itibaren tek râvî sayısına iniyor. Bütün bu râvîlerin hocalarıyla çağdaş oldukları, onlarla karşılaştıkları sâbit olsa bile, bu hadislerin metninde yer alan ve İslâm âlimleri arasında tartışmalara sebep olan problem dolayısıyle, bu rivayetlerin yukardaki ravîlerden alındığına kesin olarak hükmetme konusunda bazı tereddütlere yol açıyor. Söz gelimi babası Urve'den nakilde bulunmakla meşhur olan Hişâm b. Urve'nin, bu rivayetleri de arada hiçbir vasıta olmaksızın doğrudan babasından aldığı hususunda şüphelere yol açacak bazı bilgiler mevcuttur. Kaydedildiğine göre Ya'kûb b. Şeybe, Hişâm b. Urve'nin Irak'a gittikten sonra babasından rivâyetinin yayıl-

(120) Buhârî, Cizye, 14.

dığını, Hicâz âlimlerinin de bunları kabul etmediklerini, Hişam'ın Iraklılara rivâyette gevşek davrandığını söylemiştir. Ya'kûb b. Şeybe'nin bildirdiğine göre, Hişâm, babası Urve'den işitmedikçe ondan nakilde bulunmazdı. Hişam'ın rivayet konusundaki gevşekliği de babasından nakilde "İrsâl" yapmasıdır. Yani doğrudan babasından işitmediği halde, rivâyeti aldığı şahsı atlayarak kendisi doğrudan babasından işitmiş gibi rivayet etmesidir. İbn Hırâş ise, İmam Malik'in, onun Iraklılar tarafından nakledilen rivayetlerini kerîh gördüğünü, Hişâm'ın bu durumundan hoşlanmadığını zikretmiştir. İbn Hırâş'ın, nakline göre, Hişam b. Urve üç kere Kûfe'ye gelmiş, ilk geldiğinde (حدثني ابي قال سمعت عائشة Bana babam anlattı, Âişe'den işittim, dedi.) demiş, ikinci sefer geldiğinde (اخبر نى عن عائشة Bana Âişe'den haber verildiğine göre) şeklinde nakilde bulunmuş, üçüncü sefer geldiğinde ise (ابى عن عا ئشة Babamdan, Âişe'den) diyerek rivayet etmiştir. Ayrıca Hişâm'ın vefatından önce hafızasının bozulduğu da kaydedilmiştir.(121) Konuyla ilgili rivayetlerin incelenmesinden de anlaşılacağı gibi (Bkz. Ek:4), bu rivayetleri Hişâm b. Urve'den alan râvîlerin Abdülmelik b. Cüreyc hariç tamamının Basra'lı ve Kûfeli kimselerden oluştuğu, yani Iraklı oldukları görülmektedir. Hişâm b. Urve'den nakleden ravîlerden İbn Cüreyc (v. 150) Mekke'lidir, ancak rivayeti ondan alan râvî Süfyân b. Uyeyne Iraklıdır. Iraklı oldukları zikredilen bu ravîler arasında mümtaz hadis âlimleri de vardır. Ayrıca Hişâm b. Urve'yle ilgili olarak yukarda kaydedilen tenkîdleri şiddetli bulan ez-Zehebî gibi hadis âlimleri de mevcuddur(122) Ancak

(121) İ. Hacer, Tehzîbü't- Tehzîb, VI, 35-36.
(122) Zehebî, Mîzânü'l-I'tidâl, IV, 301-302.

rivâyetlerin Hz. Peygamber'in ismetine yönelik mühim bir hususu ilgilendirmesi açısından, bu konuda gösterilen şiddet ve titizliği lüzumsuz görmenin pek de uygun olmadığı açık bir husustur. Ayrıca bunların senedinde yer alan bazı râvîlerin tenkîde uğradıkları da görülmektedir. Nitekim Hişâm b. Urve'nin râvîlerinden Ebu Üsâme Hammâd b. Üsâme el-Kûfî, tedlîs yapmakla ve hadis hırsızlığıyla suçlanmıştır.(123) Bu rivâyeti, Yahya b. Sa'îd el-Kattân vasıtasıyla Hişam b. Urve'den alan Muhammed b. el-Müsennâ (v. 252) da hâfıza yönünden tenkide uğramıştır.(124) Hişâm b. Urve'nin râvîlerinden Abdülmelik b. Abdilaziz İbn Cüreyc (v. 150) ile Süfyan b. Uyeyne (v. 198) de tenkîd edilmişlerdir. ed-Dârekutnî, İbn Cüreyc'in tedlîsinden sakındırmış ve onun mecrûh kimselerden işittiği şeylerde tedlîs yaptığını bildirmiştir. İbn Hıbbân da onun tedlîs yaptığını bildirmiştir. Yahyâ el-Kattân ise, Atâ'nın kendisine verdiği bir kitaptan nakilde bulunması dolayısıyla İbn Cüreyc'in Atâ'dan yaptığı rivayetlerin tamamının zayıf olduğunu söylemiştir.(125) Ahmed b. Hanbel de İbn Cüreyc'in mürsel olarak naklettiği bazı hadislerin mevzû olduğunu bildirmiştir.(126)

Ravî Süfyân b. Uyeyne de tedlîs yapmakla suçlanmış,(127) Yahya b. Sa'îd el-Kattân, onun yaşlandığında h. 197 yılında ihtilât ettiğini bildirmiş, bu yıldan sonra ondan işitenlerin rivâyetlerinin muteber olmadığını söylemiştir.(128) Hişâm b. Urve'nin

(123) İbn Sad, et-Tabakât, VI, 394-395; Zehebî, Mîzânü'l-I'tidâl, I, 588; İbn Hacer, T. Tehzîb, II, 6.
(124) Zehebî, Mîzânü'l-I'tidâl, IV, 24; İ. Hacer, T. Tehzîb, V, 272.
(125) İbn Hacer, T. Tehzîb, III, 503.
(126) Zehebî, Mîzânü'l-I'tidâl, II, 659.
(127) İbn Hacer, T. Tehzîb, III, 503.
(128) Zehebî, Mîzânü'l-I'tidâl, II, 171; İ. Hacer, T. Tehzîb, II, 359.

ravîlerinden Vüheyb b. Hâlid de hâfızası bozulduğu için tenkîde uğramıştır.(129) Hişâm b. Urve'nin ravilerinden olan Ma'mer b. Râşid (v. 152) de cerhedilmiştir. Ebû Hâtim, Ma'mer'in Basra'dayken naklettiği şeylerde galatlar var. Sâlihu'l-hadistir, demiştir. Yahya b. Ma'în ise, Ma'mer, ez-Zührî ve İbn Tâvus hariç Iraklılardan naklettiği zaman ona muhalefet et. Basra ve Kûfe halkından yaptığı rivayetler sahih değildir, demektedir.(130)

Bu hadislerin, el-Buhârî ve Müslim'in Sahîh'lerinde yer almaları açısından el-Buhârî ve Müslim'in bu konudaki şartlarına göre sahih oldukları açıktır. Bu hususta sübjektif kriterler rol oynamaktadır. Yani Müslim, Ahmed b. Hanbel ve İbn Mâce'nin naklettikleri bu rivayetler, el-Buhârî'nin öngördüğü şartları taşımamaları açısından el-Buhârî'ye göre sahih değildir ve bu sebeple de Câmiu's-Sahîh'inde yer almamaktadır, kanaatindeyiz. Ahmed b. Hanbel ve İbn Mâce'nin bu konudaki rivayetleri de Müslim'in bu konudaki şartlarına uymadığı için bu senedlerle Müslim'in Sâhih'inde nakledilmemiştir. Dolayısıyle, el-Buhârî'ye, Müs-lim'e göre sıhhat açısından farklılık arzeden bu hadislerin sıhhati üzerinde İslâm âlimlerinin ittifak etmeleri, ya da el-Buhârî ve Müslim'in sahihlerinde veya Kütüb-i Sitte'nin içinde yer alan bazı eserlerde nakledildikleri için bunları sahih kabul etme mecburiyetinde olmaları söz konusu değildir. Bu, Kütüb-i Sitte'yi, ya da el-Buhârî ve Müslim'in sahih'lerindeki tüm hadisleri reddetmek, onların hiçbirinin sahih olmadığını ileri sürmek demek değildir. Ancak ortada

(129) İbn Hacer, T. Tehzîb, VI, 109.
(130) İbn Hacer, T. Tehzîb, V, 500-502.

Hz. Peygamberin ismet sıfatına dokunan bir durum söz konusudur ve bu husus bu rivâyetlerden kaynaklanmaktadır. Günümüzde Garânîk olayı, ya da Selman Rüşdi'nin Şeytan Âyetleri (Satanic Verses) gibi Hz. Peygamber'in ismetine yönelik taarruzlara malzeme veren, Kur'ân-ı Kerîm üzerinde şüpheler doğmasına yol açan, ilhâd ve küfre, ateizme, İslâm'a saldırı için destek olan bu tür rivayetleri(131) günümüz müslümanlarının, okuyan-düşünen, araştırıp mukayese yapan aydınlarının, gençlerinin sahih kabul etmeleri beklenemez. Onlara, binbir sıkıntı ve zahmetle te'vîl ve yorumlar yapmaya çalıştığımız, çoğunda da muhatabı tatmin etmediğini gördüğümüz bu tür rivâyetlere dayalı bir Peygamber imajı sunmaya hakkımız olmadığı açıktır. Bu konuda anlaşılmaz bir muhafazakarlığa da gerek olmadığı kanaatindeyiz. Hz. Peygamberi ve onun ismetini, Kur'ân'ı Kerim'i ve onun güvenilirliğini mi savunacağız yoksa bu tür rivayetleri mi? Artık günümüzde müslüman âlimlerinin buna bir karar vermelerinin vaktinin geçmekte olduğu hususunu açıklamaya gerek yoktur. Bu görüşlerin asla Sünnet'i reddetme anlamına gelmeyeceği açıktır. Resûlullâh'ın Sün-net'i, İslâm'ın ikinci temel kaynağıdır, Hz. Peygamber de Kur'ân-ı Kerîm'i tefsir etmede en yetkili kimse olup, aynı zamanda Kur'ân'ın ilk müfessiridir. Davranışları Allah tarafından müslümanlara güzel bir örnek gösterilerek, benimsenip taklid edilmesi emredilmiş yüce bir önder, bir ufuk şahsiyettir. Sünnet'siz İslâm olamaz, İslâmî bir hayat yaşanamaz. Bu hususu tartışmaya hiçbir şekilde gerek yoktur. Sünnet'i red ve inkâr, İslâm'ı, Kur'ân'ı red ve inkardan başka bir

(131) Bu konuda bkz. Turan Dursun, Din Bu, I, 116-118.

şey de değildir. Ancak bizim burada işâret etmek istediğimiz nokta, geçmişte el-Buhârî'yi, Müslim'i ya da eserleri Kütüb-i Sitte içerisinde yer alan Tirmizî, Ebu Dâvud, Nesâî ve İbn Mâce'yi tenkîd eden bazı İslâm âlimlerinin bu tenkidlerinde büsbütün haksız olup olmadıkları hususudur. Kur'ân'ın şüphesizliğine ve Hz. Peygamber'in ismet sıfatına aykırı düşen bu şekildeki rivayetlerden dolayı Kütüb-i Sitte müelliflerini tenkîd eden bu âlimler, fikrî ve ilmî açıdan günümüz şartları gözönünde bulundurulduğu takdirde bu tenkîdlerinde pek de haksız sayılmazlar. Aksine bu konularda titiz davranmalarının ne kadar yerinde olduğu açıkça ortaya çıkar.

Geçmişte, bu rivayetleri Felak ve Nâs sûrelerinin nüzul sebepleri arasında gösteren bazı müfessirler olmuştur. Bu âlimlere göre bu sûreler Medine'de nazil olmuştur. Çünkü Lebîd b. el-A'sam adlı şahsın yaptığı bu büyü olayı Medine döneminde meydana gelmiştir.(132) Ancak diğer bazı müfessirler de bu sûrelerin Mekke döneminde indirildiğini kaydetmektedirler.(133) Bu durumda Hz. Peygamber'e sihir yapıldığından bahseden mezkûr rivayetlerin bu sûrelerin inmesiyle herhangi bir ilgisi söz konusu değildir. Süleyman Ateş, bu rivâyetlerin, bu sûrelerin inmesinden çok sonra ortaya atıldığı görüşündedir.(134) S.Ateş bu konuda şunları söylemektedir:

"Aslında yalnızca Sa'lebî'nin bu senedsiz rivayeti değil, bu konudaki senedli rivayetler de birbirini tutmaz, çelişkilerle doludur. Bu rivayetlerin hiçbiri sûrenin iniş sebebi olamaz. Çünkü bu sûre Me-

(132) Derveze, et-Tefsîru'l-Hadîs, I, 198; Sübkî, el-Menhel, VIII, 118.
(133) Derveze, a.g.e., I, 199.
(134) S. Ateş, Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri, XI, 191.

dine'de değil, Mekke'de inmiştir. Hasan, Atâ, İkrime, Câbir ve Kureyb'in İbn Abbas'tan rivâyetine göre sûre Mekkî'dir. Sâlih, Katâde ve bir grubun da İbn Abbas'tan rivayetine göre sûre Medenî'dir. Fakat sûrenin Mekkî olduğu rivâyeti daha doğrudur. İbn Cevzî de, sûrenin Mekke'de Fîl sûresinden sonra indiğini söylemiştir."(135)

İbn Haldûn ise Mukaddime'sinde, sihirin tesirinin gerçek olduğunu ileri sürerek, bu görüşüne Bakara 102. âyeti ile, Hz. Peygamber'e sihir yapıldığından bahseden Hz. Âişe rivâyetini delil göstermiştir. İbn Haldun'a göre, Mu'avvizeteyn diye adlandırılan Felâk ve Nâs sûreleri de Hz. Peygamber'e büyü yapılması üzerine nâzil olmuştur.(136) Halbuki İbn Haldun, aynı eserinin önceki sayfalarında Duhâ, Felak gibi kısa sûrelerin Mekke'de nâzil olduğunu kaydetmektedir.(137) İbn Haldun'un bu konuda çelişkiye düşmesine, bu konuyu iyi araştırmamasının sebep olduğu açıktır. Hz. Peygamber'e sihir Medine'de yapıldığına, Felak sûresi de İbn Haldun'un kaydettiği gibi Mekke'de nâzil olduğuna göre, bu sûrelerin Hz. Peygamber'e büyü yapılmasından dolayı nâzil olduğu hususu doğru olmamalıdır.

Mu'tezile, yukarda kaydettiğimiz konuyla ilgili rivayetleri Hz. Peygamber'in ismetine aykırı olduğu gerekçesiyle tamamen reddetmiştir. Kâdı Abdülcebbâr bu konuda şunları söylemiştir:

"Cenâb-ı Hak, 'Allah seni insanlardan korur', 'Büyücü nereye varsa iflâh olmaz' buyurduktan sonra bu rivâyetler nasıl doğru kabul edilebilir? Bunları

(135) S. Ateş, a.g.e., XI, 193-194.
(136) İbn Haldun, Mukaddime, s. 498; Terc. Z. Kadiri Ugan, III, 7.
(137) İbn Haldun, Mukaddime, s. 99; Terc. Z. Kadiri Ugan, I, 255.

kabul etmek peygamberliğe söz getirir. Eğer bu doğru olsa büyücülerin, bütün peygamberlere, salihlere zarar vermeye, kendilerine büyük mülk sağlamaya güç yetirebilmeleri gerekir. Bunlar bâtıl şeylerdir. Allah, Peygamber'e 'Büyülenmiş' diyenleri reddetmektedir. Bu rivayet doğru olsa, müşriklerin Hz. Peygamber hakkındaki bu sözlerinin doğru olması gerekir ve kendisi bu kusurla illetli olur. Bu ise caiz değildir."(138)

Ehl-i Sünnet'e mensup bir kısım âlimler sihirin hakikatının olmadığını, büyü adına görülen şeylerin bâtıl bir takım hayaller olduğunu söylemişlerdir. Bunlar arasında Şâfiî mezhebine mensup âlimlerden Ebu Ca'fer Esterebâzî ile Hanefî âlimlerinden Ebu Bekr er-Râzî vardır. Zâhirîler'den İbn Hazm'ın da bu görüşte olduğu kaydedilmektedir.(139)

Sihirin sâbit ve yukarda kaydedilen rivâyetlerin sahih olduğunu ileri süren bir kısım âlimler ise, aksi görüşte olanları bid'atçılıkla suçlamışlardır. Bu şekilde bulunanlar arasında İmâm Mâzirî de vardır. İmâm Mâzirî bu konuda şunları söylemiştir:

"Ehl-i Sünnet ve âlimlerin cumhûrunun (çoğunluğunun) görüşüne göre sihir sâbittir. Onun da diğer eşya gibi hakikati vardır... Ehl-i Bid'at bu hadisi Nübüvvet makamına şüphe getirir diye reddetmişlerse de durum öyle değildir. Çünkü Allahü Teâlâ Onu peygamberliğe ait işlerde masum kılmıştır. Ancak, dünya işleriyle ilgili konularda ve insanlığa ârız olabilecek bazı hususlarda etkilenmesi müm-

(138) Râzî, Mefâtîh, XXXII, 187-188; Krş. Ateş, a.g.e., XI, 195.
(139) Aynî, Umdetü'l-Kârî, XXI, 277; Davudoğlu, Sahîh-i Müslim Terc. IX, 5804; Krş. Sübkî, el-Menhel, VIII, 120.

kündür."(140)

İmâm Mâzirî'nin yukarda kaydedilen "Ehl-i Sünnet ve cumhurun görüşüne göre sihir sâbittir" şeklindeki ifadesi tartışmaya müsait bir sözdür. Kanaatimizce bu konuda Ehl-i Sünnet'in ve cumhûrun aynı görüşte olduğunu tesbit etmek oldukça zordur. Çünkü Ehl-i Sünnet mezhebine mensup olduğu halde aksi görüşte olan büyük âlimler vardır. Ki bunlar arasında Ebu Bekr er-Râzî, İbn Hazm, Ebu Ca'fer Esterebâzî, İmam Ebû Hanîfe vb. İslâm âlimleri yer almaktadır. Kaldı ki bu konuda görüşünü yazılı olarak ifade etmeyen, ya da açıkladığı halde sayfalara geçerek günümüze ulaşmayan İslâm âlimleri de mevcut olabilir. Gerçekten geçmiş asırlarda bu konuyla ilgili olarak anket yapılarak, dünyada mevcut tüm İslâm âlimlerinin görüşleri alınmış mıdır? Böyle bir şeyin meydana geldiğini zannetmiyoruz. Bu durumda İmâm Mazirî veya benzeri âlimlerin "Bu konuda Ehl-i Sünnet'in ve Cumhûrun (İslâm âlimlerinin çoğunluğunun görüşü budur" şeklindeki ifadelerinin tahminî bir genellemeden ibaret olduğu hatıra gelmektedir. Geçmişte bazı âlimlerin eserlerinde yer alan bu tür sözlerin yeni yetişmekte olan âlimler ya da okuyucular üzerinde psikolojik bir baskı oluşturduğu bir gerçektir. Böyle bir baskı altında kalan yeni nesil ilim adamlarının, "âlimlerin çoğunluğunun görüşünden ayrılmayayım, yoksa sapıtırım" endişesiyle hareket ettikleri, eskiden söylenilip ortaya konulan yorum ve görüşlere teslim olup, onları aynen benimsedikleri, böylece kendi görüş ve kanaatlerini ortaya

(140) Nevevî, Minhâc, XIV, 174-175; Yazır, Hak Dini, IX, 6357; Sübkî, el-Menhel, VIII, 119; Davudoğlu, Sahih-i Müslim Terc. IX./5804.

koymaktan çekindikleri de bir vâkıadır. Bunun da İslâmî ilimlerde gerilemeye yol açtığı, ilerleme ve gelişmenin önünü kapayarak, yeni nesiller içerisinden büyük dehalar, kudretli ilim adamları yetişmesini engellediği de açık bir husustur.

İslâm âlimlerinden Kâdı Iyâd ise bu konuda şunları söylemektedir: "Hz. Âişe'den nakledilen hadiste anatıldığına göre sihir, Hz. Peygamber'in aklına, kalbine, i'tikâdına değil, ancak mübârek bedenine ve dış uzuvlarına tesir etmiştir. Bu da hanımlarına yaklaşacağını zannedip de bunu yapamamasından ibaret bir tutukluktan başka bir şey değildir."(141)

Kâdı Iyâd ve benzeri İslâm âlimlerinin görüşüne göre bu rivayetler sahihtir ve büyü Hz. Peygamber'in aklına tesir etmemiştir. Ancak sihirden dolayı Hz. Peygamber'in bedenine bir rahatsızlık gelmesini de kimse inkâr edemez.(142) Günümüzde yaşayan bazı âlimler de, Hz. Peygamber'in ismetine aykırı olur gerekçesiyle bu rivayetleri reddedenleri bidatçılıkla suçlamışlardır.(143) Bu aşırılıklara karşı Hamdi Yazır güzel bir tutum sergileyerek şöyle demiştir:

"Bununla beraber bu meseleyi bir Ehl-i Sünnet ve Ehl-i Bid'at ve İ'tizal meselesi gibi tasvir etmek de sihri haddinden fazla büyütmek gibi bir ifrattan hâli olmaz. Halbuki sihri, şer ve zararını inkâra kalkışmak doğru olmadığı gibi, onu haddinden fazla

(141) Nevevî, Minhâc, XIV, 175; Aynî, Umde, XXI, 280; Sübkî, el-Menhel, VIII, 118; Yazır, Hak Dini, IX, 6357; Davudoğlu, Sahih-i Müslim Terc. IX, 5804.
(142) Râzî, Mefâtîh, XXXII, 188; Ateş a.g.e., XI, 195-196.
(143) Bkz. M. el-Hamîd, Rudûd, alâ Ebâtîl, s. 242; Sofuoğlu, Sahih-i Müslim ve Terc. VII, 40, açıklama: 31.

büyütmek de doğru değildir."(144)

Mahmûd Ebu Reyye'nin de bu konuda Mısır'lı âlimlerden Muhammed Abduh ve Reşîd Rızâ'nın görüşleri doğrultusunda hareket ettiği görülmektedir. Ebû Reyye, Muhammed Abduh'un bu konudaki görüşlerini şu şekilde nakletmektedir:

"Bu konudaki hadise gelince, sahih olduğu farzedilse bile bu âhad türünden bir hadistir. Âhad haberler ise Akâid konusunda delil olarak alınmaz. Hz. Peygamber'in, aklı konusunda sihirin tesirinden korunmuş olması da inanç esaslarından birisidir. Yakîn ilim ifade eden bir delil olmadıkça, bunun aksine itimâd edilemez. Âhad yoluyla bize ulaşan bu hadis sebebiyle, bunu sahih kabul eden kimse de bir zan meydana gelse bile, bu konuda zan ve zannedilenle hareket etmek caiz değildir! Kendisi için bu hadisin sahih olmadığına dair deliller bulunan kimseye, bunu huccet olarak gösteremezsin. Her durumda bizim için gerekli olan ve üzerimize düşen, bu hadis hakkında gerçeği teslim ederek, akîdemiz konusunda onunla hükmetmemek, Kitâb'ın nassı ile aklın delilini almaktır. Eğer zannettikleri gibi Hz. Peygamber'in aklında bir karışıklık olsaydı, Onun, tebliğ etmediği bir şeyi tebliğ ettiğini veya kendisine indirilmeyen bir şeyin nâzil olduğunu zannetmesi caiz olurdu. Durum açıktır ve hiçbir açıklamaya muhtaç da değildir... Herşey bir tarafa sihiri reddeden birinin bidatçı sayılması caiz değildir. Çünkü Allah'ü Teala, (آمن الرسول) âyetinde ve diğer âyetlerde mü'-minlerin kendisine inanacakları şeyleri açıklamıştır. İmân edip müslüman olabilmesi için

(144) Yazır, Hak Dini, IX, 6357-6358.

bir kimse üzerine gerekli olan emirler de vârid olmuştur, fakat bunların içinde sihir konusunda herhangi bir şey gelmemiştir."(145)

Süleyman Ateş ise bu rivayetlerle ilgili olarak şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

"Ayrıca bu rivayetler çelişkilerle doludur. Çünkü birinde, büyü yapan Lebîd'in yahudi, ötekinde yahudilerin andlısı bir münafık olduğu, bir başkasında ise Hz. Peygamber'e hizmet eden bir yahudi çocuğunun, Hz. Peygamber'in tarağındaki kılları ve tarağının dişlerini alıp yahudilere verdiği, yahudilerin de bunları Lebîd'e verdiği anlatılır. Hz. Peygambere hangi yahudi çocuğu, ne zaman hizmet etmiştir? Gayet ihtiyâtlı hareket eden, kendisine gelen İbrânîce mektupları dahi güvenmediğinden dolayı yahudilere okutmamak için Zeyd b. Sâbit'e İbrânîce'yi öğrenmesini emreden Peygamber (s.a.v.), bir yahudi çocuğunu nasıl harim-i ismetine alır? Ona hizmet edecek pek çok müslüman evlâdı varken -ki bunlardan biri de Enes b. Mâlik'tir- yahudi çocuğunun hizmetine ne gerek vardır? Tarihte Hz. Peygamber'e hizmet eden bir yahudi çocuğu bilinmediği gibi Hz. Peygamber'in altı ay kadar yattığı, hâşâ ne yaptığını bilmez bir şaşkınlık içine düştüğü de bilinmemektedir. Bu rivayetlerin büyü ve nazarın etkisini desteklemek ve insanları bunlardan korkutmak amacıyla ortaya atıldığında şüphe yoktur. Verilmek istenen temel düşünce şudur: Büyü ve nazar Peygamber'e bile tesir etmiştir. Onun için bunlardan sakındırmak lâzımdır."(146)

(145) M. Ebû Reyye, Advâ ale's-Sünneti'l-Muhammediyye, s. 378; Terc. Muharrem Tan, Muhammedî Sünnet'in Aydınlatılması,s.379-380.
(146) S. Ateş, Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsîri, XI, 194-195.

Hamdi Yazır ise, Hz. Peygamber'e sihir yapılmasıyla ilgili rivayetler hakkında şunları kaydetmiştir:

"... Bu rivâyetlerin hepsinin sıhhati kabul edildiği takdirde bile Rasûlullah'a velev bir an için olsun bir sihir yapılmış olduğuna mutlaka itikâdın vücubunu ifade edecek kuvveti haiz değildir. Zira esas itibariyle haber-i âhad hududunu geçmiş değillerdir. Haber-i âhad'ın sıhhati ise itikâdın cevâzını ifâde etse bile vücûbunu ifâde eylemez. Halbuki bunda itikâdın vücûbu şöyle dursun, Kur'ân'ın nassına muhalif olduğundan dolayı caiz bile olamayacağına kâil olanlar vardır. Nitekim İmâm Mâtüridî'den nakledildiğine göre Ebu Bekr Esam, burada, rivâyet edilmiş olan sihir hadisi metrûktur, çünkü bunda kâfirlerin Aleyhisselatü ve's-Selâm'a meshûr demelerinin sıdkı lâzım gelecektir. Bu ise Kur'ân-ı Azîmü'ş-Şân'ın nassına muhaliftir, demiş ve Mu'tezile bu fikirde ısrar etmiş ve sihirden etkilenmenin mansıb-ı Nübüvvete yakışmayacağını söylemişlerdir."(147)

M. Izzet Derveze de, "Şeyhayn'ın Hz. Âişe'den naklettikleri bu hadis karşısında hayret ediyoruz"(148) demektedir. S. Ateş ise, "Peygamber eğer yapılan büyünün etkisinde kalıp, yapmadığını yaptı zannedecek kadar bir aklî denge bozukluğuna uğrarsa, ne O'nun masumluğu, ne de vahiylerin korunma garantisi kalır. Peygamber böyle kusurlardan uzak, münezzehtir."(149) şeklinde görüş beyan etmektedir. Hamdi Yazır da bu konuda, "Peygamber'e,

(147) Yazır, Hak Dini, IX, 6356.
(148) Derveze, et-Tefsîru'l-Hadis, I, 199-200.
(149) Ateş, Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri, XI, 195.

sihirbaz ve Nübüvveti yönünden sihirlenmiş diyenin küfründe şüphe yoktur. Burada üç mesele vardır: Birincisi sihrin vukuû, ikincisi Peygamber'in bu sihirden etkilenmesinin vukuû, üçüncüsü bu sûrelerin (Felak-Nâs) nüzûl sebebi olup olmaması... Peygamber'e bir sihir yapıldığına ve O'nun hasbelbeşeriyye ondan biraz müteessir ve müteellim olduğuna itikâd etmek caiz olabilirse de vâcib değildir."(150) demektedir.

Süleyman Ateş, Kâdı Iyâd ve benzerî İslâm âlimlerinin, kendisine yapılan sihirin Hz. Peygamber'in aklına, kalbine, itikâdına değil de bedenine, dış uzuvlarına tesir ettiğine dair iddialarını reddetmektedir. S. Ateş bu konuda da şunları söylemektedir:

"Elbette bu cevap tutarlı bir cevap değildir. Çünkü Buhârî'de bulunuğundan sağlam kabul edilen rivâyette dahi Peygamber, 'Kadınlarına varmadığı halde vardığını, yapmadığı şeyi yaptığını sanıyordu ve altı ay böyle sürdü' deniliyor. Bu, altı ay Peygamber'in hayal gördüğü anlamına gelir. Bu, bir beden hastalığı değil, hâşâ O'nun akıl gücünün zayıflaması, işlevini yapamaması demektir. Bu esnada O'nun, gelen vahiyleri zabtedememesi, başka şeylerle karıştırması gayet mümkündür."(151)

Yukarda kaydettiğimiz rivayetlerin metninde yer alan,

(حتى كان رسول الله يخيل اليه انه كان يفعل الشيئ ومافعله)(152)

(150) Yazır, Hak Dini, IX, 6358.
(151) Ateş, Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri, XI, 196.
(152) Krş. Buhârî, Tıb, 47; Müslim, Selâm, 43.

(حتى انه ليخيل اليه انه يفعل الشيئ ومافعله)(153)

(كان يرى انه ياتى النساء ولا يأتيهن)(154) cümlelerindeki (يرى / ليخيل / يخيل) lafızlarının, S.Ateş'in veya daha önceki bazı âlimlerin görüşlerinde haklı olduklarını ortaya koyduğu açıktır. Gerçekten de hayal görme olayının akıl ve zihinle ilgili bir husus olduğunu tesbit edebilmek için derin bir Psikoloji ya da Felsefe bilgisine ihtiyaç olmadığı ortadadır. Bugün bir insanın hayal görme hadisesini kaslarıyla, kollarıyla,bacaklarıyla değil, aklıyla, zihniyle, beyniyle gerçekleştirdiğini herkes bilir. Yukarıda yer alan rivâyetlerdeki ifadelere göre, bir yahudi Hz. Peygamber'e sihir yaparak, halk arasındaki deyimiyle Onun erkekliğini bağlamış, hanımlarına yaklaşamamasını temin etmiştir. Büyü yoluyla, Hz. Resûlullâh üzerinde böyle bir tesir meydana getirilebildiğini kabul etmek mümkün görünmüyor. Bu hususu doğru kabul etmek, kâfir ya da müşriklerin sihir yoluyla Hz. Peygamber üzerinde istedikleri etkiyi meydana getirebildikleri düşüncesine kapı açar, Hz. O'nun (s.a.v.) iffet ve nâmusuna halel getirir, münâfıklar tarafından O'nun şerefli hanımlarına yapılan zinâ iftirâlarına malzeme olur. Büyü yoluyla Hz. Peygamber iktidarsızlaştırılabiliyordu, O bu durumda olduğu için, 9 ya da 11 tane hanımı da cinsel ihtiyaçlarını gideremiyorlardı gibi bir takım yanlış ve sonucu iftiraya dayanan fikirlere yol açar. Nitekim kaynaklarda Hz. Âişe'ye ve Peygamberimiz'in oğlu İbrahim'in annesi Mâriye'ye bu tür iftiralar yapıldığından bahsedilmektedir.

(153) Buhârî, Tıb, 50; Cizye 14.
(154) Buhârî, Tıb, 49.

Kanaatimizce, bu konuda en doğru yol dengeli hareket etmektir. Ne Hz. Peygamber'in cinsel gücünün abartılmasına, insanüstü boyutlara çıkartılmasına hizmet eden rivayetlere, ne de O'nun (s.a.v.) sihir yoluyla cinsel yönden iktidarsızlaştırılabileceği fikrine zemin teşkil eden nakillere itibar edilmelidir. Bu konuda hakikat ne ise doğru bir şekilde ortaya konulmalıdır. Bu açıdan Hz. Peygamber'e sihir yapıldığından bahseden bu rivâyetleri toptan reddetmenin de doğru olmadığını düşünmekteyiz. Bu nlar Hz.Peygamber'in hayatı, mu'cizesi, Allah'ın (c.c.) kendisini düşmanlarının şerrinden koruması açısından tarihî bir değere haizdirler. Bu hadisler bize, Hz. Peygamber'e, kimliği ne olursa olsun bir düşmanı tarafından zarar vermek maksadıyla sihir yapıldığını haber veriyor. Bu husus tarihî açıdan doğru olabilir, kanatimizce de doğrudur. Çünkü sihir çok eski çağlardan beri var olagelmiş bir uygulamadır. Yahudilerin bununla fazlaca meşgul oldukları, düşmanlarından bu yolla intikâm almaya çalıştıkları da bir gerçektir. Bu sebeple Hz. Peygamber'e de zarar vermek maksadıyla Lebîd b. el-A'sam'a başvurarak sihir yaptırtmışlardır. Bu rivâyetler olayın bu yönüne işaret etmektedir. Bu durum, yukarıdaki hadislerin incelenmesinden de anlaşılacağı gibi Allah tarafından Cebrâil vâsıtasıyla Hz. Peygamber'e bildirilmiştir. Resûlullâh üzerinde bu sihirin bir tesiri de söz konusu değildir. Allah (c.c.), bunu Hz. Peygamber'e bildirmek ve o büyüyü atıldığı kuyudan çıkarttırmak suretiyle, sihiri yapan ve bundan meded uman İslâm düşmanlarını rezil, rüsvay ve mağlub etmeyi arzu etmiş ve bunu gerçekleştirmiştir. Hz. Peygamber, Allah tarafından durum kendisine bil-

dirilince, yanına ashâbından bir grubu almış, ya da bir ekiple Hz. Ali'yi göndermiş ve sihiri yapan Lebîd b. el-A'sam adlı yahudinin arazisi içinde olduğu kaydedilen Zû Ervân kuyusundan o büyüyü bulup çıkartmıştır. Bu büyüyü imhâ için, halk arasında yaygın olan inanç doğrultusunda da hareket etmemiş, buna gerek görmemiştir. Böylece sihirden meded uman, ondan bir silah olarak yararlanmak isteyen İslâm düşmanlarına maksatlarına eremeyeceklerini, bu tür şeylerin kendisine ve müslümanlara herhangi bir tesir yapamayacağını, Allah'ın kendilerini koruyacağını göstermiştir. Büyüyü yapan şahsı cezalandırmaya da gerek görmemiş, böylece iyice rezil olmasını, Yahudi ve müşrikler arasında itibardan düşmesini sağlamıştır. Bu rivâyetler bu yönüyle doğrudur. Ancak bunlarda zabt kusuru vardır. Rivayetin metnini problemli hale sokan ve âlimler arasında münakaşalara yol açan yukarıda kaydettiğimiz sihirin, Hz. Peygamber üzerinde nasıl bir tesir meydana getirdiğine dair ifadeler, kanaatimizce daha sonra râvîlerin yaptığı açıklamalardır. Nitekim râvîlerden Süfyân'ın, bu konudaki bir açıklaması bu rivâyetlerden birisinin içinde yer almaktadır. Buna göre Süfyân, "İşte bu, sihirden olabilecek rahatsızlığın en şiddetlisidir"(155) demektedir. Ayrıca İslâm âlimlerinden Ebu Bekr Ahmed b. Ali el-Cessâs da aynı görüşte olup, rivayetleri problemli hale sokan bu ilâvelerin aslının olmadığını, bunların sonradan râvîler tarafından hadislerin metnine eklendiğini söylemiştir.(156) Büyünün Hz. Peygamber'e tesiri konusundaki,

(155) Bkz. Buhârî, Tıb, 49.
(156) Cessas, Ahkâmü'l-Kur'ân, I, 60.

(حتى كان رسول الله يخيل اليه انه كان يفعل الشيئ وما فعله كان يرى يأ تى النساء ولا يأ تيهن)

tarzındaki bu ifâdelerin râvî Hişâm b. Urve'den, ya da babası Urve'den kaynaklanmış olması çok muhtemeldir. Urve b. ez-Zübeyr'in, veya Hişâm'ın bu açıklamaları Hz. Âişe'ye mal edilmiş, onun sözlerinin arasına dahil edilmiş olabilir. Bu konularda ihtiyatlı davranmakta yarar vardır.

Hz. Peygamber'e sihirin etki ettiğini kabul ettiğimizde karşımıza çıkacak bir problem de şudur: Daha önceki bölümde kaydedildiği üzere sihirin bir kısmının cinlerle irtibat yoluyla, onları kullanarak yapıldığı ileri sürülmektedir. Bu iddiada bulunanlara göre cin, sihir yapılan kimseye gelerek onu etkilemekte, çarpmakta, hastalandırmaktadır. Biz bu hususun isbâtının pek mümkün olmadığını kaydetmiştik. Geriye diğer bir yol kalıyor ki o da, cin ya da şeytanların telkin yoluyla bir kimseyi etki altına almalarıdır. Her iki yolla da, Hz. Peygamber'e, sihir yapılarak, cinler kullanılarak sihirbazlarca tesir edilmesi söz konusu olamaz. O'na (s.a.v.), cinlerin ya da şeytanların çarpmasını, ya da telkinde bulunmasını, kendilerinin bundan etkilenmelerini kabul etmek mümkün değildir. Buna Peygamberlik sıfatları ve makamı mânidir, bunu tartışmaya gerek yoktur. Ayrıca bu husus Kur'ân-ı Kerim'in adı geçen âyetlerine ve bu konudaki sahih hadislere aykırıdır. Kur'ân-ı Kerîm'de, müşriklerin Hz.Peygamber'e büyülenmiş diye iftira ettikleri haber verilmektedir:

"Seni dinledikleri zaman neye kulak verdiklerini ve gizli toplantılarında zâlimlerin: 'Siz sadece

bü-yülenmiş bir adama uyuyorsunuz' dediklerini Biz çok iyi biliriz."(157) "Bu zâlimler inananlara: "Siz sadece büyülenmiş bir adama uyuyorsunuz' dediler."(158)

Bazı sahih hadislerde de, Hz. Peygamber'in Allah'ın izniyle şeytanın şerrinden emin olduğu haber verilmektedir.(159)

Zeyd b. Erkam'dan (r.a.) bu hususla ilgili olarak gelen rivâyetleri de bu doğrultuda değerlendirmemiz gerektiği açıktır. (Bkz. Ek:5) Bu rivâyetlerde sihirin Hz. Peygamber üzerindeki tesirini anlatmak için kullanılan lafızların O'nu (s.a.v.) bir deliyle aynı konumda gösterdiğine daha önce işâret etmiştik. Bunu kabul etmek mümkün değildir. Bu hadislerde de zabt kusuru olduğu çok açıktır. Çünkü hadis âlimleri katında daha sahih olan el-Buhârî ve Müslim'in bu konudaki rivayetlerine aykırılıklar vardır. Kanaatimizce bunlar da râvîlerden kaynaklanmaktadır. Zeyd b. Erkam'dan (r.a.) nakledilen bu nakil de ahad türünden bir rivayet olup, Zeyd b. Erkam'dan (r.a.) râvî Ebu Muaviye Muhammed b. Hazım el-Kûfî'ye kadar sadece birer kişi nakletmiştir. Bu rivayette kullanılan (حدثنا / اخبرنا) şeklindeki edâ sigası da en-Nesaî ve Ahmed b. Hanbel'den hemen önce (عن) lafzına dönüşmektedir. An'ane yoluyla yapılan bu rivayetin senedinde kopukluk şüphesi, Hz. Âişe'den gelenlere oranla daha fazladır. Çünkü en-Nesaî ve Ahmed b. Hanbel, nakilleri eserlerine alma konusunda el-Buhârî ve Müslim'in gösterdiği titizliği

(157) İsrâ, 17/47.
(158) Furkan, 25/8.
(159) Müslim, Münâfikîn 69-70; Tirmizî, Rada', 17/1172; Nesâî, Işretü'n-Nisâ, 4/3958; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 309.

benimsememiş, onlara nisbetle bu konuda gevşek davranmışlardır. Zeyd b. Erkam'dan (r.a.) gelen bu rivayetlerin senedindeki inkıta' (kopukluk) şüphesini ber taraf edip, bunların hangi yolla alındığını net bir şekilde ortaya koyacak, diğer bir hadîse de sahip bulunmamaktayız. Ayrıca ravilerden el-A'meş Süleyman b. Mihrân el-Kûfî, tedlîs yaptığı için hadis âlimlerinin tenkîdine uğramıştır. Abdullah b. Mübârek ile Muğîre, Kûfeliler'in hadislerini el-A'meş ile Ebu İshak'ın ifsâd ettiğini söylemişlerdir. Ahmed b. Hanbel, el-A'meş'in hadisinde bir çok ıztırap bulunduğunu bildirmiştir. ez-Zehebî, el-A'meş'in bazan kim olduğu bilinmeyen zayıf kimselerden tedlîs yaptığını zikretmiş, rivayet ederken (حدثنا) dediği zaman problem olmadığını, fakat (عن) lafzını kullandığında tedlîs ihtimâlinin söz konusu olduğunu söylemiştir. Ali b. el-Medînî ise, el-A'meş'in zayıf kimselerden naklettiği hadislerinde evhâmının çok olduğunu bildirmiştir.(160) Burada, el-A'meş'in konumuzla ilgili olarak Yezîd b. Hayyân vasıtasıyla Zeyd b. Erkam'dan (r.a.) yaptığı rivayetinde de tamamen (عن) lafzını kullandığını gözönün-de bulundurmamız son derece faydalı olacaktır. Söz konusu rivâyeti el-A'meş'ten alan ravî Ebû Muaviye ed-Darîr Muhammed b. Hâzım et-Temimî el-Kûfî (v.195) de hadis âlimleri tarafından tenkid edilmiştir. Ebu Muaviye'nin tenkide uğradığı hususların başında zabt yönü gelmektedir ki, bu husus konumuz açısından çok mühimdir. Ahmed b. Hanbel, Ebu Muâviye'nin, el-A'meş'in hadisinin dışındaki rivayetlerinde ızdırab bulunduğunu, çünkü naklettiği şeyleri iyice ezberlemediğini söylemiştir. Yahya b. Ma'în, onun

(160) Zehebî, Mîzânü'l-I'tidâl, II, 224.

Ubeydullah b. Ömer'den münker şeyler naklettiğini ifade etmiş, İbn Sa'd ve Ya'kûb b. Şeybe ise tedlîs yaptığını bildirmişlerdir. İbn Ebî Hâtim de, el-A'meş'ten nakil konusunda onun Süfyân'dan sonra geldiğini belirterek, zabtının Süfyân kadar güçlü olmadığına işaret etmiştir.(161) Bu sebeple bu rivayete sahih hükmünü vererek, Hz. Peygamber'e yapılan sihirin kendisine tesir ettiği kanaatine varabilmek oldukça zordur. Bunlara dayanarak, Resûlullâh'a yapılan büyünün O'na (s.a.v.) tesir ettiğine inanmayan kimseleri bid'atçılıkla suçlamak son derece hatalı bir tutumdur.

(161) İbn Hacer, Tehzîbü't- Tehzîb, V, 91.

7- BÜYÜ YOLUYLA YAPILABİLDİĞİ İLERİ SÜRÜLEN BAZI HUSUSLAR

Bu konuda yazılmış bazı kitaplarla halk arasında yaygın olan kanaate göre, sihir/büyü yoluyla bazı işlerin gerçekleştirilebileceği iddia edilmektedir. Bu hususlardan bazıları şunlardır: Karı-Koca veya başka iki kişinin arasına düşmanlık sokmak, aralarını ayırmak, dil bağlamak, bir kadın ve erkeği birbirine sevdirmek, baş ağrısı, göz ağrısı, iç sıkıntısı vermek, sidikliğini bağlamak, uykusunu bağlamak vs. yollarla bir kimseye hastalık ve sıkıntı musallat etmek, kadın ya da erkeğin evlenmesini kolaylaştırmak, kaybolan şeyleri bulmak, hırsızın kimliğini bilmek, istediği şeyi rüyada görmek, bir yerden bir kimseyi çıkarmak, bir kimseyi kendisine meyil ve muhabbet ettirmek, bir yeri harâb etmek, hoşlanılmayan şahsı kovmak, düşmanları mağlub etmek, onlara zarar vermek, konuşamayan ve yürüyemeyen çocukları tedavi etmek, karı-kocanın arasını bulmak, sihiri iptal etmek, zalimlerin şerrinden emin olmak, büyü yoluyla bağlanmış kimseleri çözmek, cinleri göndererek istenilen şahsa zarar vermek, göze görünmemek, silahın tesirinden korunmak, kapalı bahtı açmak, sar'a ve felçten korunmak, erkek çocuk

sahibi olmak, insanı uykudayken konuşturmak, ruhları emri altına almak, uzun ömürlü olmak, bir şahsı istediği zaman istediği yere getirtmek.

Yukarıda kaydedilen konularla ilgili herhangi bir problemi olan kimselerin, çaresizlik içinde bu yollara başvurdukları, bunlardan medet bekledikleri toplumumuzda gözlenen bir gerçektir. Bu konularla ilgili olarak, halkımız arasında çok meşhur olan Seyyid Süleyman el-Hüseynî'nin Kenzü'l-Havas adlı kitabını incelemeye çalıştık.(162) Süleyman el-Hüseynî, kitabının giriş kısmında bu konuda şunları söylemektedir:

"Nâzil olan kitapların sırları cemetmesi, bütün şifa ve rahmetin menbaı olan Kur'ân-ı Kerîm'in her bir âyeti, hatta kelime ve harfi bir fena bulmayan, fanî olmayan havas hazinesi olup, bunlardan bin üçyüz kusûr hatta bin dörtyüz kusur seneden beri istifâza ve istifâde olunduğu, fâide görülüp feyz alındığı ve bu sâyede ne büyük azîm ve hârikalar meydana geldiği görülmüştür ve görülmektedir. İslâmiyet'in zuhûrundan evvel de kâhinler ve râhipler Tevrât ve İncîl-i Şerif'in âyetleriyle kerâmet ibrâz etmeye muvaffak olmuşlardır ki, bu erbâbı indinde malumdur, Âdem aleyhisselam'ın inişinden zamanımıza kadar âyetlerin ve Esmâ-i Şerifenin havassı, evrâd ve ezkâr ile iştigal olunmuş, her zaman azim ve ciddiyet, tam bir itikâd ve saf bir kalb, temiz, her şeyden arınmış bir kalb ile okunan ve yazılan evrâd ve Esmâdan, vefk ve tılsımlardan matlub olan faide istihsal olunmuş, istifade görülmüştür.

Ruhun bekâsı, âlem-i süflîde te'sirâtı eslâf

(162) S. Süleyman el-Hüseynî, Kenzü'l-Havas, I-II, İstanbul 1992.

indinde, geçmiş kavimler indinde tasdik üzere olduğu halde, geçen asırda bütün mukaddesâtı çürütmek, dinleri ortadan kaldırmak fikrine düşen bazı adamların sa'yü gayreti neticesi olarak bu emir ceffelkalem inkâr edilmeye başlanmıştı. Fakat bugün fevkalâde bir ehemmiyet peyda eden 'Ervâh ile Münâsebet' ilmi, bir asır evvelki itikâd ve kanaatın doğru ve hakiki olduğunu yeniden te'yid ve isbat eylemiştir.

Bugün Avrupa bilhassa Amerika'da ulemanın ve ukelanın büyükleri bile tasdik ve itiraf ettikleri Manyetizma (Mıknatısıyyet-i İnsâniye), İspiritizma (İlmü'l-Ervâh) bin bu kadar seneden beri malumumuz olan İlm-i Havas ve teshirden başka bir şey değildir. Avrupalılar irâdenin kuvvetini, o kuvvet sâyesinde her şeye galebe ve tahakküm mümkün olduğunu (Manyetizma) kitaplarında söylüyorlar.

Bu bizim havas kıraetindeki tam itikâd ve ciddiyet lâzımdır dediğimizin aynıdır. "Manyetizma" ile "Sükjestiyon" yani ilkâ-i fikir ve arzu, bizim havas ile teshîr-i kalb ve fikirden başka birşey değildir. "İspiritizma"da ervâhın celbi, onlarla mükâleme, hatta onları müşâhade, bizim havas ile ruhları davet usulümüzden gayrı bir şey midir?... Demek ki, ta kadim zamandan beri bizde malum olan havas ilmini ve teshir denilen ilmi bir asır kadar red ve inkâr eyledikden sonra, bugün Avrupa ve Amerika kabul ediyor. Bunları beyan etmekten maksadımız bazı inkâr erbabının fikirlerini tenvîr içindir. Yoksa havass-ı Kur'âniyye ve itikâd-ı tam ile kıraat olunan evrâdü ezkâr ve esmânın tesirâtı hakkında din erbâmının hiç şüphesi yoktur."(163)

(163) S. Süleyman el-Hüseynî, Kenzü'l-Havas, I, 8-9.

S. Süleyman el-Hüseynî'nin yukarda kaydedilen görüşlerinin ruh ve cinlerin mevcud oldukları, bunların inkârının mümkün olmadığı tarzındaki görüşü doğru olmakla beraber, Kur'ân-ı Kerîm'in sûre ve âyetlerinin gizli bazı özellikleri (havas) olduğu, bunların okunması ya da vefk ve tılsım halinde yazılmasıyla, daha önce sıralanan sihir/büyü kapsamına giren bazı işlerin yapılabileceğine dair sözlerini doğru kabul etmek mümkün görünmemektedir. "Yoksa havass-ı Kur'âniyye ve itikâd-ı tam ile kıraat olunan evrâdü ezkâr ve esmânın tesirâtı hakkında din erbâbının hiç şüphesi yoktur" şeklindeki görüşü de kanaatimizce gerçekleri yansıtmamaktadır. İleride bu konuda verilen örneklerin incelenmesinden da anlaşılacağı gibi, vefk ve tılsım haline getirilen, vird ya da zikir halinde söylenilmesi istenilen Kur'ân âyetlerinin ne mânâ ne de nüzûl sebebi açısından öne sürülen konu ile herhangi bir ilgisi yoktur. Bunların tamamının, önceki milletleri, Yahudileri, Hıristiyanları, Sâbîîleri, Eski Mısırlıları, İranlıları, Bâbillileri taklid etmek suretiyle ortaya konulduğu anlaşılmaktadır. Nitekim S. Süleyman el-Hüseynî'nin kendisi de yukarda kaydettiğimiz sözlerinde İslâm'dan önce râhib ve kâhinlerin Tevrat ve İncil'in âyetlerini bu konularda kullandıklarını kaydetmektedir. Sihir konusu ile ilgili olduğu söylenilen Kur'ân âyetlerinin incelenmesinden bu âyet-i Kerîmelerde geçen bazı kelimelerden hareketle, bunların o hususlarda irtibâtlandırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Meselâ (محبة) "Muhabbet" kelimesinin geçtiği bir Kur'ân âyeti(164) alınarak, hiçbir ilgisi olmadığı halde, bir kadın ve erkeği birbirine sevdir-

(164) Tâha, 20/39.

mek için yapılan sihirde kullanıldığı, vefk ve tılsım haline getirildiği ortaya çıkmaktadır.(165) Muteber kaynaklarda ise bu Kur'ân âyetlerinin, mezkûr konularla ilgili özellikleri olduğundan söz edilmemektedir. Zaten Kur'ân, sihir/büyü yapmak, vefk ve tılsım yazmak için gönderilmemiştir. Fakat ne yazık ki, insanlığı hidayet ve kurtuluşa sevketmek için gönderilen Kur'ân-ı Kerîm, sihir/büyü, tılsım, vefk vs. yapmada kullanılmakta, İslâm tarafından şirk ve küfür olarak nitelendirilen sihir ya da büyünün meşru olduğu bu yolla ileri sürülmek istenilmektedir.

Diğer taraftan, ortaya konulan bu sihir çeşitlerinin yapılması yıldızlarla irtibatlandırılmaktadır. S. Süleyman el-Hüseynî de bu yola girerek eserinde "Sa'îd ve Nahs Vakitler, onlardan Hayır ve Şerre Muvaffak olanlar" diye bir bölüm açmıştır.(166) Burada haftanın günleri teker teker ele alınmakta, günün 12 saatinin hangisinin gök cismine ait olduğu, hangisinin uğursuz, hangisinin uğurlu olduğu, hangisinde hangi çeşit büyülerin yapılacağı belirtilmektedir. Burada kendisinden bahsedilen gök cisimleri arasında Güneş, Ay, Zühre, Utarit, Zuhal, Müşteri, ve Merih'in mevcut olduğu görülmektedir. Yapılacak sihirin belirli zamanlarda yapılacak olması, bu vakitlerin de gök cisimleriyle irtibatlandırılması, yıldızlara tapan Bâbilliler'den, Sâbîîler'den ve İslâm öncesi diğer milletlerden kalma bir takım hurafe ve bilgilerin, bazı kimseler tarafından İslâm'a sokulmaya çalışıldığını göstermektedir. Önceki din, kültür ve medeniyetlerden kalma bu hurafe ve bilgiler Kur'ân âyetleriyle, bazı me'sûr dualarla birleştiril-

(165) S. Süleyman el-Hüseynî, Kenzü'l-Havas, IV, 394.
(166) el-Hüseynî, a.g.e., I, 11-17, 198.

meye çalışılmıştır. Nitekim İslâm Dini'nin ana kaynaklarında bulunmayan Azâim ve Havassa dair bu bilgilerin daha çok Mısır, İran, Türk ve Hind bölgelerinde yaşayan eski kültürlerden müslümanlara intikal ederek, halk arasında yaygın bir şekilde benimsenen inançlar haline geldiği ilim adamlarınca kaydedilen bir hususturu.(167) Söz gelimi İslâm'da uğursuzluk kavramı olmadığı halde, uğursuz vakitler olduğu inancı yerleştirilmeye uğraşılmıştır. Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan bazı âyetler de müneccimler tarafından bu iddialarına delil gösterilmek istenilmiştir ki, bu âyetler şunlardır: "Biz onların üstüne uğursuz mu uğursuz bir günde uğultulu kasırgayı saldık"(168)

"Biz de, onlara dünya hayatında rezillik azâbını taddırmak için o uğursuz günlerde, üzerlerine dondurucu bir rüzgar gönderdik. Âhiret azabı ise daha da kepazeliktir. Ve onlara hiç yardım edilmez."(169)

Ancak bu âyetlerde bahsedilen günlerin uğursuz olması hususunun izâfî (göreceli) olduğu açıktır. Nitekim Hamdi Yazır bu konuda şunları söylemektedir:

"(فی ایام نحسات) Nuhusetli, uğursuz günlerde - Müneccimler buradan bazı günlerin nahs olduğuna istidlâl eylemişlerdir. Fakat kelâmcılar demişlerdir ki, günlerin sa'îd ve nahs ile ittisâfı zâtî değil, izâfîdir. Yani gün bir adama göre nahıs, diğer bir adama göre sa'd olabilir. Elem gören bir adam için meş'ûm, nimet gören bir adam için uğur olur."(170)

(167) Kılavuz, TDV. İs. Ans. Cin Maddesi, VIII, 10.
(168) Kamer, 54/19.
(169) Fussilet, 41/16.
(170) Yazır, Hak Dini, VI, 4195; ayrıca bkz. VII, 4643.

Şu halde, bir gün, herkes ve herşey için uğursuz değil, bazı kimseler hakkında öyle olabilir. Kısacası günlerde, zamanlarda bir uğursuzluk söz konusu değildir, bu şahısların algılamasına göredir. Hz.Peygamber de İslâm'da uğursuzluk diye bir şeyin olmadığını bildirmiştir.(171) Yine Resûlullâh (s.a.v.), Astronomiyle ilgili bir takım bilgilerin sihir işlerinde kullanılmasını yasaklamıştır.(172) Yıldızlarla ilgili olarak Bâbil döneminden kalma bir takım bilgileri, hurafeleri İslâm kültürüne aktararak, büyü yapmada kullanan kimselerin Hz. Peygamber'in bu yasağını çiğnedikleri açıktır.

S. Süleyman el-Hüseynî'nin kitabında yazdığı şeylerin bir kısmının dua mahiyetinde olduğu görülmektedir. Duanın kabul edilip edilmemesi Allah'a (c.c.) aittir. O, dilerse bu duaları kabul eder, dilemezse etmez. O zaman bu virdleri, bu tılsımları ve vefkleri, belli saatlerde belli şartlarda yerine getirince, bunun sonucu olarak arzu edilen şeyin mutlaka gerçekleşeceği iddia edilemez. Vefk, tılsım, zikir, vird, büyü diye takdim edilen şeylerin bu konuda bir gücü olmadığı açıktır. Bunları yapınca, mutlaka şu iş meydana gelir diye bir düşünce tamamen yanlıştır. Hayır ya da şer cinsinden arzu edilen bir işin gerçekleşmesi Allah'ın dilemesine bağlıdır. Cenâb-ı Hak (c.c.), bu konudaki duayı kabul ederse, o hayır ya da şer cinsinden olan fiil gerçekleşir, aksi takdirde kulun arzu ettiği bu işin gerçekleşmesi mümkün değildir. O zaman bu tılsım, vefk ve virdlerde bir güç vehmetmek, bir dua olduğunu unutarak bunlardan

(171) Buhârî, Tıb, 19, 43, 44, 45, 54; Müslim, Selâm, 102, 107, 110.
(172) E. Dâvud, Tıb, 22/3905; İ. Mâce, Edeb, 28/3726; Ahmed b. Hanbel, Müsned I, 227, 311.

meded ummak, istenilen şeyin Allah'ın iradesiyle değil, bunları yapmakla meydana geleceğine inanmak bir Cahiliye inancıdır, şirk ve küfürdür. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu konuda şöyle buyurmaktadır:

"Bir düğüm bağlayarak, ona üfleyen sihir yapmış olur. Büyü yapan ise şirk koşmuş olur. Vücuduna muska asan, astığı muskaya havâle edilir."(173)

Hz. Peygamber'in bu sözlerinden anlaşılacağı üzere, vefk, tılsım, dua, vird vs. yazarak boynuna asmak ve bundan medet beklemek yanlıştır. Cenâb-ı Hak bu kişiden himayesini kaldırır, onu bu muska, vefk ve tılsımın korumasına bırakır. O kişiye buğzeder. Allah'ın (c.c.) himayesinin kaldırıldığı yerde bu tılsımın, vefk ve muskanın ne kadar korumasının olacağını takdir etmek herhalde zor değildir. Bu konuda Süleyman Ateş şunları kaydetmektedir:

"Düğümlere okuyup üfleyenlerden Allah'a sığınmayı emreden, büyüyü haram kılan, büyü yapanı da en ağır biçimde cezalandırmayı emreden İslâm dininin nüshacılık ve üfürükçülükle ilgisi yoktur. O, tas kurup cin çıkarmalar, yazdıkları nüshaların mikroplu mürekkeplerini hastalara içirip, onları daha da perişan durumlara sokanlar elbette günah işlemektedirler."(174) Burada, Seyyid Süleyman el-Hüseynî'nin Kenzü'l-Havas adlı bu konudaki eserinin, Ahmed b. Ali el-Bunî'nin Şemsü'l-Ma'ârif adlı kitabının Türkçe'ye tercümesine bazı ilaveler yapılarak hazırlanmış olduğunu kaydetmemiz yerinde olacaktır. Gerek bu kitapta gerekse bu konuda yazılmış

(173) Nesâî, Tahrîm, 19/4076.
(174) Ateş, Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri, XI, 199.

diğer eserlerde tılsımların harf ve rakamlarla yapıldığı görülmektedir.(175) Bu tür kitaplara göre, harfler ve onların ifade ettiği rakamlar tabiatüstü esrarengiz kudrete sahiptir. Harfler ise "Ebced"deki sıraya göre bir sayı ifade ederler. Ebced hesabının kaynağı İslâm öncesi kültürlere dayanır. İslâm'da yasak kılınan ve şirk olduğu bildirilen bu tılsımların ve efsunların kaynağı Yahudilerin "Kabbalah" dedikleri mistik ve skolastik felsefeleridir. Buna göre, Yahudi alfabesindeki 22 harfin ve ifade ettikleri rakamların mistik ve büyülü mahiyetleri vardır. Yahudilerin din kitaplarında zikredilen Tanrı adları ve sıfatlarının harflerini iyi kullanmak suretiyle, harikalar meydana getirmek mümkündür. Yahudiler'deki bu Kabbalah ekolü, Eski Ahit'in asıl anlamlarını araştırır. Tıpkı İslâm dünyasındaki "Hurûfîler"in yaptıkları gibi, harflere tabiat üstü güçler ve anlamlar verir. Arap harflerinin Ebced Hesâbı ile nasıl ayrıca birer sayı değeri varsa, İbrânîce'de de öyledir. Bu, Kabbalacıları, garip, içinden çıkılmaz bir sayı mistisizmine, harfler ve sayılarla kehânete, büyüye götürmüştür. İslâm âleminde de "Cifir" adı verilen bir kehânet yolu, bundan başka sayılar, harfler, muskalar, vefkler, tılsımlar ve sihirler göze çarpmaktadır. Bunlar Yahudilerdeki Kabbalah ile karşılaştırılacak olursa, asla bir tesâdüf olamayacak benzerliklere rastlanır. Yahudi Şeriatı'nın dışında olan bu akımlar, M.Ö. 1. yüzyıla kadar uzanır. Tevrat'ın, gizli ve harflere bağlı olduğu iddia edilen anlamları üzerindeki bu akıl oyunlarının sonunda Kabbalistler iki gruba ayrılmıştır: İnanç işlerindeki kurguları sürdürenlerle, Tevrat'ta var olduğunu iddia ettikleri

(175) Bkz. M. İloğlu, Gizli İlimler Hazinesi, I, VIII, İstanbul 1985.

güçlerden faydalanmak isteyen "uygulayıcılar". Bunlar, harf ve sayı mistiklerine dayanan, altın yapmaya ve hayat iksirini aramaya uğraşan sözde bir bilim ile, falcılık, büyü, sihirbazlık, olacakları önceden bilme işlerinde kullanılan çeşitli garip formüller ve hesaplar geliştirdiler. Bunun İslâm dünyasında da aynı şekilde geliştiği bilinmektedir. Cifir denilen yola başvurma, harflerle çeşitli cambazlıklar yapma, bunları ebced hesabıyla sayıya dönüştürme, çıkan sayı-ları çeşitli işlemlerle yeniden harflere çevirmek suretiyle falcılık, böyle kurgulara dayanan yarı sihir yarı dua yoluyla canlı ve cansızlar üzerinde etki yapmaya çalışma, Simyâ, kısacası insana tabiat üstü güçler kazandırmak için İlâhî güçten faydalanma yollarının aranışı ve bunlara inanış İslâm âleminde de İslâm'a tamamen aykırı olduğu halde almış yürümüştür. Yahudilerdeki bu Kabbalah marifetleri nesilden nesile, gizli bilgi olarak seçkin kimselere öğretilmiş, XIII. asırdan sonra da kitap halinde yazılmaya başlanmıştır. İspanya ve Güney Fransa'da yaşayan Yahudiler arasında yayılan bu sihirler, İspanya yahudilerinden müslümanlara geçmiştir. es-Seyyid Süleyman el-Hüseynî'nin Kenzü'l-Havas adlı bu konudaki kitabının asıl kaynağı olan Cezayir'li Ahmed b. Ali el-Bunî'nin de bu İspanya Kabalistler'i ile temasa geçerek, eserinde yazdığı bir takım şeyleri bunlardan almış olması kuvvetle muhtemeldir. Bu kitaplarda yer alan afsunların çoğunun Danyail, Haryail gibi çoğunun "il" ile biten Yahudi isimleri olması, bu afsunların Kabbalist Yahudiler'den alındığına delalet etmektedir.

Yazı işaretlerinin (Hiyeroglif, harf, rakam) esrarengiz büyülü kuvvet ihtiva ettiğine dair inanç, tari-

hin çok eski dönemlerine kadar uzanmaktadır. Yazının mahiyetini bilmeyen kavimler yazıyı keşfeden milletlerin, deri, tahta, tablet veya başka şeylere çizdikleri çizgilerle konuşup, gaibden haber aldıklarına ve bu acaib çizgilerde tabiatüstü esrarlı bir kudret bulunduğuna inanmaktaydılar. Bu inanç ve dehşetin cahil halk topluluğunda bıraktığı derin izler zamanımızda da görülmekte, halkın cehaletini istismar eden büyücülerin elinde bir matah olmaktadır.(176) İlkel insana göre, tabiat dışı kötü kuvvetler vardır, onlarla savaşmak ve onlardan korunmak gerekir. Bu açıdan sihirde daire büyük bir rol oynar, yere çizilmiş bir dairenin içine cinler ve şeytanlar giremezler. Yahudilerde de örneğin gebe bir kadını bir masanın etrafında dolaştırırlar, böylece bir daire çizilmiş olur. Ya da onu bir kapı eşiğinden atlatırlar. Evin kapısı ve eşiğinde evle dünya ayrılır sayılmaktadır. Bundan başka Tevrat tomarlarına sarılı bağlardan birinin lohusaya getirildiği de görülmektedir. Bunların, sihirli kuvvetleri harekete geçirdiğine inanılmaktadır. Ancak bütün bunlar, Yahudi din adamları tarafından kabul edilmemiş ve kötü gözle bakılmıştır. Tevrâtın bir büyü aracı olması, din adamları tarafından kabul edilir bir husus değildir.(177)

Halkımızın arasında yaygın olan sihirlerin kaynağının sadece Yahudilik olmadığı, Türkler'in İslâm'dan önceki din ve kültürlerinin de bu konuda rol oynadığı anlaşılmaktadır. Nitekim Türkler İslâm'ı kabul ettikten sonra eski dinleri olan Şamanizm'e

(176) A. İnan, Eski Türk Dini Tarihi, s. 219-221; H. Örs, Musa ve Yahudilik, s. 339, 344.
(177) H. Örs, a.g.e., s. 369.

hizmet eden Şamanlar, Budizm ve Maniheizm rahipleri kendi mesleklerini ortadan kaldırmakta olan yeni din İslâm'a karşı koymak istediler. Ancak bunun bir faydası olmayacağını görerek, yeni ortama uyum sağlamaya çalıştılar ve kendi geçimlerini kurtarmak için müslümanlar arasında yaygın olan hurafelerden yararlandılar. Zaten Câhiliye dönemi Araplarında da sihir, afsun vs. ihtiva eden Azâim türü bir çok şey mevcuttu.(178) Kısacası XI. asırda şamanlar, üfürükçü Budist rahipleri kendilerine "Muazzım" demişler ve eski muskalarıyla fetişlerini yeni dinin, İslâm'ın formülleriyle değiştirmişlerdi. Bu câhiliye dönemi hurafelerinin muhafızları olan Şamanlar (Kamlar), Budist râhipler, İslâm'la karşılaştıktan sonra eski hurafelerine Kur'ân-ı Kerîm'den âyetler katarak İslâmî bir renk vermeye muvaffak olmuşlardı. Bunlar, eski Şaman afsunlarına Ka'be, Levh-ı Mahfûz, Arş-Kürsî, Zemzem isimlerini karıştırmışlardı. Doğu Türkistan'da faaliyet gösteren Azâimciler bu mesleklerinin Hz. Fâtıma tarafından kurulduğunu ileri sürmüşlerdir. Sonuç olarak günümüzde müslüman halkın câhil tabakası içinde faaliyet gösteren afsuncu, muskacı vs. dolandırıcıların ellerinde eski Bâbil, Mısır müşriklerinin, eski Türk budist ve şamanistlerinin kullandıkları put, afsun ve tılsımlardan hiçbir farkı olmayan tılsım ve afsun öğreten pek çok kitab bulunmaktadır. Bu saçma sapan afsunların kudretine müslüman halkı inandırmak için bunlara Kur'ân-ı Kerîm'den âyetler, Esmâ-i Husnâ ve bazı mübârek dualar karıştırılmıştır. Bu kitaplarla, Doğu Türkistan azâimcilerinin "Risâle-i Azâimhân"ları ve Altay

(178) A. Inan, Eski Türk Dini Tarihi, s. 210-211.

Şamanistlerinin afsunları arasında bir fark yoktur.(179)

Burada, sonuç olarak şunları kaydetmenin yerinde olacağını düşünmekteyiz: Kâinâtın Efendisi'nin gönderilmesiyle Cenab-ı Hak, cinleri gök katlarından kovup, onların kulak hırsızlığına nasıl mani olduysa, kahinlerin, sihirbazların, büyücülerin de saltanatına son vermiş, onların dillerini koparmış, ellerini ve bellerini kırmıştır. Onların müminler üzerinde bir saltanatı yoktur. Yalancı oldukları, kovularak haber kaynaklarının kurutulduğu bildirilmiştir. Üstelik müslümanların cinlerden, sihirbazlardan, büyücülerden değil, sadece Allah'tan (c.c.) korkmaları emredilmiş, bunun aksinin, sihirbazlık ve büyücülüğün şirk olduğu ilan edilmiştir. Cenâb-ı Hak, mü'minlere, nefisleriyle, yanlış ve kötü şeyleri telkin eden şeytanlarla, aralarına nifak ve fitne sokan,ayrılık tohumları ekerek birlik ve beraberliklerini bozan, devletlerini yıkmak isteyen düşmanlarıyla mücadele etmelerini emretmiştir. Görünmez düşmanlara, şeytan ve cinlere karşı kendisine sığınılmasını buyurmuş, sihirbazlardan/büyücülerden değil, kendisinden korkulmasını, onların yapabilecekleri kötülüklerin kendisine havale edilmesini kullarına bildirmiştir. Hz. Peygamber de, müslümanlara büyüyle meşgul olmayı, sihirbazın söylediklerinin ve yaptıklarının tasdik edilmesini yasaklamıştır. Ne Allah (c.c.), ne de Peygamber'i (s.a.v.) müslümanlara, "Sihirin şöyle tesiri vardır, bundan korunmak için büyü öğrenin, sihir öğrenin" diye bir emir ya da tavsiye de bulunmamıştır. Hasta olan Sa'd'ı (r.a.) o devrin hekimlerinden olan Hâris b. Kelede'ye gönderen

(179) A. Inan, a.g.e., s. 212-213.

Hz. Peygamber, hiçbir sahabîsini büyücü ya da sihirbaza yollamamıştır.(180) Resûlullâh, "Bir düğüm bağlayarak ona üfleyen sihir yapmış olur, büyü yapan ise şirk koşmuş olur"(181) buyurmasına, Kur'ân-ı Kerîm'de, "Düğümlere okuyup üfleyenlerin şerrinden Allah'a sığınılması" emredilmesine rağmen,(182) ne yazık ki İslâm toplumu içerisinde bazı kimseler çıkarak, yüce Kur'ân'ın âyetlerini, Cenab-ı Hakk'ın yüce isimlerini büyü yapmakta kullanmışlar, bunları okuyup düğümlere üflemişler, kitaplara yazmışlardır.

(180) E. Dâvud, Tıb, 12/3875.
(181) Bkz. Nesâî, Tahrîm, 19.
(182) Bkz. 113. Felak, 1-4.

8- BAZI BÜYÜ ÖRNEKLERİ VE BUNLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

A- BİR KİMSENİN ERKEKLİĞİNİ YA DA DİLİNİ BAĞLAMAK

S: Süleyman el-Hüseynî, bir kimsenin erkekliğini bağlamak için şunların yapımasını tavsiye ediyor: "Bir kimsenin erkekliğini bağlayarak, cinsel ilişkide bulunmasını engellemek için, bir arşın kadar uzunlukta bir kiriş alıp, üzerine yedi düğüm vur. Her düğümü vuruşta el Hakka sûresinin 28-31. âyetlerini oku. Sonra,

(عقدت جميع اعصا ب فلان بن فلانة واعضائه وذكره وفرج فلانة بنت فلانة)

de. O andan itibaren o kimsenin cinsel ilişkide bulunması imkansız olur."(183)

Hz. Peygamber, "Kur'ân'ı elinize alın, büyü yapmada kullanın, insanların erkekliğini bağlamak için okuyun" şeklinde bir emir ya da tavsiyede bulunmamıştır. Bu iş için okunması istenen el Hakka sûresinin ilgili âyetleri de böyle bir şeyi emretmediği gibi insanların erkekliğini bağlamak için de nâzil

(183) el-Hüseynî, Kenzü'l-Havas, IV, 434.

olmamıştır. Müfessirler de böyle bir nüzûl sebebi nakletmemişlerdir. Aksine, bu âyetlerin anlamı şudur: "Malım bana fayda vermedi, gücüm de kalmadı der. İlgililere şöyle buyurulur: Onu alın bağlayın, sonra Cehennem'e yaslayın."(184) Görüldüğü gibi bunlar Kıyamet'te cereyan edecek bir olayı anlatarak insanlara öğüt vermekte, onları dünya hayatında dikkatli davranmaları hususunda uyarmaktadır. Nâzil oluş maksadı da budur. Ancak âyette geçen, "Tutun onu, bağlayın onu, sonra Cehennem'e sallayın onu, sonra uzunluğu yetmiş arşın olan zincire vurun onu"(185) lafızlarını görünce, hemen bunları erkeklik bağlama işine uyarlamışlardır. Halbuki hiçbir tefsir ya da hadis kitabında bu ayetlerin yukarıdaki şekilde büyü yapmak için indirildiği kaydedilmemektedir. Müslümanların, yüce Kur'ân'ı anlayıp, dünya ve âhiretleri için kurtuluş rehberi edinmedikleri, öğütlerine kulak asmadıkları, fakat onu büyü/sihir gibi şirk ve küfür olduğu bildirilen pis işlerde kullanma cahilliğinden ve sapıklığından kurtulmadıkları sürece, dünyada halen içinde bulundukları zillet ve perişanlıktan kurtulamayacakları açıktır.

Şimdi de düşmanların dilini bağlamak için tavsiye edilen bazı büyü örneklerini kaydetmek istiyoruz:

"Düşmanlarının dillerini bağlamak isteyen kimse bir karış koyu mavi bir iprişim alarak (20-25 cm.) önüne koyar ve mükemmel bir tahâretle kıbleye karşı oturup üç defa,

(184) el-Hâkka, 69/28-31.
(185) el-Hâkka, 69/30-32.

(أستغفر الله العظيم الذى لااله الاهو واتوب اليه توبة عبدا نصوحا)

dedikten sonra, 11 defa salatü selam getirir. Sonra Eûzü Besmele çekerek Yasin okur. Birinci "Mübîn"e gelince aşağıda yazılı duayı okur ve o ibrişim ipliğe bir düğüm vurur. Yasin'i okumaya devam eder. İkinci "Mübîn"e gelince yine aşağıdaki duayı okur ve ipliğe ikinci düğümü atar. Böylece Yasin'deki yedi adet "Mübîn"de aynı işlemi yapar. Böylece yedi kere düğüm atılmış olur. Sonra bu iprişime bir Fâtiha okur, üfler, sonra onu bir muşambaya sarar, daima üzerinde taşır. Düşmanları onun hakkında fena bir söz söyleyemez olur.Allah'ın izniyle dua şudur:

(اعوذ برب الناس من شرالناس اعوذ برب الفلق من شر لسان الخلق اعوذ بك يامتعال من القيل والقال بحرمة سورة يس يا مبين. عقدت السنة الاعداء عنى كما عقدت هذه العقدة بقدرتك يا رب العا لمين.) (186)

Yâsîn sûresinin okunup, "Mübîn"lerde yedi adet düğüm atılmasını ne Cenab-ı Hak ne de Rasûlü (s.a.v.) emretmemiştir. Yâsîn ve Fâtiha sûrelerinin indiriliş maksadı da insanların dilini bağlamak için büyü yapmak değildir. Aksine bu yüce sûrenin indiriliş gayesi onları okuyarak öğüt almaktır. Hiçbir tefsir ya da hadis kaynağında bu sûrelerin bu iş için indirildiği, veya bunların böyle bir özelliği olduğu nakledilmemiştir. Bunlar sonradan uydurulmuş, sihir yapmak için yakıştırılmış şeylerdir.

S. Süleyman el-Hüseynî'nin kitabında bu konuda, Allah'ın (c.c.) (ذوالجلال والاكرام) ismini vefk haline getirip, etrafına Yâsîn sûresiyle hedef alınan şahsın

(186) el-Hüseynî, Kenzü'l-Havas, IV, 429-430.

ismini yazarak beraberinde taşıyan kimsenin, o kişinin dilini bağlayacağı kaydediliyor.(187) Hidayet rehberi Kur'ân'ın bu yollarda kullanılmasını Allah ve Rasûlü emretmediğine göre, bu âyet ve sûreleri bu gibi işlerde kullananların Cenâb-ı Hakk'ın son dini İslâm ile, onun kitabı olan Kur'ân-ı Kerîm'i tahrif etmek isteyen insan ve cin şeytanları olduğu açıktır. Bunlar İslâm'dan önceki dönemlerden aktardıkları sihirle ilgili bilgi ve malzemeyi, âyet ve hadislerle, dualarla, Allâh'ın ve Hz. Peygamberin mübarek isimleriyle karıştırma yoluna gitmişlerdir. Bu açıdan bunların büyü konusundaki kaynağı, sihiri yasaklayan İslâm değil, önceki kültürlerdir. İşte bu konuda bir örnek:

"Düşmanının kendisi aleyhine söz söylememesi için dilini bağlamak isteyen kimse Merih'in Mizân veya Akrep burcunda olduğu zaman bir demir levha üzerine Münafikûn sûresinin 3-4. âyetini yazıp üzerinde taşır ve o levha üzerindeyken düşmanların karşısına çıkar, onlara görünürse, Allah'ın izni keremiyle onların dilleri bağlanır..."(188)

Yukarda kaydedilen Münafikun sûresinin bu iki âyeti münafıkların vasıflarından bahsetmektedir. Bu iki âyetin anlamı şudur:

"Bu, önce inanıp, sonra inkar etmiş olmalarındandır. Bu yüzden kalbleri mühürlenmiştir, artık anlamazlar. Ey Muhammed! Onlara baktığın zaman cüsseleri hoşuna gider, konuşurlarsa sözlerini dinlersin, tıpkı sıralanmış küf kütük gibidirler, her çığlığı kendi aleyhlerine sayarlar, onlar düşmandır, onlar-

(187) el-Hüseynî, Kenzü'l-Havas, I, 179.
(188) el-Hüseynî, a.g.e., IV, 426.

dan çekin. Allah canlarını alsın, nasıl da aldatılıp döndürülüyorlar."(189)

Görüleceği gibi bunların dil bağlamayla, büyüyle hiçbir ilgisi yoktur. Bir dua mahiyetinde bu âyetler okununca, ya da yazılınca düşmanların dili bağlanıyorsa, bunun Merih'in Mîzan veya Akrep burcunda olmasıyla ne ilgisi var? Bu konuda ne Cenâb-ı Hak'tan ne de Hz. Peygamber'den bir emir ya da tavsiye gelmemiştir. Olay, Keldânîlerin yıldız ve burçlardan yararlanarak yaptıkları büyülerin İslâm kültürüne aktarılmak istenilmesinden ibarettir. Keldânîler'in Allah'a şirk koşan bir kavim olduğunu daha önce kaydetmiştik. Burada halkımızın avam tabakası ile kadınlarımızın bilgisizleri arasında çok yaygın kilitle yapılan bir büyüyü kaydetmek istiyoruz: "Bir şahsın dilini bağlamak istersen bir asma kilit olarak, üzerine 'Yâ Müstelkıyâ, Yâ Müstelkıyâ' yaz. Sonra besmele çek, bir defa Elemneşrahleke (İnşirah) sûresini oku. Kilidin deliğine üfle. Sonra tekrar oku ve üfle. Bunu 41 defa yap. Sonra bu duâyı oku ve kilidi kitle. Kilit o şekilde kilitli kaldığı müddetçe, o kişi senin aleyhinde konuşamaz. Duâ şudur:

(عقدت لسان فلانة كماعقدت هذا بقدرة الله
وبحرمة السورة الشريفة .)(190)

İnşirah sûresinin bu maksadla inmediği açıktır. Ayrıca, bu sûre hürmetine, yapılacak dua sonucu böyle bir netice elde edilecekse o zaman kilide üflemeye, onu kitlemeye ne gerek vardır? Bu sûrenin nüzûl sebepleri arasında böyle bir maksad olmadığı

(189) Münafikûn, 63/3-4.
(190) el-Hüseynî, Kenzü'l-Havas, IV, 428.

gibi, kaynaklarda bu sûrenin böyle bir özelliği olduğunu da nakletmemektedir. Hz. Peygamber de ashâbına, İnşirah sûresini bir asma kilide okuyarak kilitlerseniz, düşmanınızın dilini bağlamış olursunuz diye bir yol göstermemiştir. Dolayısıyle bu büyü de eski bir hurafenin İslâmî kimliğe büründü-rülmeye çalışılan bir şeklinde ibarettir.

B- İNSANLARIN ARASINA KİN VE DÜŞMANLIK SOKMAK, KARI-KOCANIN ARASINI AYIRMAK

Kur'ân-ı Kerim'in bazı sûre ve âyetlerinin, insanların arasına kin ve dümanlık sokmak, karı ile kocanın arasını ayırmak için büyü yapmada kullanılmak istenildiği görülmektedir. Tabii bu işlemler yapılırken, önceki kültürlerden aktarılan hurafelerin ve bir takım sihir/büyü uygulamalarının işin içine karıştırıldığı da gözlenmektedir. Bu konuda yapılmış bir kaç büyü örneği kaydederek değerlendirilmesini yapmak durumundayız:

"İki kimsenin arasını açmak, aralarına kin ve düşmanlık koymak için Münâfikûn sûresini temiz bir kağıt üzerine yaz. Bulundukları yerin gizli bir yerine koy."(191)

"Biraz beyaz balmumu al. Ondan iki insan şekli yap. Bunlardan herbirinin üstüne, ayırmak istediğin kimselerden her birinin ismini ve annesinin ismini yaz. Sonra büyükçe bir kağıda Münâfikûn sûresini ve aşağıda yazılı duayı yaz. Sonra o kağıdın üzerine balmumundan yaptığın o iki insan şeklini sırt sırta olmak üzere koy. İki adet ufak dikiş iğnesini de bun-

(191) el-Hüseynî, a.g.e., IV, 421-422.

ların arasına koy. İğnenin uçları ve dipleri şekillere temas etsin. Fakat batmasın. Sonra o kağıdı itina ile şekillerin üzerine bükerek sar ve küçük bir paket haline getir. Bu paketi eski bir kabir içine göm. İsimleri yazılı adamlar bir daha buluşup ittifak edemezler. Aralarında düşmanlık devam eder. Dua şudur:(192)

(والقينا بينهم العداوة والبعضاء الى يوم القيامة

والقيت العداوة والبعضاء بين فلان بن فلانة و فلان بن فلانة .)

Kur'ân-ı Kerîm, insanların arasına fitne ve nifak sokmak için değil, Yeryüzü'nü ıslah etmek, insanları dünya ve Âhiret'te huzur ve saâdete kavuşturmak için indirilmiştir. Onda yer alan Münafikûn sûresinin indiriliş maksadı da, kendisiyle büyü yapılarak insanların arasına düşmanlık sokmak ya da kabirlere gömülmek değildir. Burada dikkat çekici husus, hürmetinden dolayı yüce Kur'ân'ı göbeğinden aşağıya indirmemiş, saygısızlık olur diye mezar taşlarına âyetlerin yazılmasını uygun bulmamış bu asil milletin çocuklarına, Kur'ân'ın yüce bir sûresinin büyü maksadıyla yazılarak kabre gömülmesinin tavsiye edilmesidir. Halbuki O, büyü ve sihirlere, sapıklıklara âlet edilmek gayesiyle değil, insanlığı iyiye, doğruya, güzele sevketmek için gönderilmiştir. Kıyâmet'e kadar da dipdiri kalacaktır, gizli ya da açık hiçbir İslâm düşmanı onu müslüman-ların elinden almaya, ya da mezara gömmeye muvaffak olamayacaktır. Bu işi, bir takım hurafelerden, mumdan yapılan timsallerden, bunların aralarına konulan iğnelerden medet bekleyen câhil müslümanların

(192) el-Hüseynî, Kenzü'l-Havas, IV, 421-422.

eliyle de yaptırmayı da başaramayacaklardır. Müslümanların aydınlanması, gönül ve kafalarını Kur'ân'ın berrak iklimine açmaları bu tür İslâm düşmanı simsarların çirkin emellerine âlet olmalarına engel olacaktır.

İşte, yine Kur'ân-ı Kerîm'in bir âyetini kapı eşiğine gömdürmeyi tavsiye eden bir büyü örneği:

"Bir kimse, Allah'ın emriyle bir kızı veya bir kadını zevceliğe istediği halde vermeseler, temiz bir kağıt üzerine gül suyunda ezilmiş safran ile şu âyeti (Tûr, 22) yazıp, o kız veya kadının ikâmet ettiği evin kapısının eşiğinin altına gömerseniz, Cenab-ı Hak'kın izniyle istenilen hâsıl olur."(193)

Yazılması istenilen âyetin anlamı şudur: "Cennet'te onlara diledikleri meyve ve etten bol bol veririz."(194) Bu âyetin bahsedilen büyü ile hiçbir ilgisi yoktur. Bu âyeti kapının eşiğinin altına gömdürerek, bundan habersiz müslümanlara Allah'ın yüce kelâmını günde kaç defa çiğnetmek isteyen hain kafa, bu mel'anetini ve sinsi niyetini saklamak için, buna vesile kılacağı cahil ve ahmaklara, bu âyeti "gül suyunda ezilmiş safran ile yaz" talimatını veriyor. Güya bu şekilde Kur'ân'a hürmet ettiğini göstererek, asıl hain maksadını, müslümanlara çiğnettirerek hakaret ettirme gayesini ve Kur'ân düşmanlığını gizlemeye çalışıyor. Daha sonra Allah'ın Kitabı'nı ayaklar altında çiğnettirdikten sonra; onu önceden safranla, gül suyuyla, miskle yazmanın ne önemi vardır?

Bu tür büyülerden birisine âlet edilmek isteyen

(193) el-Hüseynî, a.g.e., IV, 562.
(194) Tûr, 52/22.

Kur'ân-ı Kerim ayetlerinden birisi de Fîl sûresidir: "İki kişiyi ayırmak, aralarına kin ve düşmanlık koymak istediğin zaman, akşam namazı ile yatsı namazı arasında kıbleye karşı oturup, 250 defa Fîl sûresini oku. Her okuyuşta el-Fîl kelimesini üç defa el-Fîl, el-Fîl, el-Fîl şeklinde tekrar et. Bundan sonra şu duayı oku:

(اللهم فرق بين فلاية بين فلانة وفلان بن فلانة كما فرقت بين السماء والارض وكما فرقت بين الماء والنار بحق هذه السورة الشريفة .)(195)

Elimizi vicdanımıza koyarak, bir, Yüce Allah'ın indirdiği Fîl sûresinin anlamına, bir de yukarda kullanılmak istenilen konuya bakalım: "Ey Muhammed! (Ka'be'yi yıkmaya gelen) Fil sahiplerine Rabbinin ne yaptığını görmedin mi? Onların düzenlerini boşa çıkarmadı mı? Onların üzerlerine sert taşlar atan sürülerle kuşlar gönderdi. Sonunda onları yenilmiş ekin gibi yaptı."(196)

Kısacası büyüler böyle uzayıp gidiyor. İnsanın hatırına sanki gizli bir elin, gizli bir düşmanın, müslümanların Kur'ân'ı okuyup anlamalara, kendilerine rehber edinmelerine, buyruklarına kulak vermelerine engel olmak için böyle haince, sinsice bir yola başvurduğu hususu geliyor. Kur'ân'ı esas fonksiyonundan, indiriliş gayesinden uzaklaştırıp, müslümanları hurafelere ve bâtıl inançlara boğup, Onun sihir kitabı olarak algılanması, mânâsının anlaşılmaması, böylece devre dışı kalması için bu yollara başvurulduğu kanaati uyanıyor. Aşağıda kayde-

(195) el-Hüseynî, Kenzü'l-Havas, IV, 420.
(196) Fîl, 105/1-5.

deceğimiz örnekler bu sinsi emellerin, gizli ellerin sahiplerini ortaya koymakta, Yüce Kur'an'a ve müslümanlara bu kötülüğü yapmak isteyenleri teşhis etmemizi sağlamaktadır. İşte, Kitabımıza el atarak, onu büyü kaynağı haline getirmek isteyen, kandırdığı câhil müslümanlara sihir böyle olur diye âyet-i kerimeleri gömdürtüp, ayaklar altında çiğnetmek isteyen o ellerden bir tanesi şu büyüde karşımıza çıkmaktadır:

"Bir kale bir hisar, bir hane, bir mesken veya herhangi bir yerin harap olmasını istersen, bir balmumu üzerine yukarda yazılı olan 'Hayır Hâtemi'ni ve yine bir balmumu üzerine de Şer Hâtemi'ni yaz. O da şudur:

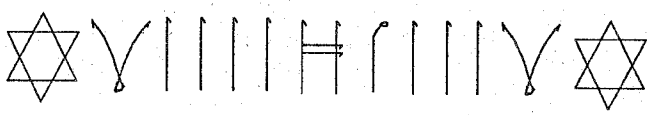

Sonra harab olmasını istediğin mahallin eşiği altına gömüp, üzerine hamam bulaşık suyundan biraz dök, orası ebedî olarak harab olur."(197)

Aradığımız o gizli ellerden birisini, Şer Hâtemi denilen şu ne olduğu ve ne anlama geldiği belirsiz olan yazının başında ve sonunda bulunan Siyon yıldızı açıkça göstermektedir. Yine, İsm-i A'zam Hâtemi diye yutturulmaya çalışılan, başında ve sonunda yine Siyon yıldızının yer aldığı, ne olduğu ve ne anlama geldiği meçhul bir takım şekillerin yer aldığı bir büyü de o gizli emel sahiplerine işaret eden bir delildir:

(197) el-Hüseynî, a.g.e., I, 39.

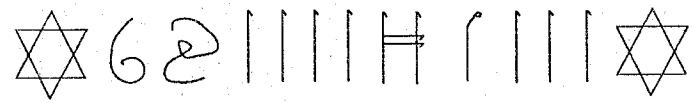

"Bu Hâtem-i Şerifi ve Vefk-i Celîli bir kağıt üzerine yazıp, üstünde bulunduran ve onu taşıyan kimseye düşman tarafından bir türlü zarar isâbet etmez."(198)

Dedesi, misafir olduğu odada Kur'ân-ı Kerîm asılı diye sabaha kadar ayaklarını uzatıp, uyuyamamış bir milletin evlâdına, sihir diye Kur'ân'ı yazdırıp çiğnettirmekten, mezara gömdürmekten daha büyük bir kötülük yapılabilir mi? Ona, düşman tarafından verilecek daha öldürücü hangi zarar olabilir? İbnü'l-Hâc et-Tilemsânî, bu konuda yazdığı Şumûsü'l-Envâr ve Künûzü'l-Esrâri'l-Kübrâ adlı eserinde yukarıda kaydettiğimiz başında Sion yıldızı olan yazı ve şekillerin Hz. Süleyman'ın mühürü olduğunu ve cinlerin bundan çok çekindiklerini kaydetmektedir.(199) Tabii bunun aslının olmadığını, Hz. Süleyman'ın emrine verilen cinlerin onun vefatıyla âzad edilmiş olduklarını,(200) bu tür safsataların, Hz. Süleyman'ın saltanatını sihire dayandırdığını ileri sürerek ona iftira eden yahudilerin uydurması olduğunu kaydetmemiz yerinde olacaktır. Nitekim Kur'ân bu hususa işaret etmektedir.(201)

(198) el-Hüseynî, Kenzü'l-Havas, I, 38-39.
(199) et-Tilemsânî, Şumûsü'l-Envâr, s. 106; Ayrıca bkz. s. 114-115.
(200) Sebe, 34/14.
(201) Bakara, 2/102.

C- DEFİNE BULMAK

Kaydettiğimiz gizli, hain kafalar, kendileri define aramak için dedektör geliştirdikleri, Yer altındaki madenleri, suyu, petrolü ve diğer zenginlikleri uydu fotoğraflarıyla tesbit edip, haritalarını çıkarttıkları halde müslümanları ilim dışı yollara sürüklemek istemektedirler. İşte define bulmaları için müslümanlara tavsiye ettikleri bir büyü:

"Bu Hâtem-i Şerifi (yukarıda kaydettiğimiz yahudi yıldızlı yazıyı) safran ile bir kağıda yazıp, onu bir horozun boğazına bağlayarak, bu hayvanı o define olduğu tahmin edilen yere bırak. O horoz hangi yerde durup, o yeri ayağı ile eşer ve gagasıyla kazar ve üzerinde öterse, define veya gömülü olan herhangi bir şey oradadır."(202) Allah ve Resûlü, müslümanlara böyle bir yola başvurmayı emretmediğine göre, bu metodla define aramayı o sion yıldızının sahiplerine bırakarak, bizim, Kur'ân'ın tavsiye ettiği ilim ve fennin aydınlık yoluna sarılmamızın en doğru seçim olduğunu açıklamaya gerek yoktur.

D- İNSANLARIN SEVGİSİNİ KAZANMAK

Aşağıda kaydedeceğimiz büyü örnekleri de bahsettiğimiz gizli ellere işaret etmektedir. Bunlarda Cenâb-ı Hakk'ın yüce isimlerinden "Ğanî" ve "Raûf" isimlerinin istismar edilmiş olduğu görülmektedir:

"Bu ism-i Celîl'in (el-Ganî) etrafında hâdimi olan melek 'Atyâil' ismi olduğu halde bir sa'ıd vakitte ve bir muvâfik zamanda yazıp üzerinde taşıyan kimseye herkesin kalbi atfedilmiş olur, herkesin kalbi ona döner, ona meyleder."(203)

(202) el-Hüseynî, a.g.e., I, 39.

"Bu, ism-i şerifin (Raûf) vefkini bir kağıt üzerine yazıp kenarına da dilediğin adamın ismiyle hâdimi olan 'Er'iyâîl' ismini hurûf-u mukatta'a olarak yazdıktan sonra, üzerine 2083 defa 'Yâ Raûf' okuduktan sonra üzerinde taşırsan, ismini yazdığın zâtı teshîr edersin, sana son derece muhabbet ve meveddeti artar, seni son derece sever."(204)

Daha önceki sayfalarımızda İslâm'da uğurlu ve uğursuz vakit diye bir kavramın olmadığını kaydetmiştik. Yukarıda zikredilen her iki büyüde yer alan ve Cenab-ı Hakk'ın Ganî ve Rauf isimlerinin hâdimleri olduğu öne sürülen "Atyâil" ve "Er'iyâîl" isimlerine ve bunların İbrânîce olduğuna dikkat etmek yerinde olacaktır.

E- ERKEKLİĞİ BAĞLI OLAN KİMSELERİ ÇÖZMEK

S. Süleyman el-Hüseynî, erkekliği bağlı olduğu için cinsel ilişkide bulunmaya güçleri yetmeyen kimseleri bu durumdan kurtarmak gayesiyle bazı büyüler tavsiye etmektedir. Bunlardan bazılarını kaydetmek ve bilgisiz müslüman halkımızın ne hallere düşürülmek istenildiğini gözler önüne sermek istiyoruz.

"Yeni güveyi olan bir adamı sihirden ve bağlanmaktan muhafaza etmek, eğer bağlanmış ise o sihiri iptal etmek sûretiyle onu cinsel ilişkiye muktedir kılmak istenirse, bir ufak demir parçası üzerine Mâide sûresinin 67. âyeti (والله يعصمك من الناس)'a

(203) el-Hüseynî, Kenzü'l-Havas, I, 183.
(204) el-Hüseynî, a.g.e., I, 176.

kadar yazılıp, zevcesiyle mukârenet zamanında dilinin altına konsun, biiznillâhi Teâlâ matlub hâsıl olur."(205)

Görüldüğü gibi Allah'ın Kitâbı'na hürmetinden dolayı abdestsiz dokunmayan bir milletin çocuklarına, O'nun âyetini bir demir parçasına yazdırıp, hanımıyla cinsel ilişkide bulunurken ağzında taşıması tavsiye ediliyor. Birleşme esnasında ağızda taşınması istenilen bu âyetin bir kağıt parçasına değil de, bir paslı demir parçasına yazılması isteniliyor. Bir müslümana ve inandığı Kitabına bundan büyük bir hakaret ya da bundan daha güzel bir alay tarzı düşünülemez, kanaatindeyiz. Kendisine sihir yapılarak erkekliğinin bağlandığına ve bu yüzden cinsel açıdan iktidarsız olduğuna inanan bir müslüman, sadece o âyeti okusa ve Allah'a sığınsa Cenab-ı Hak kendisini koruyup, şifa veremez mi? Bunu yapmaya hâşâ Allah'ın gücü mü yetmez? Elbette O'nun (c.c.) herşeye gücü yeter. O zaman bu âyeti paslı demir parçasına yazdırıp, cünüp bir insana ağzında taşıtmanın, Kur'ân'a hakaret ve alay etmeden başka ne gayesi olabilir? Şu halde, bir müslümanın zavallı ve komik duruma düşmesine, farkında olmayarak inançlarıyla alay edilmesine fırsat vermesine hiç gerek yoktur. Bu tür rahatsızlıklar, psikolojik ya da bedeni geçici rahatsızlıklar olup sihirden kaynaklanan hususlar değildir. Yeni evlenen gençlerde heyecandan kaynaklanan bazı durumlar söz konusu olabilirse de bunlar o kişinin hasta olduğunu ya da büyüyle erkekliğinin bağlandığını ispat etmez. Eşler birbirine alışıp, heyecanları geçince bu durum kendiliğinden

(205) el-Hüseynî, a.g.e., II, 412.

ortadan kalkar. Aile büyüklerinin yeni evlenen gençleri rahat bırakmaları, onları mutlaka ilk gece karı-koca olmaya zorlamamaları, sabahleyin veya geceleyin kapıda kızlık emaneti bekliyoruz diye gençleri ruhsal açıdan baskı ve gerilime sokmamaları bu tür durumlara düşülmesine fırsat vermeyecek davranışlardır. Yeni evli iki genç insan, birbirlerinin nâmus ve dürüstlüğüne güvenmeseler zaten karı-koca olarak bir arada yaşamazlar. Halk arasında, Peygamberimiz'e bile sihir yaparak erkekliğini bağlamışlar ve hanımlarına yaklaşamaz hale getirmişler diye çok yanlış bir kanaat mevcuttur. Bunun doğru olmadığını bu araştırmamızın Hz. Peygamber'e sihir yapılmasından bahseden bölümünde delilleriyle ortaya koymaya çalıştık.

Burada bir başka büyü örneğine yer vermek istiyoruz:

"Erkekliği bağlanmış bir kimsenin bağı çözülmek istenirse, bir odun baltası demiri üzerine Kureyş ve Kevser sûrelerini yaz. Sonra üç defa İhlâs sûresini oku. Sonra o demiri ateşe koy ve kıpkırmızı oluncaya kadar kızdır. Demir kızarınca ateşten çıkarıp bir kap içerisine hazırlanmış olan suyun içine bırak. Demir soğuduktan sonra baltayı o su ile yıka ki, üzerindeki yazılar tamamen bozulsun. Sonra demiri çıkar ve o su ile bağlı olan kimse tenâsül âletini yıkasın. Biiznillahi Teâlâ bağı çözülür ve cinsel ilişkiye yetenekli olur."(206)

Kur'ân-ı Kerîm'e abdestsiz dokunmayı hürmetsizlik sayan müslümanları açıktan kandıramayanlar, onların hürmet ve sevgilerini yok edemeyenler,

(206) S. Süleyman el-Hüseynî, Kenzü'l-Havas, IV, 446.

yüce Kur'ân'ı göbeğinden aşağı indirmeyenlere böyle sinsice bir yol göstermektedirler. Açıkça, "Kevser, İhlâs, Kureyş surelerini cinsel organınıza sürün, büyünüz böylece bozulmuş olur" diyemeyenler daha dolaylı, daha teferruatlı, daha dolambaçlı bir yol seçmişlerdir. Böylece maksadlarının, müslümanları Kur'ân'a saygısızlık ettirmek olduğunu gizlemeye çalışmışlardır. Saçma sapan bir takım hurafeler ve işlemlerle meseleyi karıştırıp, sonuç olarak yüce Kur'ân'ın sûrelerinin yazıldığı suyla da olsa, bilgisiz, düşüncesiz müslümanlara cinsel organlarını yıkattıralım, bu da bir kârdır, demiş olmalıdırlar. Tabii bu işi gerçekleştirmek için de, Allah'ın herşeye gücünün yettiğinden, herşeyi görüp gözettiğinden, kullarının durumundan haberdar olduğundan ve kendisine dua etmelerini emrettiğinden, onların yaptıkları duaları kabul edeceğini Kur'ân'da müjdelediğinden gâfil bir takım müslümanların cehaletinden yararlanmayı planlamışlardır.

Bu konuda ortaya atılmış bir başka büyü örneği:

"Hiç kullanılmamış yeni ve temiz bir kâse içine aşağıdaki vefki yazıp üzerine hâlis zeytinyağı koyarak, onunla yazıyı bozduktan sonra, cinsî münasebette bulunamayan karı-koca yatacakları zaman bu yağı tenâsül âletlerine sürerlerse, cinsî münasebete mani olan bağlılık biiznillah zail olur. Vefk şudur:(207)

(207) el-Hüseynî, Kenzü'l-Havas, II, 474-475.

ز	خ	ظ	ث	ش	ج	ف
ف	ز	خ	ظ	ث	ش	ج
ج	ف	ز	خ	ظ	ث	ش
ش	ج	ف	ز	خ	ظ	ث
ث	ش	ج	ف	ز	خ	ظ
ظ	ث	ش	ج	ف	ز	خ
خ	ظ	ث	ش	ج	ف	ز

Şu büyü diye ortaya konulan şeyin müslümanlara, insanımıza hakaret edip dalga geçmekten, şirke bulaştırıp, Allah'a sığınmayı ve herşeyi O'ndan beklemeyi unutturmaktan başka ne maksadı olabilir? Bu hiçbir anlamı ve tesiri olmayan zavallı harflerin böyle vefk halinde yazılmasının, insanımızı uyutup oyalamaktan, ilmin ve tıbbın kapısından menetmekten, ilim ve imândan alıkoymaktan başka ne gayesi olabilir? Son tevhîd dini İslâm'a gönül vermiş olan müslümanları bu yollarla şirk ve küfre bulaştırıp, hurafelerle oyalamak isteyenler sûret-i haktan görünen birtakım kuzu postuna bürünmüş kurtlar olmalıdır. Bunlar, taş, kum vs. tıkadığı için ya da prostat ve benzeri bir rahatsızlığı olduğu için idrarını yapamayan kimselere, doktora gitmeyi tavsiye yerine, hergün sabahleyin 72 defa "Yâ Bâsıt" ism-i celîlinin zikrini yapmasını öğütlemektedirler.(208) Bilgisizlerimiz de bunlara uymakta, sıkıntılar içinde kıvranmaktadırlar. Çünkü bu kuzu postuna bürünmüşler, bu tür zavallı kimselere büyü yoluy-

(208) el-Hüseynî, Kenzü'l-Havas, I, 98-99.

la bir insanın idrar yapmasının engellenebileceğini telkin etmekte ve Kur'ân-ı Kerim'i de bu hâin emellerine âlet etmektedirler.

F- BİR KİMSENİN SİDİKLİĞİNİ VE UYKUSUNU BAĞLAMAK

Bu konuyla ilgili olarak da bazı büyü örnekleri sunmak istiyoruz: "Bir kimsenin sidikliğini bağlamak istersen, o şahsın işediği bir yerden bir avuç çamur al. Bunu beyaz keten bezi içine koy. Sonra mavi, beyaz, sarı, siyah, kırmızı, al, yeşil renkli yedi iprişim al. Bunlara her düğümde bir kere Elemneşrahleke (İnşirah Sûresi) oku. Ve böylece yedi düğüm at. Sonra iprişimleri o çamur konulan beze koy, çıkın yap, bağla. Sonra bir koyun işkenbesi al, bu çıkını içine koy ve sonra bunları rüzgara karşı as. İşkenbe kurudukça o şahsın bevli bağlanır işeyemez olur. Çözmek için işkenbeyi suya koy, iprişimdeki düğümleri çöz."(209)

Görüleceği üzere, başkasının idrar yaptığı pis çamuru avuçlattırarak, müslümanlar pisliğe bulaştırılmak istenilmekte, dahası üzerine İnşirâh sûresini okutup üflettikleri, düğüm attırdıkları iprişimleri bu pis çamurun içine koydurmayı emretmektedirler. Bu İslâm düşmanları aslında, Kur'ân'ı, onun yüce sûre ve âyetlerini bu idrarlı pis çamura atma arzusundadırlar, fakat bunu açıkça söyleyemedikleri için böyle dolambaçlı bir yol seçmişlerdir. Tabii bu maksadları için yine, Allah'ı ve O'nun sonsuz kudretini unutarak, bu saçma sapan küfür ve şirk uygu-

(209) el-Hüseynî, a.g.e., IV, 443.

lamalarından medet bekleyen câhil müslümanlardan yararlanmak istiyorlar.

İşte yine Allah ve Resûlü'nün emirleri çiğnenerek, uyku bağlama adı altında müslümanları kandırıp, Kur'ân'a hakaret ettirme maksadı taşıyan bir büyü örneği:

"Bir kimsenin uykusunu bağlamak için 20-25 cm uzunluğunda bir koyun bağırsağı al. Üzerine Kâfirûn sûresini oku. Her (ع) harfi gelince (لااعبد)'de, (ماتعبد)'de birer düğüm vur. Sonunda,

(عقدت نوم فلان بن فلان كما عقدت هذا بقدرة الله الملك القادر.) de, sonra bağırsağı bir şişeye koy. Ağzını mühürle. Uykusunu bağlamak istediğin adamın eşiği altına göm. Üzerinden geçtiği andan itibaren uyuyamaz."(210)

Görüleceği gibi, Kur'ân-ı Kerim'i ve onun ayetlerini pis bağırsağın içine koyarak çiğnettirme arzusunda olanlar yine dolambaçlı bir yol seçmişlerdir ve maksadlarını gizleyerek, bu arzularını bilgisiz müslümanlara gerçekleştirtmek istiyorlar. Kâfirûn sûresini de bu çirkin emellerine âlet ediyorlar. İçimizdeki bilgisizleri kandırarak, onları İslâm'ın haram kıldığı, şirk olduğunu ilan ettiği büyü yapma yollarına sevketmeyi istiyorlar. Böylece Kur'ân-ı Kerîm'i ve İslâm'ı iptal ederek hükümsüz bırakmak istiyorlar.

G- BİR YERİ HARAB ETMEK

Bu konuda da Kur'ân'ı ayaklar altına atarak, ya da gömdürüp çiğnettirerek hakaret etme maksadı

(210) el-Hüseynî, Kenzü'l-Havas, IV, 432-433.

yüklü bir takım büyüler ortaya atılmıştır. İşte onlardan bir tanesi:

"Sûre-i Hicr'in 74. âyetini, Arâbî ayın son Salı günü yedi kiremit veya taş üzerine yazıp, bunları bir hane veya yere atar veya gömersen, o hâne ve o mevzî harap oluncaya kadar ervâh yani ruhlar tarafından taşlanır."(211)

Yukarda bahsedilen Hicr 74. âyeti bu iş için yakıştırılmıştır. Bu âyet Lût kavminin helâk edilmesinden bahsetmektedir ve maksadı da insanların ibret almasıdır. Âyetin anlamı şöyledir:

"Memleketlerini altüst ettik. Üzerlerine sert taş yağdırdık. Bunda, görebilen insanlar için ibretler vardır."(212)

Şimdi bu âyetin, şu büyü denilen saçmalıkla ne ilgisi vardır? Lût'un (a.s.) kavminin helak edilmesinden bahseden bu âyetleri taşlara yazdırıp, ayaklar altına attırmak isteyen sapıklar acaba bu âyetlerden intikâm mı almak istiyorlar? Yukardakine benzer saçmalıkların Nahl ve Neml sûrelerine de yapılmak istenildiği, bu yüce sûrelerin de büyüye âlet edilmek istenildiği görülmektedir.(213)

H- BİR KİMSEYİ CELBETMEK

Bu konuda hazırlanmış olan şu büyü örneği, bütün bu uygulamaların kaynağının İslâm öncesi Sâbiîlik vb. kültürler olduğuna dair görüşümüzü teyid etmektedir:

(211) el-Hüseynî, a.g.e., II, 341.
(212) Hicr, 15/74-75.
(213) el-Hüseynî, a.g.e., II, 330-331.

"Kamer'in hevâiyye burçlarından birinde Utarît ile muttasıl olduğu bir gecede ateşe konulmamış bir kerpiç parçası üzerine (1111) ile celbini istediğin adamın ve annesinin ismini yazıp, Hamru'l-Kerâcîm denilen buhur ile tütsüledikten sonra üzerine 1000 defa şu âyetleri (Bakara 148, Yâsin 53) okur ve halk arasında tanınmış ismiyle hitâb ederek çağırırsan o şahıs nerede olursa olsun derhal gelir."(214)

I- BİR KİMSEYE KURŞUN TESİR ETMEMESİ

Yukarıda, müslümanları Kur'ân ve aklın, ilim ve tekniğin yolundan ayırarak, geri bırakmak sûretiyle ezip, devletlerini yıkmak, güçlerini sıfırla-yarak sahip oldukları toprakları ellerinden almak, onları bilgisizlik içinde yüzen sömürülmeye layık köleler haline getirmek isteyenlerin varlığından bahsetmiştik. İşte onların, müslümanları askerî açıdan gelişip silahlanmaktan, savunma tedbirlerini almaktan vaz geçirmeye yönelik olarak geliştirdikleri bazı büyüleri:

"Hûd sûre-i şerîfini kazıntı ve silinti olmadan baştan sona kadar bir kağıt üzerine yazıp onu üstünde taşıyan kimseye silah tesir etmez."(215)

"Bu vefk-i şerîfi, şeref-i şem'de bir kağıt üzerine yazıp etrafına Hadîd sûresini yazdıktan sonra, üstüne 21 defa Mülk sûresini okuyup bir muşamba içine koyarak üzerinde taşıyan kimseye Allah'ın kudretiyle silah tesir etmez."(216)

(214) el-Hüseynî, Kenzü'l-Havas, IV, 422.
(215) el-Hüseynî, a.g.e., II, 326.
(216) el-Hüseynî, a.g.e., I, 178.

Müslümanların millî güvenlikleri ve hayatları açısından çok önemli olan bir hususa da el atılmış olduğunu görmekteyiz. Düşmanla çarpışan, teröristle vuruşan asker ya da polisin savunma tedbirleri almadığını, çelik yelek giymeyerek düşmanın mermilerinden korunmak için kendisini sipere atmadığını ve vefk, tılsım ya da muska şeklinde yazılmış bir takım büyülerle korunmaya çalıştığını, kendisine kurşunun tesir etmeyeceğine inandığını düşünmek bile korkunçtur. Böyle şeylere güvenerek tedbiri ihmal edenlerimiz yüzünden uğrayacağımız zararları hesap etmek mümkün değildir. Bu sûreler bunun için indirilmediği gibi, Hz. Peygamber de ümmetine hiçbir zaman, "Bu sûreleri yazıp üstünüzde taşıyarak kurşunlardan, düşmanın silahlarından korunabilirsiniz, sipere yatmanıza, çelik yelek giymenize, kariyere, tanka, zırhlı aracın içine girmenize gerek yok" dememiştir. Kanaatimizce bunlar, İslâm'a ve Kur'ân'a, İslâm Ümmeti'ne düşmanlık maksadıyla ortaya atılmış saçmalıklardır. "Yanlış inanç, sonunda inançsızlığı getirir" gerçeğinden düşmanlarımızın çok güzel bir şekilde yararlanmak istedikleri ortaya çıkmaktadır. Bu sûrelerin, kendilerine silâh tesir etmesine engel olacağına inanan, taktığı bu muskalara güvenen iki askerden birisinin düşman kurşunu ile vurulması durumunda, her ikisinin de Kur'ân ve İslâm hakkındaki inancının ne hale geleceğini düşünmek çok acıdır. Bunun ne kadar yıkıcı sonuçlar meydana getireceğini tahmin etmek hiç de zor değildir. Bu saçmalık ve büyülerin aslı olsaydı, Allah'ın buyruklarına kulak asmayarak çalışmayı, ilerlemeyi, ilim öğrenmeyi terkeden müslümanların, boyunlarına Kur'ân-ı Kerîm'in bazı sûre ya da

âyetlerini asarak düşmanın silahlarından korunmaları mümkün olurdu. Halbuki tarih bunun aksini söylediği gibi, siyasi haritalar da bunun aksini göstermektedir. Düşmanlar, silah ve teknik üstünlüklerine dayanarak müslümanları bulundukları yurtlarından sürüp çıkartmış, devetlerini yıkmış, topraklarını işgal etmişken bunlara inanarak, bu gibi hususlardan medet beklemenin aklı başında insanlara yakışmadığı ortadadır. Küçücük İsrâil'in Filistin'de, Ermenistan'ın Karabağ'da, Sırp ve Hırvatlar'ın Bosna'da yaptıkları ortadayken, müslümanlar ne zaman akıllarını başlarına alıp uyanacak ve bu tür şeylerden fayda ummaktan vaz geçecekler, doğrusu insan merak ediyor. Burada yeri gelmişken şunu söylemek durumundayız: Bu tür şeyleri tavsiye edip, bunların doğru olduğunu bilgisiz halkımıza kabul ettirmek isteyenler, kendilerine kurşun ve silahın tesir etmesini istemiyorlarsa, bu tavsiyelerini kendi üzerlerinde uygulasınlar ve çelik yelek giyip zırhlıların içine girmesinler.

İ- HAŞERELERLE MÜCÂDELE ETMEK

Müslümanları ilim ve fenden uzaklaştırma gayesiyle ortaya atılmış olduğuna inandığımız son bir hususu daha kaydetmek istiyoruz ki, bu da haşaratla mücadeleden bahsetmektedir:

"Âyetü'l-Kürsî bir kağıt üzerine yazılıp hevâm ve haşarâtın çok olduğu bir eve, yani uyuz böceği ve buğday biti ve benzeri böcekler ve karınca, örümcek gibi haşaratın çok bulunduğu bir eve asılırsa, biiznillahi Teâlâ bu muzır hayvanlar oradan giderler."(217)

(217) el-Hüseynî, Kenzü'l-Havas, II, 264.

Her müslümanın bilmesi gereken husus şudur ki, Âyetü'l-Kürsî haşarât vs. zararlılarla mücadele etmek için indirilmemiştir. Bu mübarek âyette bunlar tavsiye edilmemektedir. Doğrusu insanın hatırına, kendileri böyle zararlılarla kimyasal ve biyolojik metodlarla mücadele eden bazı gizli emel sahiplerinin, müslümanları tifüs, veba vs. salgın hastalıkların pençesinde kıvranmaya itmek, tarımsal ürün almalarını engellemek, böylece onları açlığa ve zillete mahkum ederek, karınlarını doyuramaz duruma düşürmek istedikleri geliyor. Yine insanın kafasında Âyetü'l-Kürsî'den böyle tesirler bekleyen halkın sonunda inançsızlığa düşürülmesinin planlandığı fikri uyanıyor.

9- İSLÂM'DA BÜYÜNÜN HÜKMÜ

Kur'ân-ı Kerim'de yüce Allâh, büyü ile uğraşmayı küfür olarak nitelendirmiştir.(218) Hz. Peygamber de müslümanların büyü ile meşgul olmalarını şiddetle yasaklamıştır. Bir hadislerinde, "Helâk edici yedi şeyden sakınınız" buyurmuşlar, ashâb, "Bu yedi şey nedir, yâ Rasûlallah?" diye sorduklarında, "Allah'a şirk koşmak, sihir yapmak, haksız yere bir cana kıymak, fâiz ve yetim malı yemek, düşmana hücum esnasında savaştan kaçmak, iffetli mü'min hanımlara zina isnadında bulunmak"(219) buyurmuştur. Bir diğer hadislerinde de, büyü yapan kimsenin Allah'a şirk koşmuş olacağını bildirmişlerdir.(220) Bir başka hadislerinde ise, sihire inanan, onun doğruluğunu tasdik eden kimselerin Cennet'e giremeyeceklerini haber vermişlerdir.(221)

Burada, büyü yapmanın büyük günahlardan olduğunda İslâm âlimlerinin ittifak ettiklerini kaydetmek durumundayız. Sihiri öğrenmek ve öğretmek ise haram kılınmıştır. Kaynaklarımızda, büyüyü meslek edinen ve sihirbazlığı küfre vardıran kimselerin şiddetle cezalandırılması gerektiği kaydedil-

(218) Bakara, 2/102.
(219) Buhârî, Vasâya, 23; Tıb 48; Hudûd 44; Müslim, İmân, 145; E. Dâvud, Vasâyâ 10/2874.
(220) Nesâî, Tahrîm, 19/4076.
(221) Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 14, 83; IV, 399.

mektedir.(222) yapılan büyü küfrü gerektiriyorsa, bunu yapanın küfre gireceği açıktır. Küfrü gerektirmiyorsa, Şâfiî mezhebi mensuplarına göre, sihir yapan ta'zîr olunur, tevbe etmesi istenilir. Tevbe ettiği takdirde tevbesi kabul olunur. İmam Mâlik, "Sihir yapan kâfirdir, sihir yapmasından dolayı öldürülür. Tevbe etmesi istenilmez etse bile kabul olunmaz, mutlaka öldürülür" görüşündedir. Kadı Iyâd'ın bildirdiğine göre, Ahmed b. Hanbel de aynı fikirdedir. Ashâb ve Tabiin'e mensup birçok âlimin kanâatinin de böyle olduğu nakledilmiştir. İmâm Ebu Hanîfe ile İmâm Muhammed'in görüşlerine göre, büyü yapan kâfir olur. Böyle bir kimsenin tevbe etmesi istenilmez. İmâm Ebu Yusuf'a göre ise, sihirbazın tevbe etmesi istenilir. İmâm Ebu Hanife, sihirbaz kendisi büyü ile bir kimseyi öldürdüğünü itiraf etmedikçe öldürülmez, görüşündedir.(223)

Yukarda kaydedilen hususlardan, sihirbazın öldürülmesiyle ilgili hükümlerin, onun İslâm'dan irtidad etmesi ya da haksız yere bir cana kıymasıyla ilgili olarak konulduğu anlaşılmaktadır. Çünkü bir kimsenin sihiri küfre vardırarak kâfir olması, onun İslâm'dan çıkması, irtidâd etmesi sonucunu doğurur. Bu durumda böyle bir kimsenin hakkında mürtedle ilgili hükümlerin uygulanması söz konusu olmaktadır. Yaptığı bir sihir ile suçsuz bir kimsenin ölümüne sebep olan kimsenin hakkında da kısâs hükümleri gündeme gelmektedir.

(222) Tirmizî, Hudûd, 27/1460; E. Dâvud, Harâc, 31/3043; İ. Mâlik, Muvatta, Ukûl, 19/14; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 190-191; Cessâs, Ahkâmü'l-Kur'ân, I, 61-68; İ. Kudâme, el-Muğnî, IX, 35.
(223) Cessâs, a.g.e., I, 61-63; Râzî, Mefâtîh, III, 215-216; Davudoğlu, Sahih-i Müslim Terc. IX, 611; Ateş, a.g.e., I, 209-210.

SONUÇ

İslâm'a göre, cinlerin varlığı Kitâb ve Sünnet ile sâbittir. Kur'ân-ı Kerîm ve hadislerde onlardan söz edilmekte ve yüce Kitâbımızda "Cin" isimli bir sûre yer almaktadır. Yahudilik, Hristiyanlık, Câhiliye dönemi gibi eski din ve kültürlerde cin inancının mevcut olduğu bilinmektedir. Cinler, melekler gibi ruhânî varlıklar olup, dine inanan bir kimsenin onlara da imân etmesi gerekir. Bu husus bir inanç konusu olup, bunların varlığını veya yokluğunu tartışmak gereksizdir. Gözümüz onları görecek şekilde yaratılmadığından onları farkedemiyoruz, ancak cinler bizi görebilirler. Günümüzde artık, "Sadece gözümle gördüğüm şey vardır, ona inanırım" şeklindeki bir düşüncenin ilkel olduğu, bilim alanında meydana gelen bir takım gelişmeler sonucu ortaya çıkmıştır. Kızıl ve mor ötesi ışınları, Radyo ve Televizyonun yayın dalgalarını, mikropları ve buna benzer varlığı kesin olarak bilinen, kendisinden yararlanılan bir çok şeyi de algılayamıyoruz. Uzaktan kumanda âleti ile televizyonumuzu, videomuzu, müzik setimizi açıp kapatabiliyoruz, fakat ona komut veren ışını göremiyoruz. Gece görüş dürbünleri kullanıyor, ultrason

cihazlarından yararlanıyoruz. Kısacası bu evrende, göremediğimiz birçok şeyin varlığını anlıyoruz. Âlet kullanmadan bir masanın üzerinde ince toz zerrelerinden başka bir şey göremezken, aynı yere mikroskopla baktığımızda milyonlarca mikrobun kaynaştığına şahit olabiliriz. Saniyede 300.000 km hızla hareket eden ışık, geceleyin bize bir yığın cismin görüntüsünü getirir ve o anda gökyüzünde parlamakta olan yıldızları farkederiz. Şu anda acaba onlar parlamaya ve ışık saçmaya devam etmekte midir? Yüzümüzü gökyüzüne çevirdiğimizde bu soruya 'Evet' diye cevap veririz. Ancak Astrofizik sahasındaki gelişmeler bize, ışıldamakta olan yıldızların belki de binlerce yıl önce battığını, gözümüze ulaşan görüntünün de o cismin şu anda ki durumunun değil, henüz batmadan binlerce yıl önceki görüntüsünün olduğunu ifade etmektedir. Yine Astrofizik bize, saniyede 300.000 km. hızla hareket eden ışığın, yıldızın görüntüsünü milyarlarca yıl sonra dünyaya ulaştırdığını, bu sebeple gördüğümüz şeyin, söz konusu varlığın milyarlarca yıl öncesine ait artık mazide kalmış titrek bir resmi olduğunu söylemektedir. Şu halde, gördüğümüzü sandığımız cisimler aslında mevcut olmayabilir, yine yok zannettiğimiz şeyler de var olabilir. Gözümüzün bu konularda kesin bir ölçü olması söz konusu değildir. Cin konusu da böyledir, Kur'ân ve Sünnet "Vardır" diyorsa tüm müslümanlar buna inanmak zorundadır.

Cin konusunda, eski kültür ve geleneklerden geçen bir takım bâtıl inanç ve hurafeleri bir tarafa bırakarak, Kur'ân ve Sünnet'in bu hususta bildirdikleriyle yetinmek en sağlıklı yoldur. İslâm'ın bu iki

temel kaynağı ise, onların mevcut olduğunu söyleyerek, mahiyetleri hakkında bir takım bilgiler vermektedir. Buna göre cinler, akıl, şuur ve irâde sahibi varlıklardır. İnsanlar gibi ancak Allah'a kulluk yapmak üzere yaratılmışlardır. Bu açıdan mükellef (sorumlu) varlıklardır. İnançlısı-inançsızı, mü'mini-kâfiri mevcuttur. Yahudilik ve Hristiyanlık gibi daha önceki dinlerle, Tevrât ve İncil gibi Kutsal Kitaplara inanmışlardır. Son olarak da Kur'ân-ı Kerîm'i dinlemişler, Hz. Peygamber'e heyetler gönderip imân etmişler, İslâm'la ilgili buyruklarını alarak kendi milletlerine tebliğ etmişlerdir. Erkeği, dişisi, evlenmeleri ve çoğalmaları söz konusudur. Her fânî gibi ölümlüdürler, dumansız ateşten (ışın) yaratılmışlardır. Bu yüzden vücud yapıları insanlardan farklıdır. İnsanlarla evlenmeleri, cinsleri ayrı olduğu için mümkün değildir. İnsanların cinlerle evlenmeleriyle ilgili olarak kaydedilenler, eski din ve kültürlerden geçen bir takım hurâfelerdir. İslâm Hukûku böyle bir durumu kabul etmez. Onlarla cinsel temas yapıp çocuk sahibi olmak mümkün değildir. Zinâdan hamile kalarak doğum yapan bir kadına "Bu çocuğun babası kimdir?" denildiğinde bu kadının, "Cindir" şeklinde cevap vermesi kabul edilecek bir husus değildir. Bunun gibi, 'Şurayı cinler soydu, şu eşyamı aldılar, kızımı onlar kaçırdı' gibi iddiaların geçersizliği ortadadır. Toplumumuzda, cinlerle evli olduğunu söyleyenler ya şarlatandır, ya da ruhsal açıdan rahatsız kimselerdir tedâvîye ihtiyaçları vardır.

Cinlerin kâfir olanlarına "Şeytân" denilmektedir. Onların gaybı bilmeleri söz konusu değildir, sadece gaybı değil, şimdi cereyan etmekte olan ya da geçmişte meydana gelen bir takım olayları da bil-

meyebilirler. Cinlerin ve onlarla irtibat halinde bulunduğunu iddia eden kâhin, falcı, cinci diye anılan bir takım kimselerin gaybı bilme iddiaları yalandan ibarettir. Bunların verdikleri haberlere dayanılarak bir takım insanlar suçlanamaz, Böyle kişilerin sözleri mahkemelerde delil olamaz. Bunlar iftirâdan ibarettir. Bu tür şahıslara gelecekle veya kayıp eşya ile ilgili sorular yöneltmek ve bunlara inanmak haramdır. İslâm'a göre, mahkemede cinlerin verdiği bilgiler değil, insan cinsinden âdil tanıkların şâhitliği geçerlidir.

Cinlerle irtibât kurmak mümkündür. Nitekim onlar Hz. Mûsa'ya ve Hz. Peygamber'e gelip imân etmişler, Hz. Süleymân'ın emrine verilip çalıştırılmışlardır. Diğer insanların onlarla irtibat kurdukları, emirleri altına aldıkları hususu kendi iddialarından ibarettir. Kur'ân-ı Kerîm ve hadislerden bu işin Hz. Süleymân'a mahsus bir mucize olduğu anlaşılmaktadır. Her insanın cin cinsinden bir yoldaşı, yani "Şeytânı" vardır.

Cinlerin eşyanın yerini değiştirmeye güçleri yetebilir, ancak Cenab-ı Hakk'ın buna izni yoktur ve bu iş "Sünnetullâh"a aykırıdır. Böyle bir şeye müsaade edilseydi, insanoğlunun tâbi olduğu hukûk sistemi altüst olurdu. Onların canları istediği zaman şekil değiştirmeleri de mümkün değildir. Peygamberlerin, âlimlerin, velîlerin ve diğer insanların kılığına girmeleri de, Allah'ın koymuş olduğu öteden beri devam edip gelen kanunlara aykırıdır. Böyle bir şey insanoğlunun dînini ve hukûk düzenini bozacağından yüce Allâh tarafından buna izin verilmemiştir.

EK-1

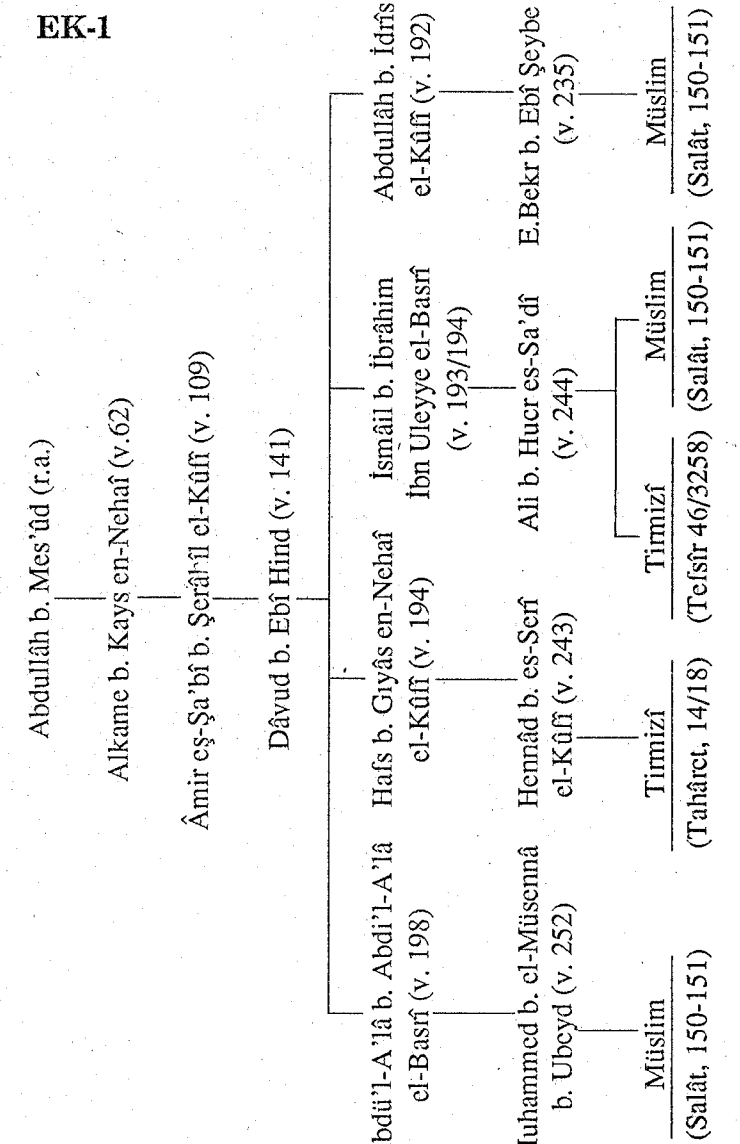

EK-2

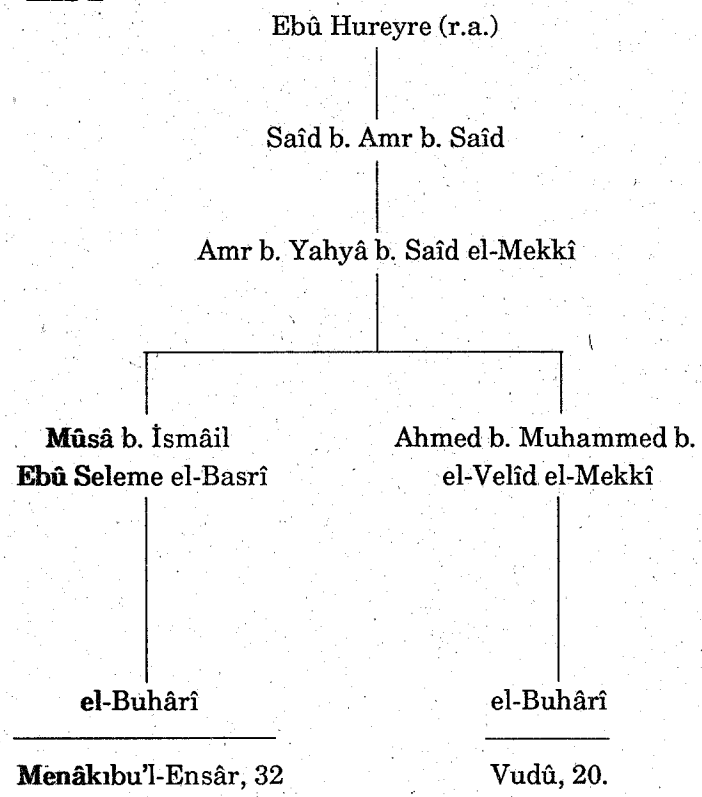
Ebû Hureyre (r.a.)
Saîd b. Amr b. Saîd
Amr b. Yahyâ b. Saîd el-Mekkî
Mûsâ b. İsmâil
Ebû Seleme el-Basrî
Ahmed b. Muhammed b.
el-Velîd el-Mekkî
el-Buhârî
el-Buhârî
Menâkıbu'l-Ensâr, 32
Vudû, 20.

EK-3

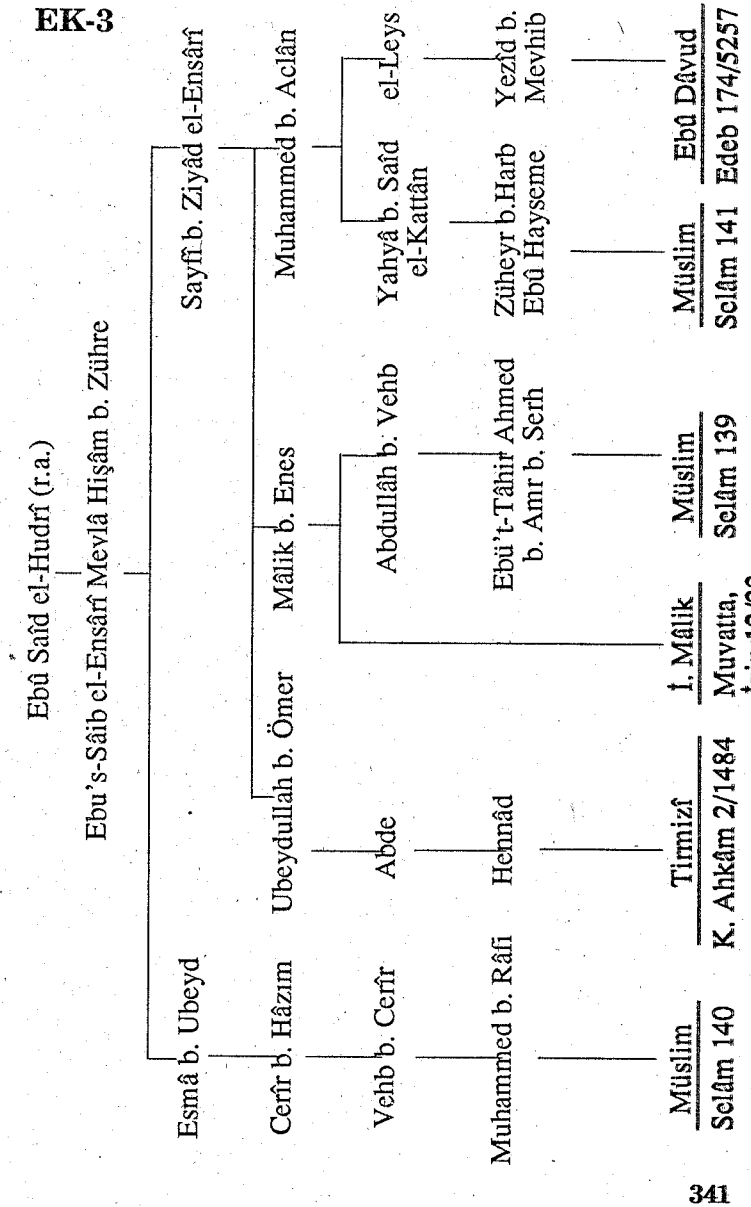
Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.)
Ebu's-Sâib el-Ensârî Mevlâ Hişâm b. Zühre
Sayfî b. Ziyâd el-Ensârî
Esmâ b. Ubeyd
Muhammed b. Aclân
Cerîr b. Hâzım
Ubeydullah b. Ömer
Mâlik b. Enes
Yahyâ b. Saîd el-Kattân
el-Leys
Vehb b. Cerîr
Abde
Abdullâh b. Vehb
Zühеyr b.Harb
Ebû Hayseme
Yezîd b. Mevhib
Muhammed b. Râfi
Hennâd
Ebu't-Tâhir Ahmed b. Amr b. Serh
Müslim
Ebû Dâvud
Müslim
Tirmizî
İ. Mâlik
Müslim
Ebû Dâvud
Selâm 140
K. Ahkâm 2/1484
Muvatta, İzin 12/33
Selâm 139
Müslim 141
Edeb 174/5257

EK-4

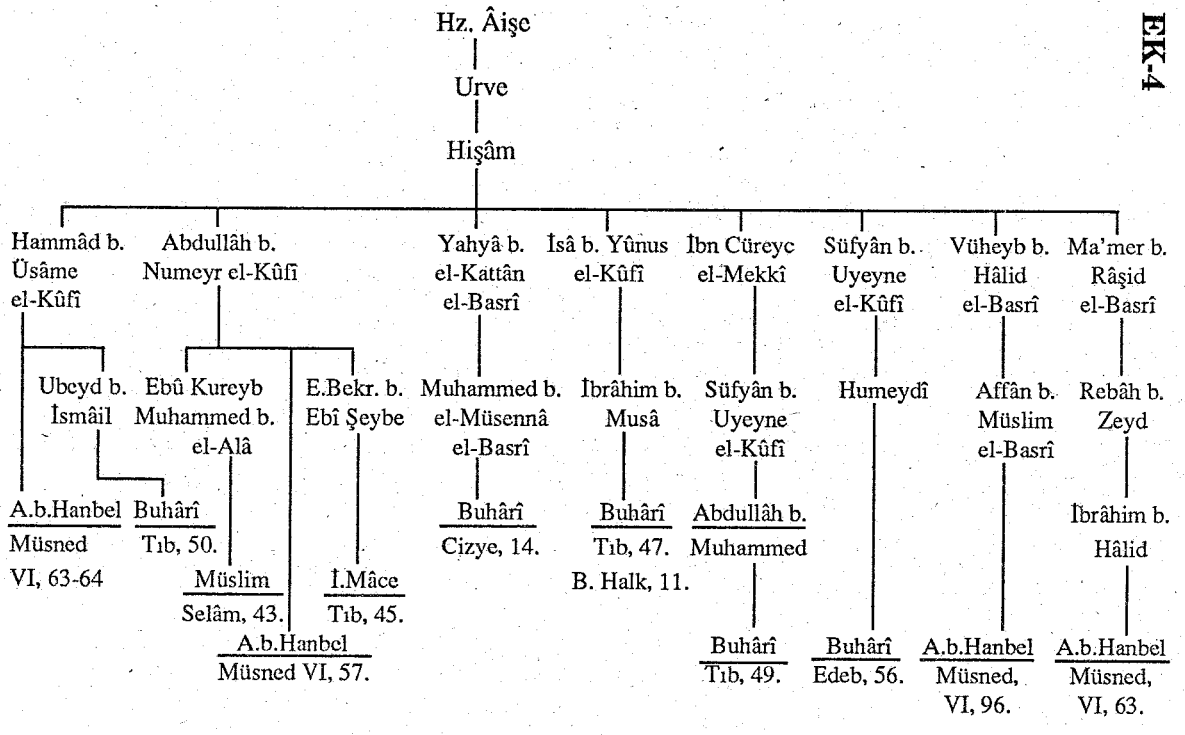
Hz. Âişe
Urve
Hişâm
Hammâd b. Üsâme el-Kûfî
Abdullâh b. Numeyr el-Kûfî
Yahyâ b. el-Kattân el-Basrî
İsâ b. Yûnus el-Kûfî
İbn Cüreyc el-Mekkî
Süfyân b. Uyeyne el-Kûfî
Vüheyb b. Hâlid el-Basrî
Ma'mer b. Râşid el-Basrî
Ubeyd b. İsmâil
Ebû Kureyb Muhammed b. el-Alâ
E.Bekr. b. Ebî Şeybe
Muhammed b. el-Müsennâ el-Basrî
İbrâhim b. Musâ
Süfyân b. Uyeyne el-Kûfî
Humeydî
Affân b. Müslim el-Basrî
Rebâh b. Zeyd
A.b.Hanbel Müsned VI, 63-64
Buhârî Tıb, 50.
Müslim Selâm, 43.
İ.Mâce Tıb, 45.
A.b.Hanbel Müsned VI, 57.
Buhârî Cizye, 14.
Buhârî Tıb, 47.
B. Halk, 11.
Abdullâh b. Muhammed
İbrâhim b. Hâlid
Buhârî Tıb, 49.
Buhârî Edeb, 56.
A.b.Hanbel Müsned, VI, 96.
A.b.Hanbel Müsned, VI, 63.

EK-5

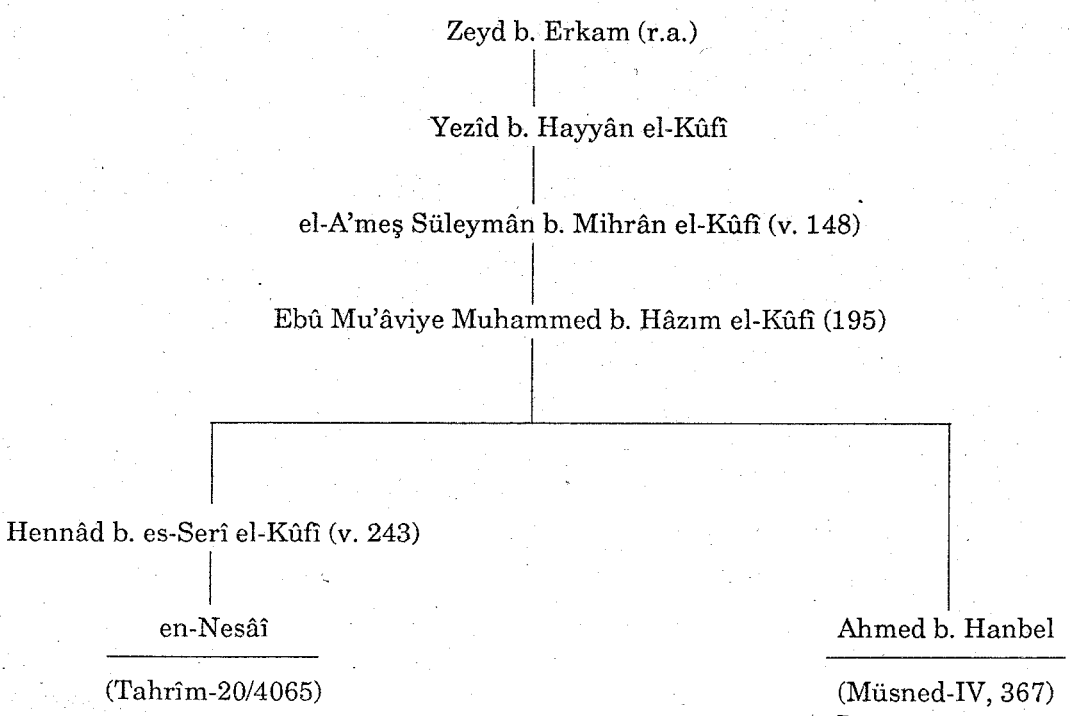
Zeyd b. Erkam (r.a.)
Yezîd b. Hayyân el-Kûfî
el-A'meş Süleymân b. Mihrân el-Kûfî (v. 148)
Ebû Mu'âviye Muhammed b. Hâzım el-Kûfî (195)
Hennâd b. es-Serî el-Kûfî (v. 243)
en-Nesâî
(Tahrîm-20/4065)
Ahmed b. Hanbel
(Müsned-IV, 367)

BİBLİYOGRAFYA

ABDÜRREZZÂK b. Hemmâm Ebû Bekr es-San'ânî (v.211/826)
- Musannaf, (Tahkîk: Habîburrahman A'zamî), I-XI, 1. baskı Beyrut 1390-1391/ 1970-1972.

ALBAYRAK, Halis,
- Kur'ân'da İnsan-Gayb İlişkisi, İstanbul 1993.

el-ÂLÛSÎ, Ebu'l-Fadl Şihâbüddîn es-Seyyid Mahmûd (v. 1270/1854),
- Rûhu'l-Me'ânî fî Tefsîri'l-Kur'âni'l-Azîm ve's-Seb'i'l-Mesânî, I-XV, 4. baskı, Beyrut 1990.

el-ÂLÛSÎ, Mahmûd Şükrî,
- Bulûğu'l-Ereb fî Ma'rifeti Ahvâli'l-Arab, I-III, Beyrut 1324.

ATAY, Hüseyin-KUTLUAY, Yaşar,
- Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı (Meâl), Kontrol edenler: H. Atay - M. Hatiboğlu - O. Keskioğlu, Diyânet İş. Başk. Yayını, Ankara 1983.

ATEŞ, Süleyman,
- Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri, I-XII, İstanbul 1988.
- Kur'ân-ı Kerîm ve Yüce Meâli, Ankara 1983.

AYDEMİR, Abdullâh,
- Tefsirde İsrâiliyât, Ankara 1979.

el-AYNÎ, Bedrüddîn Ebû Muhammed Mahmûd b. Ahmed (v. 855/1451),
- Umdetü'l-Kârî li Şerhi Sahîhi'l-Buhârî, I-XXV, (el-Münîriyye baskısından ofset) Beyrut tarihsiz.

BARNABAS,
- The Gospel of Barnabas, 3. baskı, Karachi 1974.

BAYAT, Ali Haydar,
- "Türk Dünyasında Özellikle Anadolu Tıbbî Folklorunda Akıl Hastalıklarının Tedavî Yolları ve Kaynakları", Türk Halk Hekimliği Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1989, s. 59-82.

el-BEYHAKÎ, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn (v. 458/1066),
- es-Sünenü'l-Kübrâ, I-X, Haydarâbâd-Dekkân, 1344-1355.

BOZKURT, Nebi,
- Sünnet'in Verilerine Göre Hz. Peygamber Devrinde Hicâz Folkloru, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 1991.

el-BUHÂRÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil (v. 256/869),
- el-Câmiu's-Sahîh, I-VIII, İstanbul 1979.
- el-Edebü'l-Müfred, (Tahkîk: M. Fuâd Abdülbâkî), 3. baskı, Beyrut 1409/1989, Tercüme: A. Fikri Yavuz, "Ahlâk Hadisleri", I-II, İstanbul 1979.

CEBECİ, Lutfullah,
- Kur'ân'a Göre Cin, Şeytan, Konya 1989

CANAN, İbrâhim,
- Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi, I-XVIII, Ankara 1988-1994.

el-CESSÂS, Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî (v. 370/980),
- Ahkâmü'l-Kur'ân, (Tahkîk: Muhammed Sâdık Kamhâvî), I-V, 2. baskı, Kâhire Tarihsiz.

el-CEVHERÎ, İsmâîl b. Hammâd (v. 393/1002),
- es-Sıhâh Tâcü'l-Luğa ve Sıhâhi'l-Arabiyye, I-VI, 2. baskı Beyrut, 1399/1979.
ÇAĞATAY, Neşet,
- İslâm'dan Önce Arap Tarihi ve Câhiliye Çağı, 4. baskı, Ankara 1982.
ÇETİN, Mustafa,
- Kur'ân'da Şifâ Kavramı, DEÜ İlâhiyât Fakültesi Dergisi, sayı: VII, s. 67-82, İzmir 1992.
ed- DÂREKUTNÎ, Ebu'l-Hasen Ali b. Ömer (v. 385/995),
- es-Sünen (Tahkîk: Abdullâh Hâşim Yemânî), I-IV, Kâhire 1386/1966.
ed-DÂRİMÎ, Ebû Muhammed Abdillâh b. Abdirrahmân b. el-Fadl b. Behrâm, (v. 255/869),
- Sünen, (Tahkîk: Muhammed Ahmed Dehmân), I-II, Beyrut tarihsiz.
DAVUDOĞLU, Ahmed,
- Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, I-XI, İstanbul 1973-1980.
- Selâmet Yolları (Bulûğu'l-Merâm Min Edilleti'l-Ahkâm Tercümesi ve Şerhi), I-IV, 3. baskı, İstanbul tarihsiz.
ed-DEMÎRÎ, Kemâlüddîn Muhammed b. Mûsâ (v. 808/1405),
— Hayâtü'l-Hayavâni'l-Kübrâ, I-II, 2. baskı, Mısır 1344.
DERVEZE, Muhammed İzzet,
- et-Tefsîru'l-Hadîs, I-XII, Mısır 1381-1383/1962-1964.
DOKTORUMUZ, Gelişim Alfabetik Tıp Ansiklopedisi, I-VII, İstanbul 1985.

DURSUN, Turan,
- Tabu Can Çekişiyor Din Bu, I-III, 6. baskı, İstanbul 1991.
EBÛ DÂVUD, Süleymân b. el-Eş'âs es-Sicistânî (v. 275/888)
- Sünen (Tahkîk: İzzet Ubeyd ed-De'âs-Âdil es-Seyyid), I-V, Hıms 1388-1394/1969-1974.
EBÛ REYYE, Mahmûd,
- Advâ ale's-Sünneti'l-Muhammediyye, 3. baskı, Mısır 1969; Tercüme: Muharrem Tan, "Muhammedî Sünnetin Aydınlatılması", İstanbul 1988.
el-FERRÂ, Ebû Ya'lâ Muhammed b. el-Hüseyn (v. 458/1065)
- el-Mu'temed fî Usûli'd-dîn, Beyrut 1973.
el-GAZÂLÎ, Muhammed,
- es-Sünnetü'n-Nebeviyyeti Beyne Ehli'l-Fıkh ve'l-Hadîs, Beyrut 1409/1989.
GÖRSEL SAĞLIK ANSİKLOPEDİSİ, I-V, 3. baskı, İstanbul 1984.
el-HALEBÎ, Ali b. Burhâneddin (v. 1044/1634)
- İnsânü'l-Uyûn fî Sîreti'l-Emîni'l-Me'mûn, I-III, Mısır 1384/1964.
el-HAMÎD, Muhammed,
- Rudûd alâ Ebâtîl, Dımeşk tarihsiz.
HATİBOĞLU, Haydar,
- Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi, I-X, İstanbul 1982.
HULÛSÎ, Ahmed,
- Din Bilim Işığında Ruh-İnsan-Cin, İstanbul 1972
el-HÜSEYNÎ, Seyyid Süleyman,
- Kenzü'l-Havas, I-II, İstanbul 1992.
İBNÜ'L-CEVZÎ, Cemâlüddîn Ebü'l-Ferec Abdurrahmân el-Bağdâdî (v. 597/1200).

- Telbîsu İblîs, 2. baskı, Beyrut 1368.
İBNÜ'L-ESÎR, Mecdüddîn Ebü's-Sa'âdet el-Mübârek b. Muhammed el-Cezerî (v. 606/1210),
- en-Nihâye fî Garîbi'l-Hadîs, (Tahkîk: Tâhir Ahmed ez-Zâvî-Mahmûd Muhammed et-Tanâhî), I-V, Beyrut tarihsiz.
İBNÜ'L-ESÎR, Izzüddin Ebu'l-Hasen Alî b. Muhammed (v. 630/1234),
- Üsdü'l-Ğabe fî Ma'rifeti's-Sahâbe, (Tahkîk: Muhammed İbrâhim el-Bennâ-Ahmed Âşur), I-VII, 1970.
İBN HACER, Şihâbüddîn Ahmed b. Alî el-Askalânî (v. 852/1448),
- Tehzîbü't-Tehzîb, I-VI, Beyrut 1412/1991.
- el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe, I-VIII- Fihrist, Beyrut tarihsiz (Kalküta 1853) baskısından ofset).
İBN HALDÛN, Ebû Zeyd Veliyyüddîn Abdurrahmân b. Muhammed et-Tunûsî (v. 809/1406),
- Mukaddime, I-III, 4. baskı, Beyrut tarihsiz.
- Tercüme: Zakir Kadiri Ugan, "Mukaddime", İstanbul, 1957
- Tercüme: Süleyman Uludağ, "Mukaddime", İstanbul 1983.
İBN HANBEL, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed (v. 241/855),
- Müsned, I-VI, İstanbul 1402/1982.
İBN KESÎR, Mecdüddîn Ebü'l-Fidâ İsmâîl (v.774/1372),
- Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm, I-IV, Mısır tarihsiz.
İBN MÂCE, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî (v.275/888),
- Sünen, (Tahkîk: M. Fuâd Abdülbâkî), I-II, Kâhire 1372-1373/1952-53.

İBN MANZÛR, Ebu'l-Fadl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrem (v. 711/1311),
- Lisânü'l-Arab, I-XV, Beyrut 1375-1376/1955-1956.
İBN NUCEYM, Zeynelâbidîn b. İbrâhim b. Nuceym el-Mısrî (v. 970/1562),
- el-Eşbâh ve'n-Nezâir alâ Mezhebi'l-İmâm A'zam Ebî Hanîfe en-Nu'mân, Mısır 1322.
İBN SA'D, Ebû Abdillâh Muhammed (v. 230/844),
- et-Tabakâtü'l-Kübrâ, I-IX, Beyrut 1388/1968.
İLOĞLU, Mustafa,
- Gizli İlimler Hazinesi, I-VIII, İstanbul 1985.
İNAN, Abdülkadir,
- Eski Türk Dini Tarihi, İstanbul 1976.
İSLÂMİYET VE HRISTİYANLIK, Komisyon. Türkiye Gazetesi yayını, İstanbul, 1991.
KALENDER, Ruhi,
- Ruh Hastalıkları Tedavisinde Musiki, AÜİFD. cild: XXXI, s. 271-281, Ankara 1989.
el-KASTALLÂNÎ, Ebû Bekr Muhammed b. Ahmed (v. 686/1287),
- İrşâdü's-Sârî li Şerhi Sahîhi'l-Buhârî (Müslim'in el-Câmiu's-Sahîh'i ve en-Nevevî'nin Şerhi ile birlikte), I-X, Kâhire 1307.
KİTAB-I MUKADDES, Eski ve Yeni Ahit, İstanbul 1949.
el-KURTUBÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Ensârî (v. 671/1272),
- el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân, 3. baskı, Beyrut 1385-1387/1965-67.
MACDONALD, D.B.,
- İslâm Ansiklopedisi "Cin" Maddesi, III. cild. MEB. Yayını, İstanbul 1977.

MÂLİK b. Enes (v. 179/795),
- el-Muvatta', (Tahkîk: M. Fuâd Abdülbâkî), I-II, Kâhire 12370/1951.
MİRAS, Kâmil-NAİM, Ahmed,
- Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi, I-XII, 4. baskı, Ankara 1976.
MÜSLİM, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî (v. 261/874),
- el-Câmiu's-Sahîh (Tahkîk: M. Fuâd Abdülbâkî), I-V, Mısır 1374-1375/1954/1955.
en-NECÎRAMÎ, Ebû İshâk İbrâhim b. Abdillâh,
- Eymânü'l-Arab fi'l-Câhiliyyeti, 2. baskı, Mısır 1382/1962.
- Sünen (bi Şerhi'l-Hâfız Celâlüddîn es-Suyûtî ve Hâşiyeti'l-İmâm es-Sindî), I-VIII, İstanbul 1401/1981.
en-NEVEVÎ, Ebû Zekeriyyâ Yahyâ b. Şerefüddin (v. 676/1277).
- el-Minhac fî Şerhi Müslimi'bni'l-Haccâc, I-XVIII, 2. baskı, Beyrut 1392/1972.
ÖRS, Tahir,
- Gerçeğin Dirilişine Kapı Hipnoz, I. cild, Kayseri 1993.
el-ÖZCENDÎ, Kadîhân Fahrüddin Hasen b. Mansûr el-Ferganî (v. 592/1195)
- Fetâvâ Kadîhân (Fetâvâ'l-Hindiyye ile birlikte, I-III. cildlerde) Mısır tarihsiz.
el-PEZDEVÎ, Ebü'l-Yüsr Muhammed b. Muhammed b. Abdilkerîm (v. 493/1099),
- Usûlüddîn, (Neşreden: Hans Peter Lins), Kâhire 1383/1963.

er-RÂZÎ, Fahrüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer b. el-Hüseyn (v. 606/1209),
- Mefâtîhu'l-Ğayb, I-XXXII, 2. baskı, Tahran Tarihsiz (Mısır 1937 baskısından ofset).
SAYI, Ali,
- Hz. Mûsâ, İstanbul 1992.
SOFUOĞLU, Mehmet,
- Sahîh-i Müslim ve Tercemesi, I-VIII, İstanbul 1974.
SONGAR, Ayhan,
- Psikiyatri, İstanbul 1976.
- Günah Korkusu, Türkiye Gazetesi, Sohbet Köşesi, 4.1.1992.
- Ya Avrupa Nasıldı?, Türkiye Gazetesi, Sohbet Köşesi, 6. 2. 1992.
- Kimlik Bunalımı, Türkiye Gazetesi, Sohbet Köşesi, 10.2.1992.
- "Türkler ve Ruh Hekimliği", Türk Dünyası Araştırmaları, Yıl: 1, Sayı: 1, (Ağustos 1979).
es-SUYÛTÎ, Celâlüddin Abdurrahmân b. Ebî Bekr (v. 911/1505),
- el-Câmiu's-Sağîr fî Ehâdisi'l-Beşîri ve'n-Nezîr, I-II, Beyrut 1401/1981.
es-SÜBKÎ, Mahmûd Muhammed Hattâb (v. 1352/1933),
- el-Menhelü'l-Azbü'l-Mevrûd Şerhu Süneni'l-İmâm Ebî Dâvud, I-X, 2. baskı, Mısır 1394.
ŞAHİN, M. Süreyya,
- TDV. İslâm Ansiklopedisi, "Cin" Maddesi, VIII. cild, İstanbul 1993.
eş-ŞİBLÎ, Bedrüddîn Muhammed b. Abdillâh (v. 769/1367),
- Ahkâmü'l-Cân, 1. baskı, Beyrut tarihsiz.
- Garâibü ve Acâibü'l-Cin, Beyrut tarihsiz.

(Ahkâmü'l-Cân'ın aynısı olup, adı değiştirilerek basılmıştır.)
- Tercüme: Muhammed Ferşâd, "Cinlerin Esrârı", 3. baskı, İstanbul tarihsiz.

et-TABERÎ, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr (v. 310/922),
- Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân, I-XXX, 2. baskı, Mısır 1373/1954.

et-TAYÂLİSÎ, Ebû Dâvud Süleymân b. Dâvud (v. 204/819),
- Müsned, 1. baskı, Haydarâbâd-Dekkân, 1321.

et-TİLEMSÂNÎ, İbnü'l-Hac,
- Şumûsü'l-Envâr ve Künûzü'l-Esrâr, 1. baskı, Mısır tarihsiz.

et-TİRMİZÎ, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ (v. 279/892),
- Sünen, (Tahkîk: Ahmed Muhammed Şâkir-M. Fuâd Abdülbâkî-İbrâhîm Adve Avad), I-V, 1. baskı, Kâhire 1356/1937.

ULUDAĞ, Osman Şevki,
- Beşbuçuk Asırlık Türk Tabâbeti Tarihi, Sadeleştiren: İlter Uzel, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1991.

YARDIM, Ali,
- İzmir Milli Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu, I-II, İzmir 1992-1994.

YAZIR, Elmalılı Muhammed Hamdi,
- Hak Dini Kur'ân Dili, Yeni Mealli Türkçe Tefsir, I-IX, İstanbul 1979.

YİĞİTBAŞ, M. Sâdık,
- Musiki ile Tedâvî, İstanbul 1972.

ez-ZEHEBÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osmân, (v. 748/1347),
- Mîzânü'l-İ'tidâl fi Nakdi'r-Ricâl (Tahkîk: Alî Muhammed el-Becâvî), I-IV, 1. baskı Mısır 1382/1963.

TERİMLER SÖZLÜĞÜ

ADÂLET:

Hadisleri nakleden kimselerin rivâyetlerinin kabul edilebilmesi için taşımaları şart olan özelliklerden birisi ve en önemlisidir. Adâlet, insanı büyük günâhları işlemekten, küçük günahlarda ısrar etmekten alıkoyan bir melekedir. Şâhitlik ve rivâyetinin kabul edilebilmesini gerektirecek şekilde insana taat ve mürüvvetin hâkim olmasıdır. Kısacası bir râvînin dînî salâbetini, davranışlarındaki tutarlılığını, şahsiyet ve karakter yapısındaki dengeyi ifâde eden bir ölçüdür.

ÂHÂD HABER:

Mütevâtir derecesine yükselemeyen haberlere denir. Buna göre, bir nesilde bir tek râvî tarafından nakledilen habere "haber-i vâhid" adı verilir. Bir kaç nesilde birer râvî vâsıtasıyla rivâyet edilmiş olanlara ise, "haber-i âhâd" veya "âhâd" denilmiştir.

AHBERANÂ:

Sözlükte, "Bize haber verdi" mânâsına gelir. Hadis rivâyet metodlarından birisiyle alınan hadislerin başkalarına nakli esnâsında isnâdda kullanılan edâ lafızlarından birisidir.

AHKÂM:

Hükümler mânâsına gelen bu kelime, hadis ilminde Câmi veya Musannaf adı verilen ve belli konulardaki hadisleri ihtivâ eden kitaplardaki ana konulardan birinin ismidir. Ahkâm konusuna dînî hükümleri ihtivâ eden hadisler girer.

AN'ANE:

Bir hadisi nakleden râvînin, isnâdında sema, ihbâr ve tahdîse delâlet eden "Haddesenâ", "Ahberanâ" gibi lafızları kullanmayıp, sadece "An Fülânin" (Filânca kimseden) diyerek rivâyet etmesidir. An'ane, râvî ile hadis aldığı hocasının bir araya geldiğine kesin olarak delâlet etmez. Bu yüzden, "An Fülânin" diyerek birisinden hadis nakleden bir râvî, aslında o hadisi o kişiden almadığı gibi, onunla hiç görüşmemiş de olabilir. Böyle rivâyetlerin isnâd açısından kopuk sayılmaması için râvînin adâletli olması, tedlîs yapmaması, kendisinden hadis naklettiği hocasıyla görüşmüş olması (lika) gibi bazı şartların bulunması gerekir.

CERH:

Sözlükte, "Yaralamak, dürtmek, tesir etmek, yarayı deşmek" anlamlarına gelir. Hadis terimi olarak, mutkin ve hâfiz olan bir âlimin, bir râvînin rivâyetini, râvîde veya rivâyetinde mevcut olanzayıflatıcı bir illet sebebiyle reddetmesidir. Kısacası cerh, hadis râvîsinde bulunan ve rivâyetinin reddedilmesine sebep olan kusurların tesbit edilip ortaya konması ve naklettiği hadislerin reddedilmesinin sağlanmasıdır. Râvînin yalancılıkla suçlanması, çokça yanılması önemli cerh sebeplerindendir.

CEZİM SİĞASI:

Râvî'nin hadisi hocasından bizzat aldığını gösteren, "Kâle" (Dedi), "Ravâ" (Rivâyet etti), "Semi'tu" (İşittim), "Ahberanâ" (Bize haber verdi) gibi lafızlara denilir. Bunlar, râvî ile hocasının biraraya geldiklerine kesinlikle delâlet eden edâ lafızlarıdır.

EVHÂM:

"Vehim" kelimesinin çoğulu olup, râvînin cerhine sebep olan hususlardan, râvînin naklinde yanılması anlamına gelmektedir. Zabt sıfatıyla ilgilidir.Vehim, kopuk bir senedi bitişik gösterme gibi isnâdda, sahâbî sözünü (mevkûf) Hz. Peygamber'e ait (merfû) olarak nakletme gibi metinde olabilir.

GALAT:

Hadis rivâyetinde hata yapmak demektir. Râvînin hatası aşırı olursa ve yanlış rivâyetleri, doğru olarak naklettiklerini geçerse zabt sıfatını kaybetmesine sebep olur.

GARÎB:

Hangi tabakadan olursa olsun bir râvînin tek başına rivâyet ettiği hadise denilir. Sadece bir râvî tarafından nakledilen hadis, başka râvîler tarafından nakledilmediği veya diğer rivâyetler ona aykırı olduğu için tek başına kalan anlamında "Gârîb" ismini almıştır.

HABER:

Bir görüşe göre,hadisle eş anlamlıdır. Diğer bir görüşe göre ise, Hz. Peygamber, Sahâbe ve Tâbiûn'dan nakledilen rivâyetlere denir. Bu yönüyle haber, hadisden daha geneldir, Çünkü Hz. Peygamber'in sözlerinin yanında, Sahâbe, Tâbiûn ve daha sonrakilerden nakledilen şeyleri de içine alır. Bu açıdan her hadis haberdir, fakat her haber hadis değildir ve hadis haberin bir bölümünü meydana getirmektedir.

HADDESENÂ:

"Bize anlattı" manasına gelen edâ lafızlarındandır, Râvînin hocasından aldığı hadisleri talebesine naklederken kullanılmıştır. "Haddesenâ" lafzının, hadis rivâyet yollarından hangisini göstermek için kullanılacağına dair hadisçiler arasında birlik sağlanamamıştır.

HADİS HIRSIZLIĞI (SİRKATÜ'L-HADÎS):

Bir râvînin bir hadisi naklinde tek başına kalması durumunda,diğer bir râvînin, aynı hadisi o râvînin hocasından işittiğini iddia etmesidir. Bunun yanısıra bir râvînin hadisi olarak bilinen bir rivâyeti, aynı tabakadan başka bir râvîye isnâd ederek nakletmeye, ayrıca başkalarında bulunmayan hadis rivâyet ediyor görünmek gayesiyle, o hadisdeki kelime veya cümlelerin yerlerini değiştirerek nakletmeye de hadis hırsızlığı denilir. Kısacası hadisde hırsızlık (sirkat), bir râvînin rivâyet etmediği bir hadisi çeşitli şekillerde kendisine mal ederek nakletmesidir.

HASEN:

Sahîh ile Zayıf hadis arasında yer alan, fakat sahîhe daha yakın olan bir hadis çeşididir.

HASEN-SAHÎH:

Bu terim konusunda hadis âlimleri ihtilâf etmiştir. Bu konuda en tutarlı açıklamayı İbn Hacer yapmıştır. Buna göre, hakkında Hasen-Sahîh terimi kullanılan hadisin bir tek isnâdı varsa, bu hadisin hükmü konusunda tereddüd vardır, bu rivâyet ya hasendir ya da sahîhtir. Böyle bir rivâyet sahîh hadisden biraz aşağı mertebededir. Hakkında hasen-sahîh hükmü verilen bu hadisin isnâdı birden fazla ise, bu durumda bu rivâyet bir isnâdla hasen, diğer bir isnâdla sahih olarak nakledilmiş demektir. Böyle bir rivâyet, kendisine sadece sahih denilmiş bir hadisden daha kuvvetli sayılmaktadır.

IZTIRAB:

Aynı hadisi birbirine zıt şekillerde rivâyet eden râvîlerin hepsi adâlet ve zabt sıfatları bakımından eşit veya birbirine yakın olduklarından, bu rivâyetlerden herhangi birini diğerine tercih etme imkânı olmaz. Bu, tercihi imkânsız kılan duruma ıztırab denilir.

İHTİLÂT ETMEK:

Râvînin aklî melekelerinin zayıflaması sonucu şuurunun karışması sebebiyle naklettiği hadislerin farkında olmamasıdır. İhtilât, daha çok yaşlılık yüzünden hâfıza gücünün zayıflaması durumunda görülür. Aklı oynatmak veya hastalık da ihtilât sebebidir.

İNKITA':

İsnâd zincirini teşkil eden râvîlerden bir veya bir kaçının düşmesiyle meydana gelen kopukluktur. İsnâdın başında, ortasında veya sonunda olabilir.

İRSÂL YAPMAK:

İsnâdında, Tâbiin'in hadis aldığı sahâbîyi veya sahâbînin kendisinden nakli aldığı diğer bir sahâbîyi atlayarak, doğrudan Hz. Peygamber'den nakilde bulunmasıdır.

İSNÂD:

Bir hadis veya haberi söyleyenine nisbet etmektir.

KÜTÜB-İ SİTTE:

Hadis kaynakları arasında şöhret kazanmış altı esere denilir. Bunlar, hadis kitaplarının en sahîhleri kabul edilen el-Buhârî ve Müslim'in el-Câmiu's-Sahîh'leri ile, Ebû Dâvud, Tirmizî, en-Nesâî ve İbn Mâce'nin Sünen'lerinden ibarettir.

MAHFÛZ:

Adâlet ve Zabt yönünden diğerlerinden daha üstün bir mertebede bulunan râvînin nakline denilmekte olup, "Şâz" karşıtıdır.

MECRÛH:

Yalan söylemek, rivâyet şartlarına uymamak gibi

zayıflatıcı sebeplerle hadisleri reddedilmiş râvîye denilir.

MECHÛL:

Kimliği ve adâlet durumu bilinmeyen, ilim talebiyle meşhur olmayan, hadis âlimleri tarafından tanınmayan, hadisleri sadece bir tek râvî yönünden bilinen kimsedir.

METİN:

Hz. Peygamber'in bir sözünü, fiilini veya O'na ait bir işi, bir olayı bir hâli, bir özelliği anlatan ve hadisin isnâdından sonra yer alan ifadelerdir.

METRÛK:

Yalan söylemekle ithâm edilmiş, söz veya fiilinde fıskı ortaya çıkmış ya da çok yanılma ve gafleti fazla olan zayıf bir râvînin tek başına naklettiği hadisdir. Bu sebeplerle hadisi terkedilmiş bir râvîye de "Metrûku'l-Hadîs" denilir.

METİN:

Hz. Peygamber'in bir sözünü, fiilini veya O'na ait bir işi, bir olayı, bir hâli, bir özelliği anlatan ve hadisin isnâdından sonra yer alan ifadelerdir.

METRÛK:

Yalan söylemekle ithâm edilmiş, söz veya fiilinde fıskı ortaya çıkmış ya da çok yanılma ve gafleti fazla

olan zayıf bir râvînin tek başına naklettiği hadisdir. Bu sebeplerle hadisi terkedilmiş bir râvîye de "Metrûku'l-Hadîs" denilir.

MEVZÛ':

Çeşitli maksatlarla uydurulup, iftirâ olarak Hz. Peygamber'e nisbet edilmek suretiyle rivâyet edilen sözlere denir.

RÂVÎ:

Hz. Peygamber'in hadislerini nakleden kimsedir.

SAHÎH:

Adâlet ve Zabt sâhibi râvîlerin kesiksiz bir isnâdla birbirinden naklettikleri, şâz ve illetten uzak hadislerdir.

SAHİHAYN (SAHİHÂN):

el-Buhârî ve Müslim'in el-Câmiu's-Sahîh adlı eserlerine denilir.

SENED:

Hadisin ilk kaynağına kadar ulaşan yolu oluşturan râvîler zinciridir.

SİKA:

Bir kişiye güvenmek, itimâd etmek mânâsına olup, Hadis Usûlü'nde, adâlet ve zabt sıfatlarını taşıyan râvîye denilir.

SÜNNET:

Hz. Peygamber'in sözleri, fiilleri, takrirleri, Peygamberliğinden önceki ve sonraki ahlâkî vasıfları ve sîretidir. Hadisle eş anlamlıdır. Fıkıh âlimlerine göre ise, Kur'ân dışında Hz. Peygamber'den sâdır olan ve Şer'î bir hükme delil olabilecek niletikte söz, fiil ve takrirlerdir.

ŞEYHAYN (ŞEYHÂN):

Hadis ilimlerinde, el-Buhârî ve Müslim demektir.

TEDLÎS:

Bir râvînin çağdaşı olup görüşmediği veya görüşüp de hadis almadığı bir hocadan sanki ondan işitmişçesine nakilde bulunmasıdır. Bir râvînin, hadis işittiği kimseden, gerçekte işitmemiş olduğu hadisleri rivâyet etmesi de tedlîs kapsamına girer.

ZABT:

İşittiği hadisleri aradan uzun bir zaman geçtikten sonra bile, işittiği şekilde ezberinde tutup eksik ya da fazla olmaksızın başkalarına rivâyet edebilme yeteneğidir. Rivâyetinin kabul edilebilmesi için râvîde bulunması gereken şartlardandır.

ZAYIF:

Adâlet ve Zabt yönünden tenkîde uğramış râvîler tarafından nakledilmiş olup, sahîh ve hasen'in dışında kalan hadislerdir.[1]

(1) Söz konusu terimlerin açıklanması için aşağıdaki eserden yararlanılmıştır:
Müctebâ Uğur, Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü, Türkiye Diyânet Vakfı yayını, Ankara 1992.

Eski Mısır, 259, 260
Eski Mısırlılar, 298
Eski Mısır Dini, 177
Esmâ-i Husnâ, 244, 306
eş-Şiblî, 74
Evs b. Hacer, 53
Ev yılanları, 130
Ezd Kabîlesi, 24

—F—

Fahreddin Râzî, 203
Fakirizm, 222
Fal, 8
Fenike, 36
Feridûn, 214, 215
Filistin, 171
Firavun, 215, 216, 223
Fizik, 225

—G—

Garânîk olayı, 278
Gildânî, 47
Göz boyama, 230
Gûl, 17, 21
Güvenilir Rûh, 55

—H—

Hafaza Melekleri, 174, 247
Hamdi Yazır, 57, 201, 237, 239, 286, 300
Hamru'l-Kerâcîm, 329
Harem, 129
Hârut, 234, 235, 236
Hatar b. Mâlik, 74, 75, 78
Hatice (Hz.), 23
Hâtif, 20
Havârîler, 33, 37
Havvâ, 123, 137
Hayber, 195
Hesâb Günü, 258
Hızır, 171
Hicâz, 19, 275
Hind, 8
Hindistan, 214, 222
Hipnotizma, 222
Hira, 91, 98
Hişâm b.Urve, 268, 270
Hitit, 259
Hokkabazlık, 222
Hortlak, 21
Humslular, 75
Hurâfe, 24
Hüdhüd kuşu, 170

—İ-J—

İblîs, 45, 123, 136, 258
İbnü'l-Cevzî, 46
İbn Abbâs, 20, 64, 72, 83-87, 89, 126, 148, 219
İbn Cerîr, 57
İbnü'l-Hâc et-Tilemsânî el-Mağribî, 259
İbn Haldûn, 280
İbn Hazm, 281
İbn Kayyım el-Cevziyye, 188, 189, 190
İbn Kesîr, 57
İbn Mâce, 180

İbn Mes'ûd, 84, 86, 89, 92, 93, 95, 98, 100-103, 108
İbn Nuceym, 168
İbn Şihâb ez-Zührî, 53
İbn Teymiyye, 188, 189, 190
İbrahim (Hz.),
İfrît, 17, 171, 172, 253, 254
İkrime, 59
İlm-i Havas, 297
İmam en-Nevevî, 44
İmâm Ebu Yusuf, 334
İmâm eş-Şâfiî, 140
İmâm Mâlik, 45, 47, 121, 126, 160, 334
İmâm Mâturidî, 286
İmâm Mâzirî, 282
İmâm Muhammed, 334
İncil, 337
Irak, 214
Iraklılar, 275
İran, 178
İranlılar, 298
İsna Aşeriye (İmâmiye), 260
İspiritizma, 297
İspiritizmacılar, 222
İsrâiloğulları, 125
John Weyer, 39

—K—

Ka'bü'l-Ahbâr, 47, 123
Kabbalah, 303, 304
Kâdı Iyâd, 283, 287, 334
Kâhin (-ler), 21 54, 56, 262, 62, 20, 53, 217
Kahtân, 75
Kâmil Miras, 130
Kamlar, 306
Kara Dinli, 178
Kara Kâfir, 178
Kara Karga, 178
Kara Şeytan, 178
Kara Yılan, 178
Katâde, 150
Keffâret Günü, 27
Kehânet, 74
Keldânîler, 213, 214, 221
Kenzü'l-Havas, 302
Kimya, 225
Kitâb-ı Mukaddes, 11, 26, 47, 150, 255
Kitâbü's-Sahâbe, 74
Kudüs, 171
Kulak Hırsızlığı, 58, 61, 77, 69, 70
Kureyş, 75
Kurtubî, 157
Kütüb-i Sitte, 277, 279

—L—

Lât, 23
Lebîd, 285
Lebîd b. el-A'sam, 268, 289
Lejiyon, 35
Levh-i Mahfûz, 78, 306
Lilith, 27, 152
Luka İncili, 32, 33, 34, 35
Lût kavmi, 328

—M—

M. İzzet Derveze, 286
Mahmud Ebû Reyye,15, 284
Mahşer, 202
Maniheist dinadamları, 244
Maniheizm, 306
Manyetizma, 222, 297
Mâriye, 288
Markos İncili, 32, 37
Mârut, 234, 235, 236
Matta İncili, 32, 34, 35
Mecenne, 88
Medine, 129
Melankoli, 158, 159
Mele-i A'lâ, 61, 68
Merih, 213, 299
Meryem (Hz.), 136
Mescid-i Nebevî, 135, 255
Mesh, 229
Mesîh, 32, 124
Mezmurlar, 26
Mezopotamya, 235
Mısır, 215, 216
Mikroplar, 100
Mu'avvizeteyn, 181, 280
Mu'tezile, 137, 138, 231, 280
Muazzım, 306
Muhammed Abduh, 284
Muhannesler, 148
Mukaddime, 280
Mûsâ (Hz.), 216, 250, 338
Muska, 195, 197
Muskacı (-lar), 194, 192
Müslim, 103, 113, 121
Mütercim Zakir Kâdiri Ugan, 236, 237

—N—

Nahle, 73, 87
Nâmûs-u Ekber Cibrîl-i Emîn, 78
Nazar, 285
Nemrud, 228
Nesâî, 111
Neşet Çağatay, 12
Nevevî, 102, 120
Ninova, 89
Nusaybin, 89, 116

—O-Ö—

Okuma ve Üfleme, 204
Okunma Yoluyla Tedâvî, 190
Orta Çağ, 38
Osman b. Ebi'l-Âs, 183
Ölüler Kitabı, 124
Ömer b. Abdülazîz, 133, 212
Ömer b. el-Hattâb, 47

—P—

Parapsikoloji, 225
Paris, 39
Pavlus'un Mektupları, 31
Pavlus, 39, 40
Petrus, 33
Pinel, 39
Protestanlık, 39
Psikoloji, 225
Psikosomatik Hastalıklar, 159, 193
Psikoterapi, 190

—R—

Reşîd Rızâ, 284
Rukye, 197

—S—

S. Süleyman el-Hüseynî, 321
Sa'îd b. Cübeyr, 218
Sa'lebî, 279
Sâbiîler, 69, 298
Sakız Ağacı, 92
Sebe Melîkesi, 30, 135, 150, 169, 170, 172
Selman Rüşdi, 278
Selmân-ı Fârisî, 110
Sevâd b. Kârib, 20,
Sihir, 211, 215, 217, 230, 236, 243, 279, 283, 286, 289, 290, 291, 298, 306, 315, 334
Sihirbaz, 54, 56, 212, 214, 229, 249, 250
Sihr-i Halâl, 212
Silât, 17
Simyâ, 304
Sosyoloji, 225
Suriyeli, 36
Süfyân b. Üyeyne, 56
Süleyman (Hz.), 31, 57, 135 143, 150, 169, 170, 171, 217, 232, 252, 279, 285, 286, 287, 302, 338
Süleyman Uludağ, 237, 238
Süleymân b. Dâvud, 121
Sümer, 259
Sünnetullâh, 338
Süryanî (-ler), 227, 260

—Ş—

Şa'bî, 100, 102, 103, 104
Şâir, 54
Şaman (-lar), 244, 306, 307
Şeytan Âyetleri, 278
Şeytân'ın Çarpması, 49, 59
Şiblî, 76, 79, 95, 96, 154, 165
Şiiler, 97
Şizofreni, 158
Şumûsü'l-Envâr ve Künûzü'l-Esrâr, 259

—T—

Taberî, 123
Tahir Özakkaş, 16
Tâif, 87, 88
Tanzimat, 7
Tâûn, 166, 205, 206
Telbîsü İblîs, 46
Telkin, 239, 240, 242
Tevrât, 337
Tılsım, 204
Tıp, 225
Tihâme, 73, 84

Timoteos, 40
Tirmizî, 57, 58, 66, 85, 94, 100, 103, 113, 129, 157
Turan, 178
Turan Dursun, 185, 187, 188, 190

—U-Ü—

Ukâz, 73
Ukâz Panayırı, 84, 87, 88
Urve b. ez-Zübeyr, 268, 270
Utarît, 299, 329
Uzre, 24
Uzzâ, 23
Üfürükçü (-ler), 192, 194, 306

—V—

Veba, 207
Vehb b. Münebbih, 123

—Y—

Yakub, 31
Yasin, 311
Yed-i Beyzâ, 216
Yemen, 150, 171, 172
Yesrib, 149
Yom Kippur, 27
Yuhanna İncili, 27, 28, 40, 47, 124

—Z—

Zâhirîler, 281
Zemzem, 75, 306
Zenciler, 178
Zeyd b. Erkam, 268, 271, 272
Zeyd b. Hârise, 88
Zeyd b. Sâbit, 285
Zuhal, 299
Zû Ervân, 290
Zü'l-Mecâz, 88
Zühre, 299
Zürih, 39

Türkiye Diyanet Vakfı
Kütüphanesi
Araştırmaları Merkezi

Satınalma
02.08.1995
Kitabevi